

VOLDEMĀRS VEICS



**UZVEDĪBAS
KULTŪRA
SASKARSMĒ**

170855

98-4
- 236

Laiņas nacionālā
bibliotēka

0303023001

L
3

Voldemārs VEICS

UZVEDĪBAS KULTŪRA SASKARSMĒ

3. daļa



0305053901

Grāmata paredzēta visplašākajam lasītāju lokam – skolēniem, studentiem, tautas izglītības un kultūras darbiniekiem, kā arī iestāžu, organizāciju, firmu un citu institūciju vadītājiem, ierēdņiem u. c. interesentiem.

RECENZENTI pedagoģijas doktore docente Ruta **Auziņa**,
filoloģijas habilitētais zinātnis doktors profesors Andrejs **Bankavs**.

PATEICĪBA.

Autors izsaka lielu pateicību par grāmatas satura izskatīšanu un ieteikumiem tā precizēšanai un pilnveidei:

- tematā "Latvijas valsts simbolika" – līdzautoram, LU as. profesoram Armandam **Vijupam**;
- tematā "Latvijas Valsts prezidenti" – Latvijas Valsts prezidentei, akadēmiķei Vairai **Vīķei-Freibergai**, bijušajam Latvijas Valsts prezidentam Guntim **Ulmanim**;
- temata "Latvijas tēla veidošana" autoram, Latvijas institūta direktoram Ojāram **Kalniņam**, ārējo sakaru koordinatorei Ingai **Provejai**;
- tematā "Latvijas valsts apbalvojumi" – Latvijas Valsts prezidenta kancelejas Triju Zvaigžņu ordeņa domes sekretārei Sarmītei **Baumanei**.

Liels paldies recenzentiem – docentei Rutai **Auziņai** un profesoram Andrejam **Bankavam** – par grāmatas stingro un objektīvo vērtējumu.

Sirsnīga pateicība par līdzdalību grāmatas izstrādē un veidošanā docentam Imantam Amanim, "Izdevniecības RaKa" galvenajai redaktorei Ritai **Cimdiņai**, redaktorei Mārai **Runei**.

Pateicība visiem tiem, kuri izteikuši savus vēlējumus un ierosinājumus grāmatas pilnveidei.

Ar cieņu – autors.

Redaktore Indra **Liepiņa**
Vāka dizains Baiba **Lazdiņa**
Datordizains Zane **Nemme**

ISBN 9984-15-727-X

© V. Veics

© "Izdevniecība RaKa", 2005

SIA "Izdevniecība RaKa" Zvaigžņu ielā 26, Rīgā LV-1009, tālr. 7312668

E-pasts: pasts@raka.lv, mājaslapa: <http://www.raka.lv>

Izdevējdarbības reģistrācijas apliecība nr. 2-0471

Realizācijas daļas tālrunis 7291875

Iespiests "Izdevniecības RaKa" tipogrāfijā, tālr. 7602049

SATURS

3. daļa

Autora priekšvārds.....	4
29. Latvijas valsts simbolika	6
30. Latvijas Valsts prezidenti	24
31. Latvijas tēla veidošana.....	49
32. Latvijas valsts apbalvojumi	62
33. Starptautiskais protokols	80
34. Mazliet par Eiropas Savienību (ES).....	110
35. Mazliet par NATO	127
Autora pēcvārds.....	132
Literatūra	133
Krāsainais pielikums	134

Sagatavošanā 4. daļa

36. Ceļojumi uz citām zemēm un valstīm.
37. Tautas identitātes, starpkultūru attiecības un uzvedības nianse Vācijā, Francijā, Lielbritānijā, ASV, Itālijā, Spānijā, Šveicē, Polijā, Zviedrijā, Somijā, Japānā, Ķīnā, arābu valstīs.
38. Starptautiskā žestu valoda.
39. Uzvedības un saskarsmes pilnveidei.
40. Zentas Mauriņas dzīves atziņas saskarsmē.

AUTORA PRIEKŠVārDS

Grāmatas "Uzvedības kultūra saskarsmē" trešā daļa ir pirmās un otrās daļas tiešs turpinājums. Tajās aplūkojam uzvedības kultūras vispārīgās problēmas un uzvedību dažādos dzīves apstākļos un situācijās.

Grāmatas "Uzvedības kultūra saskarsmē" trešajā daļā padziļināsim un pilnveidosim iepriekš apgūtās zināšanas, kā arī apgūsim jaunas zināšanas un izpratni uzvedības kultūras skatījumā par Latviju un Latvijas tēla veidošanu dzimtenē un ārzemēs, kā arī pievērsīsimies Starptautiskajam protokolam, Eiropas Savienībai un NATO būtībai.

No jauna runāsim par šādām uzvedības kultūras aktualitātēm un problēmām:

- Vai bieži domājam, kādi esam, kā izturamies un uzvedamies, kā veidojam mūsu attiecības ar citiem cilvēkiem gan pašu mājās, gan uzturoties ārzemēs?
 - Vai bieži domājam, kā izturamies un uzvedamies saskarsmē ar citiem?
 - Vai mūsu uzvedība ir patīkama un pieņemama arī citiem?
 - Vai izprotam Starptautiskā protokola būtību un nozīmi?
 - Vai zinām, kas ir Eiropas Savienība un NATO?
 - Vai zinām, kāds bija Latvijas ceļš uz ES un NATO?
 - Vai pazīstam ES karogu?
 - Vai zinām ES un NATO attiecības?
 - Vai protam sagatavoties ārvalstu pārstāvju uzņemšanai?
 - Vai zinām, kā sagaidīt ārzemju viesus?
 - Vai zinām, kā organizēt un vadīt lietišķas tikšanās un darba sarunas?
 - Vai protam pieklājīgi uzvesties ārzemju pārstāvju pieņemšanā?
 - Vai mākam teikt apsveikuma runas un tostus?
 - Vai mākam ārzemju viesiem organizēt kultūras un izklaides pasākumus?
 - Vai zinām pamatnosacījumus, kā svinīgi sagaidīt, pieņemt un pavadīt ārzemju pārstāvjus atbilstoši starptautiskajai praksei?
- Diemžēl ne vienmēr mēs visu to zinām un protam. Rast atbildes uz šiem un citiem jautājumiem jums palīdzēs grāmatas "Uzvedības kultūra saskarsmē" trešā daļa.

Grāmata izstrādāta, pamatojoties uz

- ētikas, estētikas, psiholoģijas, pedagoģijas, socioloģijas, heraldikas u. c. zinātņu atziņām;
- literatūru par Latvijas vēsturi, tautas cīņām un brīvību, Latvijas valsts prezidentiem, apbalvojumiem, diplomātiem, to darbību, brīvās Latvijas tautas dzīvi un drošību, Latvijas valsts sasniegumiem un attīstības perspektīvām, Eiropas Savienības un NATO problēmām, kā arī par saskarsmi, uzvedību, vadību, mācību metodiku u. c.;
- atziņām, kas gūtas saskarsmē ar cilvēkiem visdažādākajos dzīves apstākļos un situācijās;
- pieredzi, mācot šo priekšmetu Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijā, Nacionālajā Aizsardzības akadēmijā, Latvijas Universitātē, Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības augstskolā;
- LR Ārlietu ministrijas Konsulārā departamenta datiem;
- Latvijas Izglītības un zinātnes ministrijas Informācijas centra datiem;
- Latvijas Valsts prezidenta kancelejas datiem;

- Eiropas Savienības Informācijas centra un Saeimas Informācijas centra materiāliem;
- Latvijas Vēstures muzeja datiem;
- Latvijas Kara muzeja datiem;
- Latvijas Universitātes Skaitļošanas, tehnikas un informācijas muzeja materiāliem.

Grāmatā izmantoti arī šādi plašsaziņas līdzekļu dati un faktu avoti:

CSP – Centrālās statistikas pārvalde,
 SDPC – Sabiedrisko domu pētījuma centrs,
 SKDS – Sociāli korelatīvo* datu sistēma,
 LETA – Latvijas informācijas aģentūra,
 VITA – Valsts informācijas tīkla aģentūra,
 AP – Preses aģentūra (*Associated Press*),
 APN – Preses aģentūra “Novosti”,
 BNS – Baltijas informācijas aģentūra (*Baltic News Service*),
 BSPS – Baltijas statistisko pētījumu centrs,
 BBC – Lielbritānijas Radio un televīzijas korporācija,
 BDN – Baltijas Datu nams,
 LKF – Latvijas Kultūrkapitāla fonds,
 REUTERS – Starptautisko ziņu aģentūra,
 UNESCO – Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*).

Kā lasītājs būs ievērojis, pirms atsevišķa temata izklāsta bieži par moto tiek izmantoti aforistiski izteikumi, kas lakoniskā formā atspoguļo

tematā ietverto domu un pamatjēgu, kā arī raksturo temata satura virzību un atvieglo tā uztveri. Turklāt izvēlētie aforismi ļauj koncentrētā veidā lasītāju iepazīstināt ar dažādu laiku domātāju atziņām. Moto bez norādes ir izteicis šīs grāmatas autors.

Grāmatā ietvertas arī dažas mūsu tautā populāras un iecienītas dzejas rindas, kas tiek teiktas un sakāmas, piemēram, apsveikumos, svētkos un svinībās, kā arī citos svinīgos pasākumos.

Attēli, kas grāmatā ietverti tabulu, diagrammu un zīmējumu veidā, kā arī grāmatas krāsainais pielikums atvieglo teksta izpratni, uztveri un apguvi.

Grāmata nepretendē uz visaptverošu problēmu analīzi, tajā ietverti lietišķi padomi uzvedības kultūras bagātināšanai un pilnveidošanai.

Grāmata paredzēta plašam lasītāju lokam. To var izmantot ģimnāziju, koledžu, tehnikumu, vispārīzglītojošo skolu skolēni, augstāko mācību iestāžu studenti, maģistranti, doktorandi, ierēdņi, pedagogi, uzņēmumu, firmu, biedrību, tautas izglītības, mākslas un kultūras iestāžu vadītāji un darbinieki, kā arī citi interesenti.

Tā palīdzēs uzvedības kultūras apguvē saskarsmē ar citiem cilvēkiem kā Latvijā, tā ārzemēs.

Vēlu sekmes!

* **Korelatīvs** (lat. *correlativo* – savstarpēji atbilstošs) – savstarpējā atbilstība.

LATVIJAS VALSTS SIMBOLIKA

Mūsu spēks pastāv mūsu garīgajā stiprumā.
K. ULMANIS

*Tēvzemes mīlestība ir augstākā mīlestība
virš zemes.*

K. ULMANIS

*Mums pienākas un vajag savu tēvzemi kā
visas tautas svētnīcu cienīt un godāt.*

A. KRONVALDS

Izlasījuši šo nodaļu, jūs gūsiet zināšanas un izpratni par

- *simbolu nozīmi un izmantošanu,*
- *Latvijas simbolikas vēsturi,*
- *Latvijas valsts karogu,*
- *Latvijas heraldisko simbolu – valsts ģerboni un pašvaldību ģerboņiem, neoficiāliem valsts simboliem,*
- *Latvijas valsts himnu.*

1. MAZLIET PAR SIMBOLIEM*

Simboli pastāvējuši jau sen, pat vairākus gadsimtus pirms mūsu ēras. Sengrieķi šo vārdu sākotnēji saistīja ar kāda cilvēka lietas vai parādības pazīšanu. Vēlāk simbols kļuva par teritorijas, atsevišķu cilvēku grupas, etniskās kopas **atpazīšanas zīmi**.

Simbola galvenā funkcija ir reprezentēt simbolizējamo.

Senākās atpazīšanas zīmes bijušas dažādi karogi, karodziņi, dziesmas un him-

nas, kā arī ģerboņi. Jau kopš senseniem laikiem izplatīts kopības un atpazīšanas simbols bija **karogs**. Pirmie auduma karogi parādījušies Ķīnā un Indijā ap 1100. gadu p. m. ē. Vēlāk karogi bijuši senajā Ēģiptē, senajā Grieķijā un Romā.

Vīduslaikos savi karogi bija vairākām valstīm un pilsētām, pat cietokšņiem, brālībām, dzimtām. Karogi liecina par attiecīgās zemes un ļaužu tradīcijām, īpatnībām, paražām.

* Simbols (gr. *symbolos* – zīme) – pazīšanās zīme, atpazīšanas zīme.

Pirmie ģerboņi radās seno Austrumu zemēs. Tie tika iespiesti pat uz monētām, medaļām, zīmogu emblēmām.

Tradicionālajā nozīmē ģerboņi Eiropā parādījās kopš viduslaikiem. Sākumā tie bija kā bruņinieku personīgās zīmes, bet vēlākajos gados ģerboņi kļuva par atsevišķu valstu, pilsētu, apgabalu, ciematu un citu apdzīvotu vietu suverenitātes simboliem, kas reprezentēja simbolizējamo. Bija arī dažādu biedrību, korporāciju, kārtu, dzimtu, ģimeņu un citi ģerboņi.

XIX gadsimta otrajā pusē kā vēstures palīgnozare izveidojās **heraldika***, kas galvenokārt pēta ģerboņus kā vēstures avotu.

Arī **himnai** ir sava nozīme. Piemēram, himna senajā Grieķijā bija slavas dziesma leģendāriem varoņiem. Viduslaikos visvairāk sacerēja reliģiskas himnas. Piemēram, XVI gs. Vācijā populāra bija luterāņu dziesma "Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils". Lielās franču revolūcijas laikā radās himniskā dziesma "Marseljēza". Kopš XIX gs. vidus tā kļuva par Francijas valsts himnu.

Mūsdienās karogiem, ģerboņiem un himnām galvenokārt ir valstiska nozīme. Katrai valstij ir savi simboli, kuri to īpaši raksturo un ataino.

Latvijas Republikas valsts simboli ir

- Latvijas valsts karogs.
- Latvijas valsts ģerbonis.
- Latvijas valsts himna.

2. LATVIJAS VALSTS KAROGS

*Sarkans – balts – sarkans ir
Latvijas karogs.*

*Sarkans – balts – sarkans ir
Latvija.*

*Latvija priekš mums, ap mums un
iekš mums, mūsu sirdīs, mūsu
pārliecībā, mūsu ticībā!*

K. ULMANIS

*Paceliet acis uz karogu!
Latvijas saule tur laistās.*

V. STRĒLERTE

Mazliet no vēstures

Valsts karogs ir katras tautas cieņas un goda, pašapziņas un suverenitātes oficiālais simbols un apliecinājums.

Mūsu republikas karogs simbolizē Latvijas valsti. Karogs ir tautas svētums, tam vienmēr un visur jāparāda pienācīgs gods.

Latvijas valsts karogs ir sarkanbalt-sarkans, un tam ir dziļas kultūrvēsturiskas saknes.

Pirmo reizi sarkanbaltsarkana is karogs minēts XIII gadsimtā Atskaņu (Rīmju) hronikā – 1279. gadā kā Cēsu novada latgaļu kaujas karogs.

Atskaņu hronikā minētais karogs ņemts par pamatu vēlākajam Latvijas valsts karogam. Latvijas karogs pieskaitāms pie vissenākajiem Eiropas valstu karogiem.

XIX gs. vidū, kad sākās tautas atmodas laikmets, atjaunojās sarkanbaltsarkanās krāsas.

***Heraldika** (vidussl. lat. *heroldus, heralds*) – mācība par ģerboņiem.

Ar lielu degsmi Latvijas karogu aizstāvēja daudzi latviešu literāti un mākslinieki – K. Skalbe, J. Rieksts, K. Ubāns, V. Tone, A. Čirulis un citi. Tā atkal atdzima sarkanbaltsarkanās krāsas.

Heraldikā sarkanajai un baltajai krāsai ir simboliska nozīme.

Sarkanā krāsa raksturo drosmi, varonību, augstsirdību, mīlestību.

Baltā krāsa simbolizē cēlumu, atklātību, godīgumu, čaklumu, tīrību.

Tās ietvertas arī Pirmo vispārējo latviešu dziesmu svētku (1873. g.) karogā.

Sarkanbaltsarkanās karoga krāsas atkārtoti tautā bija redzamas Latvijas valsts liktenīgajos 1915.–1917. gados.

1917. gada maijā Latvijas valsts karoga pašreizējo dizainu – **karmīnsarkanā krāsā ar baltu, taisnu garenvirziena svītru vidū**, izstrādāja mākslinieks Ansis Čirulis (1883–1942).

Sarkanbaltsarkanais karogs plīvoja virs Rīgas pils 1919. gada oktobrī un novembrī, kad Daugavas krastos notika cīņas par Latvijas neatkarību pret Bermonta karaspēku.

Latvijas valsts karogu ar likumu pirmo reizi apstiprināja Satversmes sapulces prezidents J. Čakste 1921. gada 15. jūnijā.

Latvijas valsts karoga juridisko spēku 1922. gada 15. februārī noteica apstiprinātā Latvijas Republikas Satversme.

Padomju Latvijas laikā sarkanbaltsarkanais karogs netika lietots.

1990. gada 15. februārī Latvijas PSR Augstākā Padome oficiāli atjaunoja sarkanbaltsarkano karogu par Latvijas valsts simbolu.

Ar sarkanbaltsarkano karogu notika Latvijas Republikas proklamēšana 1918. gada 18. novembrī un atkārtoti – 1990. gada 4. maijā.

Kopš XIX gadsimta 70. gadiem karogu ar

sarkanbaltsarkano krāsojumu latviešu Tērbatas studentu saietos ieviesa Atis Kronvalds.

Latvijas valsts karogs ir karmīnsarkanā krāsā, ar baltu garenvirziena svītru vidū. Baltā svītra simbolizē Latvijas likteņupi Daugavu.

Karoga krāsa un kopskats izsaka

- tautas raksturu,
- etnogrāfiskās vērtības,
- īpatnības un krāsu gaumi.

Sarkanā krāsa – cīņās lijušās asinis un tautas dzīvotspēks.

Baltā krāsa – tautas tiesības un taisnība, brīvo pilsoņu gods un godīgums, čaklums un skaidrība.

Karmīnsarkanās un baltās krāsas attiecības ir 2:1:2, t. i., augšējā un apakšējā daļa ir divas reizes platāka par vidējo – balto, bet karoga garuma un platuma samērs ir 2:1 (*sk. krāsaino pielikumu grāmatas beigās*).

Tas ir interesanti!

Par karoga sarkanbaltsarkano krāsu ir leģenda, kura stāsta, ka sensenos laikos latvieši, cīnoties par brīvību, kādā kaujā ieguva ienaidnieka balto karogu. Tajā pašā kaujā tika ievainots latviešu virsaitis. Karavīri šo balto karogu noklājuši zemē un uz tā noguldījuši ievainoto virsaiti. Virsaitis nojautis, ka viņam jāmirst. Apkārtējiem karavīriem virsaitis teicis: “Zvēriet, ka ienaidnieku padzīsiet no mūsu zemes arī tad, ja es nomirstu!” Karavīri zvērējuši virsaiša lūgumu izpildīt. Virsaitis arī drīz nomiris. Kad karavīri viņu pacēluši no baltā karoga, tas bijis sarkans no virsaiša asinīm, palikusi tikai balta svītra, kur atradies virsaiša ķermenis. Karavīri šo asinīm notraipīto karogu piestiprinājuši pie šķēpa un devušies cīņā, uzvarējuši un padzinuši ienaidnieku no savas zemes. Tā esot bijusi latviešu sarkanbaltsarkanā karoga sākotne.

Valsts karogs paceļams un izkarams

- Pie Saeimas un Ministru kabineta;
- pie pilsētas domes, rajonu un pagastu padomju ēkām;
- pie skolām un augstskolām;
- Rīgas pils Svētā Gara tornī – pastāvīgi;
- pie ēkām, kurās notiek Saeimas sesijas; pilsētu domju, rajona un pagastu domju sēdes visā sesijas vai sēdes laikā;
- pie Latvijas Aizsardzības spēku štāba ēkas – pastāvīgi;
- pie ēkām, kurās izvietoti balsošanas iecirkņi Saeimas, pilsētu domju, rajonu un pagastu padomju vēlēšanu dienās, kā arī tautas nobalsošanas dienā.

Latvijas valsts karogu pie visām ēkām izkar Latvijas likumdošanas aktos noteiktajās oficiālajās svētku un atceres dienās.

Latvijas valsts karogu pie dzīvojamām ēkām izkar

- **16. februārī** – Lietuvas Republikas neatkarības dienā;
- **24. februārī** – Igaunijas Republikas neatkarības dienā;
- **25. martā** (sēru noformējumā) – komunistiskā genocīda upuru piemiņas dienā;
- **1. maijā** – Darba svētkos, Latvijas Republikas Satversmes sapulces sasaukšanas dienā;
- **4. maijā** – Latvijas Republikas Neatkarības deklarācijas pasludināšanas dienā;
- **14. jūnijā** (sēru noformējumā) – komunistiskā genocīda upuru piemiņas dienā;
- **17. jūnijā** (sēru noformējumā) – Latvijas okupācijas dienā;
- **4. jūlijā** (sēru noformējumā) – ebreju tautas genocīda upuru piemiņas dienā;
- **11. novembrī** – Lāčplēša dienā;
- **18. novembrī** – Latvijas Republikas proklamēšanas dienā;

- decembra pirmajā svētdienā (sēru noformējumā) – pret latviešu tautu vērstā totalitārā komunistiskā režīma genocīda upuru piemiņas dienā;

- ārvalstu vadītāju oficiālās vizītes laikā.

Latvijas valsts karogs izkarams arī citos Ministru kabineta vai pilsētas domes noteiktajos gadījumos.

Valsts karogu var izkārt arī tautas, darba vai ģimenes svētkos, atceres svētkos, atceres dienās, kā arī citos gadījumos, garantējot pienācīgu cieņu pret valsts karogu.

Valsts karoga etiķete

Tā nosaka rīcību, izturēšanos un uzvedības normas, kuru ievērošana atklāti pauž kā mūsu pašu, tā viesu cieņu un attieksmi pret Latvijas valsti.

Valsts karoga cienīšanas izpausmes ir daudzdas. Svarīgākās no tām – ja valsts karogs tiek ienests vai tiek nests garām, tad

- sēdošajiem jāpieceļas kājās,
- pret to jāpagriežas ar seju,
- vīriešiem jānoņem galvassegas,
- valsts formastērpos esošajiem jārikojas atbilstoši dienesta reglamentam.

Latvijas valsts karogs novietojams pa labi pie ēkas vai ieejas telpā, lūkojoties no ēkas vai telpas iekšpuses. Ja paredzēts izkārt arī viesu valsts karogu, to izkar pie ēkas (ieejas) labajā pusē, skatoties no ārpuses. Karogiem jābūt vienāda lieluma un paceltiem vienā līmenī.

Ja karogu izkar pie ēkas, tam visā platumā jābūt rūpīgi piestiprinātam pie karoga kāta, ko ievieto speciālā pie ēkas piestiprinātā karoga turētājā tā, lai karogs atrastos ne zemāk par 2,5 m no zemes.

Ja Latvijas valsts karogs paceļams **sēru noformējumā, tad virs karoga pie kāta jāpiesien melna lente**, kuras platums ir 1/20 no karoga platumā. Sēru lente jāpiesien tā, lai tās gali brīvi kristu visā karoga platumā. Mastā uzvilktie karogi sēru gadījumā nolaižami pusmastā.

Ja karogu izvieto laukumā, uz ielas vai pie ēkas fasādes, tas jānostiprina mastā tādā augstumā, lai karogs būtu labi redzams un nebūtu traucējošs. Vietās, kur Latvijas valsts karogs pacelts pastāvīgi, tas nakts laikā apgaismojams.

Tajās vietās, kur Latvijas valsts karogs nav pacelts pastāvīgi, to paceļ, saulei lecot, un nolaiž, saulei rietot, bet rudenī un ziemā – tumsai iestājoties, vai arī paceļ tad, kad sākušies svētki, svinības vai sēru ceremonija, un nolaiž, kad minētie pasākumi beigušies.

Latvijas valsts karoga attēlu atļauts izmantot uz sauszemes un gaisa transporta līdzekļiem kā nacionālo valsts piederību apliecinošu zīmi vai arī dekoratīvos nolūkos kā nacionālo simbolu.

Valsts karogs obligāti jāpaceļ arī tajos gadījumos, kad par to lēmumu pieņēmis Ministru kabinets vai pašvaldības.

Karogiem jābūt tīriem, veseliem, nesaburzītiem.

Aizliegts lietot bojātus, saplēstus un izbalējušus Latvijas valsts karogus.

Karoga kātam jābūt atbilstošā garumā (attiecībā pret karoga lielumu), taisnam, gludam, balti nokrāsotam. **Kāta augšgals** plakani nopapaļojams vai uz tā novietojams dekoratīvs konusveida uzgalis vai uzgalis ar nacionālu simboliku.

Latvijas valsts karogu aizliegts pacelt

- virs un pie ēkām, kurās tiek veikts kapitālais remonts;

- pie ēkām, kuras ir avārijas stāvoklī vai kurām tiek remontēta fasāde;

- citās nepiemērotās vietās un apstākļos (kokos, virs un pie saimniecības ēkām, nesaņemtās vietās, ražošanas objektos u. tml.).

Par Latvijas valsts karoga noraušanu, saplēšanu, iznīcināšanu vai citām necienīgām darbībām pret valsts karogu vainīgās personas saucamas pie likuma atbildības likuma noteiktajā kārtībā.

Tas ir svēts pienākums!

Ja iedzīvotāji redz, ka izkārtais karogs ir netīrs, sairis, satinies u. tml., katra cilvēka svēts pienākums ir vērsties pašvaldības vai Valsts policijā, jo tas ir administratīvs pārkāpums. Par karoga apgānīšanu iestājas krimināl-atbildība.

Karoga iesvētīšana

Karoga iesvētīšana noris ceremoniāli, un tajā karogam tiek piešķirts garīgs spēks vienot noteiktas kopas cilvēkus izvirzīto mērķu sasniegšanai un uzdevumu īstenošanai dzīvē. Parasti karogu iesvēta, kad to pirmo reizi nodod atklātībā, atklājot karoga veidojumu un krāsas.

Svētību karogam dod mācītāji, priesteri vai attiecīgo ticību garīdznieki. Senos laikos karogus izšuva svēto attēlus un krustus, tagad – attiecīgās kopas simbolikas attēlus. Karoga iesvētīšana var notikt baznīcā, iestādē, organizācijās un citās institūcijās vai arī atklātos laukumos.

Karogu var pasniegt valsts vai pašvaldības pārstāvis un teikt īsu apsveikuma runu. Pēc tam karogu nodod jaunajiem īpašniekiem. Tie, saņemot karogu, saka pateicības vārdus par iesvētītā karoga pasniegšanu un nodod svinīgu karoga zvērestu.

Pēc tam mūzikas pavadībā karogu aiznes un novieto goda vietā.

Dienu, kad svinīgos apstākļos iesvēta un nodod karoga zvērestu, sauc par **Karoga svētkiem**.

Liela audzinoša nozīme ir Karogu svētkiem skolās un militārajās vienībās. Vēlams iekārtot karoga grāmatu, kurā ieraksta solījuma tekstu, kā arī solījuma vārdus, karoga nolikumu, lietošanu un godāšanu.

Valsts prezidenta standarts*

Valsts prezidenta standarts ir **balts ar taisno krustu vidū valsts karoga krāsu samēros**. Krusta centrā valsts karoga krāsu pārtraukumā attēlots valsts lielais ģerbonis. Standarta garuma un platuma attiecības ir 3:2 (*sk. krāsaino pielikumu grāmatas beigās*).

Valsts prezidenta standartu lieto

- virs vai pie ēkas, kurā pastāvīgi uzturas Valsts prezidents;
- Valsts prezidenta darba telpās;
- Valsts prezidenta darba telpā parasti no viņa pa labi novietots Latvijas valsts karogs; bet pa kreisi – Valsts prezidenta standarts;
- Rīgas pils Svētā Gara tornī, prezidentam atrodoties Latvijā,;
- uz automašīnas vai cita transporta līdzekļa; ar kuru pārvietojas Valsts prezidents;
- citos Valsts prezidenta noteiktajos gadījumos.

Saeimas priekšsēdētāja karogs

Karogs ir balts ar taisno krustu valsts karoga krāsā un samēros. Karoga augšējā labajā laukumā – valsts lielais ģerbonis. Karoga garuma un platuma attiecības ir 3:2 (*sk. krāsaino pielikumu grāmatas beigās*).

Saeimas priekšsēdētāja karogu lieto

- Saeimas priekšsēdētāja darba telpās;
- uz automašīnas vai cita transporta līdzekļa, ar kuru pārvietojas Saeimas priekšsēdētājs;
- citos Saeimas priekšsēdētāja noteiktajos gadījumos.

Ministru prezidenta karogs

Karogs ir baltā krāsā ar taisno krustu valsts karoga samēros. Karoga augšējā kreisajā laukumā – valsts lielais ģerbonis. Karoga garuma un platuma attiecības ir 3:2 (*sk. krāsaino pielikumu grāmatas beigās*).

Ministru prezidenta karogu lieto

- Ministru prezidenta darba telpās;
- uz automašīnas vai cita transporta līdzekļa, ar kuru pārvietojas Ministru prezidents;
- citos Ministru prezidenta noteiktajos gadījumos.

Likums par Valsts prezidenta standartu, Saeimas priekšsēdētāja karogu un Ministru prezidenta karogu pieņemts Saeimā 1995. gada 17. jūnijā.**

Ministru kabineta komiteja paredzējusi noteikt arī ministra simbola karoga statusu. Spēkā esošie normatīvie akti nenosaka visu amatpersonu simbolus (karogus), kam tādi vēsturiski ir bijuši, un kurus vēsturiskos karogus varētu lietot šodien. Šādi simboli vēsturiski bijuši arī citiem ministriem.

* Standarts (vācu *Standarte*) – valsts vadītāja (prezidenta, karaļa) karogs, ko paceļ pie pils vai uz kuģa, kad tur uzturas valsts vadītājs.

** Latvijas Vēstnesis. – Nr. 93. – 1995.

Plīvojošie karogi

Sarkanbaltsarkanie karogi plīvo gan valsts svētkos, gan oficiālajās svētku un atceres dienās, gan saietos, gan gājienos un daudzos citos svinīgos pasākumos.

Latvijas valstī plīvojošajiem karogiem būtiskas rindkopas veltījis rakstnieks un kultūras darbinieks Edvards Virza:

*Pūšat tatures, skaniet zvani,
saule, plašu gaismu lej!*

*Karogas sarkan – balti – sarkans
vējos atraisīties skrej.*

*Skrej pa laukiem, skrej pa kļajiem,
sauc arvienu dzirdamāk, lai
iz mājām, lai iz namiem, lai iz
kapiem ārā nāk.*

*Pildās bargiem tēliem ielas,
pildās bālām ēnām gaiss,*

*Un iet mirušais un dzīvais, kur
sauc karogs dīvainais.*

*Celies augstāk, plīvojošais, kur
zūd saulē debess jums,*

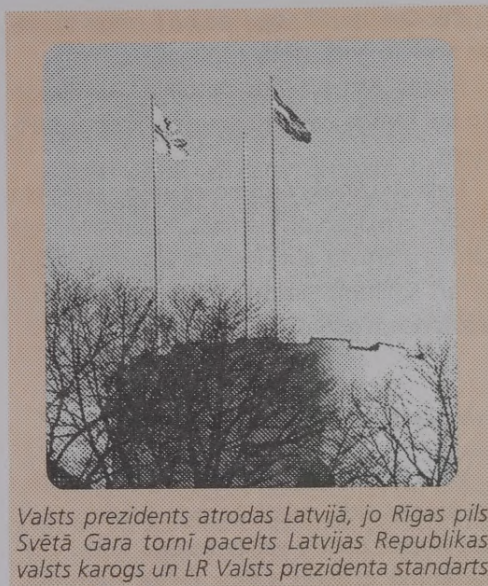
*Lai redz tevi, kas šo zemi,
kādreiz pārstaigās pēc mums.*

*Skrej uz priekšu pulkiem kaujā,
brīvs pats, brīvus dari mūs,*

*Līdz ar sauli saules mūžu tautai
dzīvot būs!*

Rīgas pils Svētā Gara tornī līdzās Latvijas valsts karogam pastāvīgi plīvo arī Valsts prezidenta standarta karogs. To nolaiž uz laiku, kad prezidents atrodas ārpus republikas.

Blakus Latvijas valsts karogam 16. februārī sakarā ar Lietuvas valsts proklamēšanu Rīgas pils Svētā Gara tornī uzvelk Lietuvas valsts karogu un 24. februārī sakarā ar Igaunijas Valsts proklamēšanu – Igaunijas valsts karogu.



Valsts prezidents atrodas Latvijā, jo Rīgas pils Svētā Gara tornī pacelts Latvijas Republikas valsts karogs un LR Valsts prezidenta standarts

3. LATVIJAS REPUBLIKAS PAŠVALDĪBU ĢERBOŅI

līdzautors

LU asoc. prof. A. Vijups,

Valsts heraldikas komisijas loceklis

Latvijas valsts ģerbonis līdzās Latvijas karogam un himnai ir Latvijas valsts simbols. Latvijas pašvaldības – pilsētas un pagastus – simbolizē to ģerboņi.

Ieskats vēsturē

Ģerboņi kā īpaši vizuāli uztverami simboli XI gs. beigās un XII gs. sākumā sāka veidoties Rietumeiropā. Pakāpeniski ģerboņu izmantošana aptvēra plašus viduslaiku Eiropas iedzīvotāju slāņus. Tos kā atšķirības zīmes un pašapliecināšanās līdzekli, kas norādīja uz ieņemto cienājamo vietu un tiesībām sa-

biedrībā, sāka izmantot gan laicīgā aristokrātija, gan garīdznieki, gan arī pilsētnieki.

Ģerboņu pirmsākumi meklējami bruņinieku praksē, kad vairogos rotāja ar dažādu krāsu laukumiem un figūrām, tādējādi ļaujot atpazīt viscaur bruņās tērptos karavīrus. Vairogā attēlotais kļuva par konkrētu bruņinieku, bet vēlāk arī par viņa pēcteču simbolu, dzimtas ģerboni.

XIII gs. ģerboņus sāka izmantot arī kristīgā baznīca (pāvestu, arhibīskapu, abatu u. c. garīdznieku ģerboņi) un pilsētas, nedaudz vēlāk – amatnieku un tirgotāju apvienības un atsevišķu bagātāko un ietekmīgāko pilsētnieku dzimtas. **Ģerboņi kļuva par katram saprotamu krāsu un zīmju valodu.** Tos veidoja pēc noteiktām likumsakarībām, kas saglabājušās līdz pat mūsdienām.

Valstu ģerboņi ir salīdzinoši vēla parādība. Mūsdienās pēc tradicionālajiem likumiem veidotus ģerboņus izmanto ne tikai Eiropas, bet arī Āzijas, Āfrikas, Amerikas u. c. valstīs.

Ar ģerboņu veidošanu, izcelsmes izpēti un māksliniecisko noformēšanu nodarbojas heraldika. Ģerboņi – heraldiskie simboli – plaši tiek izmantoti arī mūsdienu sabiedrībā.

Latvijā pastāv valsts, pašvaldību (pilsētu, pagastu, apgabalu) ģerboņi, sastopami arī dzimtu un kristīgās baznīcas (Romās katoļu baznīcas augstākās garīdzniecības) ģerboņi.

Ģerboņu grupas jeb veidi. Atkarībā no ģerboņu izmantotāja, pastāv trīs ģerboņu grupas jeb veidi:

- **dzimtu ģerboņi;**
- **baznīcu ģerboņi** (katoļu, luterāņu u. c. kristīgo baznīcu garīgo amatpersonu un organizāciju ģerboņi);
- **civīlie jeb korporatīvie ģerboņi** (valsts, pašvaldību, sabiedrisko u. c. organizāciju ģerboņi).

Katras grupas ģerboņiem ir sava specifika, to veidošanas likumības.

Ģerboņu attīstība Latvijā

Senākie **dzimtu ģerboņi** Latvijas teritorijā parādās līdz ar vācu krustnešu iebrukumiem XIII gs. Daži no tiem saglabājās arī turpmākajos gadsimtos kā baltvācu muižnieku dzimtu heraldiskie simboli. Līdztekus tiem parādījās arī **baznīcas ģerboņi** – arhibīskapu, bīskapu un citu garīdznieku heraldiskie simboli.

Veidojoties senākajām viduslaiku pilsētām, attīstījās arī to ģerboņi – XIII–XIV gs. Rīgas, Cēsu, Ventspils, Valmieras un citu viduslaiku pilsētu zīmogos redzami simboli, kas ar laiku izveidojās par **pilsētu ģerboņiem**. Nocietināti pilsētas vārti ar torņiem un virs tiem novietotām divām atslēgām (Sv. Pētera simbols) redzami jau kādā Rīgas pilsētas ar 1226. gadu datētā zīmogā.

Latvijas teritorijas pilsētu ģerboņi XIII–XVI gs. veidojās pēc Rietumeiropas pilsētu ģerboņu parauga, tādēļ arī mūsdienās Latvijas Republikas pilsētu heraldiskajos simbolos saskatāmas līdzīgas iezīmes. Šajā laikā ģerboņus sāka izmantot dažādas pilsētnieku organizācijas – amatnieku un tirgotāju ģildes un cunftes.

Pirmie valstisku veidojumu ģerboņi Latvijas teritorijā bija Livonijas ordeņa ģerbonis – sudraba laukumā melns krusts (apzīmēja ordeņa pakļautībā esošās zemes) un Rīgas arhibīskapijas ģerbonis – sakrustots krusta un bīskapa zizlis.

XVI gs. beigās Latvijas teritorijas austrumdaļa nonāca Polijas varā. Par šo zemju heraldisko simbolu kļuva **greifs***. Rietumdaļā izvei-

* **Greifs** (arī grifs) – teiksmains zvērs – pus lauva, pus ērglis. To attēloja ar ērgļa galvu un spārniem, bet lauvas ķermeni.

dojās Kurzemes un Zemgales hercogiste, kuras ģerbonī bija attēlots sarkans **lauva** – Kurzemes simbols, un sudraba **alnis** (sākotnēji – briedis) – Zemgales simbols.

Greifs, lauva un alnis saglabājās Kurzemes un Vidzemes guberņu ģerboņos arī XVIII–XIX gs.

Tas ir interesanti!

Rietumeiropas viduslaiku pilsētu ģerboņos izplatīts bija kristīgās baznīcas svēto – pilsētas patronu – vai arī to simbolu attēlojums. Latvijas senākajām pilsētām to svēto patronu attēlojums sastopams Kuldīgas pilsētas ģerbonī, kurā līdz mūsu dienām saglabājies pilsētas aizgādnes Sv. Katrīnas kādreizējais tēls. Pilsētas aizstāvja Sv. Pētera simbols attēlots arī Rīgas pilsētas ģerbonī. Sv. Pētera baznīca bija lielākā un nozīmīgākā pilsētnieku baznīca. Vissenākajā Limbažu pilsētas ģerbonī (XIV gs.) redzams šīs pilsētas garīgais patrons – Sv. Laurencijs.

Latvijas valsts ģerbonis

Pirmais heraldiskais simbols, kas atspoguļo neatkarīgu Latvijas valsti, izveidojās tikai pēc tam, kad tika proklamēta Latvijas Republika 1918. gada 18. novembrī.

Šo ģerboni veidoja uzlecoša saule ar 17 pamīšus izvietotiem taisniem un laužtiem stariem, kas paceļas virs sarkanbaltsarkanās krāsu joslas nacionālā karoga krāsu samēros. Saules centrā bija novietots burts L (Latvijas vārda sākumburts) un trīs piecstarainas zvaigznes, kas simbolizēja trīs vēsturiskos novadus – Vidzemi, Latgali un Kurzemi (Zemgali šajā laikā uztvēra kā Kurzemes sastāvdaļu). Ģerboni 1918. gada 6. decembrī apstiprināja Tautas padome, un tas pastāvēja līdz pilnveidota jaunās valsts ģerboņa apstiprināšanai 1921. gadā. Viens no iemesliem, kas noteica nepieciešamību pēc



Latvijas Republikas pirmais valsts ģerbonis – saules motīvs (1918–1921)

jauna ģerboņa, bija pirmā heraldiskā simbola neatbilstība heraldikas likumiem un tradīcijām.

1921. gada 15. jūnijā apstiprināja jaunu valsts ģerboni un pieņēma pirmo likumu par Latvijas Republikas ģerboni.

Ģerboņa attēla autori bija grafiķis Vilis Krūmiņš un gleznotājs un grafiķis profesors Rihards Zariņš. Šis ģerbonis bez izmaiņām pastāvēja līdz 1940. gadam.

Pēc valsts neatkarības likvidēšanas padomju un fašistiskās Vācijas okupācijas rezultātā Latvijas Republikas ģerbonis tika aizvietots ar citu varu simboliem.

Latvijas Republikas ģerboni par valsts oficiālo simbolu atjaunoja ar 1990. gada 15. februāra likumu.

Tā aprakstu un lietošanas kārtību nosaka 1998. gada 19. februārī pieņemtais likums "Par Latvijas valsts ģerboni".

Valsts ģerboņa formas

Latvijas Republikā tiek lietots

- mazais valsts ģerbonis,
- papildinātais mazais valsts ģerbonis,
- lielais valsts ģerbonis.

Katra valsts ģerboņa forma tiek lietota noteiktā situācijā, un to tiesīgas izmantot konkrētas valsts institūcijas.

LR MAZAIS ĢERBONIS

Mazais valsts ģerbonis ir vairogs, kas dalīts un apakšējā daļā skaldīts. Vairoga augšējā daļā uzlecošas zelta saules puse zilā laukā, apakšējās daļas labajā pusē pret skaldījumu pavērsts izslējijs sarkans lauva sudraba laukā (Kurzeme un Zemgale), apakšējās daļas kreisajā pusē pret skaldījumu pavērsts sudraba greifs ar sudraba zobenu labajā ķetnā sarkanā laukā (Vidzeme un Latgale). Virs vairoga puslokā – trīs piecstarainas zelta zvaigznes (*sk. krāsaino pielikumu grāmtas beigās*).

Mazo valsts ģerboni ir tiesīgas lietot visas valsts iestādes, kā arī pašvaldības, kurām nav sava apstiprināta ģerboņa, un to iestādes.

LR MAZAIS PAPILDINĀTAIS ĢERBONIS

Papildinātais mazais valsts ģerbonis sastāv no mazā valsts ģerboņa, kas apņemts ar diviem zaļiem ozola zariem, kuri krustojas zem ģerboņa vairoga. Ozola zaru augšējā daļa ir vienā līmenī ar vairogā attēlotās uzlecošās saules augšējo malu (*sk. krāsaino pielikumu grāmtas beigās*).

Papildināto mazo valsts ģerboni ir tiesīgi lietot vienīgi

- Saeimas kanceleja, Valsts prezidenta kanceleja un Valsts kanceleja;
- Saeimas ievēlētas vai apstiprinātas institūcijas un amatpersonas;
- iestādes, kuras atrodas Ministru kabineta un ministriju tiešā pakļautībā vai pārraudzībā;
- ministriju; Valsts kontroles, Augstākās tiesas, Ģenerālprokuratūras un Latvijas Bankas struktūrvienības;

- apgabaltiesas, rajonu (pilsētu) tiesas, apgabaltiesu zemesgrāmatu nodaļas;
- dzimtsarakstu iestādes;
- prokuratūras iestādes;
- zvērināti notāri;
- vēlēšanu komisijas.

Papildināto mazo valsts ģerboni drīkst lietot arī uz Latvijas valsts mācību iestāžu izdotajiem diplomiem, apliecībām, atestātiem, kas apliecina izglītības vai kvalifikācijas iegūšanu.

LR LIELAIS ĢERBONIS

Lielais valsts ģerbonis sastāv no mazā valsts ģerboņa, kura vairogu labajā pusē tur sarkans lauva ar zelta mēli, bet kreisajā pusē – sudraba greifs ar zelta mēli, abi balstās uz diviem zaļiem ozola zariem, kas saņemti ar sarkanbaltsarkanu lenti valsts karoga samēros (*sk. krāsaino pielikumu grāmtas beigās*).

Lielo valsts ģerboni ir tiesīgi lietot

- Valsts prezidents;
- Saeima, tās komisijas un deputāti;
- Ministru kabinets;
- ministrijas un īpašo uzdevumu ministri;
- Valsts kontrole;
- Satversmes tiesa;
- Augstākā tiesa;
- Ģenerālprokuratūra;
- Satversmes aizsardzības birojs;
- Latvijas Banka;
- Latvijas Republikas diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības.

VALSTS ĢERBOŅA SIMBOLIKA

Latvijas valsts ģerbonī ietverti gan tradicionālie heraldikas simboli, gan arī Latvijas nacionālās simbolikas elementi.

Senajām heraldikas tradīcijām atbilst ģerboņa simbolu izvietojums vairogā un ģerbonī izmantotās krāsas.

Lauvas un greifa attēli izsenis plaši izmantoti Rietumeiropas heraldikā.

Lauva heraldikā tradicionāli simbolizē spēku, varu un drosmi. Latvijas valsts ģerbonī sarkans lauva ir Kurzemes un Zemgales simbols, kas radies XVI gs., un Kurzemes un Zemgales hercogistes ģerbonī atainoja Kurzemi.

Sudraba greifs simbolizē Vidzemi un Latgali. Latvijas heraldikā, līdzīgi kā lauva, tas parādījās XVI gs. Heraldikā tas simbolizē **neuzveicamu divdabību**, savienojot sevī putnu valdnieka ērgļa un zvēru valdnieka lauvas būtības. Viduslaikos tas saistījās arī ar Kristus simbolu (dievišķā un cilvēciskā pretstata vienību).

Virs ģerboņa vairoga puslokā novietotās **zelta piecstaru zvaigznes** simbolizē Kurzemi, Vidzemi un Latgali. Ģerboņa izveidošanas laikā šis Latvijas vienotības simbols atainoja triju latviešu apdzīvoto teritoriju (Kurzemes guberņas, daļas no Vidzemes guberņas un Vitebskas guberņas) apvienošanu vienā neatkarīgā valstī.

Valsts ģerboņa lejasdaļā novietoti **ozola zari** (sk. "Neoficiālie valsts simboli") un **sarkanbaltsarkana lente** valsts karoga krāsu samēros, kas simbolizē Latvijas karogu.

Latvijas apgabalu ģerboņi

Latvijas Republikā XX gs. 20.–30. gados tika izstrādāti un oficiāli apstiprināti arī četrus apgabalu ģerboņi. Par pamatu to izveidei tika ņemta Kurzemes, Zemgales, Vidzemes un Latgales vēsturiskā heraldika.

Kurzemes apgabala ģerbonī attēlota senās Kurzemes un Zemgales hercogistes ģerboņa lauva, bet Zemgales ģerbonī – no tā paša ģerboņa nākušais alnis. Vidzemes un Latgales ģerboņu pamatā ir šos novadus XVI gs. simbolizējošais greifs.



Latvijas apgabalu ģerboņi: Kurzemes, Zemgales, Vidzemes, Latgales

Kurzemes apgabala ģerbonī sudraba vairoga laukā attēlots sarkans izslējijs (sargājošs) lauva.

Zemgales apgabala ģerbonī zilā vairoga laukā attēlots sudraba alnis.

Vidzemes apgabala ģerbonī sarkanā vairoga laukā attēlots heraldiski pa labi vērstas sudraba greifs ar zobenu ķetnā.

Latgales apgabala ģerbonī zilā vairoga laukā attēlots heraldiski pa kreisi vērstas sudraba greifs ar zobenu ķetnā.

Par pamatu ņemot Heraldiskās komitejas iesniegto projektu, Kurzemes, Zemgales, Vidzemes un Latgales simbolus kā Latvijas Republiku apgabalu ģerboņus ar Ministru prezidenta parakstītajiem noteikumiem apstiprināja 1930. gada 26. aprīlī.

Latvijas pilsētu un pagastu ģerboņi un svētki

PILSĒTU ĢERBOŅI

Jau viduslaikos katru apdzīvoto vietu, kurai bija pilsētas tiesības, simbolizēja tās ģerbonis. Vairāki Latvijas pilsētu ģerboņi maz izmainītā

veidā saglabājušies no XIII–XIV gs. Latvijas Republikā Heraldiskās komitejas izstrādātie pilsētu ģerboņi pirmo reizi tika apstiprināti 1925. gada 31. oktobrī. Ar Valsts prezidenta lēmumu tika apstiprināti 39 jauni vai atjaunoti (vēsturiskie) pilsētu ģerboņi.

Nepieciešamība atjaunot šos un citus 20.–30. gados izstrādātos republikas heraldiskos simbolus radās "trešās atmodas" laikā. 1988. gadā pie LPSR Augstākās padomes tika izveidota Valsts heraldikas komisija, kas atjaunoja agrāko pilsētu ģerboņus un līdzdarbojās jauno pilsētu ģerboņu izveidē. Kopš 1994. gada komisija darbojas kā Valsts prezidenta izveidota institūcija. Šajā laikā izskatīti un akceptēti 23 jauno pilsētu heraldiskie simboli. Tie stājās spēkā pēc tam, kad tos apstiprināja Valsts prezidents. Šobrīd visām 77 Latvijas pilsētām ir savs ģerbonis.

Latvijas Republikas pilsētu ģerboņi tiek attēloti vairogā ar noapaļotu lejasdaļu.

Laik raksturotu Latvijas pilsētu ģerboņus, aplūkosim atsevišķu pilsētu ģerboņus.

Rīgas lielais ģerbonis. Sudraba laukā savrups sarkans robots ķieģeļu mūris ar diviem torņiem un jumtu starp tiem. Atvērtos vārtos ar paceltu režģi pretī zelta lauvas galva. Augšā zelta ķetnu krusts, virs tā zelta kronis, zem tā – divas sakrustotas melnas atslēgas. Vairoga turētāji: divas zelta lauvas ar sarkanu mēli un atpakaļ pagrieztu galvu stāv uz pelēkas pamatnes (*sk. krāsaino pielikumu grāmatas beigās*). Rīgas mazais ģerbonis ir lielā ģerboņa vairogs.

Ģerbonis apstiprināts 1925. gadā, atjaunots 1989. gadā. Tam ir sena vēsturiska izcelsme. Pirmoreiz ģerboņa simboli attēloti jau 1226. gadā. Krusts un lauvas galva vārtos parādījās XIV gs. sākumā, bet zelta kronis – XVII gs. Ģerboņa izmantošanu reglamentē 1995. gadā pieņemtais Rīgas domes lēmums "Par Rīgas simboliku".

Limbažu pilsētas ģerbonis. Sudraba laukā savrups sarkani robots ķieģeļu mūris ar

diviem kupoltorņiem un kupolu starp tiem, atvērtos vārtos ar paceltu režģi pretī zelta lauvas galva. Augšā zelta procesiju krustu krusto tāds pats bīskapa zizlis (*sk. krāsaino pielikumu grāmatas beigās*).

Ventspils pilsētas ģerbonis. Purpura laukā ar sudraba tīklojumu – sudraba medību rags ar zelta iemuti, stīpu un apmali, virs tā – zelta ķetnu krusts (*sk. krāsaino pielikumu grāmatas beigās*).

Viļānu pilsētas ģerbonis. Zilā laukā zelta šūnu tīkls, apakšā – tāda pati bite (*sk. krāsaino pielikumu grāmatas beigās*).

Viesītes pilsētas ģerbonis. No kreisās šķelts ar zeltu un sarkanu, kreisās spāres vietā liktas piecas (3/2) ozolzīles (*sk. krāsaino pielikumu grāmatas beigās*).

Kuldīgas pilsētas ģerbonis. Sarkanā laukā sudraba jaunava – Sv. Katrīna – ar kroni; labajā rokā – rats ar tam piekārtu krustiņu, kreisajā – lejuvērsts zobens (*sk. krāsaino pielikumu grāmatas beigās*).

Apes pilsētas ģerbonis. Zilā laukā sudraba šaurpālis, uz tā augšā – sarkans vairodziņš ar sudraba siju valsts karoga krāsu samēros (*sk. krāsaino pielikumu grāmatas beigās*).

PILSĒTAS SVĒTKI

Pēdējos gados arvien plašāk sāk organizēt pilsētu svētkus atbilstoši senajām tradīcijām un mūsdienu aktualitātēm.

Kuldīga. No 17.–20. jūlijam – Viduslaiku svētki: viduslaiku mūzika, tirgus, izrādes Rātslaukumā, svētku gājiens.

Kandava. 18. jūlijs – Novada svētki: Kandavas tilta akmeņu krāvuma veidošana, laivu parāde, zaļumballe.

Tukums. No 18.–20. jūlijam – Tukuma modes festivāls: antīko motociklu sacensības, izstādes, koncerti, oriģināls svētku gājiens.

Jūrmala. 19. un 20. jūlijā – Jomas ielas svētki; koru un populāru dziedātāju muzikālais sniegums, brīvdabas kinoteātris, tautiskās dejas, porcelāna apgleznošanas darbnīca u. c.

Cēsis. 19. jūlijs – mūsdienu tautas mūzikas festivāls *Vendene*: muzicē tautas mūzikas ansambļi no Latvijas, Lietuvas un Igaunijas.

Smiltene. 18. jūlijs – pilsētas svētki "Tā tikai Smiltēnē vasara smaržo": sporta sacensības, svētku gājiens, ielu koncerts, uguns- skulptūras.

LR PAGASTU ĢERBOŅI

Saskaņā ar "Likumu par pašvaldībām" tiesības lietot ģerboni ir arī pagastiem. Pagastu ģerboņu izstrāde Latvijā sākās 1997. gadā. 2002. gadā Valsts heraldikas komisijā bija saskaņoti un apstiprināti 47 pagastu ģerboņi. Tajos simboliski heraldiskā formā atspoguļojas pagastu vēsture, dabas vai kultūras īpatnības.

Latvijas Republikas pagastu ģerboņi tiek attēloti vairogā ar iesmailu lejasdaļu.

Snēpeles pagasta ģerbonis. Dalīts ar ševrona griezumam: zils un purpurs. Vairoga pēdā sudraba dzijas kamols. Dalījuma līnijai uzlikts sudraba šaurševrons ar augšējo noslēgumu jumja veidā (sk. *krāsaino pielikumu grāmatas beigās*).

Siguldas pagasta ģerbonis. Sudraba laukā apvērsta zaļa smaile, tai uzlikta zelta ozolapa (sk. *krāsaino pielikumu grāmatas beigās*).

Drustu pagasta ģerbonis. Šķeltis no labās: sudrabs un zaļš. 1. – no šķēluma izaugoša brieža galva dabiskās krāsās, 2. – trīs zelta četrlapu rozes (sk. *krāsaino pielikumu grāmatas beigās*).

Engures pagasta ģerbonis. Zilā laukā zelta priede (sk. *krāsaino pielikumu grāmatas beigās*).

LR rajonu ģerboņi

XX gs. 30. gados tika izveidoti un apstiprināti Latvijas Republikas apriņķu ģerboņi. Mainoties administratīvi teritoriālajam iedalījumam, šie ģerboņi no aprites izzuda, tomēr atsevišķu rajonu pašvaldības atjaunojušas tāda paša nosaukuma bijušo apriņķu ģerboņus.

Rīgas rajons. Melnā laukā trīs (2/1) zelta rudzu stabi, sudraba galvā tādos pašos vijņos peldošs trīsmastu burukuģis (sk. *krāsaino pielikumu grāmatas beigās*).

Ogres rajons. Dalīts ar zilu un zeltu, augšā zelta tukšais kvadrātrombs ar trim dzieģuljiem katrā malā un zelta rombu vidū, apakšā zils šaurpālis, kas savienots ar augšējo lauku (sk. *krāsaino pielikumu grāmatas beigās*).

Neoficiālie valsts simboli

Līdzās heraldiskajiem simboliem Latviju un tās tautu raksturo arī neoficiāli simboli: putni, koki, ziedi, kukaiņi, upe, dzintars.

Latvijas nacionālais putns – BALTĀ CIELAVA (*Motacilla alba*). Latvijā šis slaidais un graciozais putns sastopams no aprīļa līdz oktobrim, tas parasti uzturas apdzīvotu vietu un ūdenskrātuvju tuvumā. Ziemo Eiropas dienviddaļā un Āfrikas ziemeļos. Balto cielavu par Latvijas nacionālo putnu 1960. gadā Tokijā apstiprināja Starptautiskā putnu aizsardzības padome. Kā Latvijas simbols līdz šim baltā cielava sabiedrībā nav tikusi plaši izmantota.

Latvijas nacionālais zieds – PĪPENE (*Leucanthem vulgare*, tautā saukta par margrietīņu) ir plaši izplatīts savvaļas augs, kas zied no jūnija līdz septembrim. Tas ir iecienīts zieds, kuru bieži izmanto puķu pušķos, tas parasti sastopams t. s. jāņuzāļu – Līgo svētku zāļu un puķu pušķu sastāvā.

Latvijas nacionālais kukainis – **DIVPUNKTU MĀRĪTE** (*Adalia bipunctata*). Pazīstama kā derīgs kukainis, kurš pasargā augus no kaitēkļiem. Kukaiņa latviskais nosaukums "mārīte" tiek saistīts ar latviešu mitoloģijā populāro dievību Māru. Māra iemieso zemes spēku. Latvijas Entimoloģijas biedrība 1991. gadā divpunktu mārīti noteica par Latvijas nacionālo kukaini. Kā Latvijas simbols līdz šim divpunktu mārīte sabiedrībā nav plaši pazīstams.

Latvijas nacionālā upe – **DAUGAVA** ir lielākā Latvijai cauri plūstošā upe (kopgarums 1005 km, no tiem 352 km – Latvijā). Daugava ir kā robežšķirtne starp Kurzemi un Zemgali no vienas puses un Vidzemi un Latgali – no otras puses. Gadsimtu gaitā tā bija un ir nozīmīga transporta artērija, starptautisku sakaru līnija, tās krastos risinājušies Latvijas vēsturei nozīmīgi notikumi.

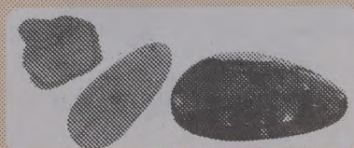
Latvijas nacionālais minerāls – **DZINTARS** jau izsenis uzskatīts par "dārgakmeni", kas raksturo Baltijas jūras austrumkrastu, t. sk. arī Latvijas Baltijas jūras piekrasti. Baltijas dzintars (*sukcinīts*) veidojies no organiskām vielām – pārakmeņojušos skujkoku sveķiem. Lai gan dzintars plašāk atrodams Lietuvā, Kaļiņingradas apgabalā un Polijas piekrastē, Latvijā tas tiek uzskatīts arī par mūsu zemes simbolu.

Latvijas nacionālie koki – **LIEPA** (*Tilia cordata*) un **OZOLS** (*Quercus robur*) ir raksturīgi Latvijas ainavas elementi. Par īpašo attieksmi pret tiem liecina lauku ainava, kurā nereti ozols vai liepa atstāti neskarti apstrādātu lauku vidū. Latviešu folklorā, īpaši tautasdziesmas, liepu un ozolu no kokiem piemin visbiežāk. Folklorā ozols simbolizē visu vīrišķo, bet liepa – sievišķo. Šie simboli saglabājuši aktīvu nozīmi arī mūsdienu latviešu tautas priekšstatos.

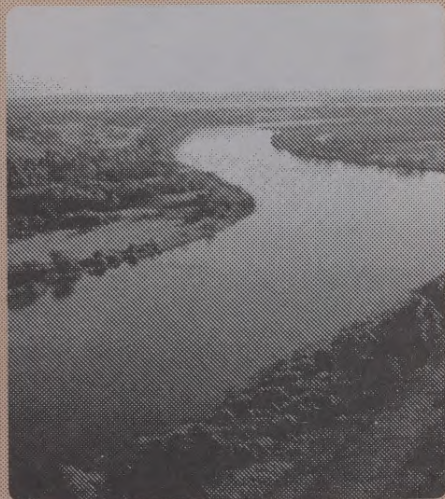
Par **Latvijas neatkarības simbolu** ir kļuvis **BRĪVĪBAS PIEMINEKLIS** Rīgā. Tas būvēts no



Latvijas neoficiālie simboli – baltā cielava, divpunktu mārīte, pīpene



Latvijas neoficiālais simbols – dzintars



Latvijas neoficiālais simbols – Daugava



Latvijas neoficiālie simboli – ozols un liepa



Latvijas neatkarības simbols – Brīvības piemineklis

1931. līdz 1935. gadam par tautas saziemo-tajiem līdzekļiem. Pieminekli veidojis latviešu tēlnieks Kārlis Zāle. Monumenta pamatā esošās skulpturālās grupas ilustrē atsevišķus nozīmīgus brīžus latvijas vēsturē, bet pieminekļa smailē ir Brīvības tēls – sieviete, kas simbolizē Lavijas suverenitātes ideju. Pie Brīvības pieminekļa pakājes nekad netrūkst ziedu, kas te tiek nolikti dziļā cieņā pret tiem, kas veidojuši valsti un neatkarības cīņu laikā upurējuši savu dzīvību nacionālās valsts un tautas labklājībai. Brīvības pieminekļis un vēl citas Latvijas tautai svētas vietas sargājamās un saudzējamās, lai Latvijas neatkarību un brīvību simbolizētu no paaudzes paaudzē laiku laikos.

4. LATVIJAS VALSTS HIMNA

Himna – svinīgs skaņdarbs, kurā iz-paužas pacilātība, cēlums, slavinājums. Senos laikos himna bijusi kā svinīgs slavas dziedājums un vairākās zemēs tā tika pieņem-ta par valsts vienotības simbolu.

Dziesmu “Dievs, svētī Latviju!” sarakstījis un mūziku komponējis viens no pirmajiem lat-viešu komponistiem – Baumaņu Kārlis (1835–1905). Latvijas Republikas Satversmes sapulce 1920. gada 7. jūnijā dziesmu “Dievs, svētī Lat-viju!” apstiprināja par valsts himnu.

“Dievs, svētī Latviju!” ir tautas aizlū-gums par Latviju. Tā pirmo reizi atskanēja Pirmajos vispārējos dziesmu svētkos 1873. gada 26. jūnijā (pēc vecā stila; 8. jūlijā – pēc jaunā stila).

Padomju Latvijas laikā tautas himna netika atskaņota.

1990. gada 15. februārī Latvijas PSR Aug-stākā padome oficiāli atjaunoja Latvijas valsts himnas statusu.

Saeima 1998. gada 5. martā pieņēma likumu "Par Latvijas valsts himnu".

Latvijas valsts himna izpildāma svinīgos gadījumos un dziedama latviešu valodā. Himnu var atskaņot arī instrumentālā izpildījumā. Izpildot Latvijas valsts himnu, tās tekstam un mūzikai jāatbilst tekstem un mūzikai, kas apstiprināti ar likumu. Cieņa pret valsts himnu ir katra Latvijas Republikas pilsoņa goda pienākums.

Latvijas valsts himna obligāti izpildāma

- paceļot Latvijas Republikas valsts karogu valsts un pašvaldību iestāžu rīkoto pasākumu laikā;
- sākot un beidzot svinīgus pasākumus, kas vēltīti likumdošanā noteiktajām Latvijas Republikas svētku un atceres dienām;
- sagaidot un pavadot citu valstu un valdību vadītājus, kuri ierodas Latvijā oficiālā vizītē;
- valsts himnu var izpildīt tautas, darba, ģimenes svētkos un citu sabiedrisku pasākumu laikā, nodrošinot svinīgus apstākļus;
- katru dienu, sākot valsts televīzijas un radio raidījumus.

Izpildot Latvijas valsts himnu sabiedriskos pasākumos publiski, klātesošie stāv kājās, vīrieši noņem cepures, bet personas valsts formastērpos rīkojas saskaņā ar dienesta reglamentu.

Ja valsts himnas izpildījuma laikā karogs ir izkārts, klātesošie pieceļas un pagriežas pret karogu. Ja karogs nav izkārts, tad pagriežas pret orķestri.

Latvijas valsts himnu var atskaņot pasākumu sākumā, vidū vai beigās atbilstoši attiecīgā pasākuma saturam.

Himna vienmēr jāizpilda cienīgi. Pēc tās izpildījuma neaplaudē.

Ja Latvijas iestādes un organizācijas rīko pasākumus citu valstu teritorijā, valsts himnu atskaņo saskaņā ar Latvijas Ārlietu ministrijas noteikumiem, ievērojot attiecīgās valsts tradīcijas, paražas un pieredzi.

Par necieņas izrādīšanu valsts himnai personas saucamas pie likumā paredzētās atbildības.

LATVIJAS VALSTS HIMNA

Maestoso (f) *Baumaņu Kārļa mūzika un vārdi*

Dievs, svē-ti Lat-vi-ju, mūs' dār-go tē-vi-ju, svē-ti jel Lat-vi-ju, ak,

svē-ti jel tol Kur lat-vju mei-tas dzied, kur lat-vju dē-li dzied,

laid mums tur lai-mē diet, mūs' Lat-vi-jā. // Lat-vi-jā.

Tas ir godinājums!

XXIII vispārējo latviešu dziesmu svētku laikā 2003. gada 6. jūlijā pirms svētku dalībnieku gājiena Dziesmu svētku simtgades parkā (Viesturdārzā) atklāja piemiņas zīmi Latvijas valsts himnas autoram Baumaņu Kārlim. Dziesmu svētku simtgadei veltītais arhitektoniski skulpturālais ansamblis papildināts ar divu bronzas cilņu kompozīciju: himnas mūzikas un vārdu autora Baumaņu Kārļa portretu un "Dievs, svētī Latviju!" teksta un nošu, Baumaņu Kārļa paraksta faksimila* un dzīves gadskaitļu (1835–1905) atveidojumu.

Tas ir patīkami!

Patīkami piedzīvot tos mirkļus, kad, piemēram, sporta sacensībās kāds no Latvijas vai arī no kaimiņvalstu sportistiem ir guvis uzvaru, jo tad tiek atskaņota Latvijas, Igaunijas vai Lietuvas valsts himna un olimpiskajās spēlēs tiek pacelts valsts karogs.

Šie simboli prezentē mūsu valsti pasaulē un ir kā vizītkarte pasaules arēnā.

Arī mūsu kaimiņu republikām Igaunijai un Lietuvai ir valsts himna, kas atspoguļo tautas kopību, pašapziņu, godu, spēku un uzņēmību aizstāvēt brīvību un neatkarību, gribu apzināt, saglabāt un kopt tautas ideālus.

* Faksimils (lat. *fac simile* – dari to pašu) – precīzs paraksta, rokraksta vai dokumenta atveidojums.

IGAUNIJAS VALSTS HIMNA

Johanns Voldemārs Jannsens

MANS PRIEKŠ UN MANA LAIMĪBA

Mans prieks un mana laimība
Tu esi, Tēvija.
Nekas nav plašā pasaulē,
Ko tā var dēvēt dvēsele
Kā tevi, mana mīļākā,
Tu – dārgā Tēvija!

Es tavā klēpī piedzimis
Un arī uzauzdis.
Tev vienmēr būšu pateicīgs,
Līdz nāves stundai uzticīgs.
Man esi visusvētākā
Tu – dārgā Tēvija!
Lai tevi vienmēr pārstāj Dievs,
Tu – mīļā Tēvija!
Lai laimi dod tev bagāti
Un svētī visu žēlīgi.

LIETUVAS VALSTS HIMNA

Vincs Kudirks

TAUTISKA DZIESMA

Lietuva, tu Tēvu zeme,
Dižvīri, kur cejas!
Pagātne tiem laimi deva,
Tur tie spēkus smejas.

Tikums, gods lai ceļu rāda
Tavu dēlu saimei!
Lai tie tavā labā strādā
Visas tautas laimei!

Saules stariem Lietuva
Tumsas varu aizraida.
Gaismas gars, darba spars
Vada mūsu gaitas.

Mīlestība degtin deg
Mūsu sirdis Lietuvai.

KOPSAVILKUMS

Simboli kā pazīšanas un atpazīšanas zīmes pastāvējuši jau sen. Simbola galvenais uzdevums ir reprezentēt simbolizējamo. Senākās atpazīšanas zīmes bijušas dažādi karogi un karodziņi, dziesmas un himnas, kā arī ģerboņi.

Latvijas valsts simboli ir

- Latvijas valsts karogs,
- Latvijas valsts ģerbonis,
- Latvijas valsts himna.

Latvijas valsts karogs ir mūsu tautas cieņas, goda, pašapziņas un suverenitātes simbols un apliecinājums, kā arī tautas svētums.

Pirmo reizi sarkanbaltsarkanais karogs minēts Atskaņu hronikā 1279. gadā kā Cēsu novada latgaļu kaujas karogs. Tas ir pamatā vēlākajam Latvijas valsts karogam, kura metu 1917. gada maijā izstrādāja mākslinieks A. Čirulis.

Ar sarkanbaltsarkano karogu notika Latvijas Republikas proklamēšana 1918. gada 18. novembrī un atkārtoti – 1990. gada 4. maijā.

Saeima 1994. gada 24. novembrī pieņēma likumu "Par Latvijas valsts karogu".

Karmīnsarkanās un baltās krāsas proporcijas ir 2:1:2, bet karoga garuma un platuma samērs – 2:1.

XIX gs. otrajā pusē kā vēstures palīgozāre izveidojās heraldika, kas pēta ģerboņus kā vēstures avotu.

Latvijas valsts ģerbonis tāpat kā karogs simbolizē Latvijas valsti. Ģerboņa autori – mākslinieki R. Zariņš un V. Krūmiņš.

Ģerbonis ir apstiprināts Satversmes komisijas sēdē 1921. gada 15. jūnijā.

Latvijas Republikas valsts ģerbonī ietverti gan eiropēiskās heraldikas, gan Latvijas nacionālās

simbolikas elementi. Šis ģerbonis bez izmaiņām pastāvēja līdz 1940. gadam.

Latvijas Republikas ģerboni par valsts oficiālo simbolu atjaunoja ar 1990. gada 15. februāra likumu.

Saeima 1998. gada 5. martā pieņēma likumu "Par Latvijas valsts ģerboni".

Latvijas Republikā tiek lietots lielais valsts ģerbonis, papildinātais mazais valsts ģerbonis un mazais valsts ģerbonis.

Bez oficiāliem Latvijas valsts simboliem ir arī **neoficiālie valsts simboli**. Galvenie no tiem ir nacionālais putns – baltā cielava, nacionālais kukainis – divpunktu mārīte, nacionālais zieds – pīpene, nacionālie koki – ozols un liepa, nacionālais minerāls – dzintars, likteņupe – Daugava, Brīvības piemineklis, nacionālā valūta.

Latvijas valsts himna ir Latvijas Republikas valsts simbols, un tā atskaņojama svinīgos gadījumos.

Latvijas Republikas himnu "Dievs, svētī Latviju!" sarakstīja un mūziku komponēja Bauņa Kārlis (1835–1905). Tā pirmo reizi atskaņota Pirmajos vispārējos dziesmu svētkos 1873. gada 8. jūlijā Rīgas Latviešu biedrības namā.

Autora sarakstīto valsts himnu apstiprināja Latvijas Republikas Satversmes sapulce 1920. gada 7. jūnijā.

Padomju Latvijas laikā valsts himna netika atskaņota. 1990. gada 15. februārī atjaunoja Latvijas valsts himnas statusu.

Saeima 1998. gada 5. martā pieņēma likumu "Par Latvijas valsts himnu".

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTI

*Lai augstākais ideālisms būtu –
karstāko sirdi Latvijai,
labāko darbu Latvijai!*

K. ULMANIS

Izlasījuši šo nodaļu, jūs gūsiet zināšanas un izpratni par

- Jāni Čaksti,
- Gustavu Zemgalu,
- Albertu Kviesi,
- Kārli Ulmani,
- Gunti Ulmani,
- Vairu Viķi-Freibergu,
- Latvijas Republikas Ministru prezidentiem.

1. Mazliet par Valsts prezidenta amatu

Prezidents* – tā ir valsts seja un stāja, tās gods un sirdsapziņa.

Valsts prezidenta amatu noteica 1922. gadā 15. februārī Latvijas Republikas Satversmes sapulces apstiprinātajā Satversmē.** Atbilstoši Satversmes normatīvajiem aktiem – vispirms mazliet par Valsts prezidenta ievēlēšanu, tiesībām un atbildību, tad – par Latvijas Valsts prezidentiem no 1922. gada līdz mūsdienām.

- Latvija ir parlamentāra republika, kur Valsts prezidentu ievēl Saeima uz trim gadiem (kopš 2003. gada – uz četriem gadiem), balsojot ar vienkāršu balsu vairākumu, t. i., ar ne mazāk kā 51 Saeimas locekļa balsu vairākumu.

- Par Valsts prezidentu var ievēlēt Latvijas pilsoni, kurš sasniedzis 40 gadu vecumu.
- 1997. gada 4. decembrī Saeima izdarīja grozījumus Latvijas Republikas Satversmes 3. nodaļā – tagad Latvijas Valsts prezidentu ievēl uz četriem gadiem.
- Viena un tā pati persona nevar būt par Valsts prezidentu ilgāk kā astoņus gadus.
- Valsts prezidenta amats nav savienojams ar citu amatu. Piemēram, ja par Valsts prezidentu ievēlētā persona ir Saeimas deputāts,

* Prezidents (fr. *président*, ang. *president*, lat. *praesidens* – priekšā sēdošs) – vēlēta valsts galva valstī ar republikānisku iekārtu; Latvijā – arī valdības vadītājs – Ministru prezidents.

** 1922. gada 15. februārī Satversmes sapulcē pieņemtais likums par Latvijas Republikas Satversmi// Valdības Vēstnesis. – 1922. – 141. lpp.

tad viņam jānoliek Saeimas deputāta pilnvaras.

- Tuvākajā Saeimas sēdē pēc ievēlēšanas Valsts prezidents, uzņemoties amata pienākumus, dod šādu svinīgo solījumu: "Es zvēru, ka viss mans darbs būs veltīts Latvijas tautas labā. Es darīšu visu, kas būs manos spēkos, lai sekmētu Latvijas valsts un tās iedzīvotāju labklājību. Es ievērošu Latvijas Satversmi un valsts likumus. Pret visiem izturēšos godīgi un savus pienākumus pildīšu pēc labākās sirdsapziņas." (Latvijas Republikas Satversme, 3. nodaļa.)

Tad prezidents paraksta svinīgā solījuma tekstu un nodod to Saeimas priekšsēdētājam.

Par nopelniem Latvijas labā ievēlēto prezidentu apbalvo ar I šķiras Triju Zvaigžņu ordeni ar ķēdi. Līdz ar to viņš kļūst par Lielkrusta komandieri Latvijas armijas bruņoto spēku augstākā virspavēlnieka pienākumu pildīšanai. Šāds apbalvojums ir kā valsts augstākais varas simbols.

2. Valsts prezidenta pienākumi

Valsts prezidents

- reprezentē valsti starptautiski, ieceļ Latvijas, kā arī pieņem citu valstu diplomātiskās amatpersonas;
- izpilda Saeimas lēmumus par starptautisku līgumu ratificēšanu*;
- ierosina un izsludina likumu (tikai pēc tam likums stājas spēkā), kā arī noraida Saeimas pieņemto likumu un atdod to atpakaļ pārskatīšanai Saeimā (izņemot steidzamības kārtībā pieņemtos likumus);
- ir bruņoto spēku augstākais vadonis, kara laikā viņš ieceļ virspavēlnieku;

- ir tiesīgs spert nepieciešamos militārās aizsardzības soļus, ja kāda cita valsts Latvijai pieteikusi karu vai ja ienaidnieks uzbrūk valsts robežām. Šādā gadījumā prezidents nekavējoties sasauk Saeimas sapulci, kurā lemj par kara pasludināšanu un sākšanu;
- ir tiesīgs apzēlot atsevišķus noziedzniekus;
- ir tiesīgs sasaukt un vadīt ārkārtas Ministru kabineta sēdes, nosakot to dienaskārtību;
- var ierosināt Saeimas atlaišanu, kas jāapstiprina visas tautas nobalsošanā. Atkarībā no tautas nobalsošanas rezultātiem atlaista tiek Saeima vai prezidents;
- ir atbildīgs tautas un Saeimas priekšā, taču par savu darbību politiski nav atbildīgs, ja visus valsts prezidenta rīkojumus paraksta Ministru prezidents vai attiecīgais ministrs, kurš tādējādi uzņemas visu atbildību par šiem rīkojumiem;
- izdod divus valstiski nozīmīgus aktus bez Ministru prezidenta vai ministra līdzdalības, un šos aktus paraksta tikai prezidents. Tie attiecas uz Ministru prezidenta uzaicināšanu un Saeimas atlaišanu.

Savukārt prezidentu var atlaist Saeima ar kvalificēto balsu vairākumu (2/3 deputātu balsis), ja to ierosina vairāk nekā puse deputātu. Latvijā šāds gadījums nav bijis.

* **Ratificēšana** (no latīņu valodas *ratificatio* – apstiprināts) – starptautiska līguma apstiprināšana augstākajā valsts varas institūcijā.

Jānis Čakste

Un tas arī ir tas vienīgais mūsu mērķis, un mēs visi paturēsim vienmēr acīs visā savā darbā to, ka mēs kalpojam mūsu valstij un mūsu tautai.

J. ČAKSTE

Pirmais Latvijas Valsts prezidents no 1922. gada 14. novembra līdz 1927. gada 14. martam bija Jānis Čakste (1859–1927).

Dzimis 1859. gada 14. septembrī Jelgavas apriņķa Lielsavas pagasta Aučos, kur tagad atklāts viņa memoriālais muzejs. Audzis stipras un rūpīgas zemkopju dzimtas ģimenē.

Pamatizglītību ieguvis Annas elementārskolā, pēc tam mācījies Jelgavas ģimnāzijā, kuru pabeidza 1882. gadā. Studējis tieslietu zinātnes Maskavas universitātē (1882–1886), ieguvis jurista kvalifikāciju.

Paralēli studijām Jānis Čakste kopā ar Krišjāni Valdemāru, Frici Brīvzemnieku un citiem latvietības kopējiem darbojās universitātes latviešu vakaros, aizstāvēja jaunlatviešu idejas. Tajos gados tika dibināta arī Maskavas latviešu studentu biedrība (1883), kas vēlāk izveidojās par akadēmisko kopu "Austrums".

Pēc studijām atgriezās Latvijā, strādāja Jelgavas advokatūrā un iesaistījās sabiedriskajā darbā, kas turpinājās visā viņa turpmākajā dzīvē.

1887. gadā J. Čaksti ievēlēja par Jelgavas latviešu biedrības priekšsēdi. Viņš tajā noorganizēja Zemkopības nodaļu, kas vēlāk pārtapa par Jelgavas lauksaimniecības biedrību.

J. Čakste bija arī publicists un 1889. gadā kļuva par laikraksta "Tēvija" izdevēju

un redaktoru. Viņš pašai dziedīgi rūpējās par kultūras un mākslas attīstību. Panāca, ka IV latviešu dziesmu svētkus 1895. gada 15.–18. jūlijā sarīkoja Jelgavā, tos pa daļai finansēdams.

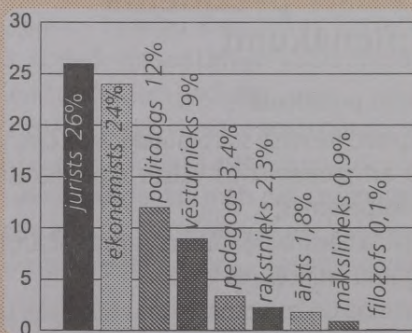
1905. gadā J. Čakste piedalījās Latvijas autonomijas projekta izstrādāšanā un aktivizēja savu politisko darbību.

Pirmā pasaules kara laikā 1915. gadā J. Čakste nodibināja Latviešu bēgļu centrālkomiteju un kopā ar ģimeni pārcēlās uz Tērbatu, kur 1917. gadā kļuva par Latvijas bēgļu Centrālās komitejas priekšsēdētāju.

1917. gadā J. Čakste devās uz ASV, lai propagandētu Latvijas neatkarības ideju. Ar šādu pašmērķi Stokholmā viņš sarakstīja brošūru "Latvieši un viņu Latvija: Kāda latvieša balss" (vācu valodā). Tajā deklarēja: "Latviešu tauta grib pasargāt savu Tēviju, panākt neierobežotu

Tas ir interesanti!

Latvijas iedzīvotāji prezidenta krēslā vēlas redzēt jurista profesijas pārstāvi – liecina SKDS socioloģiskā aptauja.



26% respondentu par prezidentu vēlas redzēt juristu. Otra populārākā profesija ir ekonomists – to atbalsta 24% cilvēku, bet trešā – politologs – 12%, ceturtā – vēsturnieks – 9%. Visnepopulārākā profesija ir filozofs – tikai 0,15% respondentu.

iespēju un brīvību noteikti vadīt Latvijā savu nacionālo, kulturālo un ekonomisko attīstību.”

1918. gadā J. Čaksti ievēlēja par Tautas padomes prezidija priekšsēdētāju. Latvijas neatkarības pasludināšanas dienā J. Čakstes nebija klāt. Viņš organizēja Latvijas diplomātisko korpusu, Parīzes Miera konferencē vadīja Latvijas delegāciju, kas prasīja atzīt Latvijas neatkarību.

1919. gadā Jānim Čakstem uzticēja Valsts prezidenta un armijas augstākā virspavēlnieka pienākumus. 1920. gada 1. maijā viņu ievēlēja par Latvijas pirmā parlamenta Satversmes sapulces priekšsēdētāju.

J. Čakste bija viens no Latvijas Universitātes organizētājiem un 1919. gadā kļuva par Latvijas Universitātes docentu, bet vēlāk – par profesoru starptautiskajās tiesību zinātnēs. Virsniekuursos viņš lasīja valststiesību lekciju kursu. 1924. gada 28. septembrī viņam piešķīra Goda doktora grādu.

J. Čakste daudz gādāja par jaunās valsts tiesisko pamatu izstrādi un Latvijas Satversmes eiropeisku XX gadsimta konstitūcijas sagatavošanu. Viņš uzskatāms par juridisko zinātņu pamatlicēju Latvijā.

1922. gada 7. novembrī J. Čakste atklāja Saeimu.

1922. gada 14. novembrī pirmā Saeima Jāni Čaksti ar 92 balsīm ievēlēja uz trim gadiem par pirmo Latvijas Valsts prezidentu. Pēc pirmā termiņa 1925. gada 6. novembrī otrā Saeima atkārtoti ievēlēja viņu šajā amatā ar 60 balsīm.

Jānis Čakste bija viena no tālaika

- visspilgtākajām un populārākajām,
- sabiedriski darbīgākajām un ietekmīgākajām,
- radošākajām un zinošākajām personībām.

J. Čakste bija demokrātisks Latvijas Valsts prezidents, katram pieejams, pret visiem izturējās objektīvi un taisnīgi.

Jānis Čakste bija spēcīgs un lietišķs valsts

valdības darbu organizētājs, prasmīgs sēžu vadītājs, izcils orators, objektīvs lēmumu un likumu pieņēmējs.

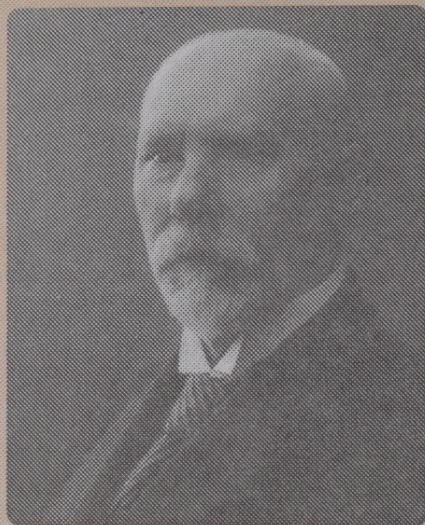
Jānis Čakste rūpējās par visas tautas labklājību, bija pret korupciju un valsts bagātību izlaupīšanu un necieta, ka valsts darbinieki un politiķi nodarbojas ar veikalniecību un uzņēmējdarbību, jo tas traucējot godīgi pildīt valsts darbu un objektīvi risināt samilzušās problēmas.

Viņš lieliski prata apvienot prezidenta amatu ar daudzveidīgo Saeimas un valdības darbu. Tika iedibinātas pat zināmas kopdarbības tradīcijas.

Ar savu darbību J. Čakste stiprināja un attīstīja neatkarīgas Latvijas valsts veidošanos. Ar sapratni, taktiski un smalkjūtīgi viņš izturējās pret visiem politiskajiem strāvājumiem. Prasmīgi nominēja vispiemērotākos politiķus Ministru kabineta izveidošanai un lieliski veica pārliecinātāja un samierinātāja misiju, problēmu apspriešanu, risināšanu un īstenošanu, vadot to ļoti lietpratīgi un lietišķi, lai gan viņa laikā mainījās astoņas valdības.

Jānis Čakste lielu uzmanību pievērsa ārlietām. Piemēram, viņš pieprasīja, lai Latvijas sūtņi, atgriežoties no ārzemēm, vispirms ar saviem ziņojumiem dodas pie viņa, nevis pie ārlietu ministra. Pats rūpīgi ir iepazinies ar saņemto informāciju un nereti pat ierosinājis konkrētas kandidatūras sūtņa amatam, kā arī centies panākt, lai diplomātiskajā korpusā strādātu vispiemērotākie un spējīgākie darbinieki.

Sevišķi profesionāli viņš pievērsās Latvijas ārpolitikai plašākā skatījumā un tās problēmu risināšanai, īpaši – par Latvijas valsts reprezentāciju un par neatkarīgās Latvijas ideju paušanu un to izpratni starptautiskā mērogā. Jānis Čakste kā Latvijas armijas virspavēlnieks daudz veica armijas nostiprināšanā un saliedēšanā, kā arī pasargāja Latvijas armiju no politiskām ietekmēm. Valsts prezidents rūpējās par virs-



J. Čakste

Jānis Čakste – pirmais Latvijas Valsts prezidents,
J. Čakstes paraksts

nieku izglītošanu un viņu kvalifikācijas celšanu. Prezidents virsniekuursos lasīja lekcijas par valsts tiesībām.

Liela uzmanība tika pievērsta jaunatnei, īpaši skautiem, kuru organizācijas Goda biedrs viņš bija.

Ar savu daudzpusīgo darbību viņš iedibināja Valsts prezidenta amata nozīmīgumu, autoritāti un tradīcijas.

Jānis Čakste labi pārvaldīja svešvalodas – vācu, angļu, franču un krievu. Ar savām valodu zināšanām un izglītību, kā arī inteliģenci un diplomātiju viņš ieguva ārvalstu diplomātu apbrīnu, kā arī ievērojami palielināja Latvijas starptautisko autoritāti. Jānis Čakste atbalstīja Baltijas valstu sadarbību un vienotību.

Viņš rūpējās par latviešu bēgļu atgriešanos dzimtenē un čaklāko un pašreizējāko darbu darītāju apbalvošanu un godināšanu.

1924. gada 25. martā pirmais Latvijas Valsts prezidents Jānis Čakste izsludināja likumu par Triju Zvaigžņu ordeni. Šo augstāko valsts apbalvojumu piešķīra par izciliem darbiem Latvijas labā. J. Čakste ir izsludinājis 402 likumus, apžēlojis 549 notiešanos, trīs likumus nosūtījis otrreizējai caurskatīšanai.

Jānis Čakste lieliski reprezentēja Latviju gan pirms viņa ievēlēšanas par valsts prezidentu, uzturoties ASV, Francijā, Zviedrijā, gan prezidentūras laikā, ierodoties valsts vizītē Igaunijā (1925. gada 23.–25. februārī) un Somijā (1926. gada 15. un 16. maijā).

Laikabiedri J. Čaksti raksturojuši kā zinošu, darbīgu, lojālu un patriotisku politiķi, izcilu diplomātu, erudītu un saprotošu prezidentu.

Par nopelniem Latvijas labā 1925. gada 24. februārī Jāni Čaksti apbalvoja ar I šķiras Triju Zvaigžņu ordeni.

Jānis Čakste tika mīlēts, cienīts un godāts, īpaši kā savas tautas un zemes patriots, kā izcils nacionālās atmodas darbinieks, kā neatkarīgās Latvijas veidotājs.

Visu to augsti novērtējusi Aspazija:
*“Mēs stipri kļuvuši, kas bijām vāji,
Mēs tumsā smakām, nu mums gaismu gūt,
Mēs – septiņsimtu gadu raudātāji,
Mēs – bāru bērni, nu mums saulē kļūt!”*

Jāņa Čakstes vadībā sākās neatkarīgās Latvijas valsts nostiprināšanās un uzplaukums un attīstījās brīves gars.

Liels atbalsts un spēka avots valsts vadīšanā un sabiedriskajās aktivitātēs Jānim Čakstem bija viņa ģimene, īpaši – darbīgā sieva Justīne un viņu deviņi bērni.

Augstu vērtējama ir Jāņa Čakstes spēja un prasme cauri vēstures likločiem un politisko juku laikiem saglabāt savus un tautas ideālus par neatkarīgu, vienotu, brīvu un nesadalītu Latviju.

Jānis Čakste Latvijas tautas atmiņā palicis kā augstas kultūras prezidents, pat kā prezidenta paraugs nākamajiem Latvijas valsts vadītājiem.

Pirmais Latvijas Valsts prezidents Jānis Čakste savai tautai kalpoja līdz pat aiziešanai aizsaulē. **Viņš nomira 1927. gada 14. martā 68 gadu vecumā.** Visās baznīcās skanēja sēru zvani, karogi tika nolaisti pusmastā, izsludināja divu nedēļu sēras.

Jāni Čaksti pēdējā gaitā 1927. gada 18. martā izvadīja svinīgā gājienā, kurā piedalījās ap 150 tūkstoši pavadītāju un karaspēks, viņu apbedīja Meža kapos Rīgā.

Visatbilstošākos vārdus Jānim Čakstem veltījis Kārlis Skalbe:

*"Senču godībā ieiet vadonis sirmais,
Godīgi tēvzemei kalpojis, pilsonis pirmais.
Gadu simti kad gausi mūžībā slīdēs,
Viņa vārds vēl Latvijas zvaigznājā spīdēs."*

Jāņa Čakstes kapavieta Meža kapos ir kļuvusi par simbolisku latviešu tautas saikni ar pagātni un mūsdienu Latviju.

Tas ir interesanti!

Apmeklējot ārvalstis, J. Čakste apzinājās, ka demokrātiskas un mazas valsts prezidents nedrīkst pārspīlēt ceremonijas ar samākslotu teatrālismu, lai nekļūtu komisks, bet nedrīkst arī savu republiku pārstāvēt ar nolaistu galvu, vienkāršām manierēm un pašapziņas trūkumu, jo tad viņu un viņa valsti necienīs ne Latvijas iedzīvotāji, ne ārzemju pārstāvji un laikabiedri. Viņam izdevās atrast zelta vidusceļu.

Gustavas Zemgals

*Brīvību vajadzēja izcīnīt, mīlot
brīvību un tēvu zemi un gribot,
lai brīvības un tēvu zemes
mīlestība mūžīgi būtu tikpat
stipra mūsu paaudzū
paaudzēs, kāda tā bija un ir
pat visgrūtākajos laikos.*

G. ZEMGALS

Otrais Latvijas Valsts prezidents no 1927. gada 8. aprīļa līdz 1930. gada 9. aprīlim bija Gustavs Zemgals (1871–1939).

Dzimis 1871. gada 12. augustā Jelgavas apriņķī, Džūkstes pagastā. Mācījies Sakas pagasta skolā, vēlāk – Rīgā, Aleksandra ģimnāzijā, no tās pārgāja uz Nikolaja ģimnāziju.

Augstāko juridisko izglītību ieguvis Maskavas universitātē (1899). Studiju laikā aktīvi iesaistījās Maskavas latviešu sabiedriskajā dzīvē, darbojies sociālistiskas ievirzes laikrakstā "Dienas Lapa".

Pēc studijām G. Zemgals strādāja Rīgā par zvērinātu advokātu un aktīvi darbojās latviešu progresīvi sabiedriskajās organizācijās – Latviešu amatnieku un strādnieku biedrībā, kā arī Latviešu amatnieku palīdzības biedrībā un Skatuves biedrībā. Šajā laikā viņš sāka nodarboties arī ar publicistiku.

Kopš 1905. gada G. Zemgals izdeva laikrakstu "Jaunā Dienas Lapa" un vēlāk – "Mūsu Laiki". Viņš līdzdarbojās arī žurnāla "Domas" redakcijā.

Gustavs Zemgals bija pārliecināts demokrāts. Kopā ar domubiedriem viņš nodibināja jaunu politisko partiju – Latviešu demokrātisko partiju.

Pirmā pasaules kara laikā G. Zemgalu iesauca

armijā. Revolūciju viņš sagaidīja Kronštatē. Kareivju vidū Gustavs Zemgals ieguva cieņu un uzticību.

Pēc demobilizēšanās viņš atgriezās Latvijā un sāka strādāt Tautas padomē. 1917. gadā Gustavs Zemgals bija Rīgas pilsētas galva. Viņš savus pienākumus pildīja apzinīgi, pārdomāti un tālredzīgi, lai sekmētu Rīgas pilsētas izaugsmi.

G. Zemgalu kā liberāli demokrātiskās latviešu pilsonības ievērojamu darbinieku 1918. gada 17. novembrī politisko apvienību sēdē iecēla par Latvijas Tautas padomes priekšsēdētāja vietnieku.

Nākamajā dienā proklamēja neatkarīgu Latvijas Republiku. Būdams Tautas padomes priekšsēdētāja vietnieks un sakarā ar J. Čakstes prombūtni, Gustavs Zemgals vadīja 1918. gada 18. novembra sēdi, kad proklamēja Latvijas Republiku Nacionālajā teātrī.

Sākās nodibinātās valsts veidošana. 1919. gada 8. jūlijā pagaidu valdība G. Zemgalu atkal iecēla par Rīgas pilsētas galvu un ievēlēja par Latvijas Tautas padomes priekšsēdētāja vietnieku, bet 1920. gadā – par Satversmes sapulces deputātu.

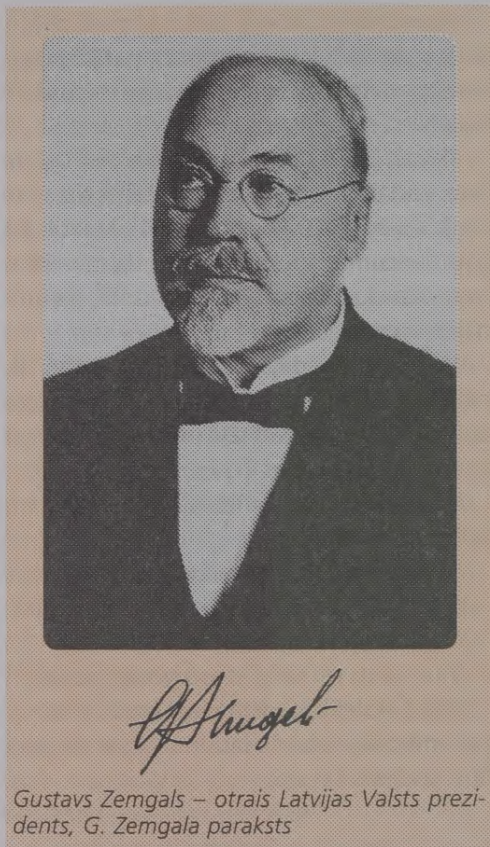
No 1921. līdz 1923. gadam G. Zemgals pildīja aizsardzības ministra pienākumus, vēlāk strādāja advokatūrā un drīz viņu ievēlēja pirmajā Saeimā.

Pēc Jāņa Čakstes nāves 1927. gada 8. aprīlī Gustavs Zemgals ar 73 balsīm tika ievēlēts par otro Latvijas Valsts prezidentu.

Viņš bija pārliecināts demokrāts un turpināja J. Čakstes valsts vadīšanas tradīcijas.

Jau stājoties amatā, prezidents kopā ar ārlietu, kara un citiem ministriem apsprieda ārpolitikas jautājumus, kas saistīti ar Latvijas iekļaušanos starptautiskajā aprītē.

Taču turpmāk ārpolitikas un armijas dzīvei



Gustavs Zemgals – otrais Latvijas Valsts prezidents, G. Zemgala paraksts

viņš nepievērsa tik lielu uzmanību kā pirmais Latvijas Valsts prezidents, tomēr rūpīgi un godīgi pildīja prezidenta pienākumus un labi tika galā ar valsts reprezentāciju. Viņš pašaizliedzīgi rūpējās par valsts nostiprināšanu, īpaši – visu tautsaimniecības nozaru attīstību, spēja apvienot dažādu politisko grupējumu un minoritāšu intereses.

Diemžēl G. Zemgals tikai vienu likumprojektu nosūtījis Saeimai otrreizējai caurskatīšanai, nevienu likumprojektu nav ierosinājis, ne reizi nav sasaucis Ministru kabineta sēdi.

Gustavs Zemgals dzīvē bijis ļoti pieticīgs un vienkāršs. Viņš neatzina politiskās nesaskaņas un strīdus, kā arī visu formālo un ārišķīgo.

G. Zemgals centās ievērot sava priekšgājēja iedibinātās valsts vadīšanas tradīcijas, taču nebija tika izsmalcināts, pārlicenošs un svešvalodu zinošs kā J. Čakste. Viņš puda atklātu nepatiku pret diplomātiskā protokola nosacījumu ievērošanu.

Savas darbības laikā viņš ne reizes nebija iejaucies likumdošanas darbā, nebija ierosinājis nevienu likumprojektu, nebija vadījis nevienu Ministru kabineta sēdi.

Par vienu no svarīgākajiem prezidenta pienākumiem Gustavs Zemgals uzskatīja visu sabiedrības slāņu iesaistīšanu valsts demokrātiskajās institūcijās un valsts prestiža palielināšanu. Daļēji viņš to arī paveica.

Savā prezidentūras laikā Gustavs Zemgals pašreizējā vadīja Latvijas Republikas izaugsmi un gādāja par visas tautas labklājību gan pilsētās, gan laukos, kā arī pārstāvēja Latvijas valsti ārzemēs.

1929. gada 28. maijā G. Zemgals oficiāli apmeklēja Zviedriju, kas Latvijai nozīmēja tās atzīšanu. Viņam bija lieli nopelni Baltijas tautu tuvināšanā, neaizmirstot arī Skandināvijas valstis.

Gustava Zemgala Valsts prezidenta pilnvaru laiks beidzās 1930. gada 9. aprīlī. Kļūt par nākamo Valsts prezidentu G. Zemgals atteicās. Taču viņa politiskā darbība turpinājās 4. Saeimā, kur viņu ievēlēja kā Demokrātiskā centra un Bezpartejisko sabiedrisko darbinieku frakcijas pārstāvi.

Parlamentārieši Gustavu Zemgalu ievēlēja par ārlietu, finansu, tirdzniecības un rūpniecības komisijas locekli. 1933. gadā viņu ievēlēja par Baltijas ūnijas prezidentu.

Gustavs Zemgals mira 1939. gada 6. janvārī Rīgā 65 gadu vecumā. Apglabāts Rīgā, Meža kapos.

Alberts Kviesis

Mūsu tautas lielais vēsturiskais ideāls – atgūt sen zaudēto brīvību – ir piepildījies, bet tā vietā ir stājies jauns ideāls – baudīt šo brīvību uz visiem laikiem un nekad vairs to neizlaist no rokām.

A. KVIESIS

Trešais Latvijas Valsts prezidents no 1930. gada 9. aprīļa līdz 1936. gada 11. aprīlim bija Alberts Kviesis (1881–1944).

Dzimis 1881. gada 22. decembrī Jelgavas apriņķī, Tērvetē, pagasta rakstveža ģimenē. Pirmo izglītību viņš ieguva mājās pie vecākiem. 1894. gadā A. Kviesis iestājās Jelgavas ģimnāzijā, kuru beidza 1902. gadā.

1902. gadā A. Kviesis iestājās Tērbatas universitātes Tieslietu fakultātē, kuru sekmīgi beidza 1907. gadā un ieguva jurista kvalifikāciju. Studiju laikā viņš pievienojās korporācijai "Letonija", kurā bija apvienojušies jaunie nacionālpatrioti ar apņēmību kalpot tautai un tēvzemei.

Pēc studijām A. Kviesis atgriezās Latvijā, strādāja par advokātu Jelgavā un bija aktīvs sabiedriskais darbinieks. No 1913. gada bija Jelgavas latviešu biedrības priekšnieka vietas izpildītājs un Sarkanā Krusta Jelgavas latviešu komitejas loceklis. Pirmā pasaules kara laikā viņš pildīja Sarkanā Krusta Jelgavas latviešu komitejas priekšnieka vietnieka pienākumus.

1915. gadā, sākoties Pirmā pasaules kara bēgļu gaitām, A. Kviesis pārcēlās uz Tērbatu, kur palīdzēja organizēt Bēgļu palīdzības komiteju, kurā aktīvi pats arī darbojās.



Alberts Kviesis

Alberts Kviesis – trešais Latvijas Valsts prezidents, A. Kvieša paraksts

Pēc Krievijas patvaldības gāšanas 1917. gada martā viņš iestājās jaundibinātajā Zemnieku savienībā.

1917. gada 28. maijā Tērbatā Latviešu juristu kongress ievēlēja A. Kviesi Tērbatas latviešu juristu birojā, kur viņš piedalījās latviešu tautas pašnoteikšanās tiesību un jaunu tiesu iekārtas apspriešanā.

Alberts Kviesis aktīvi darbojās Latvijas Tautas padomē. 1918. gada 17. novembrī A. Kviesis tika ievēlēts par Tautas padomes priekšsēdētāja vietnieku tieslietās. Viņš aktīvi strādāja pie tiesu sistēmas izveidošanas, Saeimā bija Juridiskās komisijas priekšsēdētājs un Latvijas Zemnieku savienības aktīvists.

1919. gada 23. jūlijā Albertu Kviesi iecēla par Tiesu palātas locekli, bet 1923. gada 26. martā – par Tiesu palātas priekšsēdētāju. Viņš pildīja šo pienākumu līdz 1930. gadam.

A. Kviesis piedalījās miera delegācijā, kas 1920. gada 15. jūlijā Berlīnē noslēdza līgumu par sakaru atjaunošanu starp Latviju un Vāciju.

No 1921. gada 15. jūnija līdz 1923. gada 27. janvārim viņš pildīja iekšlietu ministra pienākumus. Laikā līdz 1930. gadam A. Kviesis bija Satversmes sapulces un pirmo divu Saeimu deputāts. 1926. gadā Albertu Kviesi ievēlēja par Saeimas priekšsēdētāja biedru. Viņš bija viens no aktīvākajiem Zemnieku savienības locekļiem, kuram bija liela nozīme arī agrārās reformas izstrādāšanā. 1930. gadā Zemnieku savienība nominēja Albertu Kviesi par kandidātu valsts visaugstākajam amatam.

1930. gada 9. aprīlī ievēlēts (ar 55 balsīm) par Latvijas Valsts prezidentu pirmoreiz, 1933. gada 4. aprīlī – otrreiz (ar 53 balsīm).

Alberts Kviesis bija pārliecināts demokrāts. Viņš turpināja iepriekšējo prezidentu labākās tradīcijas, atbalstot taisnīgumu un godīgumu.

Mierīga, nosvēta rakstura, darbīgs, ar augstu pienākuma apziņu apveltīts cilvēks.

Viņš centās neiejaukties valdības likumdošanas darbā un parlamenta frakciju politiskajās cīņās, kā arī Ministru kabineta darbībā un armijas lietās.

Alberts Kviesis pirmajā prezidentūras laikā pašai izvēlējās pildīt savu amatu un godam reprezentēja Latvijas valsti, taču izvairījās no iejaukšanās valdības un likumdošanas darbā.

Tas ir interesanti!

Ģimnāzijas laikā 1895. gadā viņš pieredzēja IV vispārējos latviešu dziesmu svētkus, kuros Jānis Čakste ar savu klātbūtni ieguva latviešu sabiedrības simpātijas un cieņu. Albertu Kviesi tā ietekmēja pirmais Latvijas Valsts prezidents, ka viņš nolēma sekot J. Čakstes piemēram un studēt tieslietas, kā arī pievērsties koru dziedāšanai un klasiskajai mūzikai.

1933. gada 4. aprīlī beidzās prezidentūras pilnvaru laiks un jaunajās prezidenta vēlēšanās A. Kviesis ievēlēja par Valsts prezidentu uz nākamajiem trim gadiem. 1933. gada 11. aprīlī viņš oficiāli deva zvērestu Latvijas valstij un Satversmei, taču nosargāt Satversmi viņš nespēja, pēc 11 mēnešiem notika Kārļa Ulmaņa veiktais apvērsums.

Pēc Kārļa Ulmaņa 1934. gada 15. maija apvērsuma Alberts Kviesis, samierinājies ar demokrātijas zaudēšanu Latvijā, formāli palika Latvijas Valsts prezidents līdz 1936. gadam un pildīja K. Ulmaņa režīma nosacījumus.

Lielākā daļa mūsdienu vēsturnieku, politiķu, valsts un valdības pārstāvju uzskata, ka A. Kviesis nav pilnvērtīgi pildījis savus pienākumus, jo nepretojās 1934. gada 15. maija apvērsumam, Saeimas atlaišanai un Satversmes darbības pārtraukšanai. Līdz 1936. gada 11. aprīlim A. Kviesis formāli pildīja sava amata pienākumus, faktiski valsti vadīja K. Ulmanis.

Alberts Kviesis savas prezidentūras laikā nav iesniedzis nevienu likumprojektu, nevienu nav nosūtījis otrreizējai caurskatīšanai, kā arī nav sasaucis nevienu Ministru kabineta sēdi.

1935. gada 18. novembrī A. Kviesim tika dots gods oficiāli atklāt četrus gadus celto Brīvības pieminekli.

Albertam Kviesim bija sarežģīts dzīves ceļš. Viņš piedalījās Latvijas Republikas dibināšanā, sekmēja tās augšupeju un piedzīvoja brīvās Latvijas bojāeju.

Pozitīvi tiek vērtēts tas, ka A. Kviesis

- turpināja iepriekšējo prezidentu darbu,
- stiprināja Latvijas starptautiskos sakarus,
- rūpējās par Latvijas starptautisko atpazīstamību,
- bija Igaunijas–Latvijas biedrības valdes godabiedrs,
- gādāja par mūzikas un mākslas attīstību,

darbojoties Nacionālās operas direkcijā, kā arī piedalījās vairāku Dziesmu svētku organizēšanā,

- pildīja prezidenta pienākumus godprātīgi, ar bezpartejisku objektivitāti un taisnīgumu.

Vēsturnieki uzskata, ka A. Kviesis nebija izaudzis līdz nacionālajai apziņai un kā pazemojums bijušajam Latvijas prezidentam tiek uzskatīta viņa darbība pēc tā dēvētajiem "Ulmaņa laikiem".

Pēc aiziešanas no Valsts prezidenta amata viņš atsāka darbu advokatūrā, bija vairāku uzņēmumu valdes loceklis, daudz laika pavadīja savās lauku mājās Penkules pagasta Vecvagaros.

Tuvojoties padomju armijai, 1944. gada 9. augustā A. Kviesis kopā ar tuviniekiem devās trimdā uz Rietumiem. To viņš darīja nelabprāt, jo uzskatīja, ka viņa liktenis ir palikt Latvijā.

Vēl kuģis atradās Daugavas krastā, kad 64 gadus vecumā Alberta Kviesša sirds neizturēja un uz kuģa viņš nomira. Alberts Kviesis apbedīts Rīgā, Meža kapos.

Tas ir interesanti!

Alberts Kviesis bija liels mūzikas entuziasts un kora dziesmu cienītājs, jaunībā pat domājis, vai izvēlēties jurista vai mūziķa karjeru. Kā mūzikas cienītājs un entuziasts viņš rosīgi piedalījās Nacionālās operas organizēšanā un vēlāk (no 1922.–1925. gadam) bija tās direkcijas sastāvā.

1931. gadā, būdams jau valsts vadītājs, A. Kviesis uzņēmās Vispārējo dziesmu svētku aizbildņa pienākumus. 1931. gada 21. jūnijā viņš atklāja svētkus. Šādā pašā godā amatā A. Kviesis bija arī nākamajos, 1933. gada VIII vispārējos dziesmu svētkos, kas bija veltīti I vispārējo dziesmu svētku atcerei.

Kārlis Ulmanis

*Gadu simteņu ilgs darbs,
mīlestība un ticība saturēja
kopā mūsu tautu, pasargāja
to no iznīcināšanas, paglāba
tautas raksturu un dvēseli un
beidzot palīdzēja tautai atgūt
brīvību, uzcelt valsti un
pārņemt varu dzimtajā zemē
uz laiku laikiem.*

K. ULMANIS

Ceturtais Latvijas Valsts prezidents no 1936. gada līdz 1940. gadam bija Kārlis Ulmanis (1877–1942).

Dzimis 1877. gada 4. septembrī Dobeles apriņķī, Bērzes muižas pagastā, Pikšu mājās, kur tagad iekārtots viņa memoriālais muzejs.

Kārlis Ulmanis nav piedzimis kā brīnumbērns, un Laima nav apveltījusi viņa vecākus ar turību, bet gan devusi latvisko krietnumu, augstu pienākuma apziņu un darba garu. K. Ulmanis ir mantojis garu, kas alkst pēc darba, lielu un atbildīgu pasākumu organizēšanas un vadīšanas.

Nākamais prezidents savu stipro raksturu mantojis no mātes, bet skaidrību visās lietās – no tēva. Jau skolas un studiju laikā K. Ulmanim radās ideja par **neatkarīgas Latvijas valsts izveidošanu**.

Mācījies Bērmuižas pamatskolā un Jelgavas Aleksandra skolā, Jelgavas reālskolā. 1896. gadā izstājies no Jelgavas reālskolas un devies uz Austrumprūsiju mācīties Civardejskas piensaimniecības skolā.

No 1897. gada strādāja par pienotavas vadītāju Rīgā un vadīja piensaimniecības kursus Bērmuižā.

No 1902.–1903. gadam studēja Šveices



Kārlis Ulmanis

Kārlis Ulmanis – ceturtais Latvijas Valsts prezidents, K. Ulmaņa paraksts

Federālajā politehnikumā Cīrihē, bet no 1903. līdz 1905. gadam apguva lauksaimniecības zinātnes Leipcigas universitātes Lauksaimniecības fakultātē. Pēc studijām K. Ulmanis apceļoja Vāciju, Dāniju, Holandi.

Atgriezies dzimtenē, viņš pievērsās lauksaimniecības attīstībai un politikai. Sākotnējā politiskā darbība saistīta ar 1905. gada revolūciju, kad Kārlis Ulmanis žurnālā "Lauksaimnieks" publicēja rakstu pret cara patvaldību. Par šādu rīcību viņu 1905. gada 21. decembrī arestēja un nosūtīja uz Pleskavas cietumu. 1906. gadā K. Ulmanis tika atbrīvots un strādāja brāļa saimniecībā Zemgalē, vēlāk – par skolotāju lauksaimniecības skolā Vācijā.

1907. gada pavasarī izceļoja uz Ņujorku (ASV). Studēja lauksaimniecību vairākās ASV koledžas tipa mācību iestādēs un Nebraskas universitātē. Studijas beidza 1909. gadā un

kļuva par saimniecisku uzņēmumu vadītāju un Nebraskas universitātes lektoru, kā arī Teksasā vadīja piensaimniecības uzņēmumu.

1913. gadā Kārlis Ulmanis atgriezās Latvijā un no tā laika bija prasmīgs tautsaimniecības, īpaši – lauksaimniecības, vadošais darbinieks, kā arī aktīvs neatkarīgās Latvijas idejas paudējs.

Viņa aktīvā darbība tika izvēsta, strādājot Rīgas Lauksaimniecības centrālbiedrībā un no 1914.–1916. gadam pildot Baltijas lauksaimnieku biedrības žurnāla "Zeme" redaktora pienākumus.

Pirmā pasaules kara laikā Kārlis Ulmanis iesaistījās latviešu bēgļu apgādes organizēšanā.

Pēc 1917. gada revolūcijas sākās Kārļa Ulmaņa izvērstāka politiskā darbība. Viņš piedalījās Latvijas politiskās partijas **Zemnieku savienības** dibināšanā, lai aizstāvētu vidējo un nabadzīgo zemnieku intereses. Kārlis Ulmanis kļuva par tās priekšsēdētāju.

Vadot šo savienību un iesaistoties politiskajā dzīvē, īpaši aktivizējot politisko darbību valstī, viņš kļuva par ietekmīgu politisku personu. Kārļa Ulmaņa darbības atbalstītāji un reālais spēks bija latviešu nacionālā inteliģence un zemniecība kopā ar strādniecību.

K. Ulmanis bija viens no pirmajiem Latvijas valsts dibināšanas ideju paudējiem, kas apguvis labu profesionālo un akadēmisko izglītību Rietumu valstīs un ASV.

K. Ulmanis bija labi izglītots, ar plašu redzesloku, rietumniecisku un amerikānisku dzīves orientāciju, īpašu māku zināšanas un dzīves pieredzi izmantot praktiskā darbībā. Viņš pārvaldīja vācu un angļu valodu.

K. Ulmanis veica arī dažādu nozaru ministra pienākumus, bija Satversmes sapulces un Saeimas deputāts.

K. Ulmanis kopā ar saviem līdzgaitniekiem arvien vairāk spēkus veltīja esošo partiju apvie-

nošanai un neatkarīgas Latvijas valsts izveidošanai. Tā 1918. gada 17. novembrī, astoņām partijām apvienojoties, tiek nodibināta **Latvijas Tautas padome**, kura Kārli Ulmani vienbalsīgi ievēlēja par pirmo **Ministru prezidentu**. Viņš apņēmas izveidot patstāvīgu, ekonomiski stipru, saimnieciski attīstītu, neitrālu Latvijas valsti. Viņš vēlējās Latviju, kurā ceturtā daļa (tajos laikos) iedzīvotāju bija nelatvieši, padarīt par spilgti latvisku zemi.

1918. gada 18. novembrī, Latvijas valsts neatkarības proklamēšanas dienā, Kārlis Ulmanis nostājās Latvijas pagaidu valdības priekšgalā. Šajā sakarā Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents, akadēmiķis Jānis Stradiņš par Latvijas neatkarību un suverenitāti devis šādu vērtējumu: "1918. gada 18. novembra Latvijas Republikas proklamēšanas aktā centrālā figūra ir bijis Kārlis Ulmanis, un vēsturiski labāk nekā jebkurš spēs pateikt, ka pats 18. novembra akts tādā veidā, kā tas ir noticis, ir noticis, pateicoties K. Ulmanim un viņa stingrajai nostājai."*

Jau 1918. gada 20. novembrī Kārlis Ulmanis izveidoja Ministru kabinetu ar profesionāliem darba darītājiem.

Sākās neatlaidīgs darbs, lai **izveidotu un nostiprinātu Latvijas valsti**. Kārlis Ulmanis uzskatīja, ka **tautai jābūt vienotai, stiprai un demokrātiskai**, tā nedrīkst zaudēt ticību pašas spēkiem un cerību plaukstošai Latvijai, taču vēlāk tika veikti arī demokrātijas ierobežojumi.

Iekšpolitikā par galveno K. Ulmanis uzskatīja nodrošināt iedzīvotājiem drošu un pārtikušu dzīvi.

Ārpolitikā centās uzturēt labas attiecības ar ārvalstīm, vispirms – ar Angliju un Amerikas

*Jānis Stradiņš. 18. novembra Kārlis Ulmanis, Latvijas pirmais Ministru prezidents/Latvijas Vēstnesis. – 2002. gada 4. septembris. – 1. lpp.

Savienotajām Valstīm, aicināja Krievijā esošos latviešu karavīrus atgriezties dzimtenē un piedalīties Latvijas jauncelsmes darbā.

Diemžēl ne vienmēr iecerētos uzdevumus bija iespējams izpildīt un īstenot dzīvē. Daudz rūpju sagādāja un šķēršļu radīja gan iekšzemes, gan ārvalstu naidīgie spēki, kas traucēja un grāva vienotas Latvijas valsts izveidi. Tautā sāka izpausties neapmierinātība, rasties nekārtības un nemieri. Cēlie ideāli un Kārļa Ulmaņa patriotiskās ieceres sāka bālēt. Trūka visas tautas mērķtiecīgi organizētas darbības par Latvijas turpmāku attīstību.

Iespējams, ka šādi notikumi valstī bija pamudinājuši Kārlī Ulmani kā Ministru prezidentu kopā ar kara ministru Jāni Balodi izšķirties par Satversmes un Saeimas darbības apturēšanu 1934. gada 15. maijā.

1934. gada 15. maija naktī Kārlis Ulmanis īstenojā valsts apvērsumu, nodibināja autoritāro* valdību.

Saeima tika padzīta, visas politiskās partijas – aizliegtas. Šī rīcība ir un paliek galvenais pārmetums Kārlim Ulmanim kā politiķim. Viņa autoritārais režīms nekādi nav salīdzināms ar totalitārajiem režīmiem PSRS un Vācijā. Tieši seši "Ulmaņa laiku" gadi (1934–1940) palikuši tautas atmiņā kā saimnieciskā uzplaukuma stabilitātes un pārticības gadi."**

Pēc pāris gadu aktīvas darbības Kārlis Ulmanis 1936. gada 11. aprīlī nekonstitucionāli valsts apvērsuma rezultātā kļuva par Latvijas Valsts prezidentu un tautas vadoni, vienlaicīgi palikdams Ministru prezidenta amatā. Viņš savā personā apvienoja trīs augstākās varas – likumdevēju, izpildu un tiesu varu, tādējādi kļūstot par valdības galvu, Valsts prezidentu, bruņoto spēku un aizsargu augstāko vadoni.

Ar daudzu liķumu grozījumiem Kārlis Ulmanis veica radikālus pārkārtojumus autoritārās

iekārtas ietvaros. Šajā skatījumā akadēmiķis Jānis Stradiņš atzīst, ka "18. novembra Ulmanis neapšaubāmi bija demokrāts, zemnieku demokrāts, ar plašu valstisku domāšanu, Rietumu tipa valstsvīrs, kurā diktators nebija ņēmis pārsvaru pār demokrātu, kurš spēja veidot Latviju plašās tautas interesēs".***

Satversmes vietā tika izveidota kameru sistēma, tika pārveidota kredītsistēma valsts kapitālisma garā:

- sekmēta pilsētu un lauku celtniecība,
- lauksaimniecības attīstība,
- nodibināta Lauksaimniecības akadēmija,
- izsludināts civillikums un vairāki citi likumi.

Būtiski tika attīstīta tautas izglītība, kultūra un māksla. Lielu vērbu veltīja Tēvzemes balvas un Studiju fonda izveidei, kā arī "Draudzīgā aicinājuma" īstenošanai dzīvē.

Atzinību guva K. Ulmaņa raksti, populārās grāmatas un nolasītās akadēmiskās lekcijas. 1934. gadā Kārlim Ulmanim piešķīra Latvijas Universitātes Goda doktora grādu tautsaimniecībā un lauksaimniecībā.

"Personīgajā dzīvē Kārlis Ulmanis bija ļoti pieticīgs. Viņam nebija mantas, ģimenes, bērnu, tuvāku draugu. Būtībā viņš bija diezgan vientuļīgs savrupceļa gājējs," tā uzskata Jānis Stradiņš.

Kārlim Ulmanim ir bijušas lielas darba spējas, dzelzs griba, milzīga enerģija un ticība mūžīgai Latvijai. Šajā sakarā viņš teicis: "Es dzīvošu vienu mūžu, bet latviešu tauta – dzīvos mū-

* **Autoritārs** (lat. *autoritas* – vara) – tāds, kas nepieļauj varas dalīšanu, opozīciju; autoritāra vadīšana – tāda vadīšana, kurā no darbiniekiem prasa bezierunu paklausīšanu.

** Latvijas prezidenti. Dzīves un vēstures mirkļi. – R., 2003. – 122.–123. lpp.

*** Jānis Stradiņš. 18. novembra Kārlis Ulmanis, Latvijas pirmais Ministra prezidents/Latvijas Vēstnesis. – 2002. gada 4. septembris. – 1. lpp.

žīgi." Viņa dzīves un darba devīze bija: "Vispirms valsts, un tikai tad es pats."

Reizē ar Kārļa Ulmaņa pozitīvajām īpašībām un lielajām darba spējām vēstures speciālisti uzskata, ka viņam piemītušas izteikti valdonīgas, diktatoriskas un autoritāras vadīšanas iekšmes ar personības kulta un godkārbas izpausmēm. Viņš necieta iebildumus, un viņam esot patikuši slavinājumi un godinājumi.

Lai arī tika ieviests autoritārs režīms, valsts pakāpeniski nostiprinājās un sākās ekonomiska augšupeja daudzās dzīves jomās. Īpaši lieli panākumi tika gūti lauksaimniecībā, valsts saimniecības izveidošanā, naudas nostabilizēšanā, eksportā, nācijas uzplaukumā un pašlepnuma attīstīšanā, kā arī bērnu audzināšanā.

Arvien straujāk attīstījās māksla, kultūra, zinātne un izglītība. Kārļa Ulmaņa vadīšanas laikā tika nodibināti vairāki fondi, kas atbalstīja studentus, māksliniekus, zinātniekus, skolotājus, augstskolu mācību spēkus, lauksaimniekus un Latvijā cītīgi strādājošos, kā arī izveidotas akciju sabiedrības un aktivizēta kultūras politika (Vēstures institūts, Tēvzemes balva, "Draudzīgais aicinājums"). Viņš rūpējās par tikumisko vērtību nostiprināšanu tautā, popularizēja Mātes dienu.

Latvijas brīvvalsts nodrošināja cilvēka garīgu izaugsmi un personības attīstību, kā arī latviešu tautas saliedēšanu, latviskā gara veidošanu un stiprināšanu.

Vēstures speciālisti uzskata, ka Kārlis Ulmanis bija

- lielākais XX gs. Latvijas likteņa ietekmētājs starp diviem pasaules kariem;
- prasmīgs Latvijas valsts veidotājs un attīstītājs;
- īsts savas zemes un tautas patriots;
- izcils saimnieciskās darbības organizētājs un vadītājs;
- ietekmīgs jaunatnes audzinātājs;
- vienotības, latviskuma un nacionālā taisnīguma paudējs;

- mazpulku organizācijas dibināšanas rosinātājs (1929).

Attiecībā uz jaunatnes audzināšanu lauku dzīvei Kārļa Ulmaņa ieceres piepildījās, kad visā Latvijā izveidojās mazpulki, jo mazpulki bija lauksaimnieciska rakstura jaunatnes ārpuskolas izglītības organizācijas. To mērķis un uzdevumi – ieaudzināt jaunatnē tēvzemes mīlestību, stingru, nelokāmu raksturu, darbaprieku un pareizu darba izpratni, kā arī izaudzināt jaunatni par lauku dzīves cienītājiem, zinošiem un saprātīgiem lauksaimniecības darba darītājiem.

Latviešu tauta vienmēr ir alkusi pēc izglītības, zemes kopšanas, ziedošām un zaļojošām Latvijas ārēm. To uzskatāmi pauž Kārļa Ulmaņa grāmatzīme.

Akadēmiķis Jānis Stradiņš par Kārļa Ulmaņa dzīves svarīgākajām ceļazīmēm uzskata trīs datumus:

- 1918. gada 18. novembris – Latvijas prok-



Arājs lasa grāmatu rīta saulē – latviešu tautas zināšanu alka

lamēšana – brīvās Latvijas veidošanās un attīstības sākums;

- 1935. gada 15. maijs – valsts apvērsums un autoritārā režīma ieviešana, Latvijas uzplaukums turpinājās;
- 1940. gada 17. jūnijs – padomju armijas ienākšana Latvijā – neatkarīgās Latvijas beigu laiks.

1940. gada jūnija vidū visai Latvijas tautai un Latvijas likteņa vienīgajam noteicējam K. Ulmanim nācās piedzīvot lielus valstiskus notikumus sakarā ar padomju armijas tuvošanos Latvijai un ultimāta iesniegšanu Latvijas valdībai.

1940. gada 16. jūnijā Latvijas valdībai vajadzēja izlemt, ko darīt – pieņemt Padomju Savienības ultimātu par padomju varas nodibināšanu Latvijā vai pretoties. Kārlis Ulmanis pieņēma šo ultimātu.

Vēsturnieks Juris Ciganovs Kārļa Ulmaņa rīcību motivē šādi: “Daudzi šodien pārmet, ka Valsts un Ministru prezidents Kārlis Ulmanis, neuzņemdamies atbildību par pilsoņu dzīvībām, nedeva pavēli par pretošanos. Taču organizēta militāra pretestība varētu nozīmēt arī nācījas pašnāvību.”*

Tā bez pretošanās jau 1940. gada 17. jūnijā padomju karaspēks ienāca Latvijā. Sāka veidoties padomju vara.

Tajā pašā dienā K. Ulmanis bija spiests nolikt Ministru prezidenta pilnvaras. Lielākā daļa Latvijas tautas saprata, ka sakarā ar to tuvojas plaukstošās un neatkarīgās Latvijas noriets.

K. Ulmaņa personība un rīcība netiek vērtēta viennozīmīgi. Pētījumi un diskusijas par motīviem un alternatīvajām iespējām vēl turpinās, īpaši – par valsts apvērsuma un autoritārās vadības nepieciešamību, kā arī par Padomju Savienības ultimāta bezierunu pieņemšanu.

* Latvijas prezidenti. Dzīves un vēstures mirkļi. – R., 2003.–123. lpp.

Daudzi Kārļa Ulmaņa personību un viņa autoritāro režīmu vērtē pretrunīgi. Vieniem tie bija zelta gadi ar saimnieciskās dzīves neredzētu uzplaukumu, citiem – demokrātijas mazināšanās gadi.

Neskatoties uz vairākām pretrunām, K. Ulmaņa personības lielumu, vienreizīgumu un neatkārtojamību, kā arī to, ka viņš uzskatāms par vienu no spilgtākajiem Latvijas valstsvīriem, nevar apstrīdēt ne atbalstītāji, ne noliedzēji. Kārlis Ulmanis bija valstsvīrs, kas stāvējis pie Latvijas brīvvalsts šūpuļa un norieta. Cilvēks, kura gandrīz vienpersoniskas vadīšanas seši gadi iesakņojušies Latvijas tautas apziņā kā “labie Ulmaņlaiki”.

Ceturtais Latvijas prezidenta – Kārļa Ulmaņa prezidentūras laikā

- attīstījās un nostiprinājās Latvijas tautsaimniecība;
- palielinājās iedzīvotāju labklājība kā pilsētās, tā laukos;
- uzplauka lauksaimniecība;
- attīstījās Latvijas māksla un kultūra, kā arī latviskais dzīvesveids;
- palielinājās latviešu tautas pašapziņa un saliedētība.

Daudzējādā ziņā tie bija un paliks Latvijas ziedu laiki, jo Latvija sasniedza labklājību un uzplaukumu visās dzīves jomās.

Latvijas Zinātņu akadēmijas, Latvijas Universitātes, Latvijas Vēstures institūta un Rīgas Latviešu biedrības zinātniskajā konferencē “Latvijas valsts tapšana (1918–1920) un Ministru prezidents Kārlis Ulmanis” 2002. gada 5. septembrī Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents, akadēmiķis Jānis Stradiņš teica: “Šodien mēs pieminam Kārli Ulmani viņa 125. dzimšanas dienā, pieminam, jāatzīst, ne tajā līmenī un ne ar to vērienu, kāds būtu atbilstošs šim valstsvīram, kurš, vēlamies to vai ne, tomēr visspilgtāk personificē – vismaz “vien-

kāršās tautas” apziņā – Latvijas valsts tapšanu un pirmās republikas gadu desmitus ar visiem tās sasniegumiem, ar visām tās kļūmēm, ar tās uznākšanu uz vēstures skatuves, uz Nacionālā teātra skatuves (tiešā un pārnestā nozīmē) 1918. gada 18. novembrī un ar tās noiešanu no šīs pašas skatuves 1940. gada 21. jūlijā.”*

Latviešu tauta savā vēsturiskajā atmiņā Kārlī Ulmani saglabās kā brīvas un neatkarīgas Latvijas valsts simbolu.

Valsts prezidents Kārlis Ulmanis pēdējo reizi uzrunāja tautu 1940. gada 17. jūnijā. Viņa radiouzruna uzskatāma par sava veida testamentu. Tā beidzas ar vārdiem: “Es palikšu savā vietā, jūs palieciet savā.”

Kārlis Ulmanis formāli bija Latvijas prezidents līdz 1940. gada 21. jūlijam (pulksten divpadsmitiem dienā). Pēcpusdienā no Rīgas pils Svētā Gara torņa nolaida Valsts prezidenta standartu un K. Ulmanis prezidenta amatu bija spiests nodot padomju valdības ieceltajam Ministru prezidentam – profesoram Augustam Kirhenšteiņam.

1940. gada 22. jūlijā Kārlī Ulmani aizsūtīja uz Padomju Savienību – sākumā uz Stavropoles apgabalu, bet 1942. gada augustā – uz Krasnovodskas pilsētu Turkmenistānā, kur 1942. gada 20. septembrī Kārlis Ulmanis nomira.

Viņa darbības beigu posms un kapavieta joprojām nav noskaidrota.

2003. gada 22. jūlijā bijušajam Valsts prezidentam Kārlim Ulmanim atklāja bronzas pieminekli Rīgā, K. Valdemāra ielas un Raiņa bulvāra stūra skvērā.

1990. gada 4. maijā Augstākā Padome pieņēma Deklarāciju par Latvijas Republikas neat-

karības atjaunošanu.

1993. gada 7. jūlijā notika Saeimas vēlēšanas, tika atjaunota Satversme, bija jāievēl jaunais – piektais Latvijas Republikas prezidents.

GUNTIS ULMANIS

Šajā gadsimtā mūsu tautu dažādās paaudzēs vienojusi ticība, mīlestība un pašizliedzība neatkarīgai un brīvai Latvijai. Šajā gadsimtā tā ir bijusi mūsu tautas lielākā vērtība. Ar šo vērtību ieiesim arī nākamajā tūkstošgadē. Lai tajā un arī šodien “Dievs, svētī Latviju!”

G. ULMANIS

Piektais Latvijas Valsts prezidents no 1993. gada 7. jūlija līdz 1999. gada 17. jūlijam bija Guntis Ulmanis.

Dzimis 1939. gada 13. septembrī Rīgā. Ulmaņa ģimeni 1941. gadā izveda uz Sibīriju, Krasnojarskas novadu, no turienes viņš atgriezās 1946. gadā.

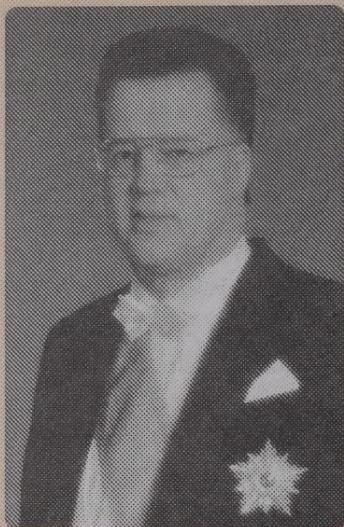
Sākumā dzīvoja Kuldīgas rajonā, vēlāk – Jūrmalā (kopš 1949. gada). Guntis Ulmanis skolas gaitas sāka Ēdolē. Vidējo izglītību ieguva Jūrmalas A. Pumpura vidusskolā.

Studējis Latvijas Valsts universitātes Ekonomikas fakultātē, kuru beidzis 1963. gadā. Studiju laikā iepazinies ar sievu Ainu.

Pēc dienesta padomju armijā strādāja par ekonomistu celtniecībā, no 1971. līdz 1992. gadam – sadzīves pakalpojumu sfērā.

Neilgu laiku pasniedza celtniecības ekonomiku Rīgas Politehniskajā institūtā un bija

* Jānis Stradiņš. 18. novembra Kārlis Ulmanis, Latvijas pirmais Ministru prezidents//Latvijas Vēstnesis. – 2002. gada 4. septembris. – 1. lpp.



Guntis Ulmanis

Guntis Ulmanis – piektais Latvijas Valsts prezidents, G. Ulmaņa paraksts

pasniedzējs Latvijas Universitātē tautsaimniecības plānošanas specialitātē.

1992. gadā Guntis Ulmanis iestājās atjaunotajā Latvijas Zemnieku savienībā.

1993. gada jūnijā Saeimas vēlēšanās Guntis Ulmanis tika ievēlēts par deputātu no Latvijas Zemnieku savienības, bet **1993. gada 7. jūlijā Saeima viņu ievēlēja (ar 53 balsīm) par Latvijas Valsts prezidentu.**

Tam bija zināmā mērā simboliska, vēstures tradīciju nozīme, jo viņš ir Kārļa Ulmaņa brāļa mazdēls.

Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents, akadēmiķis Jānis Stradiņš raksta: "Gunta Ulmaņa izvēle par prezidentu, manuprāt, jāatzīst par laimīgu, jo viņš ir bijis kopā ar latviešu tautu tās smagākajos gados (pieredzot arī izsūtījumu

Sibīrijā), izpratis tās stāvokli un problēmas, bijis gatavs mācīties, pilnveidoties un, galvenais, viņš ir cilvēks ar savas misijas apziņu."*

Saeima atkārtoti ievēlēja (ar 53 balsīm) Guntis Ulmani par Latvijas Valsts prezidentu 1996. gada 18. jūnijā.

Guntis Ulmanis Latvijas Valsts prezidenta svinīgo solījumu nodeva 1993. gada 8. jūlijā un otro reizi – 1996. gada 8. jūlijā.

Neatkarību atguvušajā Latvijas Republikā Guntis Ulmanis lielu vērību veltīja Latvijas atjaunošanai, nostiprināšanai un attīstībai, lai īstenotu Satversmē noteiktos pamatprincipus un galvenos uzdevumus.

Viņš daudz darīja iekšpolitikas un ārpolitikas problēmu risināšanā starptautisku norišu kontekstā. Sāka veidot gan divpusējas, gan daudzpusējas starpvalstu attiecības, kā arī reprezentēt Latviju citās zemēs un valstīs.

Iekšpolitikā tika pilnveidota mērķtiecīga un lietīšķa sadarbība starp parlamentu, valdību un prezidentu, kā arī tieslietu un iekšlietu darbību.

Pašreizējā pildīti Latvijas armijas bruņoto spēku augstākā virspavēlnieka pienākumi.

Guntis Ulmanis daudz darījis, lai izveidotu institūcijas pie Valsts prezidenta. No 1993. līdz 1999. gadam pie Valsts prezidenta tika izveidotas un strādāja šādas institūcijas:

- **Nacionālā Drošības padome** – izveidota 1993. gada 11. novembrī, Saeimai pieņēmot Nacionālās Drošības padomes likumu. Pēc G. Ulmaņa iniciatīvas viņš regulāri tikās ar Ministru prezidentu un citiem ministriem, lai saskaņotu rīcību valsts drošības jautājumos. 1994. gada 24. novembrī stājās spēkā likums "Par valsts aizsardzību".

* J. Stradiņš. Guntis Ulmanis – Valsts prezidenta grāmata "Mans prezidenta laiks". – R., 1999. – 16. lpp.

■ **Tautību konsultatīvā padome** – izveidota 1996. gada 16. jūlijā, lai veicinātu dialogu ar nacionālajām minoritātēm un izzinātu to viedokli jautājumos, kas skar mazākumtautības Latvijā. Padome apspriedusi Izglītības likumu, Valsts valodas likumu, grozījumus Pilsonības likumā, valsts programmas “Sabiedrības integrācija Latvijā” koncepciju un citus jautājumus.

■ **Ordeņa dome** – izveidota 1994. gada 20. oktobrī ar likumu “Par Triju Zvaigžņu ordeni”. Šo apbalvojumu, kas dibināts 1924. gadā par godu Latvijas valsts tapšanai un ko piešķir par nopelniem tēvijas labā, atjaunoja. Par ordeņa piešķiršanu lemj Ordeņa dome, ko vada Valsts prezidents.

■ **Apžēlošanas padome** – izveidota 1995. gada 29. septembrī. Tā izskata jautājumus par noziedznieku apžēlošanu, par nāvessoda atcelšanu, cietumu sistēmas sakārtošanu u. c. 1996. gada 24. septembrī Valsts prezidents Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas sesijā izsludināja moratoriju nāvessoda izpildei Latvijā. Tas tika darīts, lai nākotnē Latvijā būtu humāna sabiedrība.

■ **Latvijas Vēstures komisija** – izveidota 1998. gada 13. novembrī ar Valsts prezidenta atbalstu un aktīvu līdzdalību, lai veicinātu Latvijas vēstures izpēti par laikposmu no 1939. līdz 1991. gadam, kā arī tika izveidota vēsturnieku komisija detalizētai totalitārā režīma un tā radīto seku izpētei Latvijā.

Guntis Ulmanis veidojis Valsts prezidenta amata nozīmīgumu ar daudzām gan oficiālām, gan darba, gan valsts starptautiska rakstura vizītēm.

Laikā no 1993. līdz 1999. gadam G. Ulmanis apmeklēja vairāk nekā 30 valstis. Nozīmīgākās bijušas ASV, kurā prezidents piedalījās ANO Ģenerālās asamblejas darbā Ņujorkā

(1993), Francijā, kurā viņš piedalījās ES Padoomes konferences darbā, Anglijā, Itālijā, Dānijā, kurās G. Ulmanis bija darba vizītēs (1994), Krievijā viņš bija oficiālā vizītē (1994), Ķīnā – valsts vizītē (1994), Zviedrijā un Portugālē – valsts vizītē (1995), Indijā – valsts vizītē (1997), Ukrainā – darba vizītē (1997), Japānā – oficiālā vizītē (1998), G. Ulmanis apmeklēja arī Vatikānu (1999).

Arī Latviju apmeklējuši daudzi ārvalstu vadītāji. Kā pirmie augstie ārvalstu viesi Latviju apmeklēja Romas pāvests Jānis Pāvils II (1993. gada septembrī); Amerikas Savienoto Valstu prezidents Bils Klintonš (1994); Francijas prezidents Fransuā Miterāns (1995) un vairāku citu valstu prezidenti un vadītāji.

Valsts prezidenta vizītēm ārvalstīs, kā arī citu valstu prezidentu vizītēm Latvijā bija ne tikai reprezentatīva, bet arī ievērojama politiska un ekonomiska nozīme, kā rezultātā panākta lielāka Latvijas stabilitāte, sekmēta Latvijas kopdarbība ar vairākām Eiropas un citu kontinentu valstīm, paplašinājušies savstarpējie sakari un Latvijai arvien vairāk radītas iespējas iesaistīties starptautiskajās norisēs, bet pasaules tautām – iepazīt Latviju.

Guntis Ulmanis rūpējās par tautsaimniecības nostiprināšanu un attīstīšanu, īpaši – par ekonomikas stabilitāti, jaunu ražotņu radīšanu, uzņēmumu privatizāciju, sadarbību ar jauniem tirdzniecības partneriem.

Lielas grūtības sagādāja lēnā lauksaimniecības attīstība, nerentablā lauksaimniecības produktu ražošana un realizēšana, kā arī iedzīvotāju zemais dzīves līmenis laukos.

Ne visas problēmas tika atrisinātas arī zinātnē, izglītībā, kultūrā, veselības aizsardzībā, iekšlietās, tieslietās.

Savas darbības laikā Guntis Ulmanis nopietni pievērsās ideoloģiskām un morāla rakstura problēmām. Viņš centās pārvarēt etnisko, man-

tisko un vēl citāda veida sabiedrības sašķeltību.

Daudzu pūļu rezultātā panāka Pilsonības likuma un likuma par nāvēssoda atcelšanu pieņemšana. Kā Valsts prezidents Guntis Ulmanis 1996. gadā pasludināja moratoriju* nāvēssoda izpildei Latvijā.

Gunta Ulmaņa prezidentūras laikā paveiktais Latvijas ārpolitikā:

- noslēgts un īstenots līgums par Krievijas armijas izvešanu no Latvijas;
- izvērsta Latvijas integrācija starptautiskajās organizācijās;
- sāka Latvijas pieteikuma īstenošanu ceļā uz Eiropas Savienību (ES) un Ziemeļatlantijas līguma organizāciju (NATO), t. i. (angļu *North Atlantic Treaty Organization*), saglabājot nacionālo savdabību un identitāti;
- nodibinātas diplomātiskas attiecības ar 122 pasaules valstīm;
- Latvija uzņemta Eiropas Padomē;
- sāka Latvijas virzīšanās uz demokrātijas attīstību un iesaistīšanos Eiropas drošības un sadarbības struktūrās;
- sāka Latvijas integrācija starptautiskajās organizācijās;
- izveidota sadarbība ar Eiropas un citām valstīm;
- nostiprināta Baltijas valstu sadarbība;
- sāka Latvijas tēla veidošana un popularizēšana pasaulē;
- sperti pirmie soļi ceļā uz tiesisku, demokrātisku, modernu, latvisku un eiropisku valsti ar noteiktām ārpolitikas prioritātēm.

Gunta Ulmaņa kā pirmā neatkarību atguvušās Latvijas Republikas prezidenta amata pildīšanas laiks bija pārmaiņām pilns, atbildīgs, daudzšķautņains un saspringts.

* **Moratorijs** (lat. *moratorius* – tāds, kas aiztur, aizkavē) – juridisks akts, valstu vienošanās vai vienpusēja deklarācija, ar ko atliek, uz zināmu laiku aptur vai attālina kādas darbības izpildi.

Guntim Ulmanim piemita augsta savas misijas apziņa, noteiktība, autoritāte, stalta stāja, spēja risināt Latvijas problēmas pašu mājās un starptautiskajā arēnā.

Guntis Ulmanis sarakstījis autobiogrāfisku grāmatu "No tevis jau neprasa daudz" (1995). Sakārtojis un izdevis fotoalbumu, kas ilustrē svarīgākos aspektus sešos prezidentūras gados, – "Mans prezidenta laiks" (1999).

Beidzoties prezidentūras laikam, Gunta Ulmaņa uzrunā tautai Latvijas Televīzijā 1999. gada 7. jūlijā teikts: "Esmu ar prieku, mīlestību, atbildību kalpojis savai tautai, savai zemei un katram no jums..." Novēlējumā nākamajai prezidentei – Vairai Vīķei-Freibergai – viņš izsaka "ticību, ka prezidente ar savu intelektuālo pieredzi, ar savu milzīgo bagāžu akadēmiskajās zinātnēs, ar savu attieksmi pret tautas pagātņi un – beidzot – ar savu mīlestību pret tautas kultūru spēs vadīt šo valsti sekmīgi daudzus gadus."

Vaira Vīķe-Freiberga

*Mēs esam savas pagātnes
mantinieki, bet neesam vergi,
kam mūžīgi jādzīvo pagātnes
kalpībā un ēnā, tāpēc tas, ko
darām šodien, noteiks Latvijas
likteni nākamajā gadu simtenī
un nākamajā gadu tūkstoši.
Būsim lieli savā ticībā brīvai
un garā diženai nākotnes
Latvijai.*

V. VĪĶE-FREIBERGA

Sestā Latvijas Valsts prezidente no 1999. gada ir Vaira Vīķe-Freiberga.

Vaira Vīķe-Freiberga pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas ir Latvijas Republikas otrā prezidente, augsti izglītota un zinoša politiķe ne tikai Latvijas, bet arī Eiropas un pasaules politisko problēmu risinātāja.

Pēc profesijas psiholoģe, literatūrzinātniece un valodniece, kā arī augstas klases lektore ar lieliskām oratores spējām.

Dzimusi 1937. gada 1. decembrī Rīgā. No 1945. līdz 1998. gadam dzīvojusi emigrācijā. Vīspirms devusies bēgļu gaitās uz Vāciju, pēc tam pārcēlusies uz Kanādu.

Pamatizglītību ieguvusi latviešu skolā bēgļu nometnē Lībekā (Vācijā) un franču skolā Kasablankā (Marokā).

Studējusi Toronto universitātē Kanādā, iegūstot bakalaura (1958) un maģistra grādu psiholoģijā (1960), Monreālas universitātē un Makgila universitātē – iegūstot doktora (*Dr. psych.*) grādu eksperimentālajā psiholoģijā (1965).

Šajā laikā strādājusi arī par psiholoģi Toronto psihiatriskajā slimnīcā un spēņu valodas tulkotāja (1960–1961).

Preceļusies, vīrs Imants Freibergs – informātikas profesors. Ģimenē – dēls un meita.

No 1965. līdz 1998. gadam viņa bija psiholoģijas profesore Monreālas universitātē, kur studijas notiek franču valodā, lasīja lekcijas psiholingvistikā, psihofarmakoloģijā un atmiņas teorijā, kā arī veikusi pētījumus psiholoģijā par atmiņas, valodas un prāta procesiem.

V. Vīķe-Freiberga prot franču, angļu, vācu un spēņu valodas.

Kopš 1957. gada darbojusies Kanādas latviešu sabiedrībā kā jaunatnes audzinātāja un folkloras speciāliste, kā domātāja par latviskās identitātes un tautas izdzīvošanas problēmām.

Plašu zinātnisku pētniecības darbu veikusi par latvju dainām, to poētiku un struktūru. Zi-



Vaira Vīķe-Freiberga

Vaira Vīķe-Freiberga – sestā Latvijas Valsts prezidente, V. Vīķes-Freibergas paraksts

nātniskās pētniecības darba rezultāti, kas gūti pirms pārcelšanās uz Latviju un prezidentūras laikā, vainagojušies panākumiem ar vairāku grāmatu izdošanu.

Vaira Vīķe-Freiberga ir "Saules dainu" un vispārējās dainu datu bāzes līdzautore, septiņu grāmatu autore vai līdzautore. Piemēram, izdota biežuma vārdnīca franču valodā "*Linguistics and Poetics of Latvian Folk songs*", "Saules dainas", "Dzintara kalnā", "Pret straumi", "Kosmoloģiskā saule" (1997), "Hronoloģiskā saule" (1999) un "Siltā saule" (2002). Prezidente vēl ir iecerējusi izdot divus sējumus: "Gaišā saule" un "Mitoloģiskā saule". Viņa ir vairāk kā 160 rakstu un 250 runu un referātu autore. Atsevišķi raksti tulkoti zviedru, poļu, krievu un lietuviešu valodā. Daudzas intervijas radio, televīzijā un presē (dažādās valodās).

Jau 1995. gadā Vaira Vīķe-Freiberga saņēma pirmo IV šķiras Triju Zvaigžņu ordeni, bet otro, turklāt visaugstākās pakāpes – I šķiras Triju Zvaigžņu ordeni ar ķēdi, – viņai jau piešķīra kā Latvijas Republikas Valsts prezidentei.

1998. gadā V. Vīķe-Freiberga pārcēlās uz dzīvi dzimtenē, un viņa tika apstiprināta par Latvijas institūta direktori.

1999. gada 17. jūnijā Saeima Vairu Vīķi-Freibergu ievēlēja (ar 53 balsīm) par Latvijas Valsts prezidenti. Viņa darbu sāka 8. jūlijā.

Tas kļuva par būtisku pavērsieni Latvijas vēsturē. Jau ar jaunās prezidentes izteikto pateicību, pirmo uzrunu un sākotnējās darbības pamatvirzienu noteikšanu viņa iemantoja tautas simpātijas un atzinību.

Skaidra un saturīga valoda, noteikta un mērķtiecīga rīcība bijusi viņas panākumu ķīla gan iepriekšējās darbības laikā, gan pildot prezidentes pienākumus.

Vaira Vīķe-Freiberga aktīvi darbojusies nacionālu un starptautisku zinātnisku organizāciju vadošajos amatos. Viņa vairākus gadus bija Kanādas Zinātņu Padomes locekle un vicepriekšsēdētāja (1984–1989), kā arī Kanādas Zinātņu akadēmijas franču valodas nozares viceprezidente.

Vaira Vīķe-Freiberga par aktīvu zinātnisko un sabiedrisko darbu saņēmusi vairākus starptautiskus apbalvojumus. Viņa ir Kanādas Zinātņu akadēmijas un Latvijas Zinātņu akadēmijas īstenā locekle (akadēmiķe).

Par izciliem sasniegumiem **latvju dainu pētišanā un popularizēšanā 1997. gadā** saņēmusi Latvijas Zinātņu akadēmijas Lielo medaļu.

Vairas Vīķes-Freibergas starptautiskā, parlamentāriskā, akadēmiskā un pētnieciskā darbība liecina, ka viņas intelektuālais spēks spēj

- progresīvi un objektīvi analizēt un risināt mūsu sabiedrības un starptautiskās dzīves aktualitātes,

- sniegt konstruktīvus ierosinājumus un priekšlikumus problēmu risināšanā, kā arī akadēmiskā un zinātniskā pētniecības darba pilnveidošanā un bagātināšanā.

Vaira Vīķe-Freiberga ir vairāku augstāko mācību iestāžu Goda doktore:

- Toronto Viktorijas universitātē,

- Latvijas universitātē,

- Kauņas Vītauta Dižā universitātē,

- Monreālas universitātē u. c.

Prezidente veic lielu darbu iekšpolitikā un ārpolitikā. Iekšpolitikā rūpējas par Latvijas turpmāko nostiprināšanu un attīstību, kā arī par starptautisko sakaru attīstīšanu un paplašināšanu.

Īpaši nozīmīgu darbu veic, reprezentējot un popularizējot Latvijas vārdu pasaulē. Talantīgi, lietišķi, saturīgi un mērķtiecīgi vada valsts un darba vizītes ārvalstīs, sevišķi – tiekoties ar ES, ANO, NATO, PBLA (Pasauls brīvo latviešu apvienība) un daudziem pasaules valstu vadītājiem, diplomātiem, vēstniekiem, ministriem, preses un citu institūciju pārstāvjiem. Vairāki ārvalstu preses izdevumi suminājuši Latvijas prezidentu par plašajām zināšanām starptautiskajās norisēs un lieliskajām oratores spējām, īpaši, kad prezidente uzstāšanās laikā runājusi vienā, otrā, trešā valodā – auditoriju pāršalkušas sirsnīgas ovācijas un laimes vēlējumi Latvijai.

Vaira Vīķe-Freiberga ir drosmīga, patiesa un izcila Latvijas interešu aizstāve un reprezentētāja starptautiskajā arēnā. Piemēram, prezidente intervijā ar *BBC Hard Talk* žurnālistu Timu Sebastīanu TV raidījumā no Londonas 2002. gada 27. oktobrī par tematu "Latvijas virzība uz ES, Latvijas atbilstība demokrātijas principiem, Latvijas XX gs. vēstures traktējums un attiecības ar Krieviju", vārdu divkaujā, pat niknā konfron-

tācijā ar minēto žurnālistu, kurš centās Latviju pazemot un nomelnot, ar savām atbildēm un skaidrojumiem argumentēti, pārliecinoši, un taktiski apliecināja, ka Latvija ir patstāvīga, brīva un demokrātiska valsts ceļā uz ES un lietišķā sadarbībā ar Krieviju. Šādu prezidentes valstisku skaidrojumu augstu novērtēja daudzi TV skatītāji gan Eiropā, gan citās pasaules valstīs.

To varēja panākt ar viņai piemītošo aso prātu un lietišķo rīcību, pamatojoties uz rietumniecisku, mūsdienīgu, konstruktīvu Latvijas problēmu izpratni.

Vaira Vīķe-Freiberga brīvi un ar izpratni orientējas Latvijas, Eiropas un pasaules kopsakarībās un norisēs. Viņa kā respektēta autoritāte pārstāv Latvijas intereses starptautiskajās attiecībās. Devusies vairāk nekā 100 ārvalstu vizītēs, kas ievērojami palielināja Latvijas valsts nozīmi starptautiskajā apritē un lieliski spodrināja Latvijas tēlu pasaulē.

Par pašreizējā darbu Vaira Vīķe-Freiberga savas prezidentūras laikā ir apbalvota ar vairāk nekā 20 dažādu valstu ordeniem un vairāk nekā 50 piemiņas medaļām, kā arī diplomiem, godazīmēm un citām atzinības veltēm, kurām lielākoties ir valsts augstākā apbalvojuma statuss.

“Ordeņi, kurus es kā prezidente esmu saņēmusi, galvenokārt ir goda izrādīšana valstij,” uzskata Vaira Vīķe-Freiberga.

Pašu mājās – Latvijā – prezidente pašreizējā dzīvē rūpējas par iekšlietu un tiesas sistēmas stiprināšanu, strukturālo un kohēzijas* fondu plānošanas institūciju sagatavošanu, korumpētības apkarošanu vairākās valstīs un tiesībsargājošās iestādēs, tiesās. Otrreizējai caurskatīšanai nodevusi 17 likumus, izskatīšanai Saeimā iesniegusi sešus likumprojektus.

Latvijas valsts prezidente Vaira Vīķe-Freiberga jau vairākus gadus tiek cildināta, slavēta un godāta, paužot tautas simpātijas par viņas veikumu Latvijas labā.

Vaira Vīķe-Freiberga savas prezidentūras laikā galveno uzmanību velta

- valsts valodas īstenošanai visās dzīves jomās;
- sabiedrības sociālajai integrācijai;
- Nacionālo bruņoto spēku attīstībai;
- Latvijas ārpolitikas mērķu īstenošanai;
- Latvijas pārstāvēšanai ārvalstīs;
- Valstu divpusējām attiecībām;
- Latvijas konsekventai virzībai uz ES un NATO (īpaši integrācijai ES);
- attiecību nostiprināšanai ar ASV un ANO.

Saeima ar 88 balsīm otro reizi ievēlēja Vairu Vīķi-Freibergu par Latvijas Valsts prezidenti 2003. gada 20. jūnijā uz turpmākajiem četriem gadiem.

Vairas Vīķes-Freibergas prezidentūras laikā Latvija 2004. gada 1. maijā iestājusies Eiropas Savienībā un NATO.

Tas ir interesanti!

Vaira Vīķe-Freiberga ir pirmā sieviete valsts augstākajā amatā Austrumeiropā. Eiropas valstu vēsturē Vaira Vīķe-Freiberga ir jau piektā sieviete – prezidente. Pirms viņas prezidenta amatu ir ieņēmušas: **Vigdisa Finbogadotira** Islandē, **Agata Barbara** Maltā, **Mērija Robinsone** un **Mērija Makelisa** Īrijā, bet dažus mēnešus pēc Latvijas prezidentes ievēlēšanas arī par Somijas augstāko amatpersonu kļuva sieviete, bijusī Somijas ārlietu ministre **Tarju Halonena**.

Eiropas karalisko dinastiju vidū pašlaik īpaša nozīme ir **Elizabetei II** – Lielbritānijas karalienei (kopš 1953. gada), kā arī Dānijas karalienei **Margrētai II** (kopš 1972. gada) un Nīderlandes karalienei **Beatrisei** (kopš 1980. gada).

* **Kohēzija** (lat. *cohaesus* – saistīts) – savā starpā saistīts.

3. Latvijas Ministru prezidenti

Laikā no 1918. līdz 1940. gadam Latvijas Republikas Ministru prezidenti bija

- Kārlis Ulmanis: 1918. gada 18. novembris līdz 1919. gada 13. jūlijs;
- Kārlis Ulmanis: 1919. gada 14. jūlijs līdz 1919. gada 8. decembris;
- Kārlis Ulmanis: 1919. gada 9. decembris līdz 1920. gada 11. jūnijs;
- Kārlis Ulmanis: 1920. gada 12. jūnijs līdz 1921. gada 18. jūnijs;
- Zigfrīds Anna Meirovics: 1921. gada 19. jūnijs līdz 1923. gada 26. janvāris;
- Jānis Pauļuks: 1923. gada 27. janvāris līdz 1923. gada 27. jūnijs;
- Zigfrīds Anna Meirovics: 1923. gada 28. jūnijs līdz 1924. gada 26. janvāris;
- Voldemārs Zāmuels: 1924. gada 27. janvāris līdz 1924. gada 18. decembris;
- Hugo Celmiņš: 1924. gada 19. decembris līdz 1925. gada 23. decembris;
- Kārlis Ulmanis: 1925. gada 24. decembris līdz 1926. gada 6. maijs;
- Arturs Alberings: 1926. gada 7. maijs līdz 1926. gada 18. decembris;
- Marģers Skujenieks: 1926. gada 19. decembris līdz 1928. gada 23. janvāris;
- Pēteris Juraševskis: 1928. gada 24. janvāris līdz 1928. gada 30. novembris;
- Hugo Celmiņš: 1928. gada 1. decembris līdz 1931. gada 26. marts;
- Kārlis Ulmanis: 1931. gada 27. marts līdz 1931. gada 5. decembris;
- Marģers Skujenieks: 1931. gada 6. decembris līdz 1933. gada 23. marts;
- Ādolfs Bļodnieks: 1933. gada 24. marts līdz 1934. gada 16. marts;

- Kārlis Ulmanis: 1934. gada 17. marts līdz 1934. gada 15. maijs;
- Kārlis Ulmanis: 1934. gada 15. maijs līdz 1940. gada 17. jūnijs.

No 1990. gada Ministru prezidenti bija

- Ivars Godmanis: 1990. gada 7. maijs līdz 1993. gada 3. augusts;
- Valdis Birkavs: 1993. gada 3. augusts līdz 1994. gada 15. septembris;
- Māris Gailis: 1994. gada 15. septembris līdz 1995. gada 21. decembris;
- Andris Šķēle: 1995. gada 21. decembris līdz 1997. gada 13. februāris;
- Andris Šķēle: 1997. gada 13. februāris līdz 1997. gada 6. augusts;
- Guntars Krasts: 1997. gada 7. augusts līdz 1998. gada 26. novembris;
- Vilis Krištopans: 1998. gada 26. novembris līdz 1999. gada 16. jūlijs;
- Andris Šķēle: 1999. gada 16. jūlijs līdz 2000. gada 5. maijs;
- Andris Bērziņš: 2000. gada 5. maijs līdz 2002. gada 5. oktobris;
- Einars Repše: 2002. gada 5. oktobris līdz 2004. gada 8. marts;
- Indulis Emsis: no 2004. gada 9. marta – 2004. gada 2. decembrim;
- Aigars Kalvītis: no 2004. gada 2. decembra.

Tas ir interesanti!

Ministru kabinetā ir tradīcija, ka Ministru prezidents, kad viņš atdod savas pilnvaras jaunajam Ministru prezidentam, Ministru prezidenta karoga kātā iedzen sudraba naglu.

KOPSAVILKUMS

Latvijas Republikas Valsts prezidenta amatu apstiprināja Satversmes sapulce 1922. gadā.

Pirmais Latvijas Valsts prezidents no 1922. līdz 1927. gadam bija Jānis Čakste (1859–1927).

1922. gadā pirmā Saeima un 1926. gadā otrā Saeima J. Čaksti ievēlēja par Latvijas Valsts prezidentu. Šajā amatā viņš pašai izlēdžīgi strādāja līdz pat dzīves nogalei – 1927. gadam.

J. Čakste bija visā tautā cienīts un godāts, ideāls un prasmīgs, augsti izglītots un augstas kultūras prezidents. Rūpējās par jaunās valsts tiesisko pamatu izstrādi, konstitūcijas sagatavošanu un tautas labklājību.

Otrais Latvijas Valsts prezidents no 1927. līdz 1930. gadam bija Gustavs Zemgals (1871–1939).

Demokrātiskā bloka biedrs, Satversmes sapulces deputāts. Pēc J. Čakstes nāves 1927. gadā kļuva par Latvijas Valsts prezidentu.

Savā prezidentūras laikā sekmīgi vadīja un pārstāvēja Latvijas valsti.

Trešais Latvijas Valsts prezidents no 1930. līdz 1936. gadam bija Alberts Kviesis (1881–1941).

Bijis sabiedrisks darbinieks, Satversmes sapulces deputāts.

1930. gadā par Latvijas Valsts prezidentu ievēlēts pirmoreiz, bet 1933. gadā – otrreiz. Pildījis šo amatu līdz 1936. gadam.

Arī pēc Kārļa Ulmaņa 1934. gada 15. maija apvērsuma A. Kviesis formāli palika prezidenta amatā.

Ceturtais Latvijas Valsts prezidents no 1936. līdz 1940. gadam bija Kārlis Ulmanis (1877–1942).

Bijis izglītots, prasmīgs un aktīvs saimnie-

cisks valstsvīrs, Zemnieku savienības līderis.

1918. gadā Tautas padome ievēlēja Kārli Ulmani par pirmo Ministru prezidentu.

1934. gada 15. maijā viņš īstenoja valsts apvērsumu un kļuva par valsts un tautas vadoni.

1936. gadā nekonstitucionāli kļuva par Latvijas Valsts prezidentu.

Viņa prezidentūras laikā attīstījās un nostiprinājās Latvijas saimnieciskā dzīve, palielinājās sabiedriskā labklājība, uzplauka lauksaimniecība. Tie bija Latvijas "ziedu laiki", jo K. Ulmanis bija īsts savas zemes kopējs, tautsaimnieks un valstsvīrs.

Piektais Latvijas Valsts prezidents no 1993. līdz 1999. gadam bija Guntis Ulmanis (dz. 1939).

1993. gadā pirmoreiz, 1996. gadā otrreiz tika ievēlēts par Latvijas Valsts prezidentu.

Prezidentūras laikā lielu uzmanību pievērsa ■ sadarbības nostiprināšanai ar Eiropas un citām valstīm;

■ Latvijas–Krievijas līguma noslēgšanai par armijas izvešanu;

■ Latvijas virzībai uz ES un NATO;

■ Latvijas tēla veidošanai.

Sestā Latvijas Valsts prezidente ir Vaira Vīķe-Freiberga (dz. 1937). Ievēlēta no 1999. gada.

Latviešu ārzemju sabiedrībā darbojusies kopš 1957. gada. Professore, akadēmiķe, vairāku grāmatu autore.

V. Vīķe-Freiberga prot franču, angļu, vācu un spāņu valodu, kopš 2000. gada sāka apgūt arī krievu valodu. Lieliska oratore.

No 1998. gada līdz 1999. gada vidum bija Latvijas institūta direktore.

1999. gada 17. jūnijā Saeima Vairu Vīķi-

Freibergu ievēlēja par Latvijas Valsts prezidentu. Otro reizi viņa tika ievēlēta par Latvijas Valsts prezidentu 2003. gada 20. jūnijā uz turpmākajiem četriem gadiem. Savā darbībā prezidente galveno uzmanību velta

- Latvijas tieslietu un iekšlietu sistēmas sakārtošanai;
- valsts valodas likuma īstenošanai visās dzīves jomās;
- sabiedrības sociālajai integrācijai;
- izglītības un zinātnes attīstībai;

- Latvijas ārpolitisko mērķu īstenošanai;
- Nacionālo bruņoto spēku attīstībai;
- Latvijas pārstāvēšanai pasaulē;
- Latvijas virzībai uz Eiropas Savienību un NATO, īpaši integrācijai ES;
- attiecību nostiprināšanai ar ASV un ANO.

Latvijas Republikas pastāvēšanas laikā no 1918. gada 18. novembra – 1940. gada 17. jūnijam un no 1990. gada 7. maija – 2004. gada 9. martam bijuši 19 Ministru prezidenti.

LATVIJAS TĒLA VEIDOŠANA

Ojārs KALNIŅŠ –

Latvijas institūta direktors

Inga PROVEJA –

Latvijas institūta ārējo sakaru koordinatore

Izlasījuši šo nodaļu, jūs gūsiet zināšanas un izpratni par

- valsts tēlu,
- valsts tēla veidošanu,
- latviešu tautas vērtībām, kas veido Latvijas tēlu,
- Latvijas institūtu kā Latvijas valsts tēla veidošanas koordinētāju,
- valsts tēla veidošanas pieredzi ārzemēs.

1. Valsts tēla izpratne

Latvijas tēls ir bijis atšķirīgs ne tikai dažādos laika posmos, bet arī – dažādās valstīs. Var nosacīti sarindot valstis, kurās ir izveidojies noturīgs un pozitīvs priekšstats par Latviju, un valstis, kurās šis priekšstats vēl ir samērā vājš un negatīvs. To ir ietekmējuši ne tikai dažādi vēsturiskie notikumi un nozīmīgas personības, bet arī ikviens Latvijas iedzīvotājs un pašas valsts mērķtiecīgi organizēta politika tēla popularizēšanas jomā.

Vērtības, kas radušās un pastāvējušas laika gaitā, ir apliecinājums valsts tēla pozitīvam atspoguļojumam. Dažkārt procesi un notikumi, kas valstī risinās un ir aktuāli konkrētā brīdī, rada iespaidu, kas varbūt nesaistās ar pozitīvajām vērtībām. Lai panāktu, ka šie procesi pēc iespējas mazāk ietekmētu valsts tēlu kopumā,

ir svarīgi, kā valsts mazina spriedzi sabiedrībā un novērš nelabvēlīgu reakciju no ārvalstu puses. Tāpēc būtiski ir radīt pozitīvu iespaidu par notiekošo, un to vislabāk veido sabiedrības kultūra – ar to saprotot ne tikai mākslas dzīves norises, bet arī sadzīviskas lietas, kas spilgti izpaužas tiešā saskarsmē ar citiem.

Latvija ir valsts ar bagātu kultūras mantojumu un lielu potenciālu nākotnē, kas īpaši izceļ mūs pozitīvā nozīmē, tādēļ kultūras vērtību popularizēšana ir svarīgs elements valsts tēla izkopšanas darbā. Kultūras, mākslas, kā arī zinātnes un sporta sasniegumi ir tās jomas, kas veicina Latvijas tēla pozitīvu atspoguļojumu ārvalstīs un parāda Latviju kā savdabīgām tradīcijām un jaunrades vērtībām bagātu zemi. Kultūra mums vienmēr ir bijusi un būs, tādēļ jo vairāk ir jāstrādā pie tās izkopšanas un pilnveides.

Domājot par Latvijas tēlu, nedrīkstam aizmirst, ka katrs cilvēks ir ne tikai amatpersona, politiķis, biznesmenis, bet vienlaicīgi arī personība ar sev raksturīgām īpašībām un vēlmēm. **Ikviens iespējamais sadarbības partneris vēlas redzēt valsti ne tikai izdevīgu savai darbībai, bet arī interesantu, ētiski un estētiski bagātu.** Cilvēka labsajūtu ietekmē vide, kurā viņš dzīvo, un lietas ap viņu. Valsts attīstībā liela loma ir apkārtējo attieksmei pret to. Grūti pārveidot pasaules iekārtu, bet mēs varam izmainīt attieksmi pret sevi, pret savu valsti, veidojot valsts tēlu.

Tas ir interesanti!

“Kad es biju jauns un brīvs un manai iztēlei nebija robežu, es sapņoju izmainīt pasauli. Kad es kļuva vecāks un gudrāks, es atklāju, ka pasaule nemainīsies, un tāpēc sašaurināju savus sapņus un nolēmu izmainīt tikai savu valsti. Bet arī tā šķita nesatricināma. Kad es sasniedzu sirmu vecumu, ar pēdējiem izmisīgiem centieniem es nolēmu izmainīt tikai savu ģimeni, tos, kuri man ir vistuvākie, bet arī tas nenotika. Un tagad, kad es guļu uz nāves gultas, esmu nonācis pie atziņas, ja es pirmām kārtām būtu izmainījis sevi, tad es ar savu piemēru būtu spējis izmainīt savu ģimeni. Pateicoties savu tuvinieku iedvesmai un iedrošinājumam, es būtu spējis uzlabot savu valsti un, kas to lai zina, – varbūt būtu izmainījis arī visu pasauli.”

(Kapakmens uzraksts, 1100. gads, Londona, Vestminsteras abatija.)

Katrs iedzīvotājs piedalās savas valsts tēla veidošanas procesā, kas nosaka to, kā Latviju redz un uztver ārzemēs. Līdz ar to **valsts tēls ietekmē visas sabiedrības slāņus un sfēras.** Ja kopumā tēls ir pozitīvs un valsts ir atpazīstama pasaulē, tā ir panākumu ķīla visiem, kas dzīvo un strādā Latvijā. Mēs dzīvo-

jam XXI gadsimtā, laikā, kad konkurence darba un preču tirgū ir milzīga, kad tēls un informācija kļūst par vienu no galvenajiem priekšnosacījumiem, lai gūtu panākumus.

Tāpat kā jebkuram cilvēkam vai firmai arī katrai valstij ir jāveido savs pozitīvs tēls, lai sekmētu sadarbību ar citām valstīm, stiprinātu savu drošību, ekonomiku un celtu valsts labklājību kopumā. Šobrīd vairāk nekā 180 valstis pasaulē sacenšas savā starpā par nokļūšanu starptautiskās arēnas uzmanības centrā. **Atpazīstams valsts tēls piesaista citu valstu iedzīvotāju uzmanību un stiprina labvēlīgas ārpolitiskās saites, veicina plaukstošu dzīvi.** Pozitīvs tēls palīdz veidot noturīgas attiecības ar citām valstīm, kā arī katram Latvijas iedzīvotājam rada plašākas iespējas radošai darbībai ar pasaules politisko, ekonomisko un kultūro sabiedrību. Jo vairāk ārzemnieku iepazīs Latviju, jo lielākas ir iespējas katram no mums pilnveidot savu dzīvi, izmantojot pasaules piedāvātos resursus, zināšanas un informāciju.

Pozitīvs valsts tēls sekmē arī ekonomiskās labklājības augšupeju, jo tādā veidā tiek piesaistītas ārzemju investīcijas un slēgti jauni biznesa darījumi, kā arī veicināta tūrisma attīstība. Latvijas politiskā stabilitāte, sociālā kārtība, likumdošana un drošība ir vieni no svarīgākajiem kritērijiem, pēc kuriem vadoties ārvalstu politiķi veido priekšstatus un pēc tam pieņem lēmumus.

Valsts tēlu veido arī tās kultūra, atpūtas un izklaides iespējas, kā arī šīs valsts tradīcijas. Katrs, kurš nolēmis doties uz kādu valsti, cenšas iedomāties to, kā tur izskatīsies, kādi būs cilvēki un cik labi būs tur uzturēties. **Pirms pieņemt lēmumu par labu kādai konkrētai valstij, cilvēks parasti to izvērtē trijos aspektos – ko viņš zina par šīs valsts ekonomiku, politiku, kultūru (ietverot tajā šīs zemes**

vēsturi un dabu). Tas viss kopumā tad arī veido valsts tēlu ārzemēs.

Valsts tēls ir kā atslēga, kura var atvērt durvis uz pasauli, un caur šīm atvērtajām durvīm ārzemnieki iepazīst Latviju, bet Latvijas iedzīvotāji iepazīst pasauli, kurā Latvija atrodas.

2. Valsts tēla veidošana

Lai pozitīvi veidotu tēlu, valsts var izmantot tās pašas metodes, kuras savā darbā izmanto jebkura firma. Valsts kā jebkura institūcija vai firma ir ieinteresēta par sava vārda pozitīvu izskanēšanu pasaulē. Lai panāktu atpazīstamību, arī valstij, tieši tāpat kā firmai, ir nepieciešams mērķtiecīgi, pozitīvā virzienā organizēt savu darbību un attīstības stratēģiju. Valsts tēla veidošanās darbā nepieciešams

- identificēt svarīgākos pozitīvos tēla elementus;
- formulēt konkrētās valsts vēlamās tēlu globalizētajā pasaulē;
- saskaņot valsts iestāžu rīcību un izveidot vienotu stratēģiju;
- visos līmeņos vienādi reprezentēt valsts tēlu.

Globalizētajā pasaulē arvien svarīgāks kļūst nacionālās identitātes jautājums. Ar globalizācijas saistītie procesi arvien vairāk ietekmē katras valsts attīstību, un valsts vairs nevar attīstīties izolēti no pārējās pasaules. Pārnacionālo un starptautisko organizāciju darbība, kuru mērķi un uzdevumi veidojas atbilstoši globalizētas vides nosacījumiem, gūst arvien lielāku ietekmi. Globalizācija noārda valsts robežas un sāk ietekmēt arī valsts nacionālo autonomiju. Vai valsts ir gatava pieņemt šos jaunās nosacījumus, neizjūtot nedrošību par nākotni un nacionālās identitātes apdraudētību? Lai saglabātu nacionālo pašapziņu, pirmkārt, ir jāsaprot, kas ir globalizācija un kā to izmantot. **Tādēļ ļoti**

būtiska ir valsts tēla veidošana atvērtā pasaulē, izmantojot un attīstot visus globalizācijas resursus (informācijas ieguves un apstrādes jaunās tehnoloģijas), saglabājot un izceļot savas unikālās vērtības. Veidojot starptautiskajā sabiedrībā noteiktu priekšstatu par valsti, ir jāapzinās, cik lielas priekšrocības ir informācijai, kura ir profesionāli sagatavota un apzināti popularizēta ārzemēs.

Ņemot vērā visus iepriekš minētos nosacījumus, valstij, veidojot savu tēlu, vispirms ir nepieciešams izcelt un parādīt tās pozitīvās un unikālās lietas vai vērtības, kas atšķir konkrēto valsti no citām. Tādēļ svarīgi ir noskaidrot, kas veido valsts tēlu.

Valsts tēlu veido vairāki elementi:

- politiskā struktūra/sistēma,
- ekonomiskā struktūra/sistēma,
- sabiedrība,
- vide/daba,
- infrastruktūra,
- kultūra/māksla,
- vēsture.

Valsts tēla veidošanu var iedalīt divās daļās: 1) tēls, kurš veidojas bez mērķtiecīgas ieinteresēto pušu iejaukšanās; 2) mērķtiecīgi veidots valsts tēls.

Bez mērķtiecīgas ieinteresēto pušu iejaukšanās veidojies tēls

Valsts tēlu veido un ietekmē vēsturiskie notikumi un to izraisītās sekas. Piemēram, Latvijas brīvības cīņas un dzimtenes aizstāvēšana pret svešzemju iebrucējiem pasaulē parādās kā pozitīva iezīme latviešu tautas vēsturē, kas liecina par latviešu dzimtenes mīlestību un gatavību cīnīties par savu pastāvēšanu. Tomēr ir arī tādi ar Latviju saistīti vēstu-

riski notikumi, kuru dēļ mūsu valsts tiek pieņemta negatīvā aspektā, kas bieži vien ir radušies vēsturisko notikumu un apstākļu nepietiekamas izskaidrošanas rezultātā.

Nozīmīgi ir atsevišķu valsts pārstāvju sasniegumi kādā noteiktā jomā (mākslā, sportā, zinātnē), piemēram, Latvijas panākumi starptautiskos mūzikas un mākslas festivālos, kā arī piedalīšanās un panākumu gūšana dažādās pasaules mēroga sporta sacensībās. Šie panākumi liek skanēt Latvijas vārdam pasaulē un vienlaicīgi attīsta cilvēkos pašapziņu un lepnumu par savu valsti.

Tikpat liela nozīme ir valsts ikdienas dzīvei, kurā ikviens tās pārstāvis, vai tas būtu pārdevējs veikalā, taksometra šoferis vai viesmīlis restorānā, ar savu darbību un attieksmi neapzināti piedalās valsts tēla veidošanā. **Cilvēcisko attiecību kultūras līmenis ļauj jebkuram iebrucējam spriest par valsti kopumā, jo katrs cilvēks, būdams savas valsts pārstāvis, ir tās tēla neapzināts veidotājs un nesējs pasaulē.** Arī privāti ceļojot ārzemēs, mēs pārstāvam valsti, turpmāk šī valsts asociēsies tieši ar to, kā mēs būsīm sevi parādījuši un ko stāstījuši. Viens cilvēks neveido valsti, bet var ietekmēt priekšstatu veidošanos un izpratni par to.

Mērķtiecīgi veidots valsts tēls

Institucionāli organizēts darbs pie valsts tēla veidošanas atbilstoši izstrādātajai valsts politikai un pastāvošajai situācijai ir **mērķtiecīgi veidots valsts tēls**, kas izpaužas divos virzienos:

1. **Darbs ar ārvalstu auditoriju** – informācijas izplatīšana, sadarbības organizēšana, veicinot valsts popularizēšanu dažādās jo-

mās. Tā ir apzināta pasaules informēšana par savas valsts sasniegumiem.

2. **Darbs ar vietējo auditoriju** (pašā valstī) – sabiedrības iekšējā izglītošana un valstiskuma apziņas radīšana, nacionālo vērtību apzināšana, izkopšana un saglabāšana.

Tikpat svarīgs posms valsts tēla veidošanā ir noskaidrot ne tikai pozitīva valsts tēla radīšanas un atspoguļošanas metodes, bet arī darbs ar tēla mērķauditoriju, kas ļauj pēc iespējas efektīvāk sasniegt vēlamo rezultātu. Tādēļ nākamais solis pēc tēla veidošanas metožu konkretizēšanas ir noskaidrot, kas ir tēla mērķauditorija. Tēla mērķauditoriju var iedalīt divās grupās – pie konkrētās valsts nepiederošā jeb ārējā auditorija un ar konkrēto valsti saistītā jeb iekšējā auditorija.

ĀRĒJĀ MĒRĶAUDITORIJA

Ja cilvēks nekādā veidā nejūtas piederīgs pie konkrētas valsts, tad viņš ar to teorētiski nav saistīts. Taču arī tādā gadījumā cilvēks var ietekmēt valsts (arī Latvijas) attīstību. **Viņa rīcība un attieksme pret kādu valsti bieži vien izriet no informācijas un faktiem, kuri šī cilvēka uztverē netiek filtrēti caur zināšanām, nacionālā lepnuma apziņu un patriotismu, bet gan tiek pakļauti noteiktai loģikai, emocijām un saņemtajai informācijai.** Valsts tēla ārējo mērķauditoriju veido

- **politīki** (valstsvīri, diplomāti, ierēdņi), kuri darbojas ārpolitikā un pieņem starptautiskus lēmumus. Valsts tēls būtiski ietekmē politiķu nostāju un viedokli starptautisku, valstiski svarīgu lēmumu pieņemšanas procesā. Šiem lēmumiem ir tālejošas sekas, jo tie tiešā veidā atstāj iespaidu uz valsts tēlu kopumā;
- **biznesmeņi** (uzņēmēji, investori, tirgotāji), kuri darbojas starptautiskajā ekonomikā. Lai

piesaistītu ārvalstu investīcijas un biznesa partnerus, kā arī atrastu noieta tirgu pašmāju precēm, biznesmeņa priekšstati par valsti ir ne mazāk svarīgi. Ja valsts tēls ir pozitīvs, tad ārvalstu interese veicinās iekšējās ekonomikas attīstību, jaunu darbavietu veidošanos, algu paaugstināšanos un lielāku labklājību;

- **žurnālisti un pētnieki** (visi masu mediji, ieskaitot interneta redaktorus), visi, kas pēta, analizē un plašai auditorijai sniedz savus komentārus un secinājumus par attiecīgo valsti. Šī ir vissvarīgākā grupa, kas vistiešākā veidā ietekmē politiskus un biznesmeņus. Lai pieņemtu saprātīgus lēmumus attiecībā uz sabiedrisko politiku, kas ietekmētu valsts attīstību, cilvēkam ir nepieciešama precīza, savlaicīga, objektīva un neitrāla informācija. Ņemot vērā to, ka valsts tēla ārējā mērķauditorija ir dažāda un visi nedomā vienādi, atspoguļoto viedokļu diapazonam jābūt pēc iespējas plašākam, tāpēc sabiedrībai kopumā nākas pajauties uz ceturto varu – laikrakstiem, televīziju, lai gūtu priekšstatu par valsti, kā arī uzzinātu citu domas un viedokli. Arvien lielāku nozīmi iegūst masu mediji, kuri var lemt, par kuriem jautājumiem un notikumiem ziņot, kurus ignorēt. Citiem vārdiem sakot, žurnālisti nosaka, kurā aspektā valsts atspoguļošana masu medijos uzskatāma par uzmanības vērtu, kurā – ne. Šī izvēle savukārt ietekmē valsts tēlu un pārējās sabiedrības priekšstatus par to;

- **tūristi**. Tūrisms kā nozare noteikti veicina ekonomikas attīstību, piesaistot ārvalstu ceļotājus. Bet tūristu vidū ir arī politiķi, biznesmeņi un žurnālisti, kuri, vadoties no ceļojuma laikā gūtajiem iespaidiem un novērojumiem, vienlaicīgi savos priekšstatos veido arī konkrētas valsts tēlu, kas lielu ietekmi vēlāk var atstāt arī uz valsts attīstību kopumā. Katrs cilvēks neatkarīgi no brauciena mērķa, pirmo

reizi viesojoties svešā zemē, zināmā mērā ir tūrists, kura pirmie iespāidi par konkrēto valsti pēc tam veido arī tās tēlu;

- **studenti un skolēni** – tie ir nākotnes politiķi, biznesmeņi, pētnieki un žurnālisti. Darbs ar studentiem ir viena no vissvarīgākajām investīcijām valsts tēla veidošanas procesā nākotnē.

IEKŠĒJĀ MĒRĶAUDITORIJA

Lai radītu vietējā sabiedrībā pārliecību par valsts nākotnes izaugsmes perspektīvām, svarīgs ir valsts tēls pasaulē, jo vietējā sabiedrība bieži vien ņemt vērā to, ko ārzemju auditorija saka par Latviju. Ja ārzemju presē izskan negatīva vai pat kļūdaina informācija, kas tiek identificēta ar Latvijas tēlu, tad arī vietējā sabiedrība sāks apšaubīt reālo, pastāvošo situāciju valstī. Turpretī, ja ārzemnieku atsauksmes ir pozitīvas, tas uzreiz rada lielāku uzticību, labsajūtu un atbalstu.

Atgriezeniskā saite – pilsoņa pašapziņa un lepnums par savu valsti pozitīvi ietekmē tās tēlu pasaulē, īpaši saskarsmē ar ārzemniekiem – sniedzot tiem labvēlīgu informāciju par savu valsti, kā arī radot cieņu pret to.

Valsts tēla veidošanas procesā svarīga loma ir ne tikai mērķauditorijai, bet arī informācijas avotam. Priekšstati par konkrēto valsti, kurus bieži vien ietekmē informācijas sniedzējs, veidojas daudzu gadu garumā. Ja informācijas sniedzējs ir bijis pietiekami motivēts paust plašākai sabiedrībai konkrētu nostāju par kādu valsti, tad šī konkrētā nostāja joti ietekmē valsts tēlu kopumā. Ja par valsti ir izveidojies negatīvs priekšstats, tad, lai atspēkotu negācijas, kas radušās informācijas avota nezināšanas, neobjektivitātes vai apzinātas faktu sagrozīšanas dēļ, ir nepieciešams daudz darba, līdzekļu un laika.

Kāpēc Latvijai ilgu laiku ir bijis zems atpazīstamības līmenis pasaulē un tā bieži tika saistīta ar negatīviem priekšstatiem? Tam ir vairāki iemesli:

1. No 1940. gada 1991. gadam Latvijas tēls Rietumos tika veidots Maskavā:

- pirmskara (K. Ulmaņa laika) Latvija raksturota kā fašistu zeme;
- Ā. Hitlera laikā latviešu tauta raksturota kā aukstasinīga holokausta līdzdalībniece;
- kopš 1945. gada Latvija tika uztverta kā tipiska padomju republika (ar visu negatīvo PSRS atribūtiku) ar uzsvaru uz krieviskiem elementiem, apzināti aizēnojot latviskās vērtības, valodu un kultūru.

2. Pozitīvais informācijas avots laikā no 1945. līdz 1991. gadam ir bijuši trimdas latvieši, tomēr

- informācija bija novecojusi un ideālizēta, jo tā galvenokārt pamatojās uz pirmskara gadu (1918–1940) pieredzi un priekšstatiem;
- uzsvars tika likts uz politisko situāciju – okupāciju, rusifikāciju.

3. Kopš 1991. gada valstī nav bijusi vienota un sistemātiska tēla veidošanas stratēģija:

- galvenais informācijas avots ir bijusi Latvijas Ārlietu ministrija ar izteiktu uzsvaru uz ārpolitikas jautājumiem (NATO, ES, EDSO – Eiropas Drošības un sadarbības organizācija, PTO – Pasaulē tirdzniecības organizācija utt.);
- LR vēstniecībām trūkst informatīvo materiālu pasaules valodās (brošūru, faktu lapu, videofilmu);
- ministriju darbs informēšanā ārpus Latvijas robežām nav koordinēts – katra ministrija strādā pati par sevi, tādējādi radot pretrunas un atšķirīgu pieeju kopīgiem jautājumiem;
- LR Kultūras ministrijai nav līdzekļu, lai iz-

strādātu nepieciešamo kultūras popularizēšanas programmu ārzemēs, kas radītu spēcīgu latviešu kultūras diplomātiju;

- līdz Latvijas institūta dibināšanai 1998. gadā Latvijā nav bijis vienotas iestādes, kura nodarbotos tikai ar valsts tēla veidošanas koordināciju un stratēģijas izstrādi.

Tēla veidošana un pasniegšana pasaulē ir attīstījusies augstā līmenī, būdama viena no globalizācijas fenomena vissvarīgākajām sastāvdaļām. No vienas puses – globalizācija mazina nacionālo īpatnību globālo procesu kontekstā. No otras puses, jaunā informācijas un komunikāciju tehnoloģija ļauj jebkurai valstij sasniegt pasaules auditoriju, un, ja tas tiek darīts mērķtiecīgā, sistemātiskā un radošā veidā, valsts tiek ievērota. Izmantojot jaunās tehnoloģijas, jebkurš cilvēks, firma vai valsts ar savām idejām var iziet pasaulē ātrāk, tālāk, plašāk un lētāk nekā jebkad vēsturē. Ja esam ceļā uz informācijas sabiedrību, tad veids, kā mēs pasniedzam informāciju par savu valsti, noteiks, kā Latvija tiks uztverta pasaulē.

3. Latvijas tēla vērtības

Latvijā ir vērtības, kuru nav nekur citur pasaulē. Tās ir interesantas un pievērš ārzemnieku uzmanību. Šīs vērtības ir jāizceļ un jāpasniedz pasaulei saprotamā un kvalitatīvā veidā.

Bernards Šovs ir teicis, lai māju ieraudzītu, no tās ir jāiziet laukā. Šajā ziņā ir nepieciešams darboties gan ar ārzemju, gan ar vietējo – Latvijas – sabiedrību, veicinot sabiedrībā domu apmaiņu par to, kas ir latvietība, latviskās vērtības, kā un kāpēc mums ar tām būtu jālepojas.

Līdzīgi kā Latvijas vērtības arī valsts kultūras tēlu šodien veido trīs elementi –

divi pozitīvi un viens negatīvs. Tie ir latviskās kultūras vērtības (valoda, tradīcijas, dainas, tautas tērpi), kas īpaši izceļas. Otrs pozitīvais elements varētu būt **eiropeskā kultūra** (sasniegumi mākslā, sportā, jūgendstila arhitektūra Rīgā, augsta līmeņa restorāni un apkalpošana viesu uzņemšanā). Šie abi pirmie elementi ir pozitīvas parādības, kas veido ārzemniekiem pievilcīgu Latvijas tēlu. Trešo elementu veido **padomju okupācijas mantojums**, no kā Latvija vēl nav pilnīgi atbrīvojusies un kas izpaužas cilvēku domāšanā, savstarpējās attiecībās sabiedrībā (ieredņu un apkalpojošā personāla vienaldzība, birokrātiska attieksme).

Popularizējot Latvijas tēla saistošās, vēsturiskās vērtības, ir svarīgi, lai tās vienlaicīgi sadzīvotu ar visjaunākajām tehnoloģijām. Tāpat liela nozīme ir atraktivitātei un reklāmas intrigai. Apzinot vērtības, ir jāizzina, kā cilvēkos rodas vērtību apziņa.

No kultūras viedokļa Latvijas tēlu šodien veido trīs elementi: latviskais kultūras mantojums, eiropeskās kultūras vērtības un modernās sabiedrības iezīmes.

Unikālas latviskās vērtības

Unikālas latviskās vērtības ir saistītas ar Latvijas vēsturi, kultūrvēsturi, tradīcijām. Tās ir

- vairāk kā 3000 gadu sena kultūra un valoda;
- saglabājušās senās mitoloģiskās zināšanas un priekšstati;
- senlatviešu tikumi un vērtības;
- krāšņas, interesantas tradīcijas (Jāņi un citas gadskārtas, lauku dzīve, ziedu kultūra);
- kultūras bagātības (mūzika, raksti, dainas); dzeja, kori un Dziesmu svētki);
- sīkstums, izturība, lepnums (senās ciltis, tēvzemes aizstāvji);
- miermīlīgums, kārtīgums, organizētība (Baltijas ceļš, "dziedošā revolūcija");

- smalkjūtība, pietāte pret vērtībām;
- latviskā gaume (tautas tērpi, latviskais dizains, koka būves, niansēta krāsu izjūta, latviskie ēdieni);
- romantisms, garīgums, radošs gars;
- garīga saistība ar dabu (tikumi, tradīcijas, dainas);
- skaista, neskarta un ekoloģiski tīra daba (meži, lauki, jūrmala, upes, ezeri, purvi, bioloģiskā daudzveidība, liels ekotūrisma potenciāls).

Eiropeskie elementi

Eiropeskie elementi, kas raksturo Latvijas un latviešu saikni ar ārpusauli, sadarbību un kopību ar citām valstīm:

- eiropiskas vērtības (demokrātija, organizētība, darbs komandā, atbildība, čaklums);
- starptautiskā pieredze (iecietība, atvērtība pret citām tautām, reliģiskā tolerance);
- daudzvalodība (vairāku svešvalodu zināšanas, multikulturāla sabiedrība);
- izglītība, zinātne, māksla kā vērtība (precizitāte, loģiska racionalitāte);
- elastīgums, intelektuāla ziņkārība, atvērtība pret jaunām idejām;
- vēsturiskas saites ar lielajām Eiropas kultūrām un to "pazīšana" (vikingi, Vācija, Zviedrija, Krievija, Polija, Rietumeiropa);
- reliģiskā piederība Rietumeiropai un Ziemeļvalstīm (protestantisms un daļēji katolicisms pretstatā pareizticīgajai Austrumeiropai);
- politiskā sistēma, kura balstās uz Eiropas demokrātijas tradīcijām;
- attīstīta diplomātiskā domāšana;
- augsta līmeņa profesionālā māksla (tēlotājmāksla, mūzika, balets);
- interese par sportu (panākumi starptautiskajā arēnā, patriotisma un kopības izjūtas veicināšana).

Mūsdienīgie elementi

(praktiskas priekšrocības globalizētajā pasaulē)

Mūsdienīgie elementi raksturo pasaules vienotību tās globalizācijas procesā, to, ar ko latvieši ir konkurētspējīgi citu valstu vidū:

- izglītots, kvalificēts, vidēji dārgs darbspēks (ātri apgūst jaunas iemaņas);
- attīstīta eksakto zinātņu izglītības tradīcija;
- kvalificēti speciālisti visos līmeņos (zinātnieki, inženieri, tehniķi, menedžeri);
- augsti attīstīto moderno Ziemeļvalstu politiskā, saimnieciskā un kultūras ietekme;
- tehnoloģiju attīstība;
- stratēģiski izdevīgs ģeopolitiskais stāvoklis Ziemeļeiropas krustcelēs;
- infrastruktūras nepārtraukta uzlabošanās un attīstība.

Valsts tēla popularizēšanā svarīgs ir darbs pie "valsts logo". Par "valsts logo" nosacīti var dēvēt kādu lietu, precī vai vērtību, kura pasaulē skaidri simbolizē kādu konkrētu valsti. Latvijai ir nepieciešams atrast savu "valsts logo", kas asociētos ar mūsu valsts vārdu (līdzīgi kā Šveices pulksteņi vai zviedru "Volvo"). Darbs pie "valsts logo" prasa ļoti ilgu laiku, sākot ar vērtību identificēšanu un beidzot ar to mērķtiecīgu popularizēšanu ārvalstu sabiedrībai. Primārajam "valsts logo" izstrādē ir jābūt vērtību apzināšanai, noformulēšanai, reklamēšanai, izplatīšanai.

Tas ir interesanti!

Latvijas institūta ieteiktās un piedāvātās Latvijas vērtības, simboli un produkti, kuri varētu tikt attīstīti par "Latvijas logo": dzintars, Jāņi, vainagi, ķimeņu siers, ozols, tīrā Latvijas daba, stārķi, Latvijas brūnā govys, konfektes "Gotiņa", Latvija-piena zeme, rupjmaize, dainas, kori,

Dziesmu svētki, Brīvības pieminekļi, Rīgas jūgendstila ēkas, Rīga – Baltijas jūras reģiona galvaspilsēta, Melnais Rīgas balzams, alus, lins, Nameiša (Nameja) gredzens, Lāčplēsis, Lielvārdes josta.

Valstij, popularizējot savas vērtības, vispirms ir jāatrod niša pasaules kontekstā.

Latvijas institūts – Latvijas valsts tēla veidošanas procesa koordinētājs

Latvijas institūts (LI) ir dibināts 1998. gada 29. septembrī ar Ministru kabineta rīkojumu kā bezpeļņas organizācija – valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību. Latvijas institūta darbības galvenais mērķis ir veikt Latvijas tēla popularizēšanas pasākumus valstī un aiz tās robežām. Šis mērķis ietver sevī izglītošanas pasākumu organizēšanu, kontaktīkla veidošanu ārzemēs, valsts ārējā veidola radīšanas darba koordinēšanu un informatīvo materiālu izveidi, lai radītu pasaulē patiesu priekšstatu par Latviju un tās sabiedrību.

Latvijas institūta svarīgākās darba jomas ir

- darbs ar ārvalstu sabiedrību ar mērķi uzlabot ārvalstu sabiedrības informētību par Latvijas kultūru, vēsturi, dabu, sabiedrību, politisko sistēmu un ekonomiku.
 - darbs ar Latvijas sabiedrību ar mērķi panākt, lai katrs Latvijas pilsonis apzinātos, ka arī viņš ar savu vērtību izpratni un Latvijas valstiskuma apziņu saskarsmē ar ārpusauli ietekmē priekšstatu par Latviju.
 - Latvijas tēla veidošanas procesa koordinācija ar mērķi sekmēt vienota, konkrēta un pozitīva priekšstata par Latviju izveidi.
- Latvijas institūta galvenie uzdevumi:
- **Iepazīstināšana ar Latviju.** Latvijas institūts sniedz pamatinformāciju par Latvijas

valsti, kā arī palīdz ārzemju žurnālistiem, zinātniekiem un māksliniekiem atrast kontaktus Latvijā. Institūts izzina jomas, kurās nepieciešams veidot vai paplašināt starptautiska mēroga kontaktus, un konsultē jautājumos, kuri skar valsts tēlu.

■ **Latvijas sasniegumu popularizēšana.**

Latvijas institūts nodarbojas ar Latvijas kultūras, mākslas, zinātnes, saimniecisko, sporta un citu sasniegumu popularizēšanu aiz valsts robežām, lai parādītu mūsu valsti kā savdabīgām tradīcijām un jaunrades vērtībām bagātu zemi.

■ **Izglītošana.** Latvijas institūts paplašina interesi par Latvijas zinātņi, par latviešu valodas, literatūras un vēstures apguvi ārvalstu augstākajās mācību iestādēs. Ar kultūras un valsts īpašo vērtību popularizēšanu sekmē Latvijas sabiedrības kulturālo izaugsmi un valstisko pašapziņu.

Būtiskākais Latvijas institūta darbā ir koordinācija, jo ne LI, ne kāda cita iestāde nav tiesīga patvaļīgi uzņemties, veidot Latvijas tēlu. To veido katrs no mums un visi Latvijas iedzīvotāji kopā.

Latvijas tēlu veido vēsture, politika, ekonomika, kultūra, daba, sabiedrība. Katrs Latvijas iedzīvotājs, kurš runā, sadarbojas vai vienkārši satiekas ar ārzemniekiem, veido Latvijas tēlu. Tradicionāli visredzamākā loma ir Latvijas māksliniekiem, politiķiem, ierēdņiem, uzņēmējiem, sportistiem un zinātniekiem, jo viņu vārdi un darbi ir tie, kas visbiežāk izskan un ir dzirdami pasaulē. LI uzdevums ir koordinēt šo informācijas plūsmu ārvalstīs un nodrošināt to, ka informēšana notiek efektīvā un saprotamā veidā.

Tāpat Latvijas institūts aktīvi piedalās arī vairākās komisijās, padomēs un darba grupās, kuras nodarbojas ar starptautiska mēroga pasākumu organizēšanu un ir ieinteresētas

piedalīties Latvijas tēla pasniegšanas procesā. LI sadarbojas ne tikai ar ministrijām, vēstniecībām, valdības un pašvaldības iestādēm, privātpersonām, kas atzīst institūta mērķus un vēlas tos īstenot, bet arī veido sakarus ar Latvijas vēstniecībām pasaulē, ārvalstu vēstniecībām Latvijā un starptautiskajām organizācijām.

Latvijas institūts ir veidota kā principiāli neatkarīga institūcija, un tās darbības programmā definēts mērķis – radīt pasaulē patiesu priekšstatu par Latviju, sistemātiski veicinot, lai Latviju pasaulē uztvertu kā demokrātisku un attīstītu valsti, lai paaugstinātu tūristu apmeklējumus Latvijā un veicinātu ārvalstu investīcijas, interesi veidot kopuzņēmumus u. tml. **Latvijas institūts ir vieta stratēģiskām pārdomām par Latvijas tēla veidošanas galvenajiem paņēmieniem.**

Kā pasaulei visveiksmīgāk pasniegt Latvijas tēlu?

Kas būtu jādara Latvijas institūtam (vai jebkurai citai organizācijai, kura veic valsts tēla koordinēšanas darbu), lai iepazīstinātu pasauli ar Latviju?

1. **Jāizveido izsmeljoša informācijas datu bāze par Latviju svešvalodās:** pozitīvi, īsi un kodolīgi informatīvie materiāli par Latvijas vēsturi, kultūru, ekonomiku, sabiedrību, politiku, zinātņi utt. Vispirms – angļu valodā, jo tā ir vispazīstamākā valoda pasaulē, pēc tam – krievu un galvenajās Eiropas valodās, tad – citās pasaules valodās.
2. **Jāsniedz šī informācija vairākos veidos.** Vispirms – interneta mājaslapā, un tad – brošūrās, bukletos, faktu lapās, grāmatās, un CD-ROM formātā. Informēšanas līmenis un stils būtu atkarīgs no mērķauditorijas: plašai publikai (kas neko nezina), tūristiem, biznesmeņiem, bērniem, nozaru speciālistiem u. c.
3. **Jāsagatavo dažāda garuma tematiskas**

- videofilmas:** videoklipi par Latviju, ko piedāvāt starptautiskajiem TV ziņu kanāliem kā fona materiālu; tematiskās dokumentālās īsfilmas: tūrisms, daba, pilsētas, kultūra, tradīcijas, arhitektūra, tautsaimniecība u. c.
- 4. Jāpaplašina informācija par Latviju internetā,** iekļaujot videoklipus un mūzikas ierakstus (tautas mūziku, kora dziesmas, klasisko un popmūziku).
 - 5. Jānodibina sakari ar pasaules masu medijiem.** Jāidentificē visietekmīgākie pasaules laikraksti, publikācijas, TV un radio kanāli un jānodibina kontakti ar to redaktoriem un žurnālistiem. Svarīgi ir ne tikai organizēt ārzemju žurnālistu vizītes Latvijā, bet arī palīdzēt Latvijas komentētājiem ievietot rakstus un sižetus ārzemju presē.
 - 6. Jānodibina sakari ar visiem izziņu materiālu izdevējiem, kuri sniedz informāciju par Latviju –** enciklopēdiju veidotājiem, pētniecības institūtu darbiniekiem, tūrisma grāmatu izdevējiem, interneta mājaslapu veidotājiem. Jāidentificē tie izdevēji, kuri sniedz informāciju par pasaules valstīm un jāpiegādā tiem patiesa un pilnīga informācija par Latviju.
 - 7. Jāsadarbojas ar visām Latvijas iestādēm, kuras sniedz informāciju svešvalodās:** ministrijām, pašvaldībām, muzejiem, izstāžu zālēm, asociācijām, mācību iestādēm un (publikāciju) izdevējiem.
 - 8. Jāizveido “ceļojošas” izstādes –** planšetes, vitrīnas, eksponātu un fotogrāfiju komplekti vairākos formātos un kombinācijās. Pamatizstrādes, kuras būtu izmantojamas, prezentējot Latviju dažādos pasākumos, tirdzniecības un tūrisma izstādēs.
 - 9. Jāattīsta un jāpilnveido informācijas un tūrisma centrs Rīgā –** veikals Vecrīgas centrā, kurā apmeklētāji varētu saņemt vai nopirkt jebkura veida informāciju par Latviju, to skaitā kvalitatīvus suvenīrus, latviešu daiļliteratūru svešvalodās un latviešu mūzikas ierakstus. Centrā atrastos arī valūtas maiņas punkts un kultūras kiosks, kurā varētu rezervēt vai nopirkt biļetes uz jebkuru koncertu, teātra izrādi vai citu kultūras pasākumu.
 - 10. Jātulko latviešu daiļliteratūra angļu valodā.** Vispirms jāizvēlas tās grāmatas (it īpaši romāni), kuras būtu interesantas (bestselleri) ārzemju lasītājiem un atspoguļotu Latvijas vēsturi, kultūru un vērtības. Ir nepieciešams sadarboties ar izdevniecībām, lai grāmatu noformējums būtu komerciāli pievilcīgs un atbilstu ārzemju tirgum. Vienlaicīgi jāveicina jaunu grāmatu izdošana angļu valodā (it īpaši – par vēsturi, kultūru un ekonomiku).
 - 11. Jānodrošina Latvijas pārstāvju dalība starptautiskajās konferencēs, semināros utt.** Ir svarīgi sadarboties ar starptautisko kultūras, zinātnes, ekonomisko un sabiedrisko pasākumu organizatoriem, nodrošinot, ka jebkurā pasākumā piedalītos Latvijas pārstāvji.
 - 12. Jāizveido izsmeļoša informācijas datu bāze par Latvijas iestādēm, ekspertiem un pasākumiem.** Katram ārzemniekam LI būtu pieejama šāda veida datu bāze, kura dotu iespēju piekļūt informācijas avotiem un ekspertiem par jebkuru tematu Latvijā. Latvijas institūtam vajadzētu apkopot līdzīgu informāciju par ārzemju institūcijām un ekspertiem, lai Latvijas iedzīvotājiem būtu plašākas iespējas sadarboties un iegūt informāciju.
 - 13. Jāizveido sakaru tīkls ar citām institūcijām.** Būtiski ir veidot attiecības ar līdzīgām citu valstu “tēla” koordinējošām institūcijām (kā Zviedrijas institūts vai Gētes institūts, Igaunijas institūts u. c.),

kā arī ar pētniecības institūtiem, universitātēm un bibliotēkām, nodrošinot regulāru informācijas apmaiņu un veicinot savstarpēju sadarbību.

14. Jādomā un jāstrādā radoši. Sadarbībā ar Latvijas māksliniekiem, ekspertiem un izmantojot multimediju iespējas un jaunāko komunikāciju tehnoloģiju, jāveicina jauni, radoši projekti, kuri būtu adresēti starptautiskajai auditorijai, to skaitā jāveido mākslas filmas, datorspēles, mūzikas, videofilmas, interaktīvi CD-ROM un citi projekti.

Latvijas institūts nav spējīgs šo darbu veikt viens pats, bez aktīvas sabiedrības līdzdalības un atbalsta. Latvijas institūta mērķis ir darboties kā koordinatoram un katalizatoram, kurš sadarbībā ar valdību, Saime, nevalstiskajām organizācijām, māksliniekiem, zinātniekiem un uzņēmējiem kopīgi veidotu un pasniegtu Latvijas tēlu pasaulē.

Mūsdienās ietekmi un varu var panākt, attīstot labas komunikācijas spējas. Šodien neviena valsts, to skaitā arī Latvija, nevar pastāvēt izolēti, jo valstīm ir jācenšas savstarpēji sazināties globālajā komunikācijas telpā un, nepārtukti atgādinot par savu unikalitāti un vērtību, piesaistīt ne tikai investīcijas, bet arī atbalstītāju un labvēļu uzmanību. Neatkarīgi no valsts lieluma, iedzīvotāju skaita un ģeogrāfiskās atrašanās vietas pasaulē, pateicoties jaunajām informācijas tehnoloģijām un komunikāciju metodēm, valsts tēls tiek nests vēl tālāk, plašāk, ātrāk un efektīvāk nekā jebkad agrāk. Ll uzdevums ir izcelt Latviju un tās vērtības, respektējot arī citu zemju unikalitāti. Tas saskan arī ar Raiņa mūdiņājumu Lāčplēsim, kas varētu būt arī Latvijas institūta devīze: "Ej, sargi Latviju, un pacel viņu citu zemju starpā!"

4. Valsts tēla veidošanas pieredze ārzemēs

Ojārs KALNIŅŠ,

Latvijas institūta direktors

(Par sabiedriskajām attiecībām, strādājot Vašingtonā.)

Gandrīz visā savas profesionālās darbības laikā esmu nodarbojies ar sabiedriskajām attiecībām un esmu secinājis, ka šis darbalauks, kaut arī specifisks, savā būtībā ir universāls. Ko nozīmē sabiedriskās attiecības? To pamatā ir tas, ka viens cilvēks cenšas pārliecināt un līdz ar to ietekmēt otru cilvēku. Mērķis ir panākt to, lai uzrunātais cilvēks kaut ko darītu. Jebkurā dzīves jomā mēs sastopamies ar situāciju, kurā mums ir jāpārliecina kāds cilvēks. Bērns vēlas pārliecināt vecākus, skolēns – savu skolotāju, darbinieks – savu priekšnieku, zinātnieks – savus kolēģus utt. Veids, kā mēs pasniedzam savus argumentus, nosaka to, vai mēs panāksim vēlamu rezultātu vai ne.

Strādājot Čikāgā par publicistu reklāmas aģentūrā, mans uzdevums bija pārliecināt cilvēkus, lai viņi pirktu mūsu klienta produktus vai izmantotu firmas pakalpojumus. 80. gados sāku nodarboties arī ar Latvijas popularizēšanu. Rakstīju vēstules, rakstus un runas, lai informētu amerikāņus par Latviju un pārliecinātu viņus, ka Latvija ir okupēta valsts, kurai ir morālas, politiskas un juridiskas tiesības atgūt savu neatkarību. Mērķis bija pievērst amerikāņu uzmanību Latvijai un iegūt plašāku atbalstu.

1985. gadā pārcēlos uz Vašingtonu, lai strādātu par Amerikas Latviešu Apvienības (ALA) Ārējās informācijas biroja lietvedi. Tā es kļuju par ierindnieku vienā no Vašingtonas

vispazīstamākajām profesijām – es biju īpašas interešu grupas lobists. Vašingtonas politisko sabiedrību varētu iedalīt divās daļās – politiķi, kuri pieņem lēmumus, un lobisti, kuri šos lēmumus cenšas ietekmēt. Kā ALAs pārstāvim man bija jāietekmē Vašingtonas politiķi Latvijai labvēlīgā virzienā.

Lielas firmas un bagātas starptautiskās organizācijas nodarbina simtiem lobistu (advokātus, konsultantus, publicistus) un veido plašas reklāmas kampaņas, lai ietekmētu Vašingtonas politisko eliti. Amerikas latviešiem budžets bija ierobežots: viens algots darbinieks un vairāki brīvprātīgie. Bet darbības metodes savā būtībā neatšķīrās.

Sabiedriskās attiecības (vai lobisms) sākas ar personīgajām attiecībām. Ideālā gadījumā lobists cenšas tikties ar katru kongresmeni aci pret aci. Taču Vašingtonā ir 430 kongresmeņi un 100 senatori, un katram ir savi padomnieki (kuri ietekmē savu priekšnieku), līdz ar to lobistam būtu personīgi jāsatiekas ar tūkstošiem politiķu un padomnieku, lai pamatotu savus argumentus.

Kā ALAs pārstāvim (un vēlāk – Latvijas vēstniekam) manā rīcībā nebija tāda darbaspēka vai līdzekļu, lai tieši sadarbotos ar katru politiķi. Tā es sapratu, ka visefektīvākā stratēģija bija atrast tos cilvēkus, kuriem ir būtiska ietekme uz vislielāko skaitu politiķu, un tad koncentrēties uz sadarbību ar šiem cilvēkiem.

Vašingtonā spēja kādu ietekmēt virzās pa tādu kā apburto loku, kurā masu mediji spēlē galveno lomu. Vēlētājiem it kā ir vislielākā ietekme uz politiķiem. Politiķu domāšanu ietekmē masu mediji, jo tie it kā atspoguļo vēlētāju domas. Taču masu mediji vienlaicīgi ietekmē arī pašus vēlētājus.

Lai panāktu kaut viena kongresmeņa atbalstu Latvijai kādā politiskā jautājumā, viņš bija jāpārlicina, ka to vēlas arī viņa vēlētāji. Lai

ietekmētu vēlētājus, bija jāietekmē žurnālisti. Tādējādi pozitīvs raksts par Latviju kādā vietējā laikrakstā sasniedza abas mērķauditorijas: to lasīja gan vēlētāji, gan politiķi.

Esmu vienmēr uzskatījis, ka tas, ko mēs paši rakstām par Latviju, nav ne pusi tā vērts, kā tas, ko par mums raksta citi, tāpēc mans mērķis vienmēr ir bijis ietekmēt "ietekmētājus" – žurnālistus, komentētājus, pētniekus, politologus, publicistus utt. Kaut gan arī es centos tikties ar atsevišķiem politiķiem, es apzinājos, ka viens mans raksts "New York Times" vai "Washington Post" slejās sasniegs vairākus simtus tūkstošu lasītājus, to skaitā politiķus un padomniekus. Viens labs piemērs bija veiksmīgā sadarbība, ko izveidoju ar "New York Times" žurnālistu, kuram bija liela ietekme uz Vašingtonas politisko eliti. Līdzīgā veidā centos tuvāk iepazīties ar vismaz vienu ietekmīgu žurnālistu katrā svarīgā laikrakstā ar cerību, ka laiku pa laikam varēšu panākt kādu labvēlīgu rakstu par Latviju.

Protams, sabiedriskās attiecības ir daudz vairāk nekā tikai labas attiecības ar žurnālistiem. Ļoti svarīga ir redzamība sabiedrībā, un kā lobists un vēstnieks es centos piedalīties visdažādākajos publiskos pasākumos, jo katra tieša saskare ar cilvēkiem radīja jaunus kontaktus. Lasīju lekcijas, piedalījos konferencēs, uzrunāju akadēmiķus un apmeklēju neskaitāmas pieņemšanas, prezentācijas un citus pasākumus.

Sabiedrisko attiecību darbiniekam ir viens mērķis: pārliecināt kādu citu, ka tavas idejas, tavas domas un tavs viedoklis ir vērtīgi, t. i., panākt, ka sarunas partneris ne tikai tevi uzklausa, bet arī piekrīt tavām idejām. Ja sarunas partneris uzskata, ka šīs idejas sakrīt ar viņa

interesēm, viņš kļūst ne tikai par sabiedroto, bet vienlaicīgi arī par līdzstrādnieku, kurš turpinās izplatīt šīs idejas tālāk. **Efektīvs sabiedrisko attiecību speciālists veido plašu kontakttīklu, kurā katrs nākošais atbalstītājs nodarbojas ar mērķu turpmāku un plašāku popularizēšanu.** Žurnālists ietekmē padomnieku, padomnieks ietekmē kongresmeni, kongresmenis ietekmē citus

kongresmeņus, un, ja ievērojama daļa kongresmeņu atbalsta vienu ideju, par to ziņo masu mediji, un ietekmēšanas cikls turpinās.

Latvijas tēls Vašingtonā ir bijis visai pozitīvs, jo Latvijas vēstniecība sadarbībā ar Amerikas latviešiem spēja izveidot šādu kontakttīklu ar žurnālistiem, politiķiem un citiem sabiedriskās domas ietekmētājiem. Ja attiecības ar plašu sabiedrības daļu ir labas, mērķis tiek sasniegts.

KOPSAVILKUMS

Latvija savu vietu starptautiskajā apritē ir atkarojusi uz palikšanu. Taču tai būtu nepieciešams iegūt vēl lielāku atpazīstamību, lai katram eiropietim un pasaules iedzīvotājam būtu zināms, ka Latvija ir skaista, eiropeiska, ziemeļnieciska, demokrātiska, ar lielām kultūras bagātībām, ar izglītotiem cilvēkiem, dinamiska un nemitīgi progresējoša valsts.

Priekšstatus par Latviju dažādos laika posmos ir ietekmējuši gan vēsturiskie notikumi, nozīmīgas personības, gan ikviens Latvijas iedzīvotājs. Valsts tēlu veido arī tās kultūra, tradīcijas, atpūtas un izklaides iespējas, jo katrs ārzemnieks ir ne tikai amatpersona, politiķis, biznesmenis, bet arī cilvēks, kurš vēlas redzēt attiecīgo valsti izdevīgu ne tikai savai darbībai, bet arī interesantu un estētiski bagātu.

Positīvs valsts tēls ietekmē visus procesus valstī, kā arī sekmē sadarbību ar citām valstīm, stiprina tās drošību, ekonomiku un ceļ valsts labklājību kopumā.

Valstij, kura ir ieinteresēta par sava vārda atpazīstamību un pozitīvu skanēšanu pasaulē (tāpat kā jebkurai institūcijai vai organizācijai), ir nepieciešama mērķtiecīga, pozitīvā virzienā

organizēta attīstības stratēģija. Tikpat liela nozīme ir valsts ikdienas dzīvei, kurā ikviens tās pārstāvis ir neapzināts savas valsts tēla veidotājs un nesējs pasaulē. Globalizētajā pasaulē, kurā informācija kļūst par vienu no galvenajiem priekšnoteikumiem panākumu gūšanā, no informācijas pasniegšanas metodikas būs atkarīgs, kura valsts tiks ievērota un kura atstāta nepamanīta.

Tādēļ, veidojot valsts tēlu, ir svarīgi parādīt valsts pozitīvās un unikālās vērtības, kā arī noskaidrot tēla pasniegšanas mērķauditoriju un informācijas avotu.

Par visu – gan par Latvijas sportistu sasniegumiem, par mūsu skaistulēm, par mūzikas slavenībām un izcilajiem zinātnes sasniegumiem, gan par Latvijas dabas skatiem, ainavām un tūrisma priekšrocībām – ir jārunā un jādomā pozitīvi, jo tikai tā par Latviju zinās tur, kur to vēl nezina. Valsts tēla veidošana nepieļauj neizdevušos mēģinājumus. Svarīgi ir sadzīvot ar valsts vēsturi, tradīcijām, kultūru, pieņemt unikalitāti, notikumus, savu cilvēku likteņus un, rūpīgi izvērtējot, būvēt un vadīt uzņēmumu, ko sauc par valsti.

LATVIJAS VALSTS APBALVOJUMI

*Latvija, tu zeme svētā,
Tevi sargāt bij'mans gods.*

V. BĒRZĀJS

*Apbalvojumi tāpat kā karogs,
ģerbonis un himna ir Latvijas
simbolika, Latvijas valsts svētuma
zīmes, kas godājamās un cienījamās.*

Izlasījuši šo nodaļu, jūs gūsiet zināšanas un izpratni par

- ordeņu un goda zīmju veidošanās vēsturi,
- ordeni kā apbalvojumu,
- Latvijas nozīmīgākajiem ordeņiem un goda zīmēm,
- Lāčplēša Kara ordeni,
- Triju Zvaigžņu ordeni,
- Triju Zvaigžņu ordeņa piešķiršanu, pasniegšanu un nēsāšanu,
- Viestura ordeni,
- Atzinības krustu,
- 1991. gada barikāžu dalībnieku piemiņas zīmi,
- esošo apbalvojumu atjaunošanu un jaunu iedibināšanu.

“Latvijas valsts apbalvojumi ir vesela lappuse mūsu Dzimtenes vēsturē. Šie apbalvojumi ir ne tikai spoži juveliermākslas paraugi, ar kuriem varam lepoties. Tie mums šodien vēsta par cilvēkiem, kuru vārdus un nopelnus, strādājot Latvijas labā, nedrīkstam aizmirst. Tie mūs vēlreiz aicina atskatīties uz notikumiem, kas bijuši ļoti nozīmīgi un pat liktenīgi mūsu tautas un Latvijas valstiskuma vēsturē.” (Guntis Ulmanis. Valsts prezidenta priekšvārds grāmatā: Ē. Priedītis. Latvijas valsts apbalvojumi un Lāčplēši. – R., 1996. – 7. lpp.)

1. IESKATS APBALVOJUMU VĒSTURĒ

Vēstures zinātnes palīgozare **faleristika*** pēta ordeņu, medaļu un godzīmju, kā arī žetonu un nozīmju veidošanās vēsturi no seniem laikiem līdz mūsdienām.

Ordeņa nosaukums cēlies no latīņu vārda *ordo, ordinis*** . Senos laikos, piemēram, Rietumeiropā ap XI gadsimtu ar vārdu "ordenis" apzīmēja senās garīgās mūku apvienības un organizācijas, kuras vēlāk sāka saukt par garīgajiem jeb mūku ordeņiem.

Garīgie jeb mūku ordeņi

Garīgie jeb mūku ordeņi saistīti galvenokārt ar klostera dzīvi. Pirmie katoļu mūku ordeņi, kas radās atsevišķu klosteru paspārnē, ar laiku kļuva par ietekmīgu baznīcas balstu un pāvesta atbalstu un vēlāk sāka ieviesties arī laicīgajā dzīvē.

Eiropā pirmās bija mūku garīgās organizācijas – benediktiešu, cisterciešu, dominikāņu un citi ordeņi.

Benediktiešiem bija stingri jāievēro klostera iekšējās kārtības noteikumi, jācīnās pret garīdznieku un mūku izlaidību. Garīdzniekiem vajadzēja dot šķīstības solījumu. Jau XII gadsimtā Rietumeiropā benediktiešu apvienībā bija apmēram 2000 klosteru.

Cisterciešiem raktuŗīgs bija vienkāršs dzīvesveids, un viņi stingri ievēroja gavēni. Cistercieši kritizēja benediktiešus par izvairīšanos no fiziska darba un tiekšanās pēc pārāk lielas greznības.

Daļa cisterciešu kļuva par misionāriem un sludināja kristīgo ticību neticīgajiem, kā arī centās uzturēt ciešu saskarsmi ar kristīgo baznīcu.

Vairākās Baltijas jūras piekrastes zemēs tika izveidoti cisterciešu klosteri. Rīgas pievārtē atradās Daugavgrīvas klosteris (1205–1305). "Jau XIII gadsimtā bija aptuveni 700 sieviešu un vīriešu klosteri."***

Dominikāņi XIII gadsimta sākumā sāka veidot dažādus ubagotājmu ordeņus. Viņi centās pārtikt no personīgi nopelnītā un saubagotām dāvanām. Dominikāņi rūpējās par slimiem un nabadzīgiem cilvēkiem, kā arī par viņu izglītošanu.

Dominikāņu klosterus organizēja arī Rīgā un citās Latvijas pilsētās. "Dominikāņu klosteris Rīgā, blakus Jāņa baznīcai, pastāvēja kopš XIII gadsimta trīsdesmitajiem gadiem līdz 1524. gadam. Ap 1699. gadu nodibināja dominikāņu klosteri Aglonā."****

Garīgi militārie jeb bruņinieku ordeņi

Garīgi militārie jeb bruņinieku ordeņi izveidojās krusta karu laikmetā no XI gadsimta beigām līdz XIII gadsimta beigām. Viņu galvenais uzdevums bija cīņa pret neticīgajiem (pagāniem), lai atbrīvotu Kunga kapu un Svēto zemi. Dažās bruņinieku grupās, vēlēdamies apvienot reliģiskos un garīgos ideālus, sāka dzīvot arī mūki.

* **Faleristika** (gr. *phalarma* – metāla rotājums) – ordeņu rotājums, plašākā skatījumā – nozīmīšu kolekcionēšana.

** **Ordenis** (lat. *ordo (ordinis)* – rinda, kārta, pakāpe) – katoļu reliģiska organizācija ar noteiktiem statūtiem; vēst. militāra un reliģiska bruņinieku apvienība, vēlāk valsts apbalvojums, godazīme, ko piešķir par sevišķiem nopelniem.

*** L. Grīnberga, A. Ozoliņa. Ceļvedis ordeņu vēsturē. – R., 1999. – 7. lpp.

**** L. Grīnberga, A. Ozoliņa. Ceļvedis ordeņu vēsturē. – R., 1999. – 8. lpp.

Garīgie militārie ordeņi dalījās **baznīcas** jeb **garīgajā** un **militārajā** grupā. Pirmās grupas locekļi nodarbojās ar **kalpošanu Dievam**, bet otrie – **cīnījās kaujas laukā**. Kā garīgo ordeņu, tā bruņinieku ordeņu brāļiem bija jāatsakās no ģimenes, bagātībām, azartspēlēm, izpriecām un medībām. Noliegts bija precēties un uzturēt sakarus ar sievietēm. Ordeņa garīgās grupas daudz darīja, lai aprūpētu nabadzīgos un slimos cilvēkus, bet krusta kara laikā veica arī militāra rakstura uzdevumus.

Cīņai pret neticīgajiem tika izveidotas militārizētas organizācijas ar stingri noteiktām savstarpējām attiecībām un padotības kārtību – no augstākā ranga līdz zemākajam (ar attiecīgiem pagodinājumiem), kas mūsdienās simbolizē ordeņu šķiras – “**lielkrusta komandieris**”, “**virsnieks**”, “**kavalieris**”. Ordeņa darbību vadīja **mestrs**.

Ordeņu brāji nēsāja atbilstošu apģērbu un uz apmetņa uzšuva noteikta veida un krāsas zīmi, kas parasti bija krustam līdzīgs veidojums.

Laicīgie bruņinieku ordeņi

Kopš XIV gadsimta saistībā ar bruņniecības kultūras uzplaukumu vairākās Eiropas valstīs arvien lielāku atzīnību guva **laicīgie ordeņi**, kas kļuva par **galma ordeni** un **apbalvojuma zīmi**. Tādējādi vairākās Eiropas valstīs tika dibināti laicīgie bruņinieku jeb galma ordeņi.

Sākumā tie bija **galma ordeņi**, kuri sastāvēja galvenokārt no **kronētām** un **valdošām personām**, tāpēc ordenis kļuva par valdnieku un lielo feodāļu atbilstīgu savienību. Daudzi galma ordeņi kļuva pat par atsevišķu **vadošo ordeņu locekļu dinastiju**.

Laika gaitā ordeņiem mazinājās militārā nozīme, tie tika politizēti un sāka iegūt arvien vairāk nacionālu un valstisku nozīmi. Bieži ordenis kļuva par valdniekam uzticamu bruņi-

nieku savienību, kuras locekļus izvēlējās valdnieks, kurš pats kļuva par ordeņa lielmestru. Šo titulu vēlāk mantoja viņa dēli, kas tūlīt pēc piedzimšanas kļuva par ordeņa kavalieriem. **Katram ordenim bija savi īpašumi, savs kapitāls un sava pils, sava ordeņa diena un ordeņa zīme.**

Ordeņus dibināja ne vien valdnieki, bet arī lielle feodāļi, un tiem aizvien biežāk piemita politisks raksturs.

Šajā laikmetā oriģināli un savdabīgi bija, piemēram:

- **Anglijā** – Bikšu Lentes ordenis (dibināts 1350. g.);
- **Itālijā** – Marijas Pasludināšanas ordenis (dibināts 1362. g.);
- **Austrijā** – Zelta Aunādas ordenis (dibināts 1429. g.).

Tas ir interesanti!

Atšķirībā no garīgi militārajiem ordeņiem, kuros valdīja stingra hierarhija, laicīgo ordeņu brāļi bija vienlīdzīgi, vienīgi lielmestrs bija apveltīts ar īpašām tiesībām. Par piederību noteiktam izredzēto lokam liecināja ordeņa zīme un lēmums par uzņemšanu. Ordeņa zīme bija liels pagodinājums, tajā pašā laikā tas tika uztverts kā zināms pienākums pret ordeni un tā lielmestru.

Tas arī ir interesanti!

Viena no populārākajām leģendām par Anglijas augstākā apbalvojuma – Bikšu Lentes ordeņa – nodibināšanu vēsta, ka karalis Edvards III galma ballē dejojis ar savu iemīļoto Solsberī Katrīnu, kurai dejas laikā nokritusi zila zeķu saite. Uz apkārtējo kavalieru smiekliem karalis atbildējis ar vārdiem: “*Honi soit qui mal y pense*” – kauns tam, kas par to slikti domājis. Šie vārdi kļuva par jaundibinātā ordeņa devīzi, bet zilā zeķu saite – par pazīmi. Tajā ar zelta burtiem bija ieausta devīze, un to nēsāja sasprādzētu ar zelta sprādzi zem kreisā celgala. Vienīgi karaliene varēja nēsāt saiti virs kreisās rokas elkoņa.

ORDEŅA ZĪMES KĻŪST GREZNĀKAS

Gadiem ritot, ordeņa zīme kļuva par savdabīgu, dārgu māksliniecisku rotājumu, kas apliecināja īpašus nopelnus. XV–XVI gs. sāka dāvēt ordeņus, kas bija kaklā karināma ķēde ar valdnieka portretu, veidotu emaljā vai metālā. Drīz vien ordeņa zīmi sāka nēsāt tāpat, izceļot ordeņa īpašo nozīmi – valdnieka pateicības un labvēlības apliecinājumu. Šajā laikā parādījās arī mūsdienās pazīstamā ordeņa sastāvdaļa – zvaigzne. Ordeņa ķēde pamazām kļuva par ordeņa augstāko šķiru atribūtu.

Ordeņa īpašnieka tērps, ko vairs nevalkāja ikdienā, bet gan tikai svētku reizēs, vairs netika gatavots no vienkārša auduma, bet gan no zīda un samta, izšūts ar zelta un sudraba diegiem, greznots ar dārgakmeņu rotājumiem.

2. ORDENIS KĀ APBALVOJUMS

Senie ordeņi kā kopa pakāpeniski zaudēja savu nozīmi, jo ordenis sāka kļūt par zemes un valsts apbalvojumu sistēmas sastāvdaļu.

Sākotnēji ordeņus galvenokārt saņēma seno laiku sociālā elite. Daudzās zemēs pat līdz XVIII gadsimta beigām un XIX gadsimta sākumam saglabājās nosacījumi, ka ordeni drīkst nēsāt tikai dižciltīgie.

Vairākās Eiropas valstīs šos ierobežojumus atcēla tikai XX gadsimta sākumā un ordeņus sāka piešķirt pēc nopelniem.

Arvien vairāk izzuda jēdziens ordenis kā organizācija, jo ordenis daudzās valstīs kļuva par apbalvojumu. Valsts apbalvojumi ir visu tās iedzīvotāju atzinība un pateicība cilvēkam par viņa darbu, īpaši darba sasniegumiem un devumu tautas labā un attīstībā.

Ordenis kā apbalvojums ir cieņas un suverenitātes simbols.

Ordeņa sastāvdaļas*

Ordenim kā apbalvojumam ir četras nozīmīgākās sastāvdaļas: ordeņa zīme, ordeņa zvaigzne, lente un ķēde.

Ordeņa zīme nepieciešama ordeņa atpazīšanai, noteikšanai un identificēšanai. Tā ir nozīmīgākā sastāvdaļa, kas būtiski raksturo ordeni un tā šķiru. Ordeņa šķiru nosaka ordeņa zīmes lielums, forma, materiāls un mākslinieciskais veidols. Piemēram, visaugstākajām ordeņu šķirām izmēri ir no 50–70 mm; augstākajām šķirām – no 40–50 mm; zemākajām šķirām – no 25–40 mm.

Izplatītākās ordeņu zīmju formas ir krusts, zvaigzne, medaljons u. c. veidojumi.

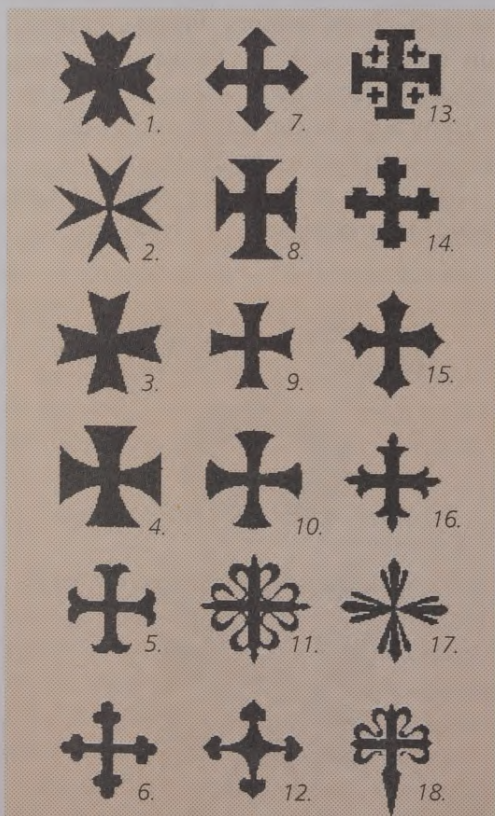


Ordeņa zīmes nozīmīgākās sastāvdaļas:
1. Lente. 2. Caurveramā sprādze. 3. Starposms.
4. Ordeņa zīme. 5. Krusta zari. 6. Krusta gali.
7. Krusta papildinājums. 8. Medaljons.
9. Centra medaljons. 10. Devīze.

* Par ordeņa sastāvdaļām pēc grāmatas: L. Grīnberga, A. Ozoliņa. Ceļvedis ordeņu vēsturē. – R., 1999.

Visizplatītākā ordeņu zīmju forma ir krusts. Senos laikos krusts bija izteikts garīgo bruņinieku simbols. Kopš XIV gadsimta, kad sāka veidoties laicīgie ordeņi, tiem saglabāja krusta formu, tādējādi paužot cieņu pret baznīcu.

Krusta veidi ir ļoti dažādi, īpaši atšķirīgi ir kursta zaru un to galu veidojumi. Tie var būt taisni, izliekti, ieliekti, ieapaļi, smaili, starveidīgi u. tml.



Krustu veidi un šo krustu nosaukumi:
 1. Daudzsmailju krusts. 2. Maltas krusts. 3. Astoņsmailju krusts (Maltas krusta variants). 4. Ordeņa jeb dzelzs krusts. 5. Enkura krusts. 6. Trijlapu jeb āboliņa lapu krusts. 7. Bultu krusts. 8. Kristus krusts. 9. Leopolda krusts. 10. Rūperta krusts. 11. Gotiskais jeb Marijas krusts. 12. Liepu lapu krusts. 13. Jeruzalemes krusts. 14. Krustu jeb romāņu krusts. 15. Atslēgu krusts. 16. Līliju krusts. 17. Staru krusts. 18. Jēkaba krusts.



Izmantotie krusti dažu ordeņa zīmju veidošanā: 1. Maltas krusts. 2. Jeruzalemes krusts. 3. Dzelzs krusts. 4. Atslēgu krusts. 5. Līliju krusts.

Ordeņu krustu zīmes galvenokārt gatavo no metāla vai to sakausējumiem. Visvairāk tās gatavo no dārgmetāliem (zelta, sudraba, apzeltīta sudraba), metāliem (cinka, vara, dzelzs) un sakausējumiem (alvas). Ordeņa zīmes metāliskās daļas var būt klātas ar emalju, pērlēm vai lakotas, kā arī izrotātas ar dažāda veida stariem, vainagiem un citiem veidojumiem.

Ordeņa zīmes vidū ir izveidots medaljons. Tam var būt apaļa, ovāla vai vairoga forma. Šajā medaljonā parasti ievietots mazāks – centra medaljons, kurā atainots ordeni raksturojošs simbols un ordeņa devīze, parasti rakstīta latīņu valodā. Devīžē ļoti īsi un konkrēti izsaka ordeņa būtību vai mērķi un uzdevumu, ko var atainot ordeņa zīmes priekšpusē vai mugurpusē, kā arī izšūt uz ordeņa lentes vai ierakstīt ordeņa diplomā.

Ordeņa pamatne var būt papildināta ar



Triju Zvaigžņu ordeņa goda zīme aversā un reversā

mākslinieciskiem rotājumiem, kas izsaka ordeņa nozīmīgumu. Ordeņa krusti tiek izmantoti par pamatni ordeņa zīmju mākslinieciskajā izveidē.

Katrai ordeņa zīmei ir divas puses: priekšpuse un mugurpuse. Priekšpusi sauc par aversu (AV), bet mugurpusi – par reversu (RV).

Averss ir ne tikai krusta zīmes, bet arī zvaigznes, medaļas vai monētas priekšpuse, bet reverss ir kā krusta, tā zvaigznes, medaļas vai monētas mugurpuse.

Aversā ietverta īsa svarīgākā informācija par ordeni, bet reversā atainoti simboli, kas papildina aversu vai arī uzrādīts numurs, datums vai meistara iniciāļi.

Ordeņa zvaigzne ir otra svarīgākā ordeņa sastāvdaļa. Faleristikā ordeņa zvaigzne ir kā

- papildinājums ordeņa augstākajām šķirām;
- zvaigzne kā ordeņa zīmes forma.

Tādējādi **ordeņa zvaigzne papildina augstākās ordeņu šķiras**, kā arī palīdz tās vizuāli atšķirt.

Zvaigznēm veido dažādu formu starus. Stari parasti tiek veidoti no augstas kvalitātes metāla, kā arī klāti ar pērlēm vai citādi izgreznoti. Staru veidi ir ļoti dažādi. Izplatītākie ir **bultveida stari**, **trīssmaļņu stari**, **liesmveida stari**, **asi stari**, **vālesveida stari**, **ar lodītēm vai monētām izgreznoti stari**, **ar pērlēm vai briljantiem noklāti stari**.



Dažādi ordeņa zvaigžņu veidi: 1. Četrstaru jeb plaknes veida zvaigzne. 2. Daudzstaru zvaigzne ar briljantētiem un trīssmaļņu stariem. 3. Daudzstaru zvaigzne ar briljantētiem stariem stūros.

Ordeņu zvaigžņu veidi pēc formas un mākslinieciskā veidojuma ir dažādi. Izplatītākās ir **četrstaru** un **daudzstaru** zvaigznes.

Ar grezniem un dārgiem ordeņiem, it īpaši senos laikos, valdošā šķira centās paust savu dižciltību, nozīmīgumu, bagātību. Militāru nopelnu ordeņus dažkārt mēdz papildināt ar sakrustotiem zobenu attēliem.

Ordeņa zvaigzni parasti nēsā kopā ar iepriekš minēto ordeņa zīmi vai arī atsevišķi.

Ordeņa lente ir nozīmīgs ordeņa papildinājums. Sākotnēji ordeņa lentes izmantoja pie garīgi militārajiem ordeņiem, vēlāk – arī pie laicīgajiem ordeņiem. Gadiem ritot, lente kļuva par svarīgu ordeņa kā apbalvojuma sastāvdaļu.

Lentei jāgrezno ordenis un jāizceļ tā būtība. Tai jābūt gaumīgai, izskatīgai, labi saskatāmai, izteismīgās krāsās, uzskatāmi atšķirīgai no citu ordeņu lentēm.

Pirmās lentes bija vienkrāsainas, bet kopš **XVIII gadsimta vidus** – divkrāsainas. Vēlāk sāka izgatavot daudzkrāsainas, skaistas un skatām tīkamas ordeņa lentes.

Zilā krāsa ir biežāk izmantotā ordeņa len-

tes krāsa, jo tā ir debess krāsa, simbolizē karalisku cieņu un tikumību.

Sarkanā krāsa – asins un mīlestības krāsa, karaliskās dižciltības krāsa.

Zajā krāsa – cerību un žēlastības simbols.

Kopš XVIII gadsimta otrās puses lentēs sāka ieaust zelta un sudraba pavedienus.

Ordeņa lentes iedala: plecu lentēs, kakla lentēs, krūšu lentēs.

Plecu lentēs iestiprina ordeņu zīmi. Tās ir plaukstas platumā un nēsājamās pār labo vai kreiso plecu. Parasti šī lente paredzēta tikai ordeņa augstākajai šķirai.

Kakla lenti visvairāk lieto ordeņa zīmju otrās (lielvirsnieka) un trešās (komandiera) šķiras nēsātāji. Kakla lente nēsājama zem mundiera apaklītes.

Krūšu lenti parasti nēsā ceturtās un piektās šķiras ordeņu kavalieri – virsnieki un kavalieri.

Izšķir vairākus lentes locījumu veidus.

Daudzās valstīs, to skaitā arī Latvijā, apbal-

vojumiem tika izgatavotas ordeņa miniatūras pie civiltērpa un lenšu atgriezumi pie militārā apģērba (*skatīt krāsaino pielikumu grāmatas beigās*).

Ordeņa ķēde ir ļoti grezna ordeņa sastāvdaļa, pie kuras ar starpposma palīdzību tiek piestiprināta ordeņa zīme (*skatīt krāsaino pielikumu grāmatas beigās*).

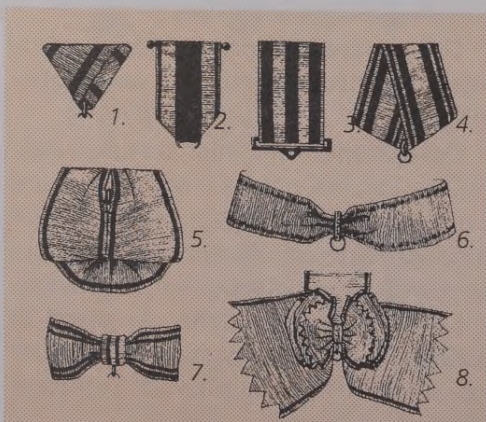
Šo ķēdi izgatavo no dārgmetāliem, visvairāk no zelta, mēdz būt arī sudraba vai arī apzeltītas ķēdes. Ķēde sastāv no vairākiem posmiem, kuros mēdz atveidot ordenim atbilstošu simboliku. Piemēram, ordeņa ķēde ir tikai Latvijas valsts I šķiras Triju Zvaigžņu ordenim. Ordenis ar ķēdi tiek piešķirts īpašos gadījumos, bieži tas ir attiecīgās valsts karaļa vai prezidenta varas simbols.

2. LATVIJĀ NOZĪMĪGĀKIE ORDEŅI UN GODA ZĪMES*

Kopš XX gs. sākuma arvien lielāku nozīmi guva **militarizētās armijas**, kurās gan virsniekiem, gan ierindniekiem izteica pateicību par varonību kaujas laukā un iedzīvotāju drošības aizsardzību.

Arī **civilpersonas** vajadzēja apbalvot, izsakot pateicību par veikumu Latvijas labā. Tādēļ sāka veidot **stabilu apbalvojumu sistēmu**, kas pamatos atbilda klasiskajiem ordeņu veidošanas un izmantošanas principiem.

Sākotnējā apbalvojumu sistēma arvien pilnveidojās un bagātinājās ar **ordeņiem, medaļām, goda zīmēm, diplomiem un atziņības rakstiem**, kā arī naudas prēmijām un dienesta pakāpēm. Ordeņu un medaļu



Lentes locījumu veidi: 1. Trīsstūrī salocīta lente. 2. Lente ar caurvētu piekarrīķīti. 3. Lente ar turētājsprādzi. 4. Simetriskā piecstūrī salocīta lente. 5. Lokveidā salocīta lente. 6. Kakla lente. 7. Tauriņšējuma lente. 8. Lielā (platā) lente ar pušķi.

*Par Latvijas valsts apbalvojumiem pēc grāmatas: E. Priedītis. Latvijas valsts apbalvojumi un Lāčplēši. – R., 1996.

piešķiršana arvien vairāk tika saistīta ar reālo dzīvi, attiecīgās tautas mentalitāti un identitāti, nekā tas bija iepriekš.

Minētie apbalvojumi ir neaizvietojami nacionālās pašapziņas simboli.

Kad Latvijas tauta izcīnīja neatkarību un 1918. gada 18. novembrī nodibināja neatkarīgu Latvijas valsti, radās nepieciešamība izveidot brīvās Latvijas valsts apbalvojumus, īpaši – ordeņus un goda zīmes.

Latvijā nozīmīgākie ordeņi bija

- Lāčplēša Kara ordenis,
- Triju Zvaigžņu ordenis,
- Viestura ordenis,
- Atzinības krusts.

Lāčplēša Kara ordenis

*Rudens vēji kad baisi
Daugavā mutuļus jauc,
Izdzirda vētrainie gaisi –
Dziļumos Lāčplēsis sauc.*

V. STRĒLERTE

Lāčplēša Kara ordenis bija pirmais visaugstākais Latvijas valsts apbalvojums militārpersonām par varonību kaujas laukā. (Ordeņi skatīt krāsainajā pielikumā grāmatas beigās.)

Ordeņi simboliski dibināts 1919. gada 11. novembrī, kad latviešu karavīri padzina Bermonta karaspēku un atbrīvoja Rīgu. Uzvaru sekmēja aizsalusī Daugava. Tā likteņupe palīdzēja tautai kaldināt uzvaru.

Ordeņa nosaukumu izvēlējās pēc A. Pumpura eposa "Lāčplēsis", jo 1919. gadā Latvijas armijai bija smagas kaujas pret ienaidnieku. Šai sakarā par Lāčplēša Kara ordeņa devīzi izvēlējās vārdus – "Par Latviju".

Lāčplēša Kara ordenis oficiāli nodibināts 1920. gada 18. septembrī.

Pirmoreiz apbalvošana ar Lāčplēša Kara ordeni notika 1920. gada 11. novembrī, kad Satversmes sapulce jau bija pieņēmusi likumu par šo ordeni.

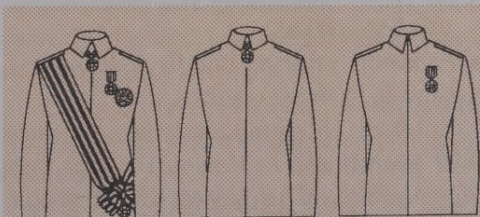
Ordeņa averss – stilizēts balts emaljas ugunskrusts ar sarkanu un zeltītu apmali. Aversā aplī attēlots Lāčplēsis cīņā ar lāci. Krusta stūros attēloti sakrustoti zobeni. Nostāsti vēsta, ka esot bijuši atsevišķi ordeņi, kuru apļa vidusdaļā attēlots Lāčplēsis cīņā ar stāvošu vai sēdošu, vai guļošu lāci.

Ordeņa reverss – metāla, bez emaljas. Reversa aplī iekalts uzraksts: "1919. gada 11. novembris". Virs krusta iekalti vārdi: "Par/Latviju", bet apakšā – ordeņa numurs.

Lāčplēša Kara ordenim ir trīs šķiras:

I šķiras ordeni grezno daudzstūraina zvaigzne un lente ar trim sarkanām un četrām sudrabetām vienāda platuma svītrām. Lentes sasējuma vietā iekārts ordeņa krusts.

II šķiras ordenis – tāds pats krusts kā I šķiras ordenim, tikai mazāks, lente – šaurāka,



Lāčplēša Kara ordeņa nēsāšanas veidi: I šķiras ordeņa lente nēsājama pār labo plecu, ordeņa krusts nēsājams kreisajā pusē lentes lejasdaļā, pie lentes sasējuma rozetes – zvaigzne. Citi apbalvojumi nēsājami pie krūtīm kreisajā pusē, kaklā nēsājama augstākā no kakla nēsājamām ordeņa nozīmēm. II šķiras ordenī izveidots tāds pats krusts kā I šķiras ordenī, tikai mazāks, lente šaurāka, krusts nēsājams pie lentes kaklā. III šķiras ordenim šis krusts ir vēl mazāks, nēsājams pie krūtīm kreisajā pusē.

krusts piestiprināts pie lentes, kura karama kaklā.

III šķiras ordenis – tāds pats krusts, bet vēl mazāks, nēsājams pie krūtīm kreisajā pusē.

ORDEŅA PIEŠĶIRŠANA

Lāčplēša Kara ordeni piešķir drosmīgākajiem un varonīgākajiem karavīriem, kuri veikuši izcilus varoņdarbus un aizstāvējuši valsts drošību kara laikā un brīvību cīņu laikā.

Reizē ar Lāčplēša Kara ordeņa pasniegšanu izsniedza arī ordeņa diplomu. Tajā var būt uzskaitīti nopelni, par kuriem ordenis piešķirts.

Saņemot ordeni un diplomu, apbalvotajam izsniedza arī apliecību – dokumentu, kas apliecina, ka viņš apbalvots, piemēram, ar Lāčplēša Kara ordeni.

Ar I šķiras Lāčplēša Kara ordeni apbalvoti šādi Latvijas armijas karavīri un latviešu strēlnieki:

- Ģenerālis Jānis Balodis, Latvijas armijas virspavēlnieks.
- Pulkvedis Oskars Kalpaks (pēc nāves), Latvijas bruņoto spēku pirmais vadonis.
- Ģenerālis Krišjānis Berķis, Latgales divīzijas komandieris.
- Pulkvedis Fridrihs Briedis (pēc nāves), Latviešu strēlnieku vadonis.

Ar I šķiras Lāčplēša Kara ordeni apbalvoti vēl 7 ārvalstnieki. Ar II šķiras Lāčplēša Kara ordeni apbalvoti 18 latvieši un 43 ārvalstnieki. Ar III šķiras Lāčplēša Kara ordeni apbalvoti 1600 nacionālās armijas karavīri, 202 bijušie latviešu strēlnieki un 271 ārvalstnieki.*

Kara ordeņa kavalieru vidū bija trīs sievietes – Līna Čanka, Valija Veščunas un Elza Žigļevica.

* L. Grīnberga, A. Ozoliņa. Ceļvedis ordeņu vēsturē. – R., 1999. – 136. lpp.

Pavisam pasniegti 2146 Lāčplēša Kara ordeņa apbalvojumi. Augstāko apbalvojumu varēja saņemt tikai tad, kad bija saņemts kāds no zemākajiem apbalvojumiem.

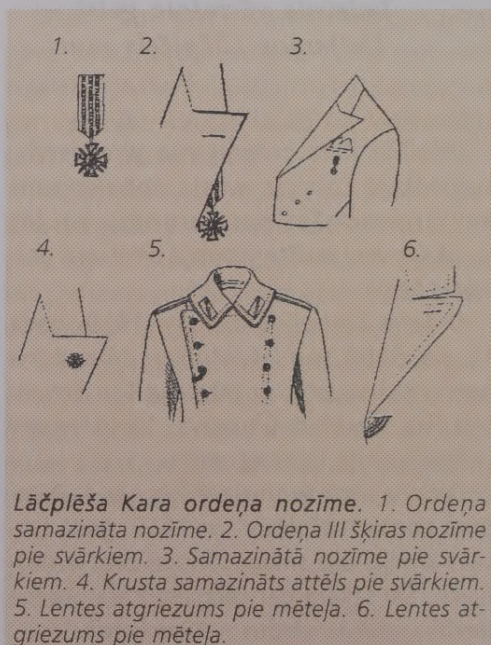
Ordeņa zīme nēsājama pie parādes un svinību tērpiem oficiālos gadījumos. Ordeņa nozīmes lentes atgriezums ievietojams vienā no mēteļa augšējiem pogcaurumiem.

Tas bija ļoti humāni!

Lāčplēša Kara ordeņa kavalieriem bija vairākas tiesības un priekšrocības, piemēram,

- nēsāt karavīra formas tērpu, neatrodoties aktīvā dienestā;
- saņemt bezmaksas medicīnisko palīdzību;
- iegādāties dzelzceļa biļetes par pus cenu.

Turklāt Valsts prezidents rīkoja ordeņa kavalieru ģimeņu tuvināšanās banketu ar vērtīgu dāvanu pasniegšanu. Uz Ziemassvētkiem ordeņa kavalieru bērni saņēma dāvanas.



Lāčplēša Kara ordeņa nozīme. 1. Ordeņa samazināta nozīme. 2. Ordeņa III šķiras nozīme pie svārkjiem. 3. Samazinātā nozīme pie svārkjiem. 4. Krusta samazināts attēls pie svārkjiem. 5. Lentes atgriezums pie mēteļa. 6. Lentes atgriezums pie mēteļa.

Ar Lāčplēša Kara ordeni **pēdējo reizi** apbalvoja **1928. gada 11. novembrī** Liepājā.

Lāčplēša svētki tika svinēti kopš brīža, kad pasniedza pirmos apbalvojumus, un turpināti līdz 1939. gada 11. novembrim.

Kopš 1988. gada 11. novembra, kad Svētā Gara tornī tika uzvilks sarkanbaltsarkanais karogs, 11. novembri atkal atzīmē kā Lāčplēša dienu.

Triju Zvaigžņu ordenis

Sakarā ar jaunās Latvijas valsts nostiprināšanos un tālāku attīstību jau 1921. gadā Sattversmes sapulces prezidents J. Čakste ierosināja dibināt civilordeni. Valdība šādu ideju īstenoja pēc vairākiem gadiem.

Pirmais Latvijas Republikas civilordenis ir Triju Zvaigžņu ordenis – dibināts 1924. gada 25. martā – par piemiņu Latvijas valsts tapšanai 1918. gada 18. novembrī. Ordenis atjaunots 1944. gada 25. oktobrī. (*Ordeni skatīt krāsainajā pielikumā grāmatas beigās.*)

Ordeņa devīze: **“Caur ciešanām uz zvaigznēm!”** (*“Per aspera ad astra!”*)

Triju Zvaigžņu ordenis ir pirmais un augstākais Latvijas valsts apbalvojums civilpersonām un ārvalstu pārstāvjiem par nopelniem Latvijas labā.

Triju Zvaigžņu ordeni piešķir par nopelniem valsts un pašvaldību darbā, sabiedriskajā un saimnieciskajā darbā, mākslas un kultūras darbā, diplomātiskā protokola ietvaros.

Mūsdienās Triju Zvaigžņu ordeni var saņemt arī par izciliem sasniegumiem sportā.

Par nopelnu uzskatāma pašai dziedība, priekšzīmīga, sistemātiska, ilgstoša un panākumiem bagāta darbība tēvijas labā.

Triju Zvaigžņu ordenis galvenokārt ir **morāla rakstura balva**.

Ordenim ir piecas šķiras un triju pakāpju goda zīmes.

Pēc viduslaiku tradīcijas Triju Zvaigžņu ordeņa šķiras ir šādas: I šķira – lielkrusta komandieris, II šķira – lielvirsnieks, III šķira – komandieris, IV šķira – virsnieks, V šķira – kavalieris.

Triju Zvaigžņu ordenis ir baltas emaljas krusts, kura **aversa** centrā atrodas zilās emaljas medaljons ar stilizētu zelta aplokojumu. Medaljona vidū atrodas trīs zvaigznes.

Krusta **reversa** centrā – zeltīts medaljons ar devīzi aplokojumā: **“Per aspera ad astra!”** – **“Caur ērkšķiem uz zvaigznēm!”** un uzrakstu: **“Latvijas Republika – 1918. gada 18. novembris”**.

I un II šķiras ordeņiem vēl ir **piecstūra sudraba zvaigzne**, kuras vidū ir zils emaljas medaljons zeltītā aplokojumā. Medaljona vidū ir trīs zvaigznes, aplokojumā uzraksts – **“Par tēviju”**.

Ordeņa lente ir gaišzila, zeltītām svītrām abpusīgi ielokota. Pie I šķiras ordeņa lentes sasējuma vietā piestiprināts Triju Zvaigžņu ordenis. Šo lenti nēsā pār labo plecu, bet zvaigzni sprauž krūšu kreisajā pusē.

I šķiras ordeni tradicionāli piešķir valstu vadītājiem – karaļiem, karalienēm, valstu prezidentiem.

Persona, kura apbalvota ar I šķiras Triju Zvaigžņu ordeni, pēc viduslaiku tradīcijas tiek saukta par lielkrusta komandieri.

Ar I šķiras ordeni apbalvotam lielkrusta komandierim kā visaugstāko goda zīmi var piešķirt arī ordeņa ķēdi.

Kā valsts prezidents un par izciliem nopelniem Latvijas labā I šķiras Triju Zvaigžņu ordeni pirmais saņēma **pirmais Latvijas Valsts prezidents Jānis Čakste**, kļūstot par lielkrusta

komandieri. Reizē ar ordeņa saņemšanu izsniedza arī ordeņa diplomu.

Arī visiem turpmākajiem Latvijas Valsts prezidentiem piešķirti I šķiras Triju Zvaigžņu ordeņi ar ķēdi. Viņi kļuvuši par lielkrusta komandieriem.

Ar Triju Zvaigžņu ordeni apbalvoti arī

- otrais Latvijas Valsts prezidents **Gustavs Zemgals**,
- trešais Latvijas Valsts prezidents **Alberts Kviesis**,
- ceturtais Latvijas Valsts prezidents **Kārlis Ulmanis**,
- pirmais Latvijas ārlietu ministrs **Zigfrīds Anna Meirovics**.

II, III, IV un V šķiras Triju Zvaigžņu ordeni piešķir par nopelniem valsts un pašvaldības darbā, sabiedriskajā un saimnieciskajā darbā, mākslas un kultūras darbā, diplomātiskā protokola ietvaros.

Par nopelnu uzskatāma pašizliedzīga, priekšzīmīga, sistemātiska, ilgstoša un panākumiem bagāta darbība tēvijas labā.

II šķiras Triju Zvaigžņu ordeni piešķir valdības vadītājiem, ministriem, starptautisko institūciju vadītājiem, citām augstām amat-

personām. II šķiras ordeņa saņēmēju sauc par lielvirsnieku.

III šķiras Triju Zvaigžņu ordeni piešķir Latvijas un ārvalstu vēstniekiem, citām plaši pazīstāmām personām. III šķiras ordeņa saņēmēju sauc par komandieri.

IV un V šķiras Triju Zvaigžņu ordeni piešķir visdažādāko profesiju ievērojamiem pārstāvjiem. IV šķiras ordeni sauc par virsnieku, V šķiras ordeni – par kavaleri.

TRIJU ZVAIGŽŅU ORDEŅA GODA ZĪMES

Pirmās pakāpes goda zīme izgatavota no zelta, otrās pakāpes – no sudraba un trešās pakāpes – no bronzas.

Goda zīmēm ir apaiš vairogs, kura **aversā** reljefi izcelts Triju Zvaigžņu ordeņa krusta attēls, bet **reversā** – uzraksts: “**Par tēviju**”, zem tā – liesmaina sirds. Vairogs aplokots ar stilizētu ozola vainagu (*skatīt 68. lpp.*).

Šīs goda zīmes nēsājamas ordeņa lentes trīsstūrveida salocījumā krūšu kreisajā pusē aiz ordeņiem.

Reizē ar ordeņa goda zīmes saņemšanu izsniedz arī goda zīmes diplomu un apliecību.

Līdz 1940. gada 17. jūnijam ar Triju Zvaigžņu ordeni apbalvoti: ar I šķiru – 285 personas; ar II šķiru – 391 personas; ar III šķiru – 1323 personas; ar IV šķiru – 2194 personas; ar V šķiru – 4617 personas. Ar ordeņa ķēdi apbalvoti Latvijas Valsts prezidenti G. Zemgals, A. Kviesis, K. Ulmanis un vairāki ārvalstu prezidenti. Ar ordeņa goda zīmēm apbalvoti: 1. pakāpes (zelta) – 2834 personas; 2. pakāpes (sudraba) – 3624 personas; 3. pakāpes (bronzas) – 1515 personas.*

Vairāk nekā 50 gadus tika pārtraukta Triju Zvaigžņu ordeņa pasniegšana.



Triju Zvaigžņu ordeņa nēsāšanas veidi. I–V šķira

* E. Priedītis. Latvijas Valsts apbalvojumi un Lāčplēši. – R., 1996., 85. lpp.

Pēc Latvijas Republikas atjaunošanas atjaunoja Triju Zvaigžņu ordeni – 1994. gada 25. oktobrī Saeima pieņēma un Valsts prezidents izsludināja likumu “Par Triju Zvaigžņu ordeni”.

Triju Zvaigžņu ordeni galvenokārt piešķir Latvijas civilpersonām un ārvalstniekiem kā apbalvojumu par ievērojamiem nopelniem tēvijas labā, kas veikti valsts, pašvaldības, sabiedriskajā, kultūras un saimnieciskajā darbā.

Mūsdienās Triju Zvaigžņu ordenis, tāpat kā Latvijas valsts pirmajos gados, ir augstākais un ievērojamākais apbalvojums civilpersonām un ārvalstu pārstāvjiem par nopelniem Latvijas labā.

TRIJU ZVAIGŽŅU ORDEŅA PASNIEGŠANA

Pirmo atjaunoto Triju Zvaigžņu ordeni saņēma jau 1994. gada 18. novembrī. Piemēram, ar IV šķiras Triju Zvaigžņu ordeni apbalvots mākslas zinātnieks **Imants Lancmanis**, diriģents **Haralds Mednis**, dzejniece **Vizma Belševica**, dzejnieks **Andrejs Eglītis**, tēlnieks **Indulis Ranka**, diriģents **Leonīds Vīgners**, teologs **Juris Rubenis**.

Ar V šķiras Triju Zvaigžņu ordeni apbalvots aktieris **Eduards Pāvuls**, aktieris **Harijs Liepiņš**, matemātikas pedagogs **Jānis Mencis**.

Ar I šķiras Triju Zvaigžņu ordeni ar ķēdi apbalvots pirmais atjaunotās Latvijas Valsts prezidents **Guntis Ulmanis**, pašreizējā Latvijas Valsts prezidente **Vaira Vīķe-Freiberga**.

Saņemot ordeni, prezidente sacīja: “Es nēsāšu savu ordeni ar cieņu un godu kā Latvijas valsts suverenitātes, kā Latvijas Saeimas autoritātes un kā Latvijas tautas uzticības zīmi.”*

Triju Zvaigžņu ordeņa kavalieri – lielkrusta komandiere nēsā lenti pār labo plecu, kuras galā iestiprināts ordeņa krusts, bet lielo zvaigzni sprauž krūšu kreisajā pusē. Ja piešķirta ķēde, kuru pasniedz kā īpašu balvu, – krustu, iekārtu ķēdē, liek ap kaklu. Zvaigzni tāpat sprauž krūšu kreisajā pusē.

Triju Zvaigžņu ordeni saņēmuši daudzi Latvijas ievērojami zinātnieki, mākslas, kultūras un sabiedriskie darbinieki, kā arī ārvalstnieki par nopelniem, kas veikti Latvijas labā. Var minēt akadēmiķi **Jāni Stradiņu**, dzejnieku **Imantu Ziedoni**, komponistu **Raimonu Paulu**, diriģentu profesoru **Imantu Kokaru**,



Latvijas Valsts prezidente Vaira Vīķe-Freiberga – apbalvota ar I šķiras Triju Zvaigžņu ordeni – lielkrusta komandiere

* SIA “Lauku Avīze”. – 1999. gada 13. novembris. – 4. lpp.

aktieri **Kārlis Sebri**, trimdas latviešu sabiedrisko darbinieku **Andri Padegu** u. c.

Triju Zvaigžņu ordeņi un goda zīmes, kas piešķirtas laikā no 1994. gada 25. oktobra līdz 2003. gada 10. septembrim:*

- ordeņi: I šķira – 16, II šķira – 59, III šķira – 283, IV šķira – 404, V šķira – 307;
- ordeņa goda zīmes: I pakāpes – 369, II pakāpes – 114, III pakāpes – 16.

Triju Zvaigžņu ordeņi parasti pasniedz valsts proklamēšanas svētkos **18. novembrī**, deklarācijas "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu" pasludināšanas dienā **4. maijā**, atsevišķos gadījumos (saskaņā ar Ordeņa domes lēmumu).

Visaugstākā apbalvojuma – Triju Zvaigžņu ordeņa – saņēmēji ir cilvēki, kuri atdod visus savus spēkus un zināšanas Latvijas tālākai attīstībai, Latvijas nākotnei.

Viestura ordenis

Viestura ordenis (*Vesthardus Rex* – VR – valdnieks Viesturs) nodibināts **1938. gadā** sakarā ar Latvijas valsts **20. gadadienu** un senās patstāvīgās Latvijas varenības piemiņai. (*Ordeņi skatīt krāsainajā pielikumā grāmatas beigās.*)

Ordeņa devīze: "Esiet stipri un cīnieties!" (*"Confortamini et pugnite!"*)

Viestura ordeņa zīme ir taisns krusts, kas pārklāts ar baltu emaljū, zelta aplokotā apmalē. Krusta katrā zara galā ir viens lielāks un divi mazāki sarkani emaljēti izcilņi. Krusta **aversa** centrā izvietots aplokots baltas emaljas medaljons, kurā ietverti sarkani burti – **VR**, bet **reversā** – zeltīts medaljons ar devīzi – "*Confortamini et pugnite!*", tā vidū – skaitlis **1219** – gads,

* Avots: Valsts prezidenta kanceleja, Triju Zvaigžņu ordeņa dome.

kad sākās zemgaļu varonīgās cīņas ar krustnešiem valdnieka Viestura vadībā.

Ordeņa zīmi krusteniski šķērso otrs balti emaljēts krusts ar šķeltiem galiem, bet, ja ordenis piešķirts par militārajiem nopelniem, šo otro krustu aizvieto divu krustotu šķēpu attēli. Krustu ar lenti savieno valsts lielā ģerboņa krāsains attēls.

Viestura ordenis, kurā attēloti šķēpi, bija militārpersonu apbalvojums, bez šķēpiem – civilpersonu apbalvojums. Taču šis ordenis bija galvenokārt militārs apbalvojums.

Viestura ordenim bija piecas šķiras un triju pakāpju goda zīmes: I šķira – lielkrusta komandieris, II šķira – lielvirsnieks, III šķira – komandieris, IV šķira – virsnieks, V šķira – kavalieris.

I un II šķiras ordenim ir četrstūraina sudraba zvaigzne, kuras vidū atainots ordeņa krusts. Ordeņa lente ir purpursarkana.

Viestura ordeņa goda zīmē ir apaļš vairogš, kura **aversā** reljefi izcelts šī ordeņa krusta attēls, bet **reversā** – ordeņa devīze.

Pirmās pakāpes goda zīme ir zeltīta, otrās pakāpes goda zīme ir no sudraba un trešās pakāpes – no bronzas.

Viestura ordeņi piešķīra kā atzinības zīmi par nopelniem valsts bruņoto spēku sagatavošanā un audzināšanā, valsts drošības un sabiedriskās kārtības uzturēšanā un nostiprināšanā, valsts robežu apsardzībā un valsts varenības apziņas ieaudzinašanā karavīros, valstiskuma apziņas ieaudzinašanā pilsoņos, par kalpošanu savai valstij un zemei, par savas valsts un zemes nelokāmu aizstāvēšanu.

Ar Viestura ordeņa I šķiru apbalvoti

- 1938. gada 16. novembrī – ģenerālis **Jānis Balodis** – kara ministrs;
- 1938. gada 17. novembrī – Dr. **Kārlis Ulmanis** – Latvijas Valsts prezidents;

- 1939. gada 11. augustā – ģenerālis **Krišjānis Berķis** – armijas komandieris;
- 1939. gada 9. novembrī – ģenerālis **Jānis Kurelis** – Tehniskās divīzijas komandieris;
- 1939. gada 9. novembrī – ģenerālis **Andrejs Krustiņš** – Latgales divīzijas komandieris;
- 1939. gada 9. novembrī – ģenerālis **Fricis Virsaitis** – Vidzemes divīzijas komandieris un Rīgas garnizona priekšnieks;
- 1940. gada 11. maijā – ģenerālis **Hugo Rozenšteins** – armijas štāba priekšnieks.

Ar Viestura ordeņa I šķiru apbalvotas 6 personas; II šķiru – 28 personas; ar III šķiru – 126 personas; ar IV šķiru – 390 personas; ar V šķiru – 701 persona.

Ar Viestura ordeņa goda zīmēm apbalvotas: ar 1. pakāpi (zelts) – 578 personas; ar 2. pakāpi (sudrabs) – 1022 personas; ar 3. pakāpi (bronza) – 370 personas.*

Pirmā apbalvošana ar Viestura ordeni notika **1938. gada 17. novembrī**, bet pēdējā – **1940. gada 14. jūnijā**.

Viestura ordeņa piešķiršanu **atjaunoja 2004. gadā** ar papildinājumu, ka Viestura ordeni kā protokolāro apbalvojumu par sevišķiem nopelniem valstu savstarpējo attiecību veidošanā varēs piešķirt arī ārvalstu vēstniekiem, beidzot dienestu Latvijā.

Atzinības krusts

Atzinības krusts (*Croix de la Reconnaissance*) dibināts **1710. gadā** Liepājā kā pateicība Dievam par Kurzemes hercogistes atgūšanu un atzēšanu pēc Ziemeļu kara. Atzinības krusts, ko dēvēja par Atzinības ordeni, ir vissenākais apbalvojums, un tas pastāvēja tikai

nedaudz vairāk par gadu. Šajā neilgajā laikā tika piešķirtas tikai 18 Atzinības ordeņa zīmes. (*Ordeni skatīt krāsainajā pielikumā grāmatas beigās.*)

Atzinības krustu **atjaunoja 1938. gadā**, godinot Kurzemes un Zemgales hercogistes slavas laikus. Tā devīze: "**Godaprāta ļaudīm!**" (*Pour les honnetes gens!*)

Atzinības krusta zīme ir zelta aplokots baltas emaljas galos šķelts krusts. Katrs stūris noslēdzas ar bumbiņu, bet saduras apvieno 8 zeltīti gredzeni, kas simbolizē 8 Kurzemes hercogus, kuru laikā uzplauka hercogiste. Krusta aversa centrā – medaljonā – ir Latvijas valsts lielais ģerbonis heraldiskās krāsās un gadskaitlis – **1938**. Krusta reversā ir Kurzemes hercogistes ģerbonis un gadskaitlis – **1710**.

Devīze ierakstīta krusta sānos. Ordeņa lente ir sarkana ar sudraba malu svītrām.

Latvijas valsts Atzinības krustam bija piecas šķiras un četru pakāpju goda zīmes, bet kopš 1940. gada – tikai trīs pakāpju goda zīmes.

Ordeņa šķiras ir šādas: I šķira – lielkrusta komandieris, II šķira – lielvirsnieks, III šķira – komandieris, IV šķira – virsnieks, V šķira – kavalieris.

Atzinības krustu piešķīra par **sevišķiem nopelniem valsts, sabiedrības, kultūras, zinātnes un izglītības darbā**. Atzinības krustu saņēma cilvēki par labu un godīgi paveiktu darbu valsts un pašvaldības dienestā.

Atzinības krusta goda zīme ir apaļš vairogš, kura **aversā** ir reljefi izcelts Atzinības krusta attēls, bet **reversā** – emblēma – **vainadzīņš ar gredzenu** un uzrakstu: "**Domās un darbus Latvijai**".

Pirmās un otrās pakāpes Atzinības krusta goda zīmes ir **zeltītas**, trešās pakāpes – **sudraba** un ceturtais pakāpes – **bronzas**. Atzinības krusta pirmās pakāpes goda zīmes nēsā lentē

* Ē. Priedītis. Latvijas Valsts apbalvojumi un Lāčplēši. – R., 1996, – 99. lpp.

ap kaklu; otrās, trešās un ceturtās pakāpes – lentes trīsstūrveida salocījumā krūšu kreisajā pusē.

Ar Atzinības krusta I šķiru apbalvotas 5 personas; ar II šķiru – 21 persona; ar III šķiru – 110 personas; ar IV šķiru – 341 persona; ar V šķiru – 1314 personas. Ar Atzinības krusta goda zīmi apbalvotas: ar sevišķo pakāpi – 303 personas; ar 1. pakāpi (zelta) – 730 personas; ar 2. pakāpi (sudraba) – 764 personas; ar 3. pakāpi (bronzas) – 354 personas.*

To der zināt!

Abi apbalvojumi – Viestura ordenis un Atzinības krusts – kopā ar Triju Zvaigžņu ordeni un Lāčplēša Kara ordeni veidoja Latvijas Republikas apbalvojumu sistēmu laikā līdz 1940. gadam.

Piemīņas zīmes un medaļas

Latvijas Republikā kā apbalvojums bija arī piemīņas medaļas. Galvenās no tām ir šādas:

1. **Latvijas atbrīvošanas kara piemīņas zīme (1918–1920)**, kuru piešķīra karavīriem, Latvijas pilsoņiem un citu valstu karavīriem, kas bija kalpojuši Latvijas armijā laikā no 1918. gada 18. novembra līdz 1920. gada 11. augustam. Piemīņas zīme dibināta 1923. gadā. Piemīņas zīmi nēsāja krūšu kreisajā pusē blakus ordeņiem – pa kreisi. (*Skatīt krāsaino pielikumu.*)
2. **Latvijas Republikas atbrīvošanas cīņu 10 gadu jubilejas piemīņas medaļa**. Tā dibināta 1928. gadā un veltīta Brīvības cīņām. Šo jubilejas piemīņas medaļu (ar

šķēpiem) pasniedza Latvijas un ārvalstu karavīriem – atbrīvošanas cīņu dalībniekiem – un (bez šķēpiem) Latvijas pilsoņiem, kas sekmējuši un atbalstījuši armiju atbrīvošanas cīņās. Piemīņas medaļu nēsāja krūšu kreisajā pusē blakus ordeņiem un Latvijas atbrīvošanas kara piemīņas zīmei, pa kreisi. (*Skatīt krāsaino pielikumu grāmatas beigās.*)

3. **Ražena darba goda zīme**. Ministru kabinets 1940. gada 22. februārī pieņēma un Valsts prezidents izsludināja likumu par pēdējo Latvijas valsts apbalvojumu – medaļu ar devīzi: “**Darba vīri strādā – nerunā.**” (*Skatīt krāsaino pielikumu grāmatas beigās.*)

MAZLIET PAR ĀRVALSTU ATZINĪBAS ZĪMĒM

Apbalvošana ar ārvalstu atzinības zīmēm Latvijā sākās jau agrāk, nekā bija nodibināti oficiālie Latvijas valsts apbalvojumi.

Tā, piemēram, “Valdības Vēstnesī” 1920. gada 27. februārī rakstīts, ka apakšpulkvedis Deparkē 25. februārī pasniedzis K. Ulmanim Francijas Goda Leģiona ordeni par nopelniem cīņā pret Bermontu un pēc tam Esplanādes laukumā svinīgā parādē šo ordeni piešķīris ģenerālim J. Balodim, pulkvedim K. Berķim, pulkvedim J. Bolšteīnam un kapteinim A. Spulģim.

Lai ārvalstu ordeņus varētu nēsāt Latvijā, bija nepieciešama oficiāla Valsts prezidenta atļauja. Piemēram, 1931. gada 8. janvāra “Valdības Vēstnesī” publicēts Valsts prezidenta rīkojums: “Atļauju nēsāt: Izglītības ministram E. Ziemeļim Francijas Goda Leģiona lielvirsnieka ordeni, Latvijas Universitātes profesoram A. Tentelim, Francijas Goda Leģiona komandiera ordeni, Ārlietu ministrijas Administratīvi juridiskā departamenta direktoram V. Munteram Lielās

* Ē. Priedītis. Latvijas Valsts apbalvojumi un Lāčplēši. – R., 1996. – 106. lpp.

Lietuvas Kņaza Gedimina lielvirsnieka ordeni, sūtniecības Stokholmā sekretāram K. Berendam Itālijas "Corona d'Italia" komandiera ordeni, Jelgavas aprīņa priekšniekam J. Anšmitam Igaunijas III šķiras Ērgļa Krustu un Lietuvas neatkarības 10 gadu jubilejas medaļu."*

IGAUNIJAS UN LIETUVAS IZPLATĪTĀKIE APBALVOJUMI

Igaunijas Republika proklamēta 1918. gada 24. februārī. Tās apbalvojumi ir

- Brīvības krusts,
- Igaunijas Sarkanā Krusta ordenis,
- Valsts Ģerboņa ordenis,
- Baltās Zvaigznes ordenis,
- Ērgļa Krusta ordenis,
- Jaunavas Marijas Zemes Krusta ordenis,
- dažādas medaļas, nozīmes, goda raksti.

Lietuvas Republika proklamēta 1918. gada 16. februārī. Tās apbalvojumi ir

- Jātnieka krusts,
- Lielās Lietuvas Kņaza Gedimina ordenis,
- Vitauta Dižā ordenis,
- vairākas medaļas un nozīmes.

1991. GADA BARIKĀŽU DALĪBNIĒKU PIEMIŅAS ZĪME

Latvijas Republikas Saeima 1999. gada 29. aprīlī pieņēma likumu "Par 1991. gada barikāžu dalībnieku piemiņas zīmi". Likums nosaka, ka 1991. gada barikāžu dalībnieku piemiņas zīmei ir **Latvijas Republikas valsts apbalvojuma statuss**. Mūsu valstī tāds vēl ir tikai Triju Zvaigžņu ordenim.

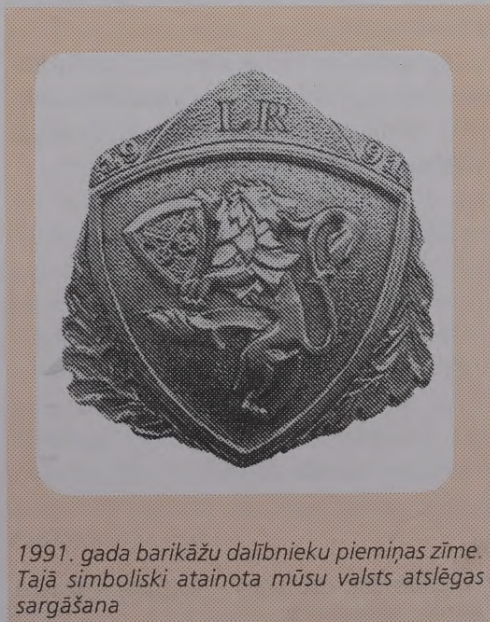
Piemiņas zīmi piešķir barikāžu dalībniekiem par 1991. gada janvārī un augustā

izrādīto drošsirdību, pašizliedzību un iniciatīvu, par ieguldījumiem organizatoriskajā un apgādes darbā, kā arī tām personām, kas morāli un materiāli atbalstīja 1991. gada barikāžu dalībniekus.

1991. gada barikāžu dalībnieku piemiņas zīmes piešķir četras reizes gadā:

- 20. janvārī – barikāžu dalībnieku atceres dienā;
- 4. maijā – deklarācijas "Par Latvijas Republikas atjaunošanu" pasludināšanas dienā;
- 21. augustā – konstitucionālā likuma "Par Latvijas Republikas valstisko statusu" pieņemšanas dienā;
- 18. novembrī – Latvijas Valsts proklamēšanas dienā.

Atzīmējot Latvijas valstiskās neatkarības starptautisko *de iure* atzīšanu, laikā līdz 2003. gada beigām 1991. gada barikāžu dalībnieku piemiņas zīmes saņēmušas vairāk nekā 12000 personas.



1991. gada barikāžu dalībnieku piemiņas zīme. Tajā simboliski atainota mūsu valsts atslēgas sargāšana

* S. Lasila. Jaunā zelta uzvedības grāmata. – R., 1990. – 609. lpp.

PAR ESOŠO APBALVOJUMU
ATJAUNOŠANU UN JAUNU IEDIBINĀŠANU

Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas 1994. gadā atjaunots vienīgi Triju Zvaigžņu ordenis un 1999. gadā nodibināta 1991. gada barikāžu dalībnieku piemiņas zīme ar valsts apbalvojuma statusu.

Divi valsts apbalvojumi ir nepietiekami, lai godprātīgi un objektīvi apbalvotu cilvēkus, kuri veikuši nozīmīgus darbus gan valsts un sabiedriskajā, gan saimnieciskajā un drošības sargāšanas darbā, gan mākslā, kultūrā, zinātnē un daudzās citās dzīves jomās.

Kopš 2002. gada sākuma tiek risināti jautājumi par Viestura ordeņa un Atzinības krusta atjaunošanu.

Saeima 2003. gada 4. septembrī pieņēma Valsts apbalvojumu likumu. Tas paredz līdzās Triju Zvaigžņu ordenim, kas paliek kā augstākais valsts apbalvojums, atjaunot arī Viestura ordeni un Atzinības krustu. Līdzīgi tiek atjaunots arī ordeņu kapituls,* kas lems par ordeņu piešķiršanu.

Atjaunotajam Viestura ordenim un Atzinības krustam, kā arī 1991. gada barikāžu dalībnieka piemiņas zīmei piešķirts oficiāls valsts apbalvojuma statuss.

Pēc šo lēmumu īstenošanas valsts apbalvojumi to nozīmīguma secībā varētu būt šādi:

- Triju Zvaigžņu ordenis,
- Viestura ordenis,
- Atzinības krusts,
- Triju Zvaigžņu ordeņa goda zīme,
- Viestura ordeņa goda zīme,
- Atzinības krusta goda zīme,
- 1991. gada barikāžu dalībnieku piemiņas zīme.

Atbilstoši Starptautiskajam protokolam, īpaši Valsts prezidenta vizīšu laikā ārvalstīs reizē ar cieņas apliecinājumiem notiek arī protokolāra apmaiņa ar valsts apbalvojumiem. Triju Zvaigžņu ordenis ir pārāk svēts, nozīmīgs un grezns, lai to dāvinātu ikvienai valstij, tāpēc vajadzētu izveidot jaunu, tā dēvēto **Protokolāro ordeni**.

Nepieciešams izveidot arī jaunus valsts apbalvojumus – **medaļas**, īpaši, lai apbalvotu tās personas, kuras valsts un pašvaldības, zinātnes, mākslas, kultūras, izglītības, veselības, sociālās aprūpes un citās iestādēs un organizācijās pašaizliedzīgi nostrādājušas ilgus gadus, kā arī lai apbalvotu tās personas, kuras sargā mūsu valsts drošību un kārtību.

* **Kapituls** (lat. *capitulum* – kolēģija) – ordeņa locekļu pilnsapulce.

KOPSAVILKUMS

Vēstures zinātnes palīgozari, kas pēta ordeņu, medaļu un goda zīmju vēsturi, sauc par **faleristiku**. Senos laikos izplatītākie bija

- garīgie jeb mūku ordeņi,
- garīgie militārie jeb bruņinieku ordeņi,
- laicīgie bruņinieku ordeņi.

XVIII gadsimta beigās un XIX gadsimta sākumā **ordeņi aizvien vairāk kļuva par apbalvojumu**. Ordenis galvenokārt sastāvēja no **ordeņa zīmes, ordeņa zvaigznes, ķēdes un lentes** ar attiecīgu atribūtiķu.

Ordeņa zīme parasti ir augstvērtīgs juvelierizstrādājums krusta veidā, izgatavots no zelta vai sudraba, vietām pārklāts ar dažādas krāsas emalju, izrotāts (papildināts) ar dažādiem stariem, vainagiem, cipariem vai heraldiskām emblēmām. Parasti uz krusta ir ordeņa devīze, bet tā vidū – apaļš vairodziņš (medaljons).

Latvijā nozīmīgākie ordeņi un goda zīmes:

Lāčplēša Kara ordenis ar devīzi: "Par Latviju" oficiāli nodibināts 1920. gada 18. septembrī. To piešķir par nopelniem, varoņdarbiem Latvijas Brīvības cīņās. Ordenim ir trīs šķiras. Apbalvošana sāka 1920. gada 11. novembrī, pārtraukta 1928. gada 11. novembrī. Apbalvoti 2146 cilvēki.

Triju Zvaigžņu ordenis ar devīzi: "Caur ciešanām uz zvaigznēm!" nodibināts 1924. gada 25. martā par piemiņu Latvijas valsts proklamēšanai 1918. gada 18. novembrī. To piešķir par nopelniem tēvijas labā, par izcilēm darbiem valsts, pašvaldību, sabiedriskajā, kultūras un saimnieciskajā darbā. Ordenim ir piecas šķiras un trīspakāpju goda zīmes. Laikā no 1924. līdz 1940. gadam ar šo ordeni apbalvoti

8810 cilvēki, ar ordeņa goda zīmi – 7973 cilvēki. Ordenis atjaunots 1994. gada 25. oktobrī. No 1994. līdz 2003. gada 12. aprīlim ar ordeni apbalvoti 1020 cilvēki, ar ordeņa goda zīmi – 473 cilvēki.

Viestura ordenis ar devīzi: "Esiet stipri un cīnieties!" nodibināts 1938. gadā. To piešķir par nopelniem bruņoto spēku audzināšanā, sabiedriskās kārtības uzturēšanā, valsts robežu sargāšanā, valstiskuma apziņas ieaudzināšanā pilsoņos. Ordenim ir piecas šķiras un trīspakāpju goda zīmes. Laikā no 1938. līdz 1940. gadam ar ordeni apbalvots 1251 cilvēks, ar ordeņa goda zīmi – 1970 cilvēki.

Atzinības krusts ar devīzi: "Godaprāta ļaudim!" dibināts 1710. gadā Liepājā. Tas pastāvēja tikai nedaudz vairāk par gadu. Atzinības krustu atjaunoja 1938. gadā. To piešķir par izcilu tēvzemes mīlestību un nopelniem valsts, sabiedriskajā un kultūras darbā. Ordenim ir piecas šķiras un trīspakāpju goda zīmes. Laikā no 1938. līdz 1940. gadam ar ordeni apbalvoti 1806 cilvēki, ar ordeņa goda zīmi – 2151 cilvēks.

1991. gada barikāžu dalībnieku piemiņas zīme nodibināta **1999. gada 29. aprīlī**. Ar to apbalvo par 1991. gada janvārī un augustā parādīto drošsirdību, pašizliedzību un iniciatīvu, aizsargājot atjaunoto Latvijas valsti.

Mūsdienās par oficiāliem valsts apbalvojumiem atzīts Triju Zvaigžņu ordenis un 1991. gada barikāžu dalībnieku piemiņas zīme. Atjaunots Viestura ordenis un Atzinības krusts, kā arī iecerēts no jauna nodibināt Protokolāro ordeni un medaļas par ilggadīgu un raženu darbu Latvijas labā.

STARPTAUTISKAIS PROTOKOLS

(STARPTAUTISKĀ PIEREDZE ĀRVALSTU PĀRSTĀVJU PIENĒMŠANĀ)

Citu valstu pārstāvju pieņemšanā īpaši liela nozīme ir savstarpēji saprotošas gaisotnes, sadarbības izveidei un labu attiecību uzturēšanai starp partneriem.

Izlasījuši šo nodaļu, jūs gūsiet zināšanas un izpratni par

- Latviju pasaulē,
- starptautisko protokolu un tā nozīmi,
- vizītēm un vizītkartēm,
- gatavošanos citu valstu pārstāvju pieņemšanai,
- ielūdzamo personu sarakstu un ielūgumiem,
- ārvalstu pārstāvju sagaidīšanu,
- lietišķām tikšanās un darba sarunām,
- līgumu parakstīšanu,
- pieņemšanām – prezentācijām,
- viesu izvietojumu pie galda,
- tostiem, apsveikuma runām un sarunām,
- kultūras un izklaides pasākumiem,
- ārvalstu pārstāvju pavadīšanu.

1. LATVIJA PASAULĒ

Ja cienīsim pasauli, tad pasaule cienīs arī mūs.

Mūsdienās, kad Latvija arvien vairāk iesaistās starptautiskajā aprītē un atsāk sakarus un kopdarbību ar daudzām valstīm, liela nozīme ir prasmei uzņemt citu zemju pārstāvjus viesmīlīgi – atbilstoši starptautiskajai praksei un pieredzei, kā arī ievērojot vietējās tradīcijas.

Pēdējos gados aizvien vairāk attīstās sakari ar dažādām ārvalstu iestādēm un organizācijām, biedrībām un uzņēmumiem, ar lielām un mazām firmām, veidojas visdažādākie kopuzņēmumi, tiek slēgti starptautiski līgumi, atsevišķas personas un delegācijas dodas ārzemju braucienos.

Daudziem Latvijas uzņēmumiem, firmām, biedrībām un fondiem, kā arī pašvaldību, zinātnes, mākslas un kultūras iestādēm izveidojušies daudzpusīgi starptautiski sakari.

Gadu no gada arvien vairāk Latviju apmeklē daudzu valstu vadošie darbinieki, pašvaldību pārstāvji, biznesmeņi, visdažādāko institūciju pārstāvji un vadītāji, kā arī atsevišķas juridiskas un fiziskas personas.

Šai sakarībā rodas daudzas praktiskas problēmas, piemēram,

- kā uzsākt un attīstīt sadarbību;
- kā veikt sagatavošanās darbus;
- kā sagaidīt un pieņemt ārvalstu pārstāvjus;
- kā vadīt un organizēt darba sarunas, lietišķas tikšanās, līgumu parakstīšanu;
- kā organizēt un vadīt oficiālu un neoficiālu pieņemšanu;
- kā un kur organizēt atpūtas un izklaides pasākumus;
- kā pavadīt ārzemju viesus.

Šeit minēto un citu problēmu risināšanā nodērēs Starptautiskā protokola nosacījumi un normas, kā arī Latvijas protokola lietošanas pieredze.

Tas ievērojami atvieglos sadarbības uzsākšanu, iesāktās kopdarbības turpināšanu, iegūto rezultātu novērtēšanu un jaunu uzdevumu noteikšanu turpmākai kopdarbībai, tās nostiprināšanai un pilnveidošanai.

Starptautiskā protokola nosacījumu un normu ievērošana, saprātīga un atbilstoša izmantošana rada visplašākās iespējas izveidot, uzturēt, nostiprināt un attīstīt kulturāli lietišķas, savstarpēji cenošas un saprotošas attiecības ar citu valstu pārstāvjiem.

Starptautiskais protokols galvenokārt paredzēts valstu vadošajiem pārstāvjiem un diplomātiskajiem darbiniekiem. Taču mūsdienās starptautiskie kontakti un sadarbība veidojas un attīstās ne tikai starp valstu augstākajām personām, profesionāļiem un ārlietu amatpersonām, bet arī ar visdažādāko

uzņēmumu un iestāžu, organizāciju un biedrību, fondu un firmu, skolu un augstskolu, mākslas un kultūras, citu institūciju pārstāvjiem, kā arī ar privātpersonām.

Minētajiem pārstāvjiem un katram kulturālam cilvēkam vispirms būtu svarīgi iepazīt un apgūt protokola pamatnosacījumus, elementārās darījumu un uzvedības kultūras normas saskarsmē ar citu valstu pārstāvjiem ārzemēs, kā arī citu valstu un zemju pārstāvju pieņemšanas nosacījumus pie mums.

Šādā skatījumā un kontekstā aplūkosim Starptautiskā protokola būtību, kas nosaka vispārējās pieklājīgas rīcības, izturēšanās un uzvedības noteikumu un normu kopumu oficiālās un neoficiālās saskarsmēs.

2. STARPTAUTISKAIS PROTOKOLS, TĀ NOZĪME UN PIEMĒROŠANA

Kulturāla starptautiska saskarsme nav iespējama bez uzvedības un morāles normu ievērošanas. Tas sevišķi nepieciešams starptautiskajās attiecībās.

Starptautisko tiesību attīstību vēsture liecina, ka ir bijuši vairāki mēģinājumi izstrādāt vispār-atbilstošas rīcības un uzvedības normas, kas regulētu starptautiskās attiecības un sadarbību starp valstu vadītājiem, augsta ranga pārstāvjiem, ierēdņiem un tautas pārstāvjiem neatkarīgi no to uzskatiem, ticības vai pārliecības.

Attīstoties un izvēroties starpvalstu sakariem, radās nepieciešamība izveidot vienotu starptautisku dokumentu – protokolu,

kurā ietverta dažādu valstu pārstāvju savstarpējo attiecību un sadarbības pieredze vairāku gadsimtu garumā.

Cilvēces attīstības gaitā tika uzkrātas un pārņemtas galvenokārt tās rīcības un uzvedības normas, kuras sekmēja savstarpēji pieņemamu sadarbību starp atsevišķām pasaules valstīm atbilstoši attiecīgā laikmeta prasībām, un izveidots **starptautiskais protokols**.

Vārds "**protokols**"*, piemēram, viduslaikos tika attiecināts uz dokumentu izveidošanu, sakārtošanu un noformēšanu.

Gadiem ritot, vārds "**protokols**" ieguva plašāku nozīmi, to sāka lietot starpvalstu lietu kārtošanā – kā uzvedības normu kopumu attiecībās starp valstīm.

Protokola pamatnoteikumi un normas ieguva starptautisku nozīmi, un protokols kļuva par starptautisku kategoriju.

1815. gadā Vīnes kongresā un 1818. gadā Āhenes Svētās Savienības kongresā pieņēma vienotas rīcības un uzvedības normas starptautisku lietu kārtošanā.

Vīnes un Āhenes kongresa lēmumi, kuri noteica Starptautiskās protokola prakses pamatus, pastāvēja līdz 1961. gadam, kad tika pieņemta Vīnes konvencija (vienošanās) par diplomātiskajiem sakariem.

Tādējādi vairākām starptautiskām pieklājīgas uzvedības normām tika piešķirts juridisks spēks un tās apstiprinātas kā starptautiskās tiesību normas.

Starptautiskais protokols – noteiktu likumu, noteikumu, tradīciju, kā arī rīcības, izturēšanās un uzvedības normu kopums, kas jāievēro oficiālajā sabiedrības dzīvē, īpaši – saskarsmē ar citu valstu pārstāvjiem.

Starptautiskais protokols, kam pamatā ir Vīnes konvencija, ietver vispārpieņemtus nosacījumus un uzvedības normas un nosaka, kā rīkoties, izturēties un uzvesties oficiālā sabiedrībā, klātesot dažādu valstu un tautību cilvēkiem, lai cik arī dažāda un atšķirīga būtu viņu valsts sabiedriski politiskā un ekonomiskā iekārta, viņu zemju vēsture un attīstība, valoda un mentalitāte, tradīcijas un paražas, pārliecība un ticība, dzīvesveids un savstarpējās attiecības, rituāli un ceremonijas, uzvedības un saskarsmes kultūra kopumā.

Tādējādi iespējams uzturēt reālas, normālas un civilizētas starpvalstu attiecības pat tajos gadījumos, kad starp partneriem ir savstarpējas pretenzijas un domstarpības.

Protokola neievērošana var izraisīt

- pārpratumus un sarežģījumus,
- nesaskaņas un skandālus,
- nekārtības un haosu,
- disciplīnas graušanu un anarhiju,
- savstarpējo attiecību pasliktināšanos,
- konfliktus un sadursmes,
- kopdarbības pārtraukšanu u. tml.

Turpretī pieņemto nosacījumu un normu ievērošana atvieglo kopdarbību un iecerēto pasākumu īstenošanu, ceļ attiecīgās valsts, iestādes un organizācijas prestižu, apliecina to pārstāvju augstu saskarsmes un uzvedības kultūras līmeni.

"Protokols vienmēr ir kā noderīgs padomdevējs, kurš pamāca, kā uzvesties oficiālā sabiedrībā, klātesot dažādu valstu un tautību cilvēkiem, lai cik arī dažādas būtu viņu tradīcijas."*

Ņemot vērā protokola nosacījumus un normas, visa pieņemšanas norise tiek organizēta

* Protokols (gr. *prōtokollon* – pirmā ielīmētā loksne) – dokuments, kurā pēc noteiktas formas secīgi pieraksta kādas norises.

* Aija Odiņa. Protokols. – R., 1998. – 9. lpp.

un vadīta tā, lai attiecības starp dažādu valstu pārstāvjiem, darījumu cilvēkiem varētu noritēt un attīstīties mērķtiecīgi, lietišķi, civilizēti, radoši, mierīgā, draudzīgā, savstarpējas sapratnes un cieņas gaisotnē.

Protokols ir kā

- ceļvedis starptautisko lietu kārtošanā,
- kopdarbības sekmētājs,
- līdzeklis darbību īstenošanai dzīvē.

Tas nozīmē, ka **protokols nav pašmērķis, bet gan līdzeklis mērķa sasniegšanai.** Protokols nodrošina sadarbības partneru līdztiesību un vienlīdzību, cieņu un atklātību, kārtību, organizētību un disciplinētību, kas savukārt sekmē mērķtiecīgu un operatīvu, radošu un lietišķu problēmu risinājumu. **Vienotie starptautiskie nosacījumi un uzvedības normas jāievēro ikvienam saskarsmē ar citu valstu un zemju pārstāvjiem.**

Mūsdienās Starptautiskais protokols ir gadsimtu gaitā izkristalizējies dažādu valstu attiecību regulējošs rīcības un uzvedības normu, likumību un tradīciju kopums, bez kura ievērošanas grūti sekmīgi kārtot, uzturēt un attīstīt valstu savstarpējās attiecības un sadarbību.

Uzvedības kultūras skatījumā Starptautiskajā protokolā ietvertie nosacījumi un noteiktās normas var uzskatīt par **uzvedības ētikas un estētikas kodeksu ikvienam saskarsmē ar ārzemju partneriem gan oficiālās, gan neoficiālās tikšanās reizēs atbilstoši konkrētiem vietējiem apstākļiem un situācijām.**

Starptautiskais protokols **reglamentē vienādas tiesības kā lielām, tā mazām valstīm un šo valstu pārstāvjiem, nepieļaujot diskrimināciju.**

Vairāk nekā **140 valstis** ir pievienojušās Vīnes konvencijai un Starptautiskā protokola nosacījumus un normas sekmīgi īsteno dzīvē.

Pamatojoties uz Starptautiskā protokola nosacījumiem un normām, **izstrādāts Latvijas valsts protokols.** "Protokols ir pirmā šāda veida rokasgrāmata Latvijā, kas pamatojas uz starptautiskā protokola normām un Latvijas protokola pieredzi."^{*}

Latvija Starptautiskajam protokolam pievienojās ar 1992. gada 28. janvāra Augstākās Padomes lēmumu, kas ir spēkā Latvijā no 1992. gada 14. marta.

Latvijas valsts protokolā ietverta

- mūsu valsts pirmskara pieredze,
- atsevišķu citu valstu pieredze,
- starptautiskā pieredze,
- mūsdienu starptautiskās norises un aktualitātes.

Latvijas starptautiskajai atkalatzišanai ir tikai nedaudz gadu. Prasmi saskarsmei starpvalstu līmenī Latvijai nācās apgūt strauji. Tik intensīva starptautisko sakaru attīstība nebūtu iedomājama bez Starptautiskā protokola normu zināšanām un pielietojuma. Tas bija iespējams arī tādēļ, ka Latvija tūlīt pēc neatkarības atjaunošanas sāka veidot savu valsts protokolu un prata novērtēt tā lomu starpvalstu attiecībās, Latvijas statusa stiprināšanā, kā arī valsts kultūras līmeņa celšanā.

3. Vizītes un vizītkartes

Sadarbība ar ārzemju pārstāvjiem parasti sākas ar viņu tiešu iepazīšanu, t. i., viņu vizītēm pie mums, kā arī mūsu pārstāvju vizītēm ārzemēs.

Kārtojot starptautiskas attiecības un darījumus, izplatītākās ir

- valsts vizītes,
- oficiālas un neoficiālas vizītes,
- darba, lietišķas, darījumu (biznesa) vizītes,

* Aija Odiņa. Protokols. – R., – 1998. – 6. lpp.

- cieņu apliecināšanas un pieklājības vizītes,
- personīgās (privātās) vizītes,
- atbildes vizītes,
- caurbraukšanas jeb tranzīta vizītes,
- vizītes sakarā ar svētkiem un atceres dienām, ar gadadienām un svinībām,
- vizītes sakarā ar jaunu uzņēmumu, firmu atklāšanu un reprezentāciju,
- atvadīšanās vizītes,
- vairāku citu notikumu un pasākumu vizītes.

Katra no iepriekš minētajām vizītēm atšķiras pēc formas un satura, kā arī pēc mērķa un uzdevumiem. Taču minēto vizīšu iedalījums ir visai nosacīts, jo vizītes var būt gan oficiālas, gan neoficiālas. Nereti praksē nākas dažus vizīšu veidus pat apvienot. Piemēram, oficiālā vizītē tiek veikti arī lietišķi un darba darījumi, kā arī izteikti apsveikumi un suminājumi sakarā ar valsts svētkiem vai gadadienām. Vairāku pasākumu apvienojumus nākas veikt arī neoficiālās, pat personīgās vizītēs.

Visnozīmīgākā ir **valsts vizīte**. Šai vizītei īpaši liela nozīme ir starpvalstu attiecību veidošanā, nostiprināšanā un attīstībā. Valsts vizītēs dodas galvenokārt valsts augstākās amatpersonas. Valsts vizītēm ir raksturīgas ceremonijas un izteikti stingrs protokols. Valsts vizītes pamatā ir otras valsts vadītāja oficiāls ielūgums.

Ne mazāka nozīme ir arī **oficiālām** vai **neoficiālām vizītēm**, kurās piedalās ne tikai valsts augstākās amatpersonas, bet arī, piemēram, pašvaldību, iestāžu, uzņēmumu, firmu, fondu, biedrību un citu institūciju vadītāji, speciālisti un citi pārstāvji, kā arī privātpersonas.

Oficiālās vizītes, kurās iepriekš minētās personas dodas pēc attiecīga ielūguma saņemšanas un dokumentu sagatavošanas, ir lietišķākas, ar mazāk izteiktu ceremoniālu.

Neoficiālās vizītes bieži vien notiek pēc attiecīgās institūcijas vadītāja vai pārstāvja ierosinājuma un iniciatīvas saziņā ar attiecīgo ārvalstu

institūcijas vadītāju. Šīs vizītes norisinās vienkārši, bez jebkādas oficiālas ceremonijas.

Savdabīga ir **tranzīta vizīte**, kas notiek caurbraucot kādai valstij vai pilsētai. Tā ir ārzemju pārstāvju vai viesu īslaicīga uzturēšanās trešajā valstī vai pilsētā, kuras teritorijai cauri viņi dodas. Te oficiāla pieņemšana ir minimāla, taču viesiem izrāda atbilstošu uzmanību un cieņu.

Nereti vizīte ir saistīta ne tikai ar starptautisku lietu kārtošānu, bet arī ar ikdienas dzīves norisēm un cilvēku sadzīves problēmām. Šai sakarā ir tā dēvētās ārsta vizītes, korespondenta vizītes, vizītes pie pašvaldības pārstāvjiem, vizītes pie Mūzikas akadēmijas rektora u. c.

Vizīte pēc būtības ir līdzīga apciemojumam. Taču ārsta ierašanos mēs neuzskatām par apciemojumu, bet gan par vizīti, tāpat arī mēs dodamies vizītē pie valsts un pašvaldību pārstāvjiem. Mēs neuzskatām, ka policists iet ciešos pie likuma pārkāpēja, bet gan dodas vizītē. Ja apciemojumi uzskatāmi par draudzības, pieklājības un cieņas apliecinājumu, tad vizītei ir oficiālāks raksturs.

Vizītes visā pasaulē kļuvušas par mūsdienu dzīves nepieciešamību un tradīciju saskarsmē ar citiem cilvēkiem, par pieklājības, draudzības un cieņas apliecinājumiem. Vizītēs lieti noder vizītkartes.

Vizītkarte ir neliela kartīte, kurā parasti norādīts vārds, uzvārds, ieņemamais amats, adrese, tālrunis, fakss vai e-mails.

Vizītkartes pasniegšana ir pieklājīgs, ērts un visā pasaulē izplatīts iepazīšanās un kontaktu nodibināšanas veids, kā arī cieņas un goda apliecinājums. **Vizītkarte kļuvusi par savstarpējo attiecību saskarsmes simbolu**, kas zināmā mērā pauž attiecīgā cilvēka sociālo stāvokli sabiedrībā.

Tā sevišķi noderīga ceļojumos, ekskursijās,

komandējumos, kā arī konferencēs, apspriedēs, sanāsmēs un citos gadījumos. Vizītkarte var būt kā līdzeklis sadarbības uzsākšanai un izveidei, kā arī piemiņai.

Starptautiskajā saskarsmē izplatītākie izmēri vizītkartei ir **90x50 mm (vīrieša)** un **vizītkartei – 80x40 mm (sievietes)**. Šie vizītkaršu lielumi ir ērti lietošanai. Dažās citās valstīs vizītkaršu lielumi ir atšķirīgi. Piemēram, Anglijā vīrieša vizītkarte ir nedaudz mazāka par sievietes vizītkarti, Francijā un Vācijā izmanto mazliet lielākas vizītkartes nekā Anglijā un Somijā.

Vizītkartes izgudrojuši ķīnieši. Pēc ķīniešu parauga tās plaši lieto visos kontinentos. **Eiropā vizītkaršu lietošanu pārņēma XVI gadsimtā no Ķīnas.** Saskarsmē, īpaši saviesīgos dzīves notikumos, vizītkarte tika ieviesta XVII gadsimtā Luija XIV galmā Francijā. Gadiem ritot, vizītkartes kļuva populāras daudzās pasaules valstīs.

Jau kopš seniem laikiem **vizītkartes plaši izmanto tiešu un neklātienas kontaktu nodibināšanai un uzturēšanai** starp atsevišķiem cilvēkiem, iestāžu un uzņēmumu pārstāvjiem, delegāciju locekļiem, sadarbības partneriem, valsts iestāžu oficiāliem darbiniekiem, juridiskām un fiziskām personām.

Tā vienkāršo iepazīstināšanu, atvieglo iespējas iepazīties, sazināties, uzturēt un paplašināt draudzīgas un lietišķas attiecības ar vajadzīgām un patīkamām personām, kā arī sniedz informāciju par attiecīgo cilvēku. Vizītkartes noderīgas, izsakot pateicību, laimes vēlējumus un līdzjūtības apliecinājumus.

Mūsdienās vizītkartes galvenokārt pasniedz oficiālās un neoficiālās pieņemšanās, lietišķās un diplomātiskās sarunās, ikdienas darba gaitās un norisēs, iepriekšējās iepazīšanās nolūkā, lai reklamētu savu uzņēmumu vai firmu, ražojumu veidus un sortimentu, sasniegumus un perspektīvas u. tml.

Vizītkartei ir gan reprezentatīvs, gan informatīvs raksturs. **Vizītkartē jāsniedz pareiza, skaidra un saprotama informācija.**

Vizītkartes noformējums un teksts atkarīgs no attiecīgās valsts tradīcijām, informācijas apjoma un izvietojuma, kā arī no vizītkartes īpašnieka gaumes un tā, kādam nolūkam vizītkarte paredzēta.

Vizītkartēm jāizvēlas labas kvalitātes stingrs papīrs vai cits materiāls. Tekstam jābūt lakoniskam, noformētam augstā mākslinieciskā līmenī. Parasti vizītkartes pagatavo tipogrāfijā.

Uzrakstus raksta tikai uz vizītkartes vienas puses. Nav vēlams vizītkarti pārblīvēt ar informāciju un dizaina papildinājumiem. Vizītkartē neklājas izdarīt labojumus. Papildtekstu var uzrakstīt vizītkartes otrajā pusē.

Ieteicams atsevišķas vizītkartes rakstīt latviešu valodā un citas – tās valsts valodā, kurā paredzēts uzturēties, vai arī kādā pasaules izplatītākā valodā (angļu, franču, vācu, krievu). Vizītkartē var būt atainots arī, piemēram, firmas, organizācijas vai uzņēmuma attēls, iestādes atpazīšanas zīme vai logo (nospiedums). Komercaprindās iecienītas ir arī vizītkartes ar fotouzņēmumu, taču jāraugās, lai tas nenomāktu galveno informāciju.

Vizītkaršu veidi

Nosacīti izdala vairākus vizītkaršu veidus. Izplatītākie ir šādi:

Privātpersonas vizītkarte – ar vārdu, uzvārdu kartītes vidū, mājas adresi – lejā, kreisajā pusē, tālruni – lejā, labajā pusē. Dažkārt uzrāda arī nodarbošanos. Šādas vizītkartes paredzētas privātai saskarsmei, un tās var pasniegt radiem, draugiem un paziņām, ar kuriem nav saistīti oficiāli un lietišķi darījumi.

Iestādes darbinieka vizītkarte – ar iestādes logotipu, pilnu iestādes nosaukumu,

vārdu, uzvārdu, nodarbošanos, ieņemamo amatu, darbavietas adresi, tālruņa un telefaksa numuru. Tā dēvētajās **iestādes vizītkartēs** vārdu un uzvārdu neuzrāda.

Biznesa darījumu vizītkartē vārdu un uzvārdu izvieto kartītes centrā, zem tā raksta ieņemamo amatu. Uzņēmuma vai firmas nosaukumu izvieto kartītes vidū vēl zemāk vai kreisajā apakšējā stūrī, bet tālruņa vai faksa numuru – apakšējā stūrī pa labi. Šai vizītkartei var būt lielāks izmērs, parasti tajā ir vairāk informācijas.

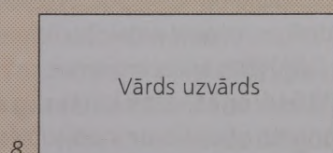
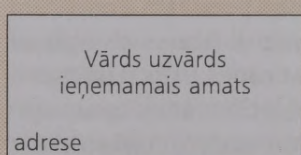
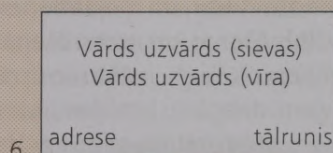
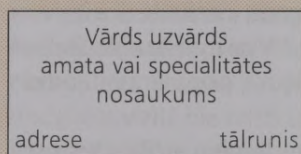
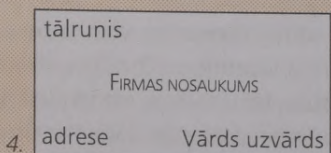
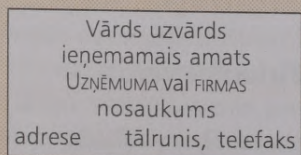
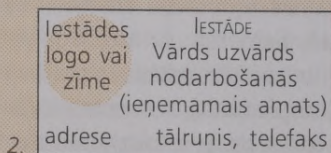
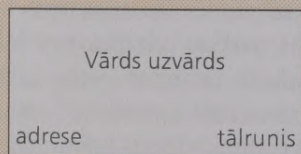
Tirdzniecības pārstāvja vizītkartes centrā ir firmas nosaukums, adrese – apakšējā stūrī, kreisajā pusē, bet pārstāvja vārds, uz-

vārds – labajā apakšējā stūrī, tālruņa numurs – augšējā kreisajā stūrī.

Profesionālās vizītkartes centrā ir vārds un uzvārds, zem tā raksta amata vai specialitātes nosaukumu. Adrese – apakšējā kreisajā pusē, tālruņa numurs – lejā, labajā pusē.

Ģimenes vizītkarte – ar abu laulāto vārdiem un uzvārdiem, mājas adresi un tālruņa numuru. Šo vizītkarti pasniedz kopējiem draugiem, paziņām un radniekiem.

Starptautu darījumos populāra ir oficiālā vizītkarte, kurā norādīts vārds, uzvārds, amats, adrese, un **neoficiālā vizītkarte**, kas paredzēta neoficiāliem gadījumiem un kurā norādīts tikai vārds un uzvārds.



Vizītkaršu veidi:

1. – *privātpersonas vizītkarte*, 2. – *iestādes darbinieka vizītkarte*, 3. – *biznesa darījumu vizītkarte*, 4. – *tirdzniecības pārstāvja vizītkarte*,

5. – *profesionālā vizītkarte*, 6. – *ģimenes vizītkarte*, 7. – *oficiālā vizītkarte*, 8. – *neoficiālā vizītkarte*.

Vizītkarte norāda attieksmi pret adresātu. Piemēram, pateicību, līdzjūtību, apsveikumu, t. i., gadījumos, kad cilvēks vēlas izteikt savu attieksmi bez personīgas līdzdalības.

Šai sakarā **starptautiskajā praksē ir pieņemti simboliski apzīmējumi** (no franču valodas) attieksmē pret adresātu:

- P. R. (*pour remercier*) – pateicības izteikšana (pateicoties),
- P. F. (*pour féliciter*) – apsveikums (apsveicot),
- P. C. (*pour condoleances*) – līdzjūtības izteikšana (izsakot līdzjūtību),
- P. F. C. (*pour faire connaissance*) – prieks par iepazīšanos (iepazīstoties),
- P. P. (*pour presenter*) – iepazīstinot,
- P. P. C. (*pour prendre congé*) – atsveicināšanās (atvadoties),
- P. F. N. A. (*pour féliciter nouvel an*) – apsveikums Jaunajā gadā (vēlot laimīgu Jauno gadu).

Vizītkartes pasniegšana un nosūtīšana

Pasniedzot vai nosūtot vizītkarti citu zemju pārstāvjiem, šos simboliskos apzīmējumus raksta ar zīmuli vizītkartes apakšējā, kreisajā stūrī.

Iepazīstoties pirmais vizītkarti pasniedz amatā zemāk stāvošais vai jaunākais. Saņemto vizītkarti pieklājas tūlīt pat izlasīt, pateikties par to un pasniegt pretī arī savējo.

Vīrietim, iepazīstoties ar precētu sievieti, jāpasniedz vai jānosūta vizītkarte arī viņas laulātajam draugam.

Ja vīrietis viesojas pie precēta pāra, viņam jāpasniedz sava vizītkarte sievai un vīram atsevišķi.

Vizītkarti var nosūtīt arī iepriekšējās iepazīšanās vai darījumu uzsākšanas nolūkā.

Ar vizītkarti (rakstveidā tās otrajā pusē) **var izteikt**

- ielūgumu uz tikšanos,
- ielūgumu uz kādu pasākumu,
- ielūgumu uz pusdienām,
- atbildi uz saņemto ielūgumu,
- apsveikumu radiem, draugiem, paziņām,
- atbildi uz saņemto apsveikumu,
- atvainošanas, piedošanu,
- pateikšanos par izrādīto uzmanību un laipnību,
- pateikšanos par sirsniņu uzņemšanu.

Vizītkarti nosūtīšanai ievieto aploksnē bez papildus aplikta papīra. Atsūtītā vizītkarte ir līdzvērtīga tiešajai vizītei, kad vizītkarti pasniedz personīgi.

Ja vizītkarte saņemta pa pastu, tad kā pateicība jānosūta atbildes vizītkarte.

Ja vizītkarti palūdz kādam nodot tieši personīgi, aploksnī var neaizlīmēt.

Sūtot ziedus un (vai) dāvanas kādai personai, var pievienot arī vizītkarti.

Pirmskara Latvijā, īpaši kopš trīsdesmitajiem gadiem, attieksmes izpaušana ar vizītkarti bija iecienīta. Mūsdienās vizītkartes plašāk sāka izmantot līdz ar neatkarības atgūšanu, un šodien gandrīz nav tādu iestāžu, firmu vai uzņēmumu, kuras nelietotu vizītkartes. Vizītkartes iecienījušas arī privātpersonas.

Neklājas

- vizītkartes tekstā izdarīt labojumus un svītrojumus,
- vizītkarti pasniegt "katram garāmgājējam",
- vīrietim pasniegt mazpazīstamai sievietei vizītkarti, kurā uzrādīts viņa amats, tituli, goda nosaukumi un citi slavinājumi, jo tas var dāmu mulsināt,
- sievietei atstāt savu vizītkarti vīrieša mājās.

4. GATAVOŠANĀS CITU VALSTU PĀRSTĀVJU PIENĒMŠANAI

Pirms citu zemju pārstāvju ierašanās nepieciešama savlaicīga un rūpīga sagatavošanās.

Katra pieņemšana vienmēr rūpīgi jāpārdomā, jāizplāno un jāsāk tai praktiski gatavoties. Visos sīkumos pieņemšanas rīkošanā un norisē viennozīmīgus priekšrakstus un pamācības grūti sniegt, taču nepieciešams zināt, noskaidrot un veikt svarīgākos priekšdarbus, jo tas palīdz organizētājiem nodrošināt pieņemšanu attiecīgā līmenī un atbilstoši starptautiskajai praksei.

Pieņemšanas svarīgākie priekšdarbi un to izpildes secība varētu būt šāda:

- pieņemšanas veida un rakstura noteikšana;
- pieņemšanas vietas un laika izvēle;
- ielūdzamo personu saraksta izveidošana;
- ielūgumu sagatavošana un izsūtīšana;
- vīzu un citu oficiālu dokumentu noformēšana;
- izdevumu tāmes izveidošana;
- sagaidīšanas un pavadīšanas komisijas izveide vai atbildīgās personas iecelšana;
- viesnīcu un uzturēšanās vietu noteikšana;
- transporta nodrošināšana;
- lietišķu kontaktu un sadarbības izveides kārtības noteikšana;
- sarunu, apspriežu, semināru un citu pasākumu norises noteikšana;
- pieņemšanas veida izvēle un personālsastāva noteikšana:
 - sarunām un apspriedēm,
 - protokolu un citu dokumentu izveidošanai,
 - līguma projekta izstrādei un parakstīšanai,
 - oficiālai pieņemšanai un godināšanai,
 - ēdienkartes izveidošanai, pusdienu un vakariņu rīkošanai,

- vietu noteikšanai oficiālās pieņemšanās un pie galdā,
- tostu un runu sagatavošanai,
- dāvanu, suvenīru un apbalvojumu apmaiņai;

- pieņemšanas norises plāna un scenārija izveidošana;
- pieņemšanas nobeiguma daļas precizēšana;
- kultūras un izklaides pasākumu piedāvājuma konkretizēšana;
- pavadīšanas norises noteikšana.

Atkarībā no **pieņemšanas veida un rakstura**, nosacīti izšķir **oficiālās un neoficiālās**, kā arī **jauktās pieņemšanas**.

Rūpīgāk un atbildīgāk nekā neoficiālās un jauktās pieņemšanas jāsgatavo **oficiālās pieņemšanas, uz kurām aicina tikai amatpersonas** – galvenokārt delegāciju vai iestāžu, organizāciju, biedrību, firmu, fondu un citu institūciju vadītājus.

Šo pieņemšanu būtiskākā iezīme ir plašu, svarīgu, nozīmīgu un svinīgu oficiālu pieņemšanu organizēšana, kad **oficiālajām amatpersonām tiek veltīta vislielākā uzmanība un laipnība**.

Mazāku piepūli prasa **neoficiālu pieņemšanu sagatavošana, uz kurām ielūdz oficiālas amatpersonas ar dzīvesbiedrēm, kā arī jauktās pieņemšanas, kurās piedalās gan oficiālas amatpersonas, gan neoficiālas personas**.

Īpaši svinīgas mēdz būt vakara pieņemšanas, mazāk svinīgas – dienas pieņemšanas.

Pieņemšanas vieta un laiks. Oficiālām, plašām un svinīgām pieņemšanām izvēlas greznākas un plašākas pieņemšanas telpas. Visbiežāk izvēlas restorānu ar labu reputāciju un augstu apkalpošanas kultūru.

Atbilstoša pieklājība izrādāma ārzemju viesiem, personām, kuras ieradušās pirmo reizi, kā arī goda viesiem.

Mazāk oficiālas pieņemšanas ar nelielu viesu skaitu organizē attiecīgas iestādes, firmas vai organizācijas telpās vai arī personīgajā mājā.

Nosakot **pieņemšanas datumu**, svarīgi iegaumēt, ka **pieņemšanas un prezentācijas neorganizē**

- svinamās dienās un brīvdienās,
- sēru dienās un reliģiskos svētkos,
- valsts svētkos un atceres dienās.

Nosakot **pieņemšanas laiku**, jāņem vērā pieņemšanas veids un raksturs, kā arī jāievēro, vai tā būs dienas vai vakara pieņemšana.

Jāņem vērā arī uzaicināto viesu aizņemība.

Jānosaka un jāprecizē ielūdzamo viesu skaits.

Uzaicinot uz pieņemšanu, parasti sūta ielūgumu.

5. IELŪDZAMO PERSONU SARAKSTS UN IELŪGUMI

Ielūdzamo viesu saraksta izveidošana jāveic ļoti rūpīgi. Vispirms nepieciešams noteikt iespējamo ielūdzamo **viesu kopskaitu**, šo viesu **izvietojuma iespējas** izvēlētajās pieņemšanas telpās, viesu **kulturālas** un optimālas **apkalpošanas iespējas**, viesu ērtības un viņu labsajūtas nodrošinājumu.

Jāizvairās no saspīestības kā pieņemšanas telpās, tā pie galdiem, pastaigu un atpūtas vietās.

Ja viesi piedalās ar dzīvesbiedrēm, tad arī pašmāju ielūgtajiem pārstāvjiem pieņemšanā jāierodas ar dzīvesbiedrēm, nodrošinot arī viņām pilnu servisu.

Izveidojot **ielūdzamo personu sarakstu**, lietderīgi ņemt vērā viņu

- psiholoģisko saderību,
- valodas zināšanas,
- piederību attiecīgām iestādēm, firmām,

- organizācijām un citiem grupējumiem,
- komunikatīvās spējas,
- savstarpējās simpātijas,
- lietišķu nepieciešamību pēc saskarsmes ar kādu noteiktu personu.

Tas sevišķi jāņem vērā, izvietojot viesus pie galda. Svarīgi, lai tiktu ievērotas blakus vai netālu sēdošo intereses, risināmās problēmas, iesāktā vai turpmākā kopdarbība u. tml.

Vērā ņemams arī iespējamais viesu skaits un to viesu skaits, kuri kādu iemeslu dēļ nevar ierasties uz pieņemšanu.

Pēc viesu saraksta izveidošanas un precizēšanas jāsāk ielūgumu sagatavošana un izsūtīšana.

IELŪGUMI UN ATBILDES UZ TIEM

Ielūgumi satur informāciju par pasākumu, datumu, laiku, vietu un apģērbu.

Atbilstoši starptautiskajai praksei valdības, dažādu iestāžu, organizāciju, firmu, biedrību, fondu vai citu institūciju pārstāvji ielūdz attiecīgas personas uz pieņemšanu vai svinībām par godu svarīgiem notikumiem, atceres dienām un citiem pasākumiem.

Ielūgumā norādīta **persona, kas ielūdz, kādā sakarā**, arī pasākuma veids un raksturs, rīkošanas diena, datums, laiks, vieta, apģērba veids. Parasti ielūguma veidlapas iespiež tipogrāfijā, taču pieklājīgi būtu ar roku tajās ierakstīt

- ielūdzamās personas vārdu un uzvārdu;
- amatu un titulus, piemēram, zinātnisko grādu (maģistrs, doktors u. c.), zinātnisko nosaukumu (profesors, akadēmiķis u. c.), dienesta pakāpi (militārpersonām), goda nosaukumu (Goda biedrs, Goda doktors u. c.). Aplūkosim dažu ielūgumu paraugus!

Ielūgumus raksta

- savas valsts pasākumos – valsts valodā;

- starpvalstu pasākumos ārzemju viesiem – izplatītākajās svešvalodās (angļu, vācu, franču u. c.);
 - savas un citu valstu kopīgos pasākumos – valsts valodā un klātesošo ārzemju pārstāvju valodā.
- Ja ielūgums paredzēts divām personām, tad visbiežāk raksta, piemēram, **Augsti godātam N. kungam ar kundzi**.
Ja ģimenē augstākstāvošā amatā ir kundze un galvenokārt tiek aicināta viņa, tad raksta **Ļoti cienītajai N. kundzei ar kungu**. Šajā gadījumā kungs ir pavadonis. Agrāk mēdza kundzei un kungam sūtīt atsevišķus ielūgumus.

Rīgas domes priekšsēdētājs
lūdz

profesora Māra Villeruša kunģu ar kundzi

paģodināt ar savu klātbūtni

**Latvijas Republikas proklamēšanas 82. gadadienai
veltīto sviniģo sarīkojumu**

sestdien, 2000. ģada 18. novembrī,
pulksten 18.00 vakarā

Latvijas Nacionālajā teātrī Kronvalda bulvārī 2

Tumšs uzvalks

Jūsu vietas: parters 5. r., 8., 9. vieta

Latvijas Valsts prezidents un Aina Ulmanes kundze
lūdz

E. Zilberta kunģu ar kundzi

paģodināt ar savu klātbūtni
sviniģo pieņemšanu par ģodu

Latvijas Republikas proklamēšanas 77. ģadskārtai

sestdien, tūkstoš deviņi simti deviņdesmit piektā ģada astoņpadsmitajā novembrī
no pulksten septiņiem līdz deviņiem vakarā

Smokiņģs, parādes tērps

Rīģas pils Valsts svētku zālē

Latvijas Republikas Saeimas priekšsēdētājs
Jānis Straume

lūdz Jūs, *A. god. E. Šulca kungs*,
paģodināt ar savu klātbūtni
pieņemšanu

par godu konferences “Latvijas Republikas Satversme
un Eiropas Savienības tiesību sistēma” dalībniekiem

piektdien, 1999. gada 26. novembrī, plkst. 18.30
Saeimas Viesu zālē

Fraka
Atteikumi 708 7331

Jēkaba ielā 11

Mazliet par apģērbu. Ielūgumā uz svinīgiem pasākumiem un pieņemšanām parasti ir norāde par apģērbu veidu (vienmēr netiek norādīts). Lielākoties uz ielūgumiem ir norāde par kunga apģērbu, pieņemot, ka kundzes apģērbs būs atbilstošs kunga garderobei.

Protokols neierobežo gērbšanās brīvību nevalstiskos pasākumos, un attiecībā uz apģērbu nav noteiktu prasību. Taču, saņemot ielūgumu uz valsts vai pašvaldības svētku pasākumu – uz svinībām, kuras rīko par godu valsts dzīves svarīgam notikumam vai jubilejai, vajadzētu ievērot prasības, kas norādītas ielūgumā. Konkrētā ielūgumā tiek rakstīts viens no etiķetes variantiem, piemēram, fraka, smokings, tumšs uzvalks, dienas uzvalks, reformēts apģērbs, vakartērps.

Ielūgumā – aicinājums ierasties frakā. Šāds aicinājums tiek izteikts uz augstiem un nozīmīgiem valsts svētkiem. Fraka velkama arī ļoti greznās un oficiālās pieņemšanās, ballēs, vakariņās.

Dāmas var tērpties greznās kleitās, rotāties ar dārglietām, greznoties ar kažokādām, vilkt kājās elegantas laiviņas. Piemērota ir arī grezna, pieguļoša un pietiekami gara vakarkleita. Nav piemērots bikškostīms. Kleitai var būt dziļš dekoltē, atkailināti pleci, bagātīgi drapējumi un cimdi, kas velkami tikai pie bezpiedurkņu kleitas. Piemērots dāmām ir arī īpaši grezns vakartērps vai gara vakarkleita ar atkailinātām rokām un gariem cimdkiem. Tie nav jānovelk ne sasveicinoties, ne dejojot, taču cimdi jānovelk, sēžoties pie galda un ēdot.

Kungi pie frakas sprauž ordeņus un goda zīmes. Ja kungi lūgti ierasties frakās, militāras personas velk īpašu smokingu.

Ja kungs ir frakā, tad dāmai jāizvēlas visgreznākais un elegantākais tērps.

Fraka protokolā tiek pieprasīta reti – īpaši svarīgos valsts un sabiedriskās dzīves svētkos.

Ielūgumā – aicinājums ierasties smokingā. Ja ielūgumā rakstīts “smokings”, tad pieklājas vilkt smokingu, taču drīkst izvēlēties

arī augstas kvalitātes tumšu uzvalku, kas nebūs pieklājības nosacījuma pārkāpums. Smokinga tērpam piemērotas melnas lakādas kurpes.

Smokings tiek vilkts svinīgās pieņemšanās un vakariņās.

Vēlams, lai dāmai būtu grezna žakete ar pusgariem svārkjiem vai kleita un slēgtas kurpes. Dāmas tērpam jābūt ar piedurknēm. Optimālais tērpa garums – līdz potītēm. Dāmas var tērpties arī vakarkleitā vai vakartērpā. Neklājas tērpties bikškostīmā.

Dāmai nevajadzētu tērpties pārāk grezni, kā arī neklājas atļauties dziļu dekoltē un vilkt cimdušus, kā tas paredzēts, ja kungs tērpties frakā.

Ielūgumā – aicinājums ierasties tumšā uzvalkā. Vīspiemērotākais ir klasiskais melnais uzvalks ar krāšņāku kaklasaiti vakaram un atturīgāku – dienai.

Ja svēku pasākums notiek dienas pirmajā pusē, tad dāmai piemērots elegants, lietišķs, vidēja garuma kostīms, kā arī bikškostīms. Taču bikškostīms vairāk piemērots svinībām dienas otrajā pusē, it īpaši, ja tas ir grezns un izsmalcināts.

Pie tumša uzvalka dāmai nevajadzētu tērpties garā vakarkleitā, labāk – īsā.

Piemērota eleganta, svinīga, nedaudz konservatīva kleita vai kostīms.

Ielūgumā – aicinājums ierasties dienas uzvalkā. Tas parasti var būt tumši pelēks, brūns, zils, viegli svītrots vai neuzkrītoši rūtots uzvalks. Piemērots ir gaiši zils vai vienkāršs virskreklis. Dāma izvēlas vienkāršsainu vai viegli svītrotu, gaumīgi šūtu, lietišķu, vidēja garuma kostīmu, kleitu vai bikškostīmu. Piemēroti slēgtie apavi vai kurpes ar vaļēju papēdi. Atbilstošas ir elegantas, ne pārāk greznas rotaslietas, kā arī mērena kosmētika.

Ielūgumā – aicinājums ierasties neformālā apģērbā. Brīva apģērba izvēle. Taču tam jābūt svētku tērpam.

Kungiem piemēroti dažādu toņu gaiši uzvalki vai rūtota žakete ar vienkāršsainām biksēm. Pie košiem uzvalkiem atbilstošas ir mazāk spilgtas kaklasaites un otrādi.

Dāmas arī izvēlas košus, gan vienkāršsainus, gan svīttrainus, gan rūtotos, gan puķainus un citu krāsu salikuma tērpus. Arī apavi var būt dažādas formas un modifikācijas.

Neformāls apģērbs protokolā tiek pieprasīts reti.

Ja ielūgumā apģērba veids nav norādīts, tas nozīmē, ka ielūgtajā pasākumā kungi var ierasties **uzvalkā**, bet dāmas – **kostīmā**.

Brīvā stilā var gērbties svinību izbraukumā zaļumos, brīvā dabā. Arī uzvedība dabā var būt brīvāka un atraisītāka, taču neklājas piejaut nekulturālības un vaļības.

Ja pasākums notiek ne visiem zināmā vietā, ielūgumam vajadzētu pievienot shematisku plānu vai karti ar paskaidrojumiem par pasākuma notikšanas vietu, iespējām tur nokļūt, transporta veidu, vilciena vai autobusa atiešanas laiku un automašīnu stāvvietām, kā arī pasākuma beigu laiku.

Dažkārt ielūgumam pievieno arī **pasākuma norises programmu** un **min goda viesus**, ja tādi paredzēti.

Ielūgumu uz pieņemšanu vai citu svinīgu pasākumu **pieklājīgi** ir izsūtīt **ne vēlāk kā divas trīs nedēļas iepriekš**. Nevajadzētu to darīt agrāk vai vēlāk.

Atbilde uz ielūgumu. Pēc ielūguma saņemšanas vispirms ar to rūpīgi jāiepazīstas un jāiegaumē, ka svarīga ir ielūguma daļa, kas norāda **uz atbildēšanu un paziņošanu par ierašanos** vai **neierašanos**. Te iespējami vairāki varianti. Piemēram, **R. S. V. P.** – no franču valodas (*repondez s'il vous plait*) – lūdzu, atbildiet (latviski raksta **L. A.**). Parasti tiek norādīta arī adrese vai tālruņa numurs, pa kuru atbildēt.

Pieklājīgi ir nosūtīt atbildi uz ielūgumu, izsakot pateicību un paziņojot par ierašanos vai neierašanos. Atteikuma gadījumā jāpaziņo nekavējoties, bet ierašanās gadījumā – ne vēlāk kā 2–3 dienu laikā pēc ielūguma saņemšanas. Tas palīdzēs pasākuma organizētājiem laikus zināt personu skaitu, kas tiešām ieradīsies. Dažkārt ielūgumā norādīts datums, līdz kuram vajadzētu saņemt atbildi.

Atbildi uz ielūgumu pieklājas sniegt rakstveidā. Pateicību izsaka dažos teikumos. Atbildēt pa tālruni vai faksu neklājas, izņemot gadījumus, kad ielūgumā ir norādīts tālruņa vai faksa numurs atbildes paziņošanai.

Atteikumam par neierašanos var būt vairāki iemesli, piemēram, sēru gadījumā, slimības vai aizņemtības dēļ.

Personai, kas saņēmusi ielūgumu, nav pieklājīgi to nodot citam un savā vietā sūtīt citu cilvēku.

6. ĀRZEMJU PĀRSTĀVJU SAGAIĀŠANA

Atbildīga un godpilna ir citu valstu pārstāvju sagaidīšana, jo tā nereti ir viņu pirmā iepazīšanās un pirmie iespaidi par apmeklēto valsti. Sagaidīšanai jānoris atbilstoši Starptautiskā protokola nosacījumiem un starptautiskajai praksei.

Ārzemju pārstāvjus un viesus parasti sagaida iestādes, organizācijas, firmas, uzņēmuma, sabiedrības vai citu institūciju pārstāvji, kuri viesus uzlūguši, kā arī privātpersonas.

Sagaidītāju delegācijas vadītājam vajadzētu būt tāda paša līmeņa pārstāvim kā viesu delegācijas vadītājam vai tikai nedaudz zemāka ranga pārstāvim.

Izšķir sākotnēju jeb starpposma un oficiālu sagaidīšanu.

Sākotnēja (starpposma) sagaidīšana pa-

rasti notiek ierašanās vietā – lidostā, dzelzceļa stacijā, ostā vai uz valsts robežas.

Pirmais ar sevi iepazīstina sagaidītāju delegācijas vadītājs. Viņš viesus iepazīstina ar pārējiem sagaidītājiem ranga secībā. Pēc tam šo procesu veic ārzemju pārstāvju delegācijas vadītājs.

Sagaidītājiem ir jādara viss iespējama, lai nekādi starpgadījumi un nepatīkami sūkumi nesabojātu ārvalstu pārstāvju iespaidu, neaizkavētos oficiālā sagaidīšana un visa turpmākā sadarbība.

Ātri jāsaņem viesu bagāža un bez liekas kņadas viesi jāaicina uz automašīnām vai autobusiem. Sagaidītāju pavadībā ārzemju pārstāvji dodas uz paredzēto uzturēšanās vietu – rezidenci.

Atbilstoši starptautiskajai praksei vietas automašīnā ir paredzētas saskaņā ar ieņemamo amatu un sabiedrisko stāvokli.

Pirmā – goda vieta (viesu delegācijas vadītājs) – ir aizmugures sēdekļi, labajā pusē (automašīnas kustības virzienā).

Otrā vieta – blakus – ir paredzēta sagaidītāju pirmajai personai.

Vieta blakus šoferim paredzēta tulkam vai otrajai personai, kas sagaida viesus. Pārējās vietas automašīnā paredzētas viesu delegācijas locekļiem.

Automašīnai pie ietves jāapstājas tā, lai izkāpt varētu ērti no labās puses (ap 20 cm no ietves).

Pirmie automašīnā sēžas viesi, tad – pavadītāji.

Pirmais iekāpj pasažieris, kas apsēžas goda vietā, pēc tam – pasažieris, kas ieņem otro vietu, pēc tam – pārējie. Pirmā izkāpj galvenā persona, tad – pārējie.

Ārzemju pārstāvju dzīvesbiedres brauc vai nu tajā pašā mašīnā, vai citā un sēž aizmū-

gures sēdekli. Sievietēm neklājas sēdēt blakus šoferim, arī taksometrā ne.

Ja jāsagaida tikai viens ārzemju pārstāvis, tad arī sagaidītājs nereti brauc pretī viens pats, visbiežāk ar savu mašīnu. Viesim piedāvā vietu sev blakus, labajā pusē, vai arī aizmugurē.

Ja oficiālās vizītes laikā automašīnā kopā ar augsta ranga citas valsts pārstāvi brauc tāda paša ranga mūsu valsts pārstāvis, **tad mašīnas priekšā – pa labi novietojams viesu valsts karodziņš, bet pa kreisi – Latvijas karodziņš.**

Mūsu sagaidītāju vadītājam viesus pieklātos pavadīt līdz viesnīcai vai tās priekštelpai, nevis līdz pašam numuram.

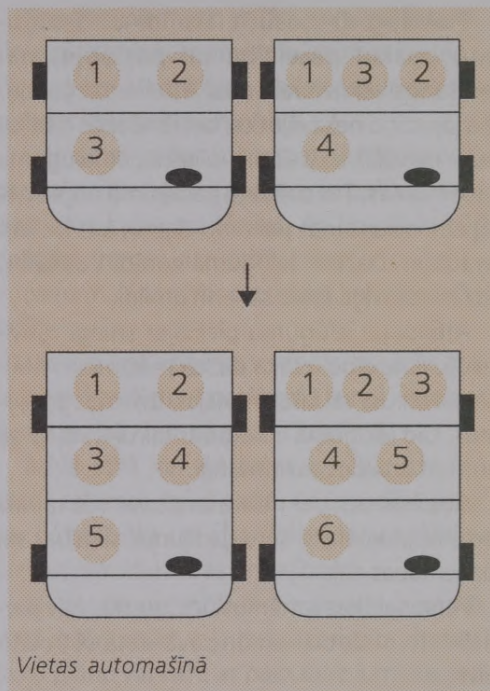
Tas ir interesanti!

Korejā sagaidītājus aicina līdzī viesnīcas numurā un jau šajā pirmajā tikšanās reizē pasniedz suvenīrus, kas reprezentē atbraukušos, turpretī Francijā tas skaitās nekulturāli, un dāvanas pasniedz turpmākajās tikšanās reizēs.

Oficiālās sagaidīšanas ceremonija parasti notiek ielūgumā norādītajā uzturēšanās vietā – rezidencē vai attiecīgajā pašvaldības iestādē, organizācijā, firmā, savienībā vai biedrībā. Šāda sagaidīšana noris svinīgi, un tajā notiek viesu un oficiālo partneru sastapšanās, sasveicināšanās un iepazīšanās.

Telpā viesus sagaida iestādes, organizācijas vai pašvaldības vadītājs ar pavadoniem. Sagaidītāju vadītājs vispirms sasveicinās ar viesu vadītāju, tad – ar pārējiem. Reizē ar sasveicināšanos ārzemju pārstāvjus iepazīstina ar sagaidītāju vadītāju.

Pēc tam sagaidītāju vadītājs savus pavadonus iepazīstina ar galveno viesi un viņa pavadoniem. Pēc mūsu vadītāja uzaici-



Vieta automašīnā

nājuma galvenais viesis apsēžas goda vietā – no sagaidītāju vadītāja pa labi. Tad aicina apsēsties pārējos, viesiem norādot viņiem paredzētās vietas.

Sagaidītāju vadītājs un galvenais viesis apmainās ar īsiem vispārējiem labvēlības apliecinājumiem, neskarot būtiskus darba jautājumus. Šeit lietišķas sarunas parasti nenotiek. Ja pasniedz ziedus, tad tikai viesu dāmām.

Pēc neilgas laipnību apmaiņas sagaidītāju vadītājs pieceļas. Viņa piemēram seko pārējie. Pēc atsveicināšanās no viesu delegācijas vadītāja un viņa pavadoniem sagaidītāju vadītājs paliek stāvēt telpā, līdz viesi mājinieku pavadībā dodas uz darba sarunām.

Oficiālajām valodām sarunu laikā jābūt latviešu un viesu valsts valodā.

7. LIETIŠKĀS TIKŠANĀS UN DARBA SARUNAS

*Smalkjūtība ir apzināšanās,
cik tālu drīkst iet, lai neaizietu
par tālu.*
Ž. KOKTO

*Lieli ļaudis, gudri ļaudis,
Tie vis daudz nerunā –
Tie izloba valodīņu
Kā no rieksta kodoliņu.*

LATVIEŠU TAUTASDZIESMA

Tikšanās un sarunās abām pusēm svarīgi ir panākt savstarpēju saprašanos, uzticēšanos, cieņu, mērķtiecīgu rīcību, radošu un aktīvu sadarbību, lai pozitīvi un lietišķi risinātu izvirzītās problēmas.

Sekmes sarunās nodrošina

- iepriekšēja rūpīga un pamatīga sagatavošanās;
 - nopietna attieksme pret sarunām un to izpratne;
 - sākotnējā sarunu dalībnieku ārējā tēla ietekme un nozīme;
 - prasmīga un lietišķa sarunu vadīšana;
 - visu sarunu dalībnieku aktīva piedalīšanās sarunās un problēmu risināšanās;
 - saprātīgu un reāli īstenojamu lēmumu pieņemšana;
 - nopietna apņemšanās un vēlme pieņemto lēmumu konsekventi un kvalitatīvi realizēt dzīvē;
 - dalībnieku profesionālā meistarība, viņu erudīcija un problēmu pilnīga pārzināšana, kā arī sarunu vadīšanas māksla.
- Svarīgi, lai sarunu vadītājs un katrs

dalībnieks būtu izglītots un pieredzējis speciālists, ar augstu profesionālu kompetenci, labs diplomāts un orators, apveltīts ar lieliskām komunikatīvām un organizatora spējām.

Vēlams, lai sarunu vadītājs prastu kādu svešvalodu un pārzinātu lietišķo dokumentu noformēšanu attiecīgajā valodā.

Jau laikus pirms sarunām vajadzētu noskaidrot partneru domas, uzskatus, koncepcijas, intereses, nostāju, ierosinājumus un priekšlikumus. To panāk ar saraksti, tālruņa sarunām, telefaksa starpniecību, kā arī ar iepriekšējām konsultācijām vai sarunām neoficiālā līmenī.

Atkarībā no attieksmes pret sarunām tās iedala trīs kategorijās.

Pirmā kategorija – vienu no pusēm maz interesē nopietnas sarunas un konkrēti rezultāti.

Otrā kategorija – ieinteresētība ir lielāka, taču vērojama visai pasīva attieksme pret pozitīviem sarunu rezultātiem un aktīvu, lietišķu turpmāko sadarbību.

Trešā kategorija – dalībnieki dara visu iespējamo, lai sarunas būtu lietišķas, radošas, mērķtiecīgas un rezultatīvas.

Vislielākā nozīme ir trešās kategorijas sarunām, īpaši, ja tās noris augstākajā līmenī, kad abas sarunu puses ieinteresētas objektīvu un dzīvē realizējamu lēmumu pieņemšanā.

Rezultāti ir atkarīgi no abu pušu sarunu dalībnieku savstarpējās izpratnes. Jāsaprot, ka lietišķu sarunu dalībnieki nav ne ienaidnieki, ne pretinieki, bet ir partneri, kas cenšas panākt savstarpēji pieņemamu problēmu risinājumu, jo tikai tad iespējama turpmākā sadarbība.

Dalībnieku izvietojums un sarunu ilgums. Darba sarunās nozīmīgs ir galdu izkārtojums telpā un dalībnieku izvietojums pie galda. Sarunu laikā viesiem cenšas ierādīt tādās vietas, lai viņu sejas būtu pavērstas pret logu, pret kādu skaistu dizainu vai citu patīkamu objektu.

Abu pušu vadītāji, kā arī delegācijas locekļi sēž pie galda viens otram pretī. Darba sarunām parasti izvēlas taisnstūrveida galdu, kas rada iespēju sarunās piedalīties vairākiem dalībniekiem. Tas piemērots divpusējai uzskatu, interešu, vēlmju apmaiņai un aizstāvēšanai.

Dažkārt sarunām izvēlas arī apaļas formas galdu. Tas ir tādā gadījumā, ja visi sarunu dalībnieki ir ieinteresēti un apņēmības pilni problēmas risināt lietišķi, operatīvi un rezultatīvi. Šāds sarunu dalībnieku izkārtojums sekmē viņu apvienošanos.

Uz galda pa labi no sarunu vadītājiem vēlams novietot attiecīgās valsts karodziņu. Ja nepieciešami tulki, tie sēž iesāņus – aiz sarunu dalībniekiem. Protokolists un pārējie tehniskie darbinieki ieņem vietas pie atsevišķa galda.

Sarunu ilgumu nosaka abi sarunu vadītāji – vēlams iekļauties paredzētajā laikā. Sarunu laikā vajadzētu organizēt starpbrīžus – kafijas pauzes apmēram 10–15 minūšu ilgumā.

Dažkārt arī nākamajā dienā turpina iesākto darbu.

Lietišķo tikšanos un sarunu norise. Sarunu, it īpaši lietišķo diskusiju, norisi iedala vairākos posmos.

Pirmajā posmā iegūst galvenokārt informāciju un noskaidro sarunu partnera uzskatus un nostāju. Pat, ja sākumā dalību pušu uzskati ir pretēji, nepieciešams nevis sarunas pārtraukt, bet tās turpināt un censties rast kopīgu valodu un savstarpēju sapratni.

Otrajā posmā nosaka un izstrādā vienošanos, līgumu, turpmākās sadarbības un līgumu parametrus. Sevišķi rūpīgi apspriež jautājumus, kuros ir atšķirīgi uzskati. Šajos jautājumos cenšas panākt savstarpēju saprašanos un vienošanos.

Sarunu **trešais posms** ir noslēdzošais. Tajā notiek līguma vai vienošanās parakstīšana turpmākai sadarbībai. Te aktīvi vajadzētu darboties

sarunu vadītājiem, speciālistiem, ekspertiem, padomniekiem, juristiem.

Lai gūtu panākumus darba sarunās, jāņem vērā vairāki nosacījumi, piemēram, svarīgi ir tas, **kā jūs izskatāties, kā runājat, cik ilgi spējat saistīt klātesošo uzmanību.**

Pievērsiet uzmanību savai stājai! Sevi "jāpansiedz" tā, lai sarunu partneri jūs radītu interesi un simpātijas. Patīkama gaisotne atvieglo sarunas.

Sarunu laikā **jāuztur acu kontakts.** Drošs skatiens atstāj atklātu un draudzīgu iespaidu. Labvēlīgs acu kontakts ar vairākiem klausītājiem paaugstina uzmanību un liek pārējiem vērīgāk ieklausīties runātājā. Runāšana ar nolaistām acīm liecina par nedrošību un pašapziņas trūkumu.

Svarīga loma ir arī runas stilam. Jāprot runāt lietišķi, skaidri un saprotami, izceļot svarīgāko, izvairoties no ilgas aplinkus runāšanas. Ja jums nav runas dotību, jāoperē ar lietišķiem argumentiem, konsekventi ievērojot temata saturu un loģiku.

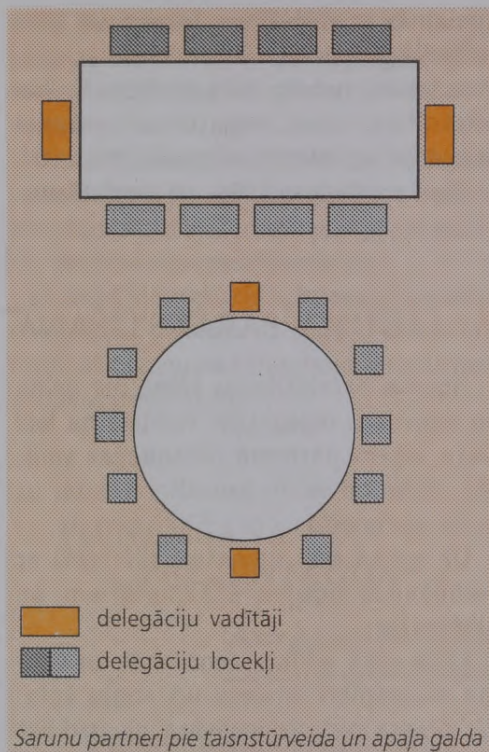
Īpaši jādomā par pareizu literāro valodu. Sarunu laikā jākontrolē sevis teiktais. Teikumi jāveido īsi un skaidri saprotami, izvairoties no liekvārdības. Darba sarunu partneriem jābūt lietišķiem un nosvērtiem.

Katrai runai un sarunai jābūt **saturīgai, loģiskai, pēctecīgai, pārliecinošai, visaptverošai, motivējošai.**

Sarunu laikā var rasties arī iepriekš **neparedzētas situācijas un problēmas.** Tās jārisina taktiski, lietišķi un konstruktīvi.

No prasmīgi kulturālas sarunu uzsākšanas ir atkarīga sarunu turpmākā norise, lietišķu kontaktu izveide un to saglabāšana.

Sarunās īpaši liela nozīme ir prasmei teikto **argumentēt.** Argumentēšanas mērķis ir pārliecināt partneri un panākt, lai viņš lēmumu pieņemšanā piekrist jūsu priekšlikumiem.



levērojama nozīme ir prasmei izmantot vienkāršus, precīzus un pārliecinošus skaidrojumus, pierādījumus, konkrētus faktus; nepieciešams izvairīties no tukšām frāzēm.

Sevišķi liela nozīme ir prasmei izklāstīt priekšrocības un reāli iegūstamos rezultātus, izmantojot aprēķinu tabulas, shēmas, diagrammas un citus palīgīdzekļus. Argumentācija prasa rūpīgu sagatavošanos, plašas zināšanas, prasmi pārliecināt partneri un ierosināt konkrēta lēmuma pieņemšanu, kas īstenotu iecerēto.

Lietišķajās tikšanās un sarunās nav pieļaujama apzināta nepatiesas informācijas sniegšana un nepareizu vai nepārbaudītu faktu izmantošana, kā arī melīgi apgalvojumi un īstenības noliegšana. Ja sarunu dalībnieki ir kļūdījušies, tas jāatzīst.

Nav pieklājīgi uzdot nekorektus un

nevēlamus jautājumus. Ja tomēr tādi no partnera puses rodas, tad korekti, delikāti un taktiski jācenšas atbildēt, neaizvainojot klātesošos. Pirms jautājumu izvirzīšanas un atbilžu izteikšanas vajadzētu tos labi pārdomāt.

Sarunā jāietur mierīgs, labestīgs un draudzīgs tonis, jāievēro korektums, apdomīgums un savaldība, kā arī mēra izjūta un laika limits. Nevajadzētu izteikt priekšlaicīgus spriedumus, vispārinājumus, secinājumus un ieteikumus, līdz problēma nav atrisināta, pamatojoties uz visu klātesošo nostādnēm un dzīves realitāti.

Sarunās jāizvairās no partneru aizvainošanas, pazemošanas, iebaidīšanas, šantāžas vai ultimātiem. Tas parasti noved pie attiecību saasināšanās un pasliktināšanās.

Nevajag censties no partneriem iegūt pārāk daudz, it sevišķi uz citu rēķina. Arī pārāk liela piekāpšanās nav ieteicama.

Sarunās jāievēro savstarpēja cieņa, uzticēšanās un reālas sadarbošanās iespējas. Sarunu partneriem nepieciešama laba griba, vēlme, saprātīga pretējās puses viedokļa un nostādnēs izpratne, reizēm personīgo uzskatu un rīcības korekcija, kā arī zināma piekāpšanās.

Domstarpības, pretenzijas un nesaprašanās jācenšas noregulēt kompromisa ceļā.

Sarunu partnera līdztiesību izpratne, kā arī savstarpēji saprota un lietišķa gaisotne jāsauglabā visu sarunu laiku un visā turpmākajā sadarbībā.

Jāizvairās no augstprātības un pārākuma apziņas, kā arī netaktiskas, nekorektas izturēšanās un uzvedības. Par lietišķas tikšanās un darba sarunu noslēgumu vienojas pēc visu plānoto jautājumu izskatīšanas, apspriešanas un turpmākās darbī-

bas līguma sagatavošanas.

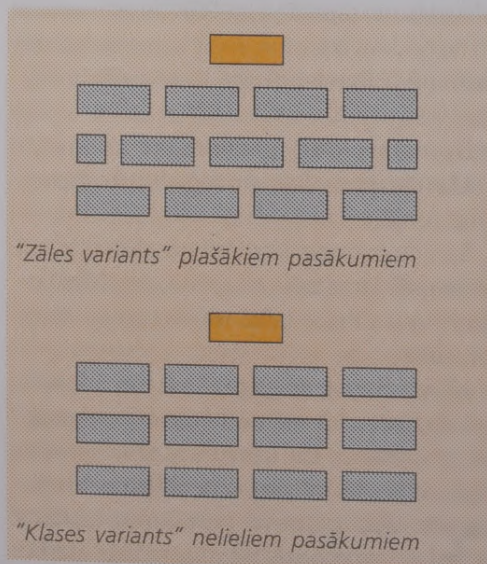
Sarunu dalībniekiem vēlams radīt sev un citiem labu garastāvokli un noskaņojumu. Savukārt viesiem jāizturas ar cieņu un pietāti pret mājinieku viesmīlību un laipnību.

Dažkārt pēc lietišķām tikšanās un darba sarunām var rasties nepieciešamība organizēt plašāku sanāksmi vai pat **noslēguma plenārsēdi**, lai pārrunātu un rezumētu visu paveikto, kā arī precizētu nākotnes perspektīvas.

Šādiem un citiem **plašākiem pasākumiem** (konferencēm, simpozijiem, lekcijām, filmu demonstrēšanai u. c.) vispiemērotākā telpa ir auditorija, tā dēvētais **"zāles variants"**. Diemžēl šādā auditorijā ir apgrūtināta emocionālu kontaktu izveide starp runātāju un klausītājiem.

Nelielām sanāksmēm, semināriem, komunikatīvām nodarbībām, informācijas sniegšanai ar iespējām veikt pierakstus un izvietot rakstāmpiederumus ir piemērota mazāka telpa – **"klases variants"**.

Darba sarunu un plenārsēdes **beigās puses**



apmainās ar pieklājības frāzēm un laba vēlējumiem, pēc tam atvadās.

Ja sarunu nobeigumā paredzēta līguma parakstīšana, tad pēc neilga pārtraukuma abas delegācijas vai delegātu pārstāvji dodas uz telpu, kurā viss sagatavots līguma parakstīšanai.

8. LĪGUMA PARAKSTĪŠANA

Līguma parakstīšanas telpā pie galda no mājinieku delegācijas vadītāja pa labi vietu ieņem partnera delegācijas vadītājs. Attiecīgo valstu karodziņi atrodas uz galda viņu priekšā.

Uz galda tiek novietoti divi vāki ar vienošanās līguma eksemplāriem un pildspalvas.

Katrā vākā iešūtas vienošanās un līguma eksemplāri latviešu un angļu valodā. Ja viesu valsts valoda nav angļu, tad tiek iešūts eksemplārs latviešu, viesu valsts valodā un angļu valodā.

Abu delegāciju vadītāji pēc īsiem ievadvārdiem apsēžas pretī savas pārstāvētās valsts karodziņam. Ja ir vairāk nekā divu valstu pārstāvji, tad viņi apsēžas saskaņā ar viņu pārstāvētās valsts nosaukumiem latviešu valodā prioritātes secībā.

Pašmāju delegācijas vadītājs vispirms paraksta līguma partnera eksemplāru, bet viesu delegācijas vadītājs – mājinieku līguma eksemplāru. Tad apmainās ar līguma tekstiem un tos paraksta.

Kad parakstīti abi līguma eksemplāri, vadītāji pieceļas, apmainās līguma eksemplāriem un apsveic viens otru. Pildspalvas, ar kurām tika parakstīts līgums, paliek parakstītājiem par piemiņu.

Ja līgumam ir sevišķi liela nozīme abu

pušu savstarpējās attiecībās, tad parakstīšanas ceremonija ir īpaši svinīga. Telpai svinīgumu piešķir ziedi un svečturī degošas sveces.

Pirms līguma parakstīšanas parasti katras valsts delegācijas vadītājs saka īsu runu, bet pēc tā parakstīšanas sniedz kopīgu paziņojumu presē vai rīko preses konferenci.

Dažkārt mājinieku delegācijas vadītājs viesu delegācijas galveno personu uzaicina uz neoficiālu sarunu pie kafijas tases. Ielūgtie viesi dodas uz pieņemšanu.

9. PIENĒMŠANA – PREZENTĀCIJA*

Gods godam pretī nāk.

Latviešu tautas sakāmvārds

Pieņemšanas vispārīgs raksturojums

Pieņemšanas tradīcijas sniedzas tālā senatnē. Tās visvairāk saistītas ar viesmīlības un uzmanības parādīšanu, cieņas un draudzīguma izpausmēm, kultūras, mākslas un sadzīves tradīciju saglabāšanu un attīstību, miermīlīgu un labu attiecību izveidošanu.

Mūsdienās pieņemšana kļūst aizvien lietīšķāka un mērķtiecīgāka, saglabājot senās kultūras izpausmes. Pieņemšana visvairāk saistīta ar

- lietīšķām tikšanās un darba sarunām;
- sadarbību un kopdarbību;
- sasniegtajiem darba rezultātiem;
- nākotnes perspektīvām.

* *Prezentācija* (lat. *praesentatio* – iepazīstināšana) – oficiāla ceremonija, kurā sabiedrību iepazīstina ar ko jaunu.

Pieņemšanām vairāk ir darījumu raksturs, mazāk – izklaidējošs, piemēram, pieņemšana visai bieži notiek sakarā ar

- starptautisku kontaktu nodibināšanu;
- sadarbības izveidi, nostiprināšanu un attīstību;
- vienošanās līguma parakstīšanu;
- firmas atklāšanu,;
- fondu nodibināšanu;
- svētkiem un svinībām;
- vairākiem citiem notikumiem.

Oficiālās prezentācijas telpās vajadzētu novietot attiecīgās ārvalsts nacionālo karogu un mūsu valsts karogu, kā arī telpu izrotāt ar krāšņumaugiem un ziediem.

Pieņemšanas veidi

Ir oficiālās, neoficiālās un jauktās pieņemšanas (sk. nod. *Starptautiskais protokols 4. apakšnodaļu*).

Atkarībā no pieņemšanas laika un tās organizēšanas kārtības tiek rīkotas dienas un vakara pieņemšanas. To galvenā atšķirība ir svinīguma izpausmē un norisē. Dienā rīko mazāk svinīgas pieņemšanas nekā vakarā.

Dienas pieņemšanas organizē ar vietu ierādīšanu pie galda vai bez tās.

Šādu pieņemšanu iemesls var būt kāda notikuma gadadiena, izstādes atklāšana vai slēgšana, konferences rīkošana, līguma parakstīšana u. tml.

Iecienītas ir trīs veidu dienas pieņemšanas: "šampanieša glāze", "vīna glāze", brokastis.

"Šampanieša glāze" vai "vīna glāze" parasti tiek piedāvāta dienas pirmajā pusē. Reizē ar minētajiem dzērieniem vēl piedāvā dažādas uzkodas, konditorejas izstrādājumus, augļus, sulas, kafiju, dažādus atspirdzinošus dzērienus.

Brokastis organizē pēc pulksten 12.00 pie kopēji klāta galda vai pie atsevišķiem galdiem. Piemērots ir arī bufetes (zviedru) galds.

Pusdienas organizē dienas otrajā pusē. Parasti rīko pusdienu bufeti vai pusdienas pie klātiem galdiem.

Ēdienkartē ir vairāki ēdieni: uzkodas, siltie – otrie ēdieni, saldie ēdieni, sulas un citi, kā arī atspirdzinoši dzērieni. Dažkārt arī pusdienas noris svinīgi un augstā līmenī.

Dienas otrajā pusē vai pievakarē var rīkot tā dēvēto "kokteiļa galdu", "tējas galdu".

"Kokteiļa galds" ir vienkārša un ērta pieņemšana, kas rada iespēju tikties ar vairākiem sarunu partneriem. Piemērots ir bufetes (zviedru) galds, kurā izvēlētas vieglas uzkodas, kokteiļi, sulas, konditorejas izstrādājumi, dzērieni. Parasti klātesošie stāv kājās, mīlojas, sarunājas, risina savstarpēji interesējošas problēmas.

"Tējas galds" tiek organizēts galvenokārt sievietēm. Parasti šo pieņemšanu rīko kādas oficiālas personas sieva, kura ielūdz citu oficiālo personu sievas. Viesus atkarībā no skaita sēdina pie viena vai vairākiem galdiem. Pasniedz dažādas tējas, konditorejas izstrādājumus, kūkas, augļus, salātus, sviestmaizītes, sausos un deserta vīnus, liķierus, sulas, minerālūdeņus.

Vakara pieņemšanas organizē ar vietu ierādīšanu pie bagātīgi klātiem galdiem ar izsmalcinātiem ēdieniem.

Šādās pieņemšanās ielūdz augsti godātas un nozīmīgas personas, delegāciju vadītājus, nopelniem bagātākos un čaķlākos delegāciju dalībniekus. **Vakara pieņemšanas** parasti ir **svinīgākas nekā dienas pieņemšanas**. Vēlams, lai ikvienai pieņemšanai būtu lietišķs un svinīgs raksturs.

Ierašanās uz pieņemšanu un viesu sagaidīšana. Ierodoties uz pieņemšanu, liela nozīme ir precizitātei un prasmei kulturāli uz-

vesties. **Uz pieņemšanu jāierodas noteiktajā laikā.** Neklājas ierasties par agru un aiziet par vēlu. Taču uz pieņemšanu vajadzētu ierasties 3–5 minūtes pirms ielūgumā norādītā laika. Savlaicīga ierašanās uz pieņemšanu ir īpaši draudzīgs un pieklājīgs žests. Tas ir cieņas un uzmanības apliecinājums namatēvam un namamātei, kā arī viesību organizētājiem, kas gaida ielūgtos viesus.

Neklājas ierasties cilvēkiem, kuri nav ielūgti, un ielūgtajiem, kuri jau ir paziņojuši par neierašanos. Tā ir nekulturālības izpausme pret viesību organizētājiem, namatēvu un namamāti, vietējo sabiedrību.

Dažkārt rodas jautājums: **Vai ielūgums jāņem līdzi? Ja tas īpaši noteikts, tad obligāti.** Tas nepieciešams galvenokārt pieņemšanas norises pastiprinātai drošībai un ielūgto personību noskaidrošanai, ja tas vajadzīgs.

Ja ielūgums aizmirsis mājās, darbā vai citur, tad jāvēršas pie administratora vai cita dienesta cilvēka, kurš, izmantojot ielūgto viesu sarakstu un personības apliecināšu dokumentu, pieņem lēmumu par aizmārsīgās personas ielaišanu vai neielaišanu pieņemšanā.

Pirmajiem uz oficiālām pieņemšanām vajadzētu ierasties jaunākajiem viesiem un jaunākajām oficiālajām personām, pēc tam – vecākajiem. Nokavējušos viesus nav pieņemts gaidīt ilgāk par 30 minūtēm.

Pieņemšanā jāierodas atbilstošā tērpā, labā noskaņojumā un savlaicīgi. Ja tomēr gadās nokavēt, vispirms jāatvainojas un jāsasveicinās ar namatēvu un namamāti vai viesību organizētājiem, tikai tad jāiesaistās pieņemšanas norisēs.

Viesu sagaidītājiem jau laikus pirms viesu ierašanās jānodrošina ērta transporta līdzekļu piebraukšana, novietošana, stāvvietu un aizbraukšana.

Pie ieejas viesus sagaida namatēvs vai

pieņemšanas rīkotāju pārstāvji, aicinot viesus telpās un palīdzot viņiem novilkt virsdrēbes un sakārtoties.

Oficiālās pieņemšanas dažkārt sākas ar pieņemšanas līniju (*receiving line*). Tā veidojama pēc vairākiem variantiem. Ja nedaudz viesu, tad pieņemšanas līniju varētu veidot šādi:

6 4 2 1 3 5 7 vai 7 6 5 4 3 2 1

4 2 1 3 5 vai 5 4 3 2 1

4 2 1 3 vai 4 3 2 1

2 1 3 vai 3 2 1

2 1 vai 2 1

Ja vairāk viesu, tad nākas nostāties vienam aiz otra vairākās rindās, taču priekšpusē viesi paliek shēmā redzamajā secībā.

Pieņemšanā viesu dzīvesbiedres vieta parasti ir blakus (labajā pusē) savam vīram vai arī tiek ņemtas vērā vietējās tradīcijas, pieņemtie nosacījumi, dotie norādījumi.

Somijas uzvedības kultūras speciāliste S. Lasila raksta: "Pieņemšanas līnija visbiežāk veidojama šādi:

- pirmais stāv namatēvs, tad – goda viesis, namamāte, goda viesu kundze vai kungs;
- pirmais stāv saimnieks, tad – goda viesis, goda viesu kundze vai kungs, līniju noslēdz saimniece. Lai izvairītos no tā, ka beigās jāstāv dāmai, līniju var noslēgt ar vīrieti, kuram ir līdzīgs oficiālais statuss ar saimnieku."*

Līdzīgu līniju veido arī mūsu delegācijas pārstāvji, nostājoties ar sejām pret viesiem. Tad seko īsi apsveikumi, uzrunas un novēlējumi, sasveicināšanās.

Sasveicināšanās. Vispirms ārvalstu pārstāvju vadītājs, pēc tam visi pārējie klātesošie sasveicinās ar namatēvu. Tad seko sasveici-

nāšanās ar katru sagaidītāju, ikvienu attiecīgi sveicinot: "Labdien!" vai "Labvakar!" vai "Priecājos Jūs atkal redzēt!" (ja šī persona jau nesen sveicināta). Pirmais roku sniedz namatēvs.

Sasveicinoties neklājas sākt sarunu, lai neaizkavētu citus viesus, gaidot uzaicinājumu pie galda.

Viesu izvietojums pie galda

Liela nozīme ir māķai galdus izvietot telpā un katram viesim izraudzīt atbilstošu un piemērotu vietu pie galda. Rūpīgi pārdomāts viesu izkārtojums pie galda ir viens no nosacījumiem, lai viesības noritētu savstarpējas sapratnes un lietišķā gaisotnē.

Oficiālās pieņemšanās viesu izvietojumā parasti tiek ņemts vērā viņu ieņemamais amats, sabiedriskais stāvoklis, goda nosaukums u. tml. Tādējādi tiek ievērots prioritātes princips.

Viesu izvietojums pie galda visvairāk atkarīgs no

- pieņemšanas rakstura un iemesla;
- goda un cieņas apliecinājuma;
- lietišķiem apsvērumiem un sadarbības;
- viesu ieņemamā amata un sabiedriskā stāvokļa;
- nopelniem un apbalvojumiem;
- akadēmiskajiem un goda nosaukumiem;
- viesu skaita un uzņemšanas iespējām.

Izvietojot viesus pie galda, jāņem vērā **blakus sēdošo**

- savstarpējās attiecības,
- psiholoģiskā saderība,
- komunikabilitāte,
- valodas zināšanas,
- esošās simpātijas un antipātijas.

Galdus izvietojums telpā. Pirms precīzē un nosaka viesiem visatbilstošākās vietas pie galda, noskaidro, kā vislabāk izvietot galdus

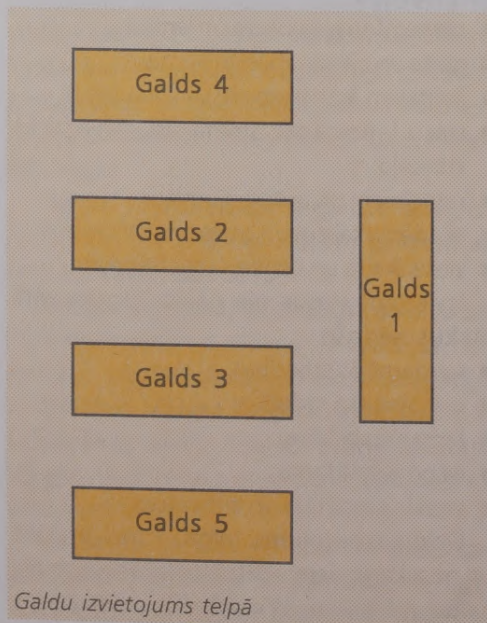
* S. Lasila. Jaunā zelta uzvedības grāmata. – R., 1994. – 581. lpp.

telpā. **Galdu izvietojums galvenokārt atkarīgs no telpas plānojuma un konfigurācijas, dizaina un iekārtojuma, galdus formas un izvietojuma.**

Galdus izvietojumu varianti var būt dažādi. Piemēram, lielā un plašā taisnstūrveida telpā galdus iespējams izvietot visdažādākajos variantos. Grūtāk galdus izvietot citas konfigurācijas telpās. Te pārdomāti jācenšas ievērot viesu uzņemšanas pamatnosacījumus un galdus izvietojuma reālās iespējas.

Viesu izvietojuma pie galds pamatnosacījumi. Neatkarīgi no galds formas un veida galvenie pamatnosacījumi ir šādi:

- pa labi no namamātes parasti sēž visaugstākā amatpersona vai augsti godāts viesis;
- pa labi no namatēva sēž augsta goda viesis;
- pa kreisi no namamātes sēž kungs, nākamais pēc ranga, vai goda viesis, nākamais pēc titula;
- pa labi no namamātes parasti sēž ārvalstu pārstāvju vadītājs.



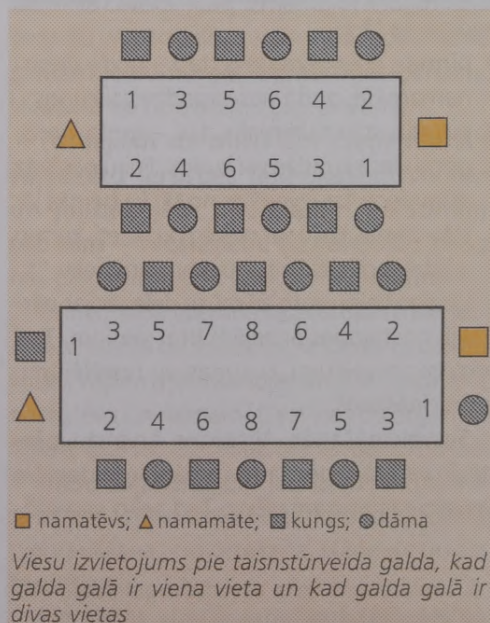
Turklāt par **pagodinošām** uzskata **goda vietas**, kas atrodas pa labi no pieņemšanas pirmās personas, kas parasti ir namatēvs vai namamāte. Vēlams, lai **goda vietas pie galds būtu pretim logiem, durvīm un no tām būtu labi pārredzama pieņemšanas telpa.** Patīkami, ja no logiem paveras jauks ārskats. Goda vietas ir arī tās, no kurām labāk pārredzama pieņemšanas zāle.

Tulki parasti sēž aiz namatēva, namamātes, goda viesis vai ārvalstu vadītāja. Dažkārt viņiem vietas ierāda arī pie galds.

Viesu izvietojuma varianti. Viesu izvietojuma variantu pie galds ir daudz. Parasti izvēlas taisnstūrveida, T veida, ķemmveida vai kvadrātveida galdus, kā arī apaļas formas galdus.

Īsi komentāri

Oficiālajās un neoficiālajās, kā arī jauktajās pieņemšanās visvairāk izmanto taisnstūrveida



galdus, šo galdu dažādus savienojumus un konfigurāciju.

Pie parasta izvietojuma taisnstūrveida galda namatēvs un namamāte sēž katrs savā galda galā vai galda vidū – viens otram pretī; viesi un goda viesi – pēc viņu prioritātēm. Kundzes pie galdiem sēdina pēc kungu prioritātes.

Ja taisnstūrveida galda galā ir **divas vietas**, tad vienā galā sēž namamāte un visaugstākais goda viesis, bet otrā galda galā – namatēvs un goda viesiņš.

Pie kvadrātveida galda namatēvs un namamāte var sēdēt blakus vai visērtāk – katrs sēžot pie atsevišķiem, nelieliem kvadrātveida galdiem. Tas rada iespēju ierādīt vairāk vietas viesiem.

Apaļas formas galds ir ērts un piemērots, ja pieņemšanas dalībnieku ieņemamais amats ir vienāds vai līdzīgs, jo šajā gadījumā netiek aizskarta neviena viesu personība un gods.

Pie T veida galda mēdz sēdināt augsta ranga personas un goda viesus, ierādot vietas galda augšējā daļā. Piemēram, augšējā vidusdaļā varētu ierādīt vietu ārvalsts pārstāvju vadītājam, no viņa pa labi – namamātei, pa kreisi – namatēvam, bet blakus namamātei pa labi – goda viesim. Savukārt pa kreisi no namatēva – goda viesiņai. Pārējos viesus izvieto, ievērojot prioritātes principu.

Ķemmveida galds piemērots, ja oficiālā pieņemšanā ir vairāki goda viesi. Viņiem ierāda vietas galda augšējā daļā blakus namamātei un namatēvam.

Pakavveida galds piemērots plašām telpām un lielākam viesu skaitam. Namamāte un namatēvs parasti sēž blakus, savukārt viņiem blakus sēž goda viesi.

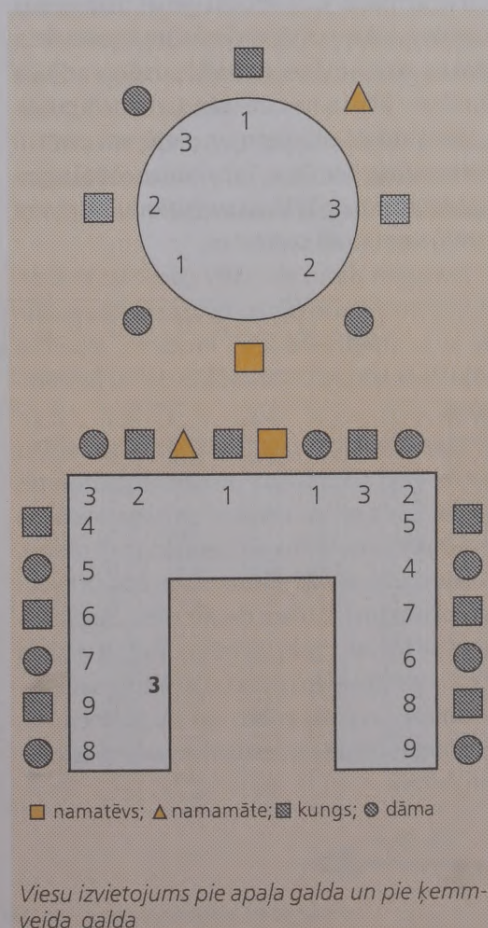
Dažkārt pieņemšanā viesību galdus organizē atsevišķi kungiem un dāmām.

Pie kungu viesību galda ārvalstu delegācijas pirmo personu (goda viesi) var apsēdināt

pretī namatēvam vai namatēvam labajā pusē. Savukārt otrais un trešais kungs (pēc prioritātes) sēž abās pusēs namatēvam, bet ceturtais un piektais kungs – abās pusēs pirmajai personai.

Līdzīgs ir viesu izvietojums, ja pie kungu galda sēž arī namamāte. Namamātei un namatēvam piemērotākās vietas ir viens otram pretī (katram savā galda pusē) vidū.

Pie dāmu viesību galda namamātei blakus labajā pusē parasti pirmā sēž dāma, kreisajā pusē – dāma sēž otrā. Otrs variants – namamātei pretī galda otrajā pusē sēž pirmā dā-



ma, bet namamātei blakus labajā pusē sēž otrā dāma. Trešajai dāmai piemērotākā vieta ir sēdēt blakus pirmajai dāmai labajā pusē utt.

Izvietojot viesus pie galda, var ņemt vērā arī praktiskus apsvērumus. Piemēram, vienuviet var sēdināt tos, kuriem ir kopīgas intereses un kopīgi darījumi, kā arī savstarpējas simpātijas.

Gados vecāki viesi tiek sēdināti tuvāk namatēvam un namamātei vai pieņemšanas vadītājam, galvenajam viesim vai jubilāram.

Ja pieņemšanā ierodas vienas dzimtas pārstāvji, tad goda vietās sēdina vecākos dzimtas locekļus.

Pieņemšanā, kurā ierodas vienas darbavietas pārstāvji, viņu vadītājam ierādāma goda vieta blakus namamātei (labajā pusē), vadītāja kundzei – blakus namatēvam (arī labajā pusē).

Ārvalstu pārstāvjiem un vietējiem parasti vietas ierāda pamišus. Taču blakussēdošajiem vajadzētu pārzināt kādu svešvalodu, kurā viņi varētu savstarpēji saprasties.

Izvietojot viesus pie galda, jācenšas ievērot, lai vīrietim blakussēdētāja būtu sieviete un otrādi, t. i., vīrietis–sieviete. Protams, izņemot atsevišķās kungu un atsevišķās dāmu pieņemšanas.

Mazāk svinīgās pieņemšanās viesus aicina pie iepriekš sagatavota un sakārtota **bufetes galda**. Šāda galda klāšana un sagatavošana ievērojami atvieglo pieņemšanas rīkošanu. Bufetes galds sevišķi piemērots un ērts, ja telpas nav plašas un jāuzņem daudz viesu, nepieciešams arī mazāk galdu un krēslu. Turklāt viesiem iespējams labāk iepazīties un izvēlēties sev interesantāko un patīkamāko sarunu partneri.

Bufetes galda novietojuma varianti telpā ir ļoti dažādi.

Vietu kartes un galda kartes

Lai plašā un lielā pieņemšanā viesiem atvieglotu savas vietas atrašanu, izveido **vietu karti**. Vēlams to mākslinieciski noformēt un pirms viesu ierašanās novietot redzamā vietā viesību nama priekštelpā vai viesību zāles tuvumā.

Ja telpā ir vairāki galdi, katram galdam jāizveido sava vietu karte. **Tajā jāuzrāda galda numurs un vietas numurs pie galda.**

Dažkārt pieņemšanas viesiem pasniedz **vietu karti** ar viņa vārdu, uzvārdu, attiecīgo galda numuru un vietas numuru. Bez vietu kartes ir vēl arī tā dēvētā glada karte.

Galda kartes pielīdzināmas nelielam suvenīram katram viesim. Galda kartē parasti raksta vārdu un uzvārdu, dažkārt arī amatu, titulu un vēlējumu.

Vārds un uzvārds jāraksta ar pietiekami lieliem burtiem, lai būtu labi salasāms.

Galda karti noliek uz galda pretī katra viesā sēdvietai. To var novietot, atbalstot pret glāzes pamatni vai kājiņu; stāvus uz galda; salvetes ielokā; aiz šķīvja vai pa kreisi no tā.

Aicinājums un sēšanās pie galda. Pēc aicinājuma pie galda pirmie dodas mūsu pārstāvja pirmā persona ar goda viesi, tad – pārējie. Pie galda visos gadījumos **kungs pavada dāmu**. Kungs sniedz dāmai labo roku. Tādējādi, dodoties pie galda, dāma atradīsies kungam labajā pusē.

Pieejot pie galda, katrs nostājas aiz sava krēsla un pagaida, kamēr pienāk visi klātesošie, tad apsēžas. Kungam neklājas sēsties pie galda, kamēr dāmas nav apsēdušās vai nav bijis uzaicinājums apsēsties. Kungam vajadzētu palīdzēt dāmai atbīdīt krēslu no galda un apsēsties. Pie galda jāapsēžas klusi, bez trokšņa.

Pie galda jāsež tā, lai netraucētu blakus sēdošos, lai būtu ērti sēdēt gan pašam, gan kaimiņam, kā arī ērti ēst un dzert. Nav pieklājīgi

smēķēt pie galda bez namatēva vai namamātes piekrišanas.

Pie galda īpaša uzmanība jāvelta dāmai, kas sēž kungam blakus pa labi.

Ar ko pacienāt viesus? Izveidojot ēdienkarti, jāievēro

- attiecīgās tautas nacionālās īpatnības;
- tautas dzīvesveids, tradīcijas un paražas;
- kulta un reliģiskās īpatnības;
- kulinārijas specifika un nacionālā virtuve;
- iespējamie diētas ierobežojumi;
- ēdienu gatavošanas un galda servēšanas nianses;
- viesu gaume un viņu apkalpošanas kultūras pamatziņas.

Ēdienkarti ieteicams saskaņot ar viesu vēlmēm. Tas rada patīkamu noskaņojumu viesību laikā un jaukas atmiņas par mums.

Arī mēs esam patīkami pārsteigti, ja ārvalstīs mūs pacienā ar Latvijas nacionāla-

jiem ēdieniem, dzied latviešu tautasdziesmas u. tml.

Vērojumi rāda, cik sajūsmināti ir ārzemju viesi, ja tos pacienā ar viņu nacionālajiem ēdieniem un atskaņo viņu mūziku.

Daļai latviešu izveidojies uzskats, ka ārzemnieki jācienā tikai ar vietējiem nacionālajiem ēdieniem. Protams, to var darīt, taču katru dienu pasniegt tikai nacionālos ēdienus nevajadzētu. Var gadīties, ka viesim mūsu ēdieni negaršo.

Vajadzētu censties izvēlēties ēdienus, kas iecienīti valstī, no kurienes viesi atbraukuši.

Ēdieniem jābūt prasmīgi pagatavotiem, garšīgiem, skaisti sakārtotiem traukos un gaumīgi izvietotiem uz galda.

Oficiālās reprezentācijas pieņemšanas telpās vajadzētu novietot attiecīgās ārvalsts nacionālo karogu un mūsu valsts karogu, kā arī telpu



izrotāt ar krāšņumaugiem un ziediem.

Tosti, apsveikuma runas. Dažkārt aicina "pacelt tostu". Jāatceras, ka tostu nevar pacelt, bet gan glāzes, lai tostā izteiktais piepildītos.

Pieņemšanās, viesībās, banketos un vairākās citās godībās un svinībās saka tostus un apsveikuma runas.

Tosts – īss un lakonisks apsveikums pieņemšanās, viesībās, jubilejās un godībās, kuram parasti seko vēlējums un aicinājums pacelt glāzes un iedzert. Tosts galvenokārt saistīts ar to tradīciju ievērošanu, kuru pirmsākumi sniedzas tālā senatnē.

Apsveikuma runa ir nedaudz garāka, plašāka un izvērstāka par tostu. Arī apsveikuma runai ir senas tradīcijas.

Kā tosts, tā apsveikuma runa ir vārdiska viesu apsveikšana.

Parasti tostus saka oficiālās pieņemšanās, it īpaši brokastīs, pusdienās (pasniedzot vīnu) un vakariņās (pasniedzot šampanieti), kā arī visdažādākajās svinībās un jubilejās (pasniedzot dažādus alkoholiskus dzērienus).

Patīkami, ka pēdējā laikā dažkārt svinības norit arī bez alkoholiskiem dzērieniem.

Kad, kā un ko teikt apsveikumā. Apsveikumiem vajadzētu būt saturīgiem, īsiem, saistošiem, asprātīgiem, uzmundrinošiem, sirsnīgiem un pagodinošiem, bet izteiksmei – brīvai, tekošai, raitai un literāri pareizai.

Parasti pirmais apsveikumu saka mājinieku pārstāvis svinību sākumā, kad viesi jau apsēdušies pie galda, uz šķīvja uzlikts ēdiens un piepildītas glāzes.

Apsveikums sākas ar uzrunu, goda viesu, ārvalstu grupu vadītāju, sadarbības partneru un visu klātesošo apsveikšanu.

Ja svinībās piedalās augsti ārvalstu viesi, tad viesu vadītāju varētu godināt ar uzrunu: "Augsti godātais kungs!", bet vadītāju sievieti uzrunā:

"Ļoti cienītā kundze!" Var teikt: "Godātais kungs!", kā arī: "Kungs!" vai "Kundze!" vai uzrunāt uzvārdā.

Piedaloties ārvalstu ministram vai vēl augstāk stāvošai amatpersonai, viņa jāuzrunā: "Jūs ekselence!" Ja goda viesi pavada kundze, tiek sveikta arī viņa.

Pēc tam ieteicams pieminēt izveidotās draudzīgās, ciešās un radošās saites, kas vieno abas puses, akcentējot sasniegto un klātesošo ieguldījumu to uzturēšanā un stiprināšanā. Nobeigumā izsaka cerību un vēlējumu, ka nākotnē šīs attiecības un sadarbība paplašināsies un pilnveidosies.

Tosti ir īsāki un lakoniskāki. Piemēram, neoficiālās pieņemšanās, radu, draugu un paziņu lokā, kā arī mājas svinībās varētu teikt: "Prosit!", "Priekā!", "Uz jūsu veselību!", "Par tiem, kas jūrā!"

Apsveikuma runai vai tostam var būt arī citas nianšes. Piemēram, tā varētu būt adresēta kādai vienai vai tikai dažām personām (jubilāram, labākajam darba darītājam u. c.).

Persona, kuru godina, veltīto apsveikumu uzklausa sēdot, tikai pēc tam pieceļas un pateicas. Ja apsveikums veltīts sievietei, pateicoties viņa kājās var necelties, tikai viegli palocīt galvu.

Pieklājīgi būtu, ja tostus un runas teiktu stāvus, nevis sēdus.

Runas laikā jāpārtrauc ēšana, sarunāšanās un trokšņošana, bet visa uzmanība jāvelta runātājam – tosta teicējam.

Pieņemšanas un viesošanās turpinājumā mijas tosti, runas un sarunas ar maltītes ieturēšanu un apsveikumiem, kā arī ar citiem iepriekš iecerētiem pasākumiem.

Sarunas pie galda atkarīgas galvenokārt no konkrētās situācijas, klātesošo interesēm. Pieņemšanas atmosfērai vajadzētu būt brīvai, draudzīgai, atraisītai un lietišķai.

Namatēvam un namamātei jārūpējas, lai viesi negarlaikotos. Sarunās jāiesaista pēc iespējas vairāk viesu.

Nevajadzētu runāt par

- strīdīgiem un nepatīkamiem jautājumiem;
- darba grūtībām un problēmām;
- augstāk stāvošu personu neizdarībām;
- politiku;
- sadzīves apstākļiem un ģimenes lietām;
- saviem sasniegumiem, panākumiem un iecerēm;
- teikt sliktu par cilvēkiem, it īpaši – par tautā un sabiedrībā pazīstamiem, kā arī par darba kolēģiem, radiem, draugiem, paziņām, pieņemšanā klātesošajiem.

Prezentācijai un pieņemšanai beidzoties, var piedāvāt vieglas uzkodas, saldējumu, šampānieti, kafiju.

Aiziešana no pieņemšanas. Piekļājīgi ir ne tikai precīzi ierasties pieņemšanā, bet arī savlaicīgi aiziet no tās. Neklājas uzturēties pieņemšanā ilgāk nekā norādīts ielūgumā.

Pieņemšanas nobeigumā pirms promiešanas organizētāji un vadītāji pateicas par izrādīto viesmīlību un draudzīgajām jūtām, par radīto tikšanās iespēju, izsaka laba vēlējumus pasākuma organizētājiem, viesiem, visiem klātesošajiem, izsaka cerību, ka turpmākā sadarbība būs vēl sekmīgāka, pauž cerību, ka veiksmīgāk nostiprināsies radošas un labvēlīgas savstarpējās attiecības, ka sekos vēl citas tikšanās, izsaka laimes, uzplaukuma, labklājības vēlējumus visai tautai.

Kādu valodu izvēlēties. Tostus un runas saka attiecīgās valsts valodā, kura tiek tulkota viesu delegācijas pārstāvja dzimtajā valodā. Ja klātesošajiem nav iebildumu, iepriekš vienojoties, var lietot vienu starptautisko valodu, piemēram, angļu, vācu, franču, krievu.

Projām iet vajadzētu dažas minūtes pirms pieņemšanas beigām vai drīz pēc tam, kad

augstākās amatpersonas, augstākie un goda viesi jau aizgājuši.

Pēc svinīgas pieņemšanas, īpaši pēc vakariņām, viesiem var piedāvāt noklausīties kādu koncertu vai pašdarbības mākslas uzvedumu.

Pieņemšanas beigās parasti ārzemju viesus pavada automašīnās.

Tas ir interesanti!

“Tosts” ir angliskas izcelsmes vārds. Burtiskā tulkojumā ar to apzīmē apgrauzdētu maizes šķēlīti, grauzdiņu. Sensenos laikos Anglijā pirms kausa iztukšošanas tajā iemērcēja apgrauzētu maizes šķēlīti, lai dzēriens būtu ar maizes garšu un nokrāsu.

Gadiem ritot, šāda rīcība ar maizes gabaliņa mērcēšanu vīnā kļuva par paražu visu runu teikšanai pirms kausa iztukšošanas.

10. PAR KULTŪRAS UN IZKLAIDES PASĀKUMIEM

Ārzemju pārstāvjus ieteicams iepazīstināt galvenokārt ar mūsu **tautas mākslu, kultūru, izglītību**, kā arī ar iestādēm, organizācijām, biedrībām, savienībām un citām institūcijām, kas viņus interesē.

Ja viesi vēlas, iespējama pilsētas (valsts) ievērojamāko vietu, kultūrvēsturisko pieminekļu aplūkošana, tikšanās ar komersantu un citu aprindu pārstāvjiem, kā arī ziedu vai vainagu nolikšana nacionālajās svētvietās.

Uzturoties Rīgā, daudzi ārzemju viesi labprāt vēlas nolikt ziedus pie Brīvības pieminekļa, kā arī apmeklēt Brāļu, Raiņa un citus kapus.

Ieteicams apmeklēt šādas iestādes:

- **Teātrus:** Latvijas Nacionālo operu, Latvijas Nacionālo teātri, Dailes teātri, Rīgas Jauno

teātri, Valsts Rīgas krievu drāmas teātri, Valsts leļļu teātri.

- **Koncertzāles:** Valsts Filharmonijas koncertzāli, Doma koncertzāli, Riharda Vāgnera koncertzāli, koncertzāli "Dzintari" (vasarā).
- **Muzejus un izstādes:** Valsts Mākslas muzeja, izstāžu zāli "Arsenāls", Ārzemju mākslas muzeju, izstāžu zāli "Latvija", Dekoratīvi lietišķās mākslas muzeju, Rīgas Vēstures un kuģniecības muzeju, Latvijas Kara muzeju, A. Upīša memoriālo muzeju, P. Stradiņa Medicīnas vēstures muzeju, J. Akuratera muzeju, Latvijas Vēstures muzeju, Latvijas Sporta muzeju, Latvijas Dabas muzeju, O. Vācieša muzeju, Latvijas etnogrāfisko brīvdabas muzeju, Mencendorfa namu, Rakstniecības, teātra un mūzikas muzeju, Latvijas Fotogrāfijas muzeju, Latvijas Ugunsdzēsēju muzeju, J. Rozentāla un R. Blaumaņa memoriālo dzīvokli, Kultūras muzeju "Dauderi", K. Barona memoriālo muzeju–dzīvokli, G. Šķiltera memoriālo muzeju, Teātra muzeju, muzeju bērniem "Baltā grāmata", Rundāles muzeju–pili (Zemgalē), J. Čakstes memoriālo muzeju (Zemgalē), K. Ulmaņa memoriālo muzeju.

IZBRAUKUMI UN IZJĀDES

Iecienīti ir izbraukumi uz Siguldu, Turaidu, Rundāli, Kurzemes "Šveici", Gaujas Nacionālo parku, ezerzemi Latgali.

Ārzemju viesiem ir iespējas pavadīt brīvo laiku arī **izjādē ar zirgiem**. Kleistos var izvēlēties vienu no 15 zirgiem, Baltezerā – apmeklēt jātnieku skolu "Mežakrasts", kā arī viesoties Mežaparkā, Bīriņos, Burtniekos, Siguldā, Līgatnē, Tērvetē u. c. vietās Latvijā.

Ieteicams apmeklēt arī **Latvijas pilis un muižas**. Daudzas no tām ir oriģinālas, savdabīgas, tradīcijām bagātas un atspoguļo iepriek-

šējo gadsimtu dzīvi Latvijā. Apskates vērtas ir šādas pilis un muižas: Alūksnes pilsmuiža, Apriķu muiža, Bauskas pils, Beļavas pils, Bīriņu pils, Blankenfeldes muiža, Cirstu muižas pils, Doles muiža–Daugavas muzejs, Dundagas pilsmuiža, Durbes pils Tukumā, Gārsenes muiža, Gaujienas pilsdrupas un pilsmuiža, Jaunauces muiža, Jaunmoku pils, Jaunpils pils, Kabiles muiža, Kokneses pilsdrupas un muižas ansamblis, Krimuldas pils, Krustpils pils, Lielīvandes muiža, Limbažu pilsdrupas un pilsmuiža, Mežotnes pils, Ozolmuiža, Padures muiža, Pedvāles brīvdabas mākslas muzejs, Priekules muiža, Raiskuma muiža, Rundāles pils, Siguldas pilsdrupas un pilsmuiža, Šķedes muiža, Svētes muiža, Šlokembekas muiža, Tāšu muiža, Turaidas pils, Turaidas muiža – Turaidas muzejrezervāts, Varakļānu pils, Ventspils pils, Vestienas muiža, Virkas muiža, Zvārtavas pils.

ĀRVALSTU PĀRSTĀVJU PAVADĪŠANA

Ārzemju pārstāvju pavadīšanai jāvelta ne mazāka uzmanība kā viņu sagaidīšanai. Samazinājusies uzmanība un sirsnība pavadīšanā, salīdzinot ar to, kāda tā bija sagaidīšanā, var liecināt par neapmierinātību, ko izraisījušas lietišķās tikšanās, darba sarunas, sasniegtie rezultāti vai pieņemšanas norise.

Citu valstu pārstāvju pavadīšanas ceremonija atkarīga no vizītes kategorijas:

- valsts vizīte vai neoficiāla vizīte,
- darba vizīte vai oficiāla vizīte.

Piemēram, darba vizītes visbiežāk ir lietišķas un mērķtiecīgas. Tādēļ arī atvadīšanās ceremonija mēdz būt vienkārša un lietišķa.

Aizbraucēji automašīnās ierodas lidostā, stacijā, jūras ostā vai citā izbraukšanas vietā. Viņus pavada mājiņnieku delegācijas pārstāvji.

Latvijā ir pieņemts aizbraucējiem pasniegt ziedus un novēlēt laimīgi atgriezties dzimtenē.

KOPSAVILKUMS

Mūsdienās, kad Latvija arvien vairāk iesaistās starptautiskajā apritē un sadarbībā ar daudzām pasaules valstīm, arī Latviju apmeklē daudzi ārzemnieki. Šajā sakarā liela nozīme ir prasmei uzņemt citu zemju pārstāvjus atbilstoši starptautiskajam protokolam.

Starptautiskā protokola nosacījumi un normas nosaka, kā rīkoties un uzvesties oficiālā sabiedrībā, klātesot dažādu valstu un tautību cilvēkiem, lai arī cik dažāda un atšķirīga būtu viņu zemju uzvedības kultūra saskarsmē.

Starptautiskais protokols tika pieņemts 1815. gadā Vīnes kongresā un 1818. gadā Āhenes kongresā un pastāvēja līdz 1961. gadam, kad tika pieņemta Vīnes konvencija par diplomātiskajiem sakariem.

Pamatojoties uz Starptautiskā protokola nosacījumiem un normām un Latvijas agrāko laiku pieredzi, izstrādāts Latvijas valsts protokols. Latvija Starptautiskajam protokolam pievienojās 1992. gadā.

Protokolā ietverti pamatnosacījumi un normas, kas jāievēro sadarbības uzsākšanai, izveidošanai, uzturēšanai, nostiprināšanai, attīstīšanai un pilnveidošanai, kā arī aplūkota citu valstu un Latvijas valsts pirmskara un mūsdienu pieredze saskarsmē ar citu valstu pārstāvjiem.

Atbilstoši starptautiskajai praksei protokols reglamentē ārvalstu pārstāvju vizītes norisi, sākot ar

- sarunām par sadarbības uzsākšanas iespējām,
- svarīgākajiem sagatavošanās darbiem, kas saistīti ar ārvalstu pārstāvju vizīti pie mums,
- ārvalstu pārstāvju sagaidīšanu,
turpinot ar
- lietišķu tikšanās un darba sarunu organizēšanu un vadīšanu,
- vienošanās līguma izstrādi un parakstīšanu,
- reprezentējošas pieņemšanas organizēšanu un vadīšanu,
un beidzot ar
- kultūras un izklaides pasākumu organizēšanu,
- ārzemju pārstāvju pavadīšanu.

Protokols nav pašmērķis, bet gan līdzeklis mērķa sasniegšanai un izvirzīto uzdevumu īstenošanai dzīvē atbilstoši starptautiskajai praksei.

Tā kā mūsdienās starptautiskie kontakti veidojas un attīstās ne tikai starp valstu augstākajām personām, profesionāliem diplomātiem un ārlietu amatpersonām, bet arī ar tiešiem pašvaldības iestāžu, uzņēmumu, organizāciju un citu institūciju pārstāvjiem, arī viņiem ir nepieciešams mērķtiecīgi un saprātīgi ievērot Starptautiskajā protokolā ietvertos pamatnosacījumus un svarīgākās uzvedības normas. Būtu vēlams, ka ikviens kulturāls cilvēks saskarsmē ar citu valstu pārstāvjiem ievērotu šīs normas.

MAZLIET PAR EIROPAS SAVIENĪBU (ES)

Izlasījuši šo nodaļu, jūs gūsiet zināšanas un izpratni par

- *Eiropas Savienību un Eiropas pilsonību,*
- *Eiropas Savienības vēsturi,*
- *Latvijas ceļu uz Eiropas Savienību,*
- *ES institūcijām un ES galvojumiem,*
- *ES karogu un himnu,*
- *Eiropas Savienību un vidi,*
- *Baltijas jūras valstīm un Eiropas nākotni,*
- *viedokļiem par Eiropas Savienību.*

1. Eiropas Savienība un Eiropas pilsonība

Vienoti daudzveidībā

ES devīze

Kas ir Eiropas Savienība?

Eiropas Savienība ir brīvprātīga starptautiska organizācija, kas 2004. gadā apvienoja 25 Eiropas valstis ar 453 miljoniem iedzīvotāju.

ES ir demokrātisku Eiropas valstu apvienība, kuras ietvaros valstis apņēmušās kopīgi strādāt, lai nodrošinātu mieru un labklājību. Tā nav viena valsts, kas aizstāj esošās valstis, bet suverēnu valstu apvienība. Eiropas Savienībai nav kopīgas galvaspilsētas un kopīgas valodas, jo tiek ievērota un cienīta katras valsts identitāte un daļiņa.

Eiropas Savienības pamatā ir kopīgas vērti-

bas, likumi un demokrātija. Ikviens lēmums tiek pieņemts un ikkatra norise notiek saskaņā ar pamatlīgumiem, kurus ir ratificējušas visas dalībvalstis.

Eiropas Savienība konsekventi ievēro tās dalībvalstu

- nacionālo identitāti;
- valsts galvenās funkcijas (teritoriālo nedalāmību, aizsargātu iekšējo drošību u. c.);
- lojālu sadarbību (palīdz cita citai).

Eiropas Savienība kā Eiropas tautu un valstu savienība ir atvērta visām Eiropas valstīm, kas ciena tās vērtības, it īpaši:

- cilvēku cieņu un brīvību;
- sabiedrības solidaritāti;
- likuma varu (nevis spēka varu);
- līdztiesību un demokrātiju;
- tiesiskumu un cilvēktiesības.

Šai sakarā Eiropas Savienība garantē

- saglabāt mieru, stabilitāti un drošību Eiropā;
- nepieļaut starpnāciju un starpvalstu konfliktus, sadursmes un karus;

- izveidot solidaritātes sistēmu starp turīgākajām un mazāk turīgajām valstīm;
- nodrošināt līdzsvarotu reģionālo attīstību;
- nodrošināt ekonomisko un sociālo attīstību;
- radīt labklājību, turību un pārticību;
- attīstīt zinātni, mākslu, kultūru un izglītību.

Tas paver plašas iespējas

- vispusīgi attīstītas personības veidošanai;
- personīgā redzesloka paplašināšanai;
- starpkultūru attiecību attīstīšanai;
- svešvalodu apguvei;
- uzvedības un saskarsmes kultūras pilnveidei;
- starpkultūru attiecību paplašināšanai.

Eiropas Savienība lielu vērtību velta pilsonībai, īpaši – Eiropas dalībvalstu iedzīvotāju tiesībām.

Kas ir Eiropas pilsonība?

Pilsonība ir pilsoņa tiesiska piederība attiecīgai valstij.

Eiropas Savienības pilsonis ir cilvēks, kam ir kāda ES dalībvalsts pilsonība. ES pilsonība tikai papildina, nevis aizstāj nacionālo pilsonību.

Visi Latvijas pilsoņi kopš 2004. gada 1. maija kļuva par ES pilsoņiem.

Personas, kas nav kādas ES dalībvalsts pilsoņi, ir tā dēvētie trešās valsts pilsoņi.

Personas, kas ir zaudējušas savas valsts pilsonību un tām nav citas valsts pilsonības, ir bezpavalstnieki.

Eiropas Savienības pilsonība ir papildus attiecīgās valsts nacionālajai pilsonībai, un tā katram ES pilsonim piešķir papildu tiesības. Piemēram, saskaņā ar Eiropas Savienības pamatlīgumiem visiem ES dalībvalstu pilsoņiem ir šādas tiesības:

- brīvi pārvietoties un uzturēties katrā no 25 dalībvalstīm, kā arī ceļot, dzīvot, mācīties, studēt, papildināt savu kvalifikāciju, strādāt un aiziet pensijā;

- balsot un tikt ievēlētam Eiropas Parlamenta vēlēšanās, kā arī pašvaldību vēlēšanās;
- saņemt jebkuras dalībvalsts diplomātisko un konsulāro iestāžu aizsardzību;
- iesniegt lūgumrakstus un petīcijas Eiropas Parlamentā;
- vērsties pie Eiropas ambuda (likuma pārstāvis pilsoņu tiesību aizstāvēšanai);
- rakstiski vērsties jebkurā Eiropas iestādē un padomdevēja organizācijā savā valodā un saņemt atbildi tajā pašā valodā;
- prasīt, lai tiek ievērotas pilsoņa un politiskās tiesības, kā arī garantiju pamattiesības;
- saņemt Eiropas Parlamenta, Eiropas Komisijas un Eiropas Savienības pārskatus, rezolūcijas, lēmumus, līgumus un citus dokumentus.



Eiropas Savienība ir radījusi vienotu Eiropas valūtu (eīra) un vienotu tirgu bez robežām, kurā notiek brīva preču, personu, pakalpojumu un kapitāla kustība.

Īpaša uzmanība tiek veltīta solidaritātes ievērošanai. Tas nozīmē – ja kādai dalībvalstij, piemēram, uzbrūk teroristi vai tajā notiek dabas vai cilvēka izraisīta katastrofa, Eiropas Savienība un tās dalībvalstis solidāri rīkojas, ja nepieciešams, – ar militāriem līdzekļiem, lai šai valstij palīdzētu.

Eiropas Savienības panākumu pamatā ir demokrātiska sadarbība ar visām dalībvalstīm. ES nav federācija kā Amerikas Savienotās Valstis. Tā nav arī tikai valdību sadarbības organizācija kā Apvienoto Nāciju Organizācija.

Eiropas Savienību veido valstis, kas saglabā neatkarīgas un suverēnas valsts statusu. Tās apvieno savu suverenitāti, lai iegūtu lielāku ietekmi pasaulē, kuru tās nevarētu iegūt, dzīvojot ārpus Eiropas Savienības.

2. Ieskats Eiropas Savienības vēsturē

1946. gada septembrī Lielbritānijas premjerministrs Vinstons Čērčils Cīrihē aicina nodibināt Eiropas Savienotās valstis.
1950. gads. Lai nodrošinātu mieru starp valstīm, 1950. gada 9. maijā Francijas ārlietu ministrs Roberts Šūmans nāk klajā ar priekšlikumu, kurā paredz, ka Francijai un Vācijai ir jāapvieno tērauda un metāla resursi vienā organizācijā, kurai varētu pievienoties arī citas Eiropas valstis. Šis datums tiek uzskatīts par ES dibināšanas dienu.
1951. gada 18. aprīlī tiek radīta Eiropas Ogļu un tērauda kopiena (EOTK). Tajā ietilpst sešas valstis: Beļģija, Francija, Vācijas Federatīvā Republika, Itālija, Luksemburga un Nīderlande (t. s. Parīzes līgums).
1957. gada 25. martā sešas EOTK dalībvalstis paraksta Romas līgumu, kura galvenais virzītājspēks ir ekonomiskā integrācija. Izveidojas Eiropas Ekonomiskā Kopiena (EEK) un Eiropas Atomenerģētikas Kopiena (EURATOM) ar mērķi radīt pamatus ciešai Eiropas tautu apvienībai.
1967. gadā EOTK, EEK un EURATOM apvienojas, lai izveidotu Eiropas Kopienu (EK).
1973. gadā Lielbritānija, Dānija un Īrija pievienojas EK, kuras sastāvā nu jau ir 9 valstis.
1979. gada 7.–10. jūnijā pirmo reizi starptautiskās tiešās vēlēšanās tiek ievēlēts Eiropas Parlaments.
1981. gadā Grieķija pievienojas EK kā desmitā dalībvalsts.
1986. gadā Portugāle un Spānija pievienojas EK, kurā nu jau ir 12 valstis.
1987. gadā Turcija piesakās dalībai ES.
1989. gadā nojauc Berlīnes mūri.
1990. gadā notiek Vācijas atkalapvienošana.
1990. gadā Malta un Kīpra piesakās dalībai Eiropas Savienībā.
1992. gadā tiek parakstīts Māstrihtas līgums, kas papildina Romas līgumu, liekot pamatu ekonomiskai un monetārai savienībai, kopīgai ārējai un drošības politikai, kā arī sadarbībai drošības un tiesību jomā.
1993. gadā izveido Eiropas Savienību.
1994. gadā Ungārija un Polija piesakās dalībai ES.
1995. gadā Austrija, Somija un Zviedrija pievienojas ES.
1995. gadā Latvija, Igaunija, Lietuva, Čehijas Republika, Slovēnija, Bulgārija, Rumānija un Slovākija piesakās dalībai ES.
1998. gada martā tiek izstrādāts dokuments ES paplašināšanas sagatavošanai.
1998. gada martā tiek sāktas sarunas ar Kīpru, Čehijas Republiku, Igauniju, Ungāriju, Poliju un Slovēniju par pievienošanos ES.
1999. gadā tiek radīta eira, lai no 2002. gada janvāra aizstātu 12 ES valstu valūtas.
2000. gada februārī tiek sāktas sarunas ar Bulgāriju, Latviju, Lietuvu, Maltu, Rumāniju un Slovākiju par pievienošanos ES.
2003. gada martā Eiropas Parlamenta Ārlietu komitejā tiek pieņemts lēmums, kas atbalsta desmit kandidātvalstu pievienošanos ES.
2003. gada aprīlī Eiropas Parlamenta plenārsēdē tiek pieņemts lēmums par 10 kandidātvalstu pievienošanos ES.
2004. gada aprīlī Eiropas Savienībā ierodas 10 jaunie komisāri no jaunajām dalībvalstīm.
2004. gada 1. maijā desmit jaunās dalībvalstis pievienojas Eiropas Savienībai, to skaitā arī Latvija.
2004. gada 10.–13. jūnijs – Eiropas Parlamenta vēlēšanas visā Eiropas Savienībā. Šajās vēlēšanās tiek ievēlēti 732 deputāti, kas pārstāv 455 miljonu ES iedzīvotāju.

Eiropas Savienības dalībvalstu skaits ir izaudzis no sešām (1950) līdz divdesmit piecām valstīm (2004), un tā gatavojas uzņemt vēl citas valstis.

3. Latvijas ceļš uz Eiropas Savienību

Ceļš no Latvijas neatkarības atzīšanas līdz dalībai Eiropas Savienībā bijis gandrīz 14 gadus ilgs (1991–2004).

1991. gads

- 27. augusts – Eiropas Kopiena paziņo par Baltijas valstu neatkarības atzīšanu.

1992. gads

- 11. maijs – Latvija un Eiropas Kopiena paraksta līgumu par tirdzniecību un ekonomisko sadarbību.

1993. gads

- Jūnijs – ES valstu vadītāji Kopenhāgenas apspriedes laikā apstiprina prasības (Kopenhāgenas kritērijus) valstīm, kuras vēlas iestāties Eiropas Savienībā. Septembrī Latvija atver ES pārstāvniecību Briselē.

1994. gads

- 18. jūlijs – Latvija un ES paraksta brīvās tirdzniecības līgumu, kas aizstāj 1992. gada līgumu.
- 11. novembris – Ministru kabinets pieņem lēmumu par Eiropas Integrācijas biroja izveidošanu.

1995. gads

- 13. oktobris – Latvijas Valsts prezidents un Ministru prezidents paraksta Latvijas oficiālu lūgumu par uzņemšanu Eiropas Savienībā.
- 14. oktobris – visas 6. Saeimā pārstāvētās politiskās partijas paraksta Kopīgo deklarāciju par Latvijas integrāciju Eiropas Savienībā.
- 27. oktobris – Latvijas valdība iesniedz ES prezidējošajai valstij Spānijai pieteikumu par

Latvijas vēlēšanos iestāties Eiropas Savienībā.

- Novembris – Saeimā izveido Eiropas lietu komisiju.

1996. gads

- Februāris – Ministru kabinets izveido Eiropas integrācijas padomi. Darbu sāk Eiropas Komisijas delegācija Latvijā.
- 18. decembris – Ministru kabinets apstiprina I Nacionālo programmu Latvijas integrācijai Eiropas Savienībā.

1997. gads

- 26. jūnijs – Eiropas Komisija publicē dokumentu "Agenda 2000", kurā ietverti atziņumi par visām jaunajām kandidātvalstīm, arī Latviju, un rekomendācijas par pievienošanās sarunu sākšanu.
- 27. oktobris – Eiropas Integrācijas padome apstiprina atjaunoto II Nacionālo programmu Latvijas integrācijai Eiropas Savienībā.
- Novembris – ES dalībvalstu Eiropas lietu komisiju priekšsēdētāju sanāksmē (COSAC) Luksemburgā pirmo reizi piedalās kandidātvalstu parlamentu pārstāvji.
- 12. decembris – ES Padomē Luksemburgā tiek nolemts uzaicināt uz sarunām par iestāšanos Eiropas Savienībā sešas pirmās grupas valstis, arī Latviju.

1998. gads

- 1. februāris – stājas spēkā Latvijas un ES asociācijas (Eiropas) līgums.
- 28. marts – Ministru kabinets apstiprina atjaunoto III Nacionālo programmu Latvijas integrācijai Eiropas Savienībā.
- 3. aprīlis – Briselē iestāšanās sarunu procesa ietvaros tiek sākts tā pirmais posms – ES tiesību un pienākumu kopuma un Latvijas likumdošanas caurskatīšanas (*screening*) posms.
- Novembris – Eiropas Komisija publisko ziņojumus par kandidātvalstu gatavību iestāties Eiropas Savienībā. Ziņojumā Eiropas Komisija

nerekomendē sākt sarunas ar kādu no otrās grupas valstīm.

- 11.–12. decembris – ES dalībvalstu vadītāji sanāksmē Vīnē pieņem lēmumu pagaidām nesākt sarunas ar otrās grupas valstīm.

1999. gads

- Marts – likumdošanas caurskatīšanas (*screening*) procedūras otrā posma sākšana.
- 4. novembris – Eiropas Komisija publisko kārtējo progresa ziņojumu par kandidātvalstu gatavību dalībai Eiropas Savienībā. EK rekomendē sākt sarunas ar visām otrās grupas valstīm.
- 10.–11. decembris – ES dalībvalstu vadītāji Helsinkos nolemj sākt sarunas ar otrās grupas valstīm, arī Latviju.

2000. gads

- 9. februāris – Saeima pieņem Latvijas Republikas stratēģiju integrācijai Eiropas Savienībā.
- 15. februāris – oficiāli tiek atklātas sarunas par iestāšanos ES ar Latviju, Lietuvu, Rumāniju, Bulgāriju, Slovākiju un Maltu.
- 28. marts – sarunu atklāšana jeb starpvaldību konference par oficiālu sarunu atklāšanu ar Latviju. Latvija iesniedz ieteikumus par desmit likumdošanas sadaļām.
- 7.–11. decembris – Eiropas Savienības valstu vadītāji Nicā pieņem starpvaldību konferences izstrādāto Nicas līgumu, kas ļauj no 2003. gada 1. janvāra sākt jaunu valstu uzņemšanu ES.

2001. gads

- 17. maijs – Saeimā notiek “Eiropas debates”.
- 13. novembris – Eiropas Komisija publicē gadskārtējos ziņojumus par kandidātvalstu progresu.

2002. gads

- 28. februāris – darbu sāk Konvents par ES nākotnes jautājumiem. Pirmo reizi ES nākotnei nozīmīgu lēmumu apspriešanā tiek iesaistīti visi gan ES dalībvalstu un ES institūciju, gan arī kandidātvalstu pārstāvji.

- 9. oktobris – Eiropas Komisija rekomendē līdz 2002. gada beigām pabeigt iestāšanās sarunas ar Kipru, Čehiju, Igauniju, Ungāriju, Latviju, Lietuvu, Maltu, Poliju, Slovākiju un Slovēniju. EK apsver iespēju uzņemt šīs valstis Eiropas Savienībā 2004. gadā.

- 18. novembris – ES valstu ārlietu ministri Vispārējo lietu un ārējo attiecību padomē nolemj, ka jaunās ES dalībvalstis tiks uzņemtas 2004. gada 1. maijā.

- 24.–25. novembris – ārkārtas ES Padome Briselē apstiprina ES apņemšanos pabeigt iestāšanās sarunas ar desmit ES kandidātvalstīm, to skaitā ar Latviju.

- 12.–13. decembris – ES valstu vadītāju sanāksmē Kopenhāgenā Latvija oficiāli pabeidz iestāšanās sarunas ar ES.

2003. gads

- 9. aprīlis – Eiropas Parlaments dod savu piekrišanu desmit valstu pievienošanai ES.

- 16. aprīlis – Atēnās (Grieķija) tiek parakstīts Pievienošanās līgums starp ES un Čehiju, Igauniju, Kipru, Latviju, Lietuvu, Ungāriju, Maltu, Poliju, Slovēniju un Slovākiju.

- 20. septembris – Latvijā notiek tautas nobalsošana par valsts pievienošanos ES. Dalību Eiropas Savienībā atbalsta 66,97% vēlētāju.

- 30. oktobris – Saeima ratificē līgumu par pievienošanos ES.

- 5. novembris – Eiropas Komisija publicē ziņojumu, kurā atzīst, ka pievienošanās brīdī jaunās dalībvalstis būs gatavas dalībai Eiropas Savienībā.

2004. gads

- Februāris–marts – Latvija izvirza kandidātus amatiem Eiropas Komisijā, Eiropas Kopienų Tiesā, pirmās instances tiesā un Revīzijas palātā, kā arī pārstāvjus Eiropas Ekonomisko un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai.

- 24. marts–8. aprīlis – politiskās partijas iesniedz Centrālajai vēlēšanu komisijai deputātu kandidātu sarakstus pirmajām Eiropas Parlamenta vēlēšanām Latvijā.
- 1. maijs – Latvija kļūst par pilntiesīgu ES dalībvalsti.

Latvijas integrācijas mērķi Eiropas Savienībā galvenokārt bija

- nezaudēt savu suverenitāti* un neatkarību;
- nodrošināt valsts drošību un stabilitāti;
- nodrošināt politisko un sociālo attīstību;
- uzlabot ekonomisko un sociālo labklājību;
- saglabāt savu valodu;
- nodrošināt izglītības un kultūras attīstību;
- nodrošināt stabilu izaugsmi;
- būt vienotas ekonomikas, zinātnes un kultūras telpas daļai ar brīvu cilvēku, informācijas, finanšu, preču un pakalpojumu plūsmām;
- saglabāt transatlantiskās saites un sadarbības stiprināšanu ES un NATO starpā.

Tas ir godinājums!

Eiropas birzis – Latvijas ainavā

2004. gada 1. maijā kā apliecinājums šīs dienas nozīmībai nākamajām paaudzēm pēc Valsts prezidentes Vairas Vīķes-Freibergas rosinājuma Latvijā daudzviet tika stādīti koki.

Šajā dienā iestādīja katrai Eiropas Savienības valstij raksturīgo kokaugu. Kā Latvijas koks Eiropas birzī zaļos pīlādzis, kā Igaunijas kuplos bērzs, kā Lietuvas – parastā kļava.

Talsu bērni apkārt birzij izveidoja bērzu jaunaudzi, bet Valkas rajona Kārķu pagastā iestādīti vairāki dižkoki, Madlienas pagastā iestādīti 453 ozoli par godu Latvijas 453 pagastiem. Jaunu biržu veidošanā aktīvi piedalījās Latvijas Nacionālo bruņoto spēku karavīri, studējošie jaunieši, iestāžu, organizāciju, pašvaldību un citu institūciju pārstāvji.

* **Suverenitāte** (fr. *souverainete* – patstāvība) – valsts augstākā vara savās iekšējās lietās un neatkarība no citām valstīm starptautiskajās attiecībās.

4. ES institūcijas un ES galvojumi

ES institūcijas

Rosīga, atbildīga un izvērstā darbība noris vairākās Eiropas Savienības institūcijās.

Galvenās no tām ir

- **Eiropas Savienības Padome**, kas pārstāv katru dalībvalsti;
- **Eiropas Parlaments**, kas pārstāv ES iedzīvotājus un ko tiešās vēlēšanās ievēl ES iedzīvotāji. Parlaments izveidots 1952. gadā. Parlamentu ievēl uz pieciem gadiem;
- **Eiropas Komisija** tiek veidota no ES dalībvalstu pārstāvjiem, kuri galvenokārt izvirza jaunus likumu projektus.

Šīs visas trīs ir lēmējainstitūcijas, kas izstrādā politiku, likumus un lēmumus visai Eiropas Savienībai.

Galvenā likumnoteicēja un likumdevēja institūcija ir **Eiropas Savienības Padome** – visu 25 dalībvalstu pārstāvji, kurus akceptējuši ES dalībvalstu prezidenti un premjerministri, kurus ratificējuši šo valstu parlamentu.

Katrai ES dalībvalstij ir noteikts skaits balsu, kuras tā var izmantot, kad tiek pieņemti lēmumi Eiropas Savienības Padomē.

Eiropas Savienības Padome ir dalībvalstu pārstāve un pilntiesīga tās locekle.

Lai nodrošinātu Eiropas Savienības Padomes darba efektivitāti, katra dalībvalsts pēc kārtas uz sešiem mēnešiem ir Eiropas Savienības Padomes prezidējošā valsts. Tā kā ES uzdevumi kļūst arvien sarežģītāki, Eiropas Savienības Padomes prezidentūras nozīme turpina palielināties.

ES Padomes prezidentūras laiks no 2003. līdz 2020. gadam

2003	– Grieķija un Itālija
2004	– Īrija un Nīderlande
2005	– Luksemburga un Lielbritānija
2006	– Austrija un Somija
2007	– Vācija un Portugāle
2008	– Slovēnija un Francija
2009	– Čehija un Zviedrija
2010	– Spānija un Beļģija
2011	– Ungārija un Polija
2012	– Dānija un Kipra
2013	– Īrija un Lietuva
2014	– Grieķija un Itālija
2015	– Latvija un Luksemburga
2016	– Nīderlande un Slovākija
2017	– Malta un Lielbritānija
2018	– Igaunija un Bulgārija
2019	– Austrija un Rumānija
2020	pirmajā pusgadā – Somija

Eiropas Savienības Padomes svarīgākie uzdevumi ir

- sagatavot un vadīt visas Eiropas Savienības Padomes tikšanās;
- nodrošināt pieņemto lēmumu saskaņotību un nepārtrauktību;
- rast lēmumu un likumprojektu praktiskus risinājumus.

Vispirms likumprojekti tiek izskatīti Eiropas Parlamentā. Parlamenta locekļiem ir tiesības tos labot, korigēt, papildināt, kā arī ierosināt tiem piekrist vai tos noraidīt. **Eiropas Parlaments ir ES iedzīvotāju pārstāve.** Katras valsts iedzīvotāji ievēl noteiktu skaitu Eiropas Parlamenta locekļu. Šie skaitļi aptuveni atspoguļo attiecīgās valsts iedzīvotāju skaitu.

Gala rezultāts tikai tad ir pieņemts, kad par to vienojas kopīgi Eiropas Savienības Padome un Eiropas Parlaments.

ES dalībvalstis, to vietu un balsu skaits EIROPAS PARLAMENTĀ

Dalībvalstis	Vietu skaits Parlamentā	Balsu skaits Padomē
Beļģija	24	12
Kipra	6	4
Čehija	24	12
Dānija	14	7
Vācija	99	29
Grieķija	24	12
Spānija	54	27
Igaunija	6	4
Francija	78	29
Ungārija	24	12
Īrija	13	7
Itālija	78	29
Latvija	9	4
Lietuva	13	7
Luksemburga	6	4
Malta	5	3
Nīderlande	27	13
Austrija	18	10
Polija	54	27
Portugāle	24	12
Slovākija	14	7
Slovēnija	7	4
Somija	14	7
Zviedrija	19	10
Lielbritānija	78	29
KOPĀ	732	321

Jaunu likumu, aktu, projektu un citu svarīgu dokumentu izstrādāšanas rosinātāja un uzraudzītāja, kā arī likumprojektu sagatavotāja ir **Eiropas Komisija**. Tā uzskatāma par kopējo interešu aizstāvi.

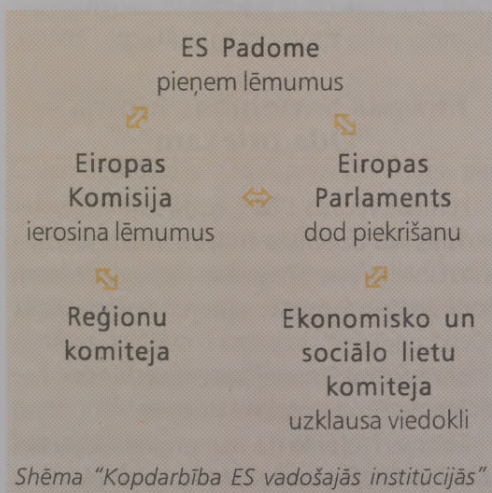
Darbības sistēmu papildina:

- **Reģionu komiteja** – pārstāv reģionālās un

vietējās varas iestādes. Tā ir galvenokārt konsultatīva institūcija, kuru locekļus ieceļ Eiropas Savienības Padome.

- **Ekonomisko un sociālo lietu komiteja** – konsultatīva institūcija, kas pārstāv darba devējus, darba ņēmējus un citas sociālo un ekonomisko interešu grupas. Komitejas locekļus ieceļ Eiropas Savienības Padome. Eiropas Ekonomisko un sociālo lietu komiteja ir pilsoniskās sabiedrības pārstāve. Papildus ir izveidotas vēl speciālas institūcijas:
- **Eiropas Centrālā banka** ir atbildīga par Eiropas monetāro politiku;
- **Eiropas Investīciju banka** finansē ES investīciju projektus;
- **Eiropas ombudsmenis*** aizsargā ES iedzīvotāju pilsoņu tiesības, kā arī izskata iedzīvotāju sūdzības. Ombudsmeni var uzskatīt par ierēdņu tiesnesi, saiknes veidotāju starp tautu un valsti.

Atsevišķus tehniskus, zinātniskus un vadības uzdevumus izpilda specializētas aģentūras.



* **Ombudsmenis** (ang. *ombudsman* – likuma pārstāvis) – amatpersona, kuras pienākums ir izskatīt cilvēku sūdzības pret valsts iestādēm un aizstāvēt cilvēka un pilsoņa tiesības.

ES galvojumi

- **Iestājoties Eiropas Savienībā, Latvija nezaudē valstisko neatkarību.**

Valstisko neatkarību veido teritorija, iedzīvotāji, valsts un sabiedrības pārvaldes struktūras, nacionālās armijas un iekšlietu struktūras.

- **Iestājoties Eiropas Savienībās, latvieši nezaudēs arī savu identitāti.**

ES raksturīga dažādu identitāšu pastāvēšana, kuras piemīt katram konkrētam cilvēkam, etniskām kopām, valstīm. Eiropas Savienībā neeksistē viena identitāte.

ES iedzīvotāji sevi vispirms identificē ar savu valsti vai nāciju un tikai pēc tam saista sevi ar piederību Eiropas Savienībai.

Identitāte un tās nosargāšana ir atkarīga no katra paša.

- **Latvija kā ES dalībvalsts nezaudē latviešu valodu un tās nozīme nesamazināsies.**

ES ir tieši tik oficiāli atzītu valodu, cik valstu valodu ir ES dalībvalstīs. Latviešu valoda tiek atzīta par vienlīdzīgu citu ES valodu saimē, iegūstot oficiālās valodas statusu Eiropas Savienībā.

- **ES neietekmē nacionālo kultūru un tradīciju pastāvēšanu.** Tā palīdz saglabāt citu tautu, to skaitā arī latviešu tautas, kultūru, mākslu un tradīcijas.

Latvijā tika svinēti un arī turpmāk tiks svinēti Jāņi, tiks organizēti Dziesmu svētki un citi nacionāla rakstura pasākumi.

- **ES visu nenosaka lielās valstis** (Francija, Lielbritānija, Vācija, Itālija, Spānija).

ES pēc būtības ir valstu apvienība, kas balstās uz valstu vienlīdzības principu un vērsta uz visu dalībvalstu interešu līdzsvarošanu.

Eiropas Savienības Padomē balsu sadalījums neļauj lielajām valstīm pieņemt lēmumus bez mazo valstu atbalsta.

Mazai Eiropas Savienības dalībvalstij ir lielākas iespējas aizstāvēt savas intereses starptautiskajā arēnā, jo jārēķinās ar visas ES kopējiem uzskatiem un nostāju.

5. ES karogs un himna

Eiropas karogs un Eiropas himna ir Eiropas Savienības simboli un svētuma zīmes.

Eiropas Savienības karogu – divpadsmit dzeltenu zvaigžņu loku uz debeszila pamata 1955. gadā vispirms izvēlējās Eiropas Padome, tad 1986. gadā šo karogu pārņēma Eiropas Savienība (toreizējā Eiropas Kopiena).

Tā gadu ritumā izveidojās ES karogs ar 12 dzelteno zvaigžņu apli zilā audumā (*sk. krāsaino pielikumu*).

Divpadsmit zvaigznes karogā simbolizē pilnību un harmoniju – divpadsmit apustuļus*, 12 stundas dienā un 12 – naktī, 12 mēnešus gadā un 12 zodiaka zīmes.

Mūsdienās Eiropas Savienībā ietilpst ne 12, bet gan 25 valstis, kurām turpmāk pievienosies vēl citas, taču **karogā paliks 12 zvaigznes, jo plašākā nozīmē skaitlis 12 simbolizē gan Eiropas Savienību, gan Eiropas tautu vienotības ideālus, gan šo tautu identitāti. Zvaigžņu aplis nozīmē vienotību, solidaritāti un harmoniju starp Eiropas valstīm.**

Zvaigžņu skaits nav saistīts ar dalībvalstu skaitu, tādēļ karogs paliks nemainīgs, neraugoties uz ES paplašināšanos nākotnē.

Eiropas Savienības karogu Latvijā paceļ un novieto pie iestādēm, kuras pārstāv Eiropas Savienību un ir saistītas ar ES darbību. Piemēram, Rīgā Eiropas Savienības karogs tiek pacelts

pie Jēkaba kazarmām, kur strādā Eiropas Komisijas delegācija.

Valsts vai ģimenes svētkos, atceres dienās vai citos svinīgos gadījumos ES pilsonis vai iestāde var pacelt mastā ES karogu pēc paša gribas. To mēdz izkārt pie mājas vai arī novietot uz galda kādā svinīgā pasākumā. Taču sēru gadījumos, kad pieņemts nolaist pusmastā nacionālos karogu, starptautisko organizāciju karogus, tostarp ES karogu, lietot nevajadzētu.

Vienlaikus lietojot Latvijas un ES karogu, Latvijas karogs jāizkar pa labi pie ēkas vai ieejas telpā, lūkojoties no ēkas vai telpas iekšpuses, bet ES karogs – no tā pa kreisi.

Parasti nacionālajam karogam tiek ierādīta goda vieta, turot godā arī ES un citu reģionu simboliku.

Ja lieto vairāku valstu karogus vienlaikus, tiem jābūt vienādā lielumā un tie jāizkar vai jānovieto aiz nacionālā karoga alfabēta secībā, vadoties pēc valsts nosaukuma valsts valodā. ES karogs šajā rindā ir pēdējais, izņemot gadījumus, ja ES institūcija ir pasākuma rīkotāja.

Eiropas Savienības himna – “Oda priekam”

Himnas vārdus 1785. gadā sarakstījis slavenais vācu dzejnieks Frīdrihs Šillers. Mūzika ir no Ludviga van Bēthovena 1823. gadā komponētās Devītās simfonijas noslēguma daļas “Oda* priekam”.

Šī ir ne tikai Eiropas Savienības himna, bet arī himna Eiropai plašākā nozīmē.

Eiropas Padome (tā pati organizācija, kas izveidoja Eiropas karogu) 1972. gadā pieņēma

* Apustulis (gr. *apostolos* – sūtnis) – dedzīgs kādas idejas aizstāvis.

* Oda (lat. *oda* – dziesma) – svinīga rakstura skaņdarbs. Senajā Grieķijā – svinīga, liriska dziesma.

F. von Schiller

L. van Beethoven

Atdz. Valdis Bisenieks

Ē. Ešenvalda pārlikums

EUROPA-HYMNE

Lik - - - - - sme
 Likme, die - vu liecānā spāžā, E - li - zā - jas lo - ļojums,
 Lik - - - - - ma

Tu - vi top, kas
 Lauj nu
 Lauj nu beidzot gai - tā mo - žā ie - let tā - vā tem - plī mums! Tu - - - - - vi
 gai - - - - - tā Tu - - - - -

reiz bij' tā - ji, cie - šāk sie - ti tie ik brīd' Vi - - - - - si lau - dā klūs nu brī - ji,
 tā - - - - - ji

Tu - - - - - vi
 kad tavs spārnā tiem pā - - - - - ri slīd. Tu - vi top, kas reiz bij' tā - ji, cie - šāk sie - ti
 Tu - - - - - vi tā - - - - - ji

Tu - - - - - vi
 tie ik brīd' Vi - - - - - si lau - dā klūs nu brī - ji, kad tavs spārnā tiem pā - - - - - ri slīd.

Fragments no F. Šillera
 "ODAS PRIEKAM"
 ES himnai

"Likme, dievu liesma spožā,
 Elizijas lolojums,
 ļauj nu beidzot gaitā možā
 ieiet tavā templī mums.

Tuvi top, kas reiz bij' tāji,
 Ciešāk sieti tie ik brīd'.
 Visi ļaudis klūs nu brāji,
 Kad tavs spārnā tiem pāri slīd.

(Atdz. Valdis Bisenieks
 2003. gada februārī.)

L. van Bēthovena "Odas priekam" tēmu par savu himnu.

ES valstu un valdību vadītāji 1985. gadā to pieņēma par Eiropas Savienības oficiālo himnu. Tā neaizstāj dalībvalstu himnas, bet gan cildina vērtības, kas tām ir kopīgas.

Himna atskaņojama Eiropas Savienības kopīgajos un katras valsts svinīgajos pasākumos pēc brīvas izvēles.

Latvija kopš pievienošanās Eiropas Savienībai turpina dziedāt savu himnu "Dievs, svētī Latviju!" latviešu valodā gan dzimtenē, gan ārzemēs.

Lai izvairītos no domstarpībām, kādā valodā

Eiropas Savienības himnu dziedāt, ir pieņemts iztikt bez vārdiem, ja vienkopus ir vairāki ES valstu dalībnieki.

Eiropas Savienības devīze – "Vienoti daudzveidībā".

Vairākas valstis ir izvēlējušās aizstāt savu valsts naudu ar kopējo Eiropas naudu – eiru. Latvija paredzējusi uz eiru pāriet 2008. gadā. Jau tagad lata kursu cenšas piesaistīt eirai un preču cenas norāda gan latos, gan eirās.

1950. gada 9. maijā tika ierosināts izveidot Eiropas Savienību. Šo brīdi uzskata par ES dzimšanas dienu. Tagad 9. maijs ir Eiropas diena. Tās svinēšana tuvina Eiropas tautas.

6. Eiropas Savienība un vide

Eiropas Savienībai ir liela nozīme vides aizsardzībā, jo vides piesārņojumam nepastāv valsts robežas. Daudzas ar vidi saistītas problēmas nebūtu iespējams risināt bez dalībvalstu kopīgas rīcības, kā arī sabiedrības līdzdalības.

Mūsdienās likumdošana iedzīvotājiem un sabiedriskajām organizācijām paredz arvien plašākas iespējas līdzdarboties ar vidi saistītu lēmumu pieņemšanā – jaunu projektu novērtēšanā, integrēto piesārņojuma atļauju saņemšanā, ūdensbaseinu un atkritumu apsaimniekošanas plānu izstrādē un īstenošanā, teritoriju un nozaru attīstības plānu, programmu un normatīvo aktu izstrādē.

Vides aizsardzības darbinieki un sabiedrības aktīvisti dara visu iespējamo, lai tādas jomas kā transports, rūpniecība, lauksaimniecība, zvejniecība, energoresursi un tūrisms tiktu organizēti tādā veidā, lai nenodarītu postījumus dabai.

ES ir pieņēmusi daudzas vides aizsardzības direktīvas, kas tiek piemērotas visās dalībvalstīs. Lielākā daļa direktīvu ir izstrādātas ar mērķi novērst gaisa un ūdens piesārņojumu un veicināt progresīvas atkritumu apsaimniekošanas metodes. Citi svarīgi jautājumi ir dabas saglabāšana un bīstamo rūpnieciskās pārstrādes procesus uzraudzība.

ES piedāvā iespējas saņemt atlīdzību par dabas vērtību saglabāšanu un atbalsta nelielu uzņēmējdarbības formu attīstību, piemēram, dabas tūrisma un videi labvēlīgu saimniekošanu laukos.

- Eiropas Savienības vides darbība vērsta uz
- drošas un nekaitīgas dzīves vides nodrošināšanu;
 - piesārņojuma samazināšanu;
 - racionālu resursu izmantošanu.

Sevišķi liela vērtība tiek pievērsta dabas daudzveidības saglabāšanai. Atbilstoši ES prasībām tiek pilnveidota arī Latvijas aizsargājamo dabas teritoriju sistēma, ko veido

- dabas rezervāti;
- nacionālie parki;
- biosfēras rezervāti;
- dabas liegumi;
- dabas parki;
- aizsargājamo ainavu apvidi;
- dabas pieminekļi.

Lai saglabātu ES retās un apdraudētās sugas un biotopus, piemēram, purvus, mežus, pļavas u. c., tiek veidots aizsargājamo dabas teritoriju tīkls, kas jau pašlaik aizņem aptuveni vairāk nekā 15% ES teritorijas.

ES piedāvā vairākas iespējas piesaistīt finansējumu par dabas aizsardzības prasību ievērošanu un videi labvēlīgu saimniekošanu laukos.

Jau tuvākajā nākotnē paredzēts paplašināt bioloģisko un netradicionālo lauksaimniecību.

Bioloģiskā lauksaimniecība pēdējos gados arvien vairāk paplašinājās arī Latvijā, jo tā nerada kaitīgu ietekmi uz vidi un ražo produkciju, kas ir tīrāka un veselīgāka, salīdzinot ar intensīvās lauksaimniecības ražojumiem.

Pašlaik Latvijā tikai pāris procentu no pārdošanā esošajām precēm ir sertificēta bioloģiskās lauksaimniecības produkcija.

Viens no ES lauksaimniecības attīstības mērķiem ir sasniegt līmeni, kad 10% no kopējās lauksaimniecībā izmantotās zemes tiek lietota bioloģiskajai lauksaimniecībai.

Bioloģiskās lauksaimniecības preču noiets pasaules attīstītajās valstīs katru gadu palielinās par 10–15%. ES tiek uzskatīta par īpaši perspektīvu tirgu šādas produkcijas noietam.

ES arvien lielāku vērtību iesaka vēltīt netradicionālajai lauksaimniecībai:

- lauku tūrismam, īpaši lauku tūrisma pakalpojumu dažādošanai un tūristu mītnu kvali-

tātes uzlabošanai, kas sekmē zaļā sertifikāta ieguvu;

- ārstniecības augu, dzērveņu, sēņu audzēšanai;
- kažokzvēru, fazānu, strausu, paipalu audzēšanai;
- biškopībai;
- amatniecībai, īpaši būvniecībai, metālapstrādei, kokamatniecībai un ādas apstrādei;
- pārtikas produktu apstrādei, veselības un ķermeņa kopšanas līdzekļu ražošanai, keramikas un stikla ražošanai, kā arī biodegvielas ražošanai.

Tiek atbalstīta vidi un lauku ainavu saudzējošu lauksaimniecības metožu izmantošana, kas ietver arī pļavu apsaimniekošanu. Latvijā ir noteikti pieci pļavu apgabali, kam raksturīga īpaša dabas daudzveidību – Liepājas ezers, Padedze, Lubānas ezers un Aiviekste, Kandavas reģions un Abava, Ziemeļgauja, kur, atbilstoši pļaujot un veidojot ganības pļavās, būs iespējams saņemt finansiālo palīdzību.

Šeit minēto un citu netradicionālās lauksaimniecības īstenojumu rezultātā

- lauku vide un ainava kļūs tīrāka, sakoptāka un pievilcīgāka;
- paaugstināsies nodarbinātība un ienākumu līmenis laukos;
- cilvēki neaizplūdīs no laukiem uz pilsētām;
- samazināsies lauksaimniecības kaitīgā ietekme uz vidi.

Par tīra gaisa saglabāšanu

ES nosaka stingras prasības par tīra gaisa saglabāšanu, īpaši rūpējoties par

- gaisa kvalitātes standartu normu ievērošanu;
- pieļaujamā gaisa piesārņojuma nosacījumu ievērošanu;
- alternatīviem enerģijas avotiem un to izmantošanas iespēju noteikšanu;

- rūpnieciskās darbības piesārņojuma samazināšanu;
- autotransporta radīto gāzu samazināšanu;
- siltumnīcas efektu izraisošo gāzu samazināšanu.

Siltumnīcas efektu izraisošās gāzes (galvenokārt ogļskābā gāze, metāns un slāpekļa oksīdi) ir iemesls globālām klimata pārmaiņām, kuru rezultātā vērojama Zemes vidējās gaisa temperatūras paaugstināšanās. Tas izraisa visdažādākās dabas katastrofas – vētras, plūdus, sniega nogrūvumus, netipisku sausumu, mežu ugunsgrēkus un citus dabai un cilvēkiem postošus procesus.

Iespējamie ieguvumi:

- uzlabosies gaisa kvalitāte;
- cilvēki mazāk slimos ar elpošanas ceļu slimībām;
- uzlabosies sauszemes ekosistēmu stāvoklis;
- samazināsies gaisa piesārņojuma izraisītais kaitējums ēkām un pieminekļiem.

Par tīra ūdens saglabāšanu

Ūdens aizsardzība ir viens no ES galvenajiem uzdevumiem, jo ūdens ir svarīgs visiem dzīvajiem organismiem. Arī Latvijā vispusīgi tiek risinātas galvenokārt šādas problēmas:

- kvalitatīva dzeramā ūdens nodrošināšana;
- ūdensapgāde;
- notekūdeņu savākšana un attīrīšana;
- peldūdeņu kvalitātes novērtēšana;
- peldvietu noteikšana un sakārtošana peldēšanai;
- upju, ezeru, dīķu un citu ūdens sateces baseinu apsaimniekošana, uzraudzība un aizsardzība;
- pazemes ūdeņu aizsardzība, notekūdeņu un izklīdētā pārsārņojuma samazināšana.

Ūdens aizsardzībā liela loma ierādīta sadarbībai starp valsts un pašvaldību institūcijām un

sabiedrību, motivējot un dodot iespēju ikvienam piedalīties ūdens baseinu apsaimniekošanā.

Latvijā izveidoti četru lielāko upju – Daugavas, Gaujas, Lielupes un Ventas – sateces baseinu apgabali, kuriem kompleksus apsaimniekošanas plānus un programmas paredzēts izstrādāt līdz 2009. gadam. Pirmais plāns jau izstrādāts Daugavas sateces baseina apsaimniekošanai.

Iespējamie ieguvumi:

- uzlabosies dzeramā ūdens kvalitāte;
- uzlabosies peldūdeņu kvalitāte;
- uzlabosies ūdens ekosistēmu stāvoklis;
- palielināsies zivju un ūdens dzīvnieku skaits un daudzveidība.



Eiropas Savienība izvirza stingras ķīmisko vielu un produktu aprites un kontroles prasības, lai nodrošinātu to nekaitīgumu videi un cilvēka veselībai.

ES cenšas nodrošināt, lai ķīmiskās produkcijas ražotāji, tirgotāji un importētāji rīkotos ar atbildības izjūtu un ievērotu piesardzības principu, kā arī aizsargāt ES vienoto tirgu un uzņēmumu konkurētspēju. Eiropas Savienība

- izvirza stingras prasības ķīmisko vielu un produktu klasifikācijai, iepakojšanai un marķēšanai, kā arī lietošanas ierobežojumiem;
- izvirza stingras prasības ķīmisko vielu un produkta riska novērtējumam un aprites kontrolei;
- ierobežo bīstamo ķīmisko vielu un produktu apriti.

Arvien lielāka atbildība jāuzņemas ražotājiem, importētājiem un izplatītājiem, nodrošinot ķīmisko vielu un produktu klasifikāciju un marķēšanu, kas sniedz patērētājiem pilnīgu informāciju.

Latvijā izveidota ES prasībām atbilstoša videi un cilvēku veselībai labvēlīga ķīmisko vielu un produktu klasifikācijas, iepakojšanas un marķēšanas likumdošana.

Ieviesta vienota kārtība jauno ķīmisko vielu pieteikšanai, aprītē esošo ķīmisko vielu un produktu reģistrēšanai, veikta Latvijas tirdzniecībā esošo vielu inventarizācija un tiek veidots vienots Latvijas ķīmisko vielu reģistrs. Izstrādāti normatīvi ķīmiskajā rūpniecībā nodarbināto aizsardzībai.

Iespējamie ieguvumi:

- samazināsies gaisa, ūdens un augsnes piesārņojums;
- samazinoties piesārņojumam un lietojot veselībai nekaitīgas vielas, uzlabosies iedzīvotāju veselība;
- patērētāji būs labāk informēti par sadzīvē izmantojamām ķīmiskajām vielām;
- tiks ierobežota un kontrolēta cilvēku veselībai un videi bīstamo ķīmisko vielu un produktu aprite.

ES rūpējas par rūpniecības piesārņojuma samazināšanu šādā veidā:

- stingri ievērojot visas vides aizsardzības prasības;
- rūpējoties par tehnoloģiju uzlabošanu;
- mēģinot panākt nevēlamas ietekmes uz vidi nepārtrauktu samazināšanu;
- sagatavojot pārskatus par veiktajiem pasākumiem, lai samazinātu kaitīgo ietekmi uz vidi;
- sagatavojot ieteikumus vides piesārņošanas samazināšanai.

Iespējamie ieguvumi:

- uzlabosies gaisa, ūdens un augsnes kvalitāte;
- taupīgi izmantojot resursus, samazināsies ražošanas izmaksas;
- samazinoties piesārņojumam, uzlabosies iedzīvotāju veselība;
- samazināsies rūpniecisko avāriju risks;

- palielināsies rūpniecības konkurētspēja.

Vienā no Eiropas Savienības programmas prioritātēm ir atbalsts visa veida **atkritumu samazināšanas, pārstrādes un efektīvas atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveidei**. Tā varētu veidoties šādi:

- atkritumu novēršana pirms to rašanās;
- atkritumu atkārtota izmantošana;
- otrreizēja pārstrāde;
- atkritumu sadedzināšana;
- atkritumu noglabāšana izgāztuvēs.

Sevišķi stingri jāreglamentē visas darbības ar sadzīves un bīstamajiem atkritumiem.

ES likumdošana nosaka, ka ikviena ES dalībvalsts var iebilst pret atkritumu pārrobežu pārvadājumiem, kas ir pretrunā ar nacionālās likumdošanas, vides vai veselības aizsardzības un sabiedriskās kārtības normām.

Saskaņotā ES un Latvijas likumdošana nodrošina stingru atkritumu pārvadājumu kontroli un novērš jebkāda veida atkritumu ieviešanu apglabāšanā Latvijā.

Latvijā tiek veidota ES prasībām atbilstoša dažādu bīstamo atkritumu, piemēram, bateriju, dzīvsudraba spuldžu, minerāleļļu, akumulatoru, pesticīdu u. c. savākšanas, drošas glabāšanas vai sadedzināšanas sistēma.

Nolietotās elektroniskās un elektriskās iekārtas (mājsaimniecības ierīces, darbarīki, rotaļlietas, mērinstrumenti, datortehnika, sadzīves aparātūra u. c.) Latvijā klasificētas kā bīstamie atkritumi, jo tie satur daudzas cilvēku veselībai bīstamas vielas.

Iepakojums veido ievērojamu sadzīves atkritumu daļu, tāpēc ES tiek veicinātas iniciatīvas iepakojuma daudzuma samazināšanai un izlietotā iepakojuma (piemēram, stikla, papīra, kartona, plastmasas u. c.) šķīrošanai, lai to efektīvi izmantotu atkārtoti vai pārstrādātu.

Latvijā līdz 2009. gadam paredzēts iekārtot vairākus veselībai nekaitīgus ES vides aizsar-

dzības prasībām atbilstošus atkritumu apsaimniekošanas poligonus un slēgt vides aizsardzības prasībām neatbilstošās atkritumu izgāztuves, līdz 2012. gadam tās rekultivējot.

Statistika rāda, ka, pieaugot pārticības līmenim, arī atkritumu daudzums palielinās. Tāpēc jādara viss iespējamais atkritumu novēršanai gan pilsētās, gan lauku apvidos.

Iespējamie ieguvumi:

- vidē nenonāks piesārņojums no atkritumu izgāztuvēm;
- samazināsies vides piesārņojuma izraisītās saslimšanas;
- resursi tiks izmantoti racionālāk;
- dzīves vide un ainava kļūs pievilcīgāka.

Palielinoties konkurencei ES tirgū, uzņēmumi un patērētāji arvien vairāk pievērš uzmanību **eko marķējumam**.

Eko marķējums ir teksts vai simboli uz preces vai tās iepakojuma, kas liecina, ka prece ražota videi labvēlīgā veidā un tās ražošanas un lietošanas ietekme uz vidi ir mazāk kaitīga nekā citām precēm.

Preces ar eko marķējumu atbilst noteiktiem kritērijiem, kas ietver informāciju par to, kādas izejvielas izmantotas preces ražošanā, kā tās iegūtas, kā prece ražota, kas ar to notiek dažādās lietošanas pakāpēs, vai iespējama preces pārstrādāšana citos produktos, kāds ir iepakojums u. tml.

Arī Latvijā pieejamas preces ar ES eko marķējumu un elektropreču energoefektivitātes marķējumu. Par eko marķējuma ieviešanu Latvijā būs atbildīga Latvijas Vides aģentūra.

Iespējamie ieguvumi:

- pieaugs patērētāju informētība un motivācija veikt videi labvēlīgu izvēli;
- resursi tiks izmantoti racionālāk;
- uzlabosies vides kvalitāte;
- samazinoties vides piesārņojumam, uzlabosies iedzīvotāju veselība.

Lai samazinātu piesārņojumu, liela vērtība pievērsta arī vides aizsardzības prasību integrēšanai citos sektoros, piemēram, atbalstot videi labvēlīgu lauksaimniecību un mežsaimniecību, alternatīvu enerģijas avotu izmantošanu enerģētikā un transportā, kā arī popularizējot videi labvēlīga patēriņa modeļus.

Lai mazinātu piesārņojumu gaisā, ūdenī un augsnē, nepieciešama kompleksa pieeja. Šādu pieeju ES nodrošina Integrētā piesārņojuma novēršanas un kontroles direktīva, nosakot integrētu un vienotu pieeju piesārņojuma kontrolei visu ES dalībvalstu enerģētikas, metālu ražošanas un pārstrādes, ķīmiskās rūpniecības, atkritumu saimniecības, celulozes un papīra, pārtikas pārstrādes u. c. nozaru lielajiem uzņēmumiem. Direktīva liek uzņēmumiem ieviest videi labvēlīgas ražošanas tehnoloģijas, optimizēt resursu (ūdens, enerģijas, kurināmā u. c.) izmantošanu, kas ir nozīmīgs faktors turpmāko investīciju piesaistei un konkurētspējai ES tirgū.

Latvijā ES prasības rūpniecības uzņēmumu integrētā piesārņojuma kontrolei un tīrākas ražošanas veicināšanai tiek ieviestas pakāpeniski; pilnīgu atbilstību ES normatīviem plānots sasniegt līdz 2011. gadam.

ES rūpējas arī par **trokšņa piesārņojuma samazināšanu, aizsargājamo augu un dzīvnieku aizsardzību, kā arī par "Zilā karoga" iniciatīvām.**

Piemēram, Eiropas "Zilā karoga" iniciatīva mudina valsts un pašvaldību iestādes regulāri sakopt un rūpēties par tīrību pludmalēs un peldvietās.

Lielākā daļa Latvijas vides likumdošanas prasību ir saskaņotas ar ES normām, ieskaitot gaisa un ūdens kvalitāti, transportlīdzekļu izplūdes gāzu samazināšanu, atkritumu apsaimniekošanu, kodoldrošību, trokšņa līmeņa samazināšanu un drošu bīstamo vielu likvidēšanu.

Vides piesārņojumam nepastāv valstu ro-

bežas, tāpēc svarīgi, lai vides aizsardzības prasības stingri ievērotu visās ES dalībvalstīs, ikvienam iedzīvotājam garantējot veselīgāku dzīves vidi.

7. Baltijas jūras valstis un Eiropas nākotne

Baltija ir kopējais apzīmējums Igaunijai, Latvijai un Lietuvai. Baltijas nosaukums saistīts ar šo valstu izvietojumu pie Baltijas jūras.

Mūsdienās Baltijas jūra uzskatāma par Eiropas Savienības iekšējo jūru. Kopš 2004. gada maija Baltijas jūras krastos esošās valstis – Vācija, Polija, Lietuva, Latvija, Igaunija, Somija, Zviedrija un Dānija – visas ietilpst Eiropas Savienībā.

Baltijas jūras valstis ir kā decentralizēta savienība, kuras pamatā ir sadarbība starp reģioniem. Visas valstis ap Baltijas jūru, izņemot Krieviju, tagad ir ES dalībvalstis, un Eiropas Savienībai svarīgs ir partnerattiecību un sadarbības līgums ar Krieviju, kas paredzētu, ka Sanktpēterburga un Kaļiņingrada dod savu ieguldījumu reģionālajā sadarbībā.

Baltijas jūra ir liels tilts starp Austrumeiropu un Rietumeiropu, kalpo politiskai un ekonomiskai sadarbībai, kā arī sabiedriskiem un cilvēciskiem sakariem.

Eiropas Savienības perspektīvas jau tuvākajā nākotnē ievērojami paplašināsies, kas radīs drošību un labklājību vairākām, īpaši jaunajām ES dalībvalstīm.

Baltijas jūras valstu lietišķa, konstruktīva un cilvēciska sadarbība ar tuvākajām kaimiņvalstīm ir garants visas Eiropas turpmākai attīstībai, kā arī Krievijas sadzīves apstākļu pilnveidei.

8. Viedokļi par ES

■ **Vaira Viķe-Freiberga**, valsts prezidente, akadēmiķe: *"Katrs no mums ir maza valsts. Jūsu lēmums par Latviju Eiropā būs atbildīgs par Jūsu bērnu un mazbērnu brīvību un tiesībām – par labklājīgu dzīvi.*

..Latvijas tauta atgriezīsies savās istajās mājās, lai kopā ar citām Eiropas valstīm kā viena zvaigzne zvaigznājā, kā nācija starp nācijām piedalītos lēmumos, uzņemtos līdzdalību, dalītos priekšos un bēdās, meklētu nākotnes metus."

■ **Jānis Stradiņš**, akadēmiķis: *"Vai esi līdz galam izdomājis, ko Latvija iegūs, ja neiestāsimies Eiropas Savienībā? Par ko kļūs Latvija? Par pelēko zonu. Mēs taču būsim atrauti no Eiropas, pieredzēsīm nepatīkamas ekonomiskas, politiskas un sociālas sekas."*

■ **Indulis Emsis**, bijušais Ministru prezidents, bioloģijas zinātni doktors: *"Mēs atjaunosim gan savu vēsturisko statusu un vietu Eiropas valstu saimē, gan iegūsim jaunas, plašas un daudzveidīgas iespējas."*

■ **Charles Pasqua**, Eiropas Parlamenta deputāts, Nāciju Eiropas grupas prezidents (2004): *"Sveicu Latviju un tās iedzīvotājus ar atgriešanos atkalapvienotajā Eiropā!*

Latvija vienmēr ir bijusi Eiropas valsts gan ģeogrāfiski, gan vēsturiski un kulturāli, tāpēc ir vēl jo lielāks prieks par šo atkalapvienošanos, kas labojusi Eiropas pārdalīšanas vēsturiskās netaisnības."

■ **Guntars Krasts**, Eiropas Padomes deputāts: *"Eiropas Savienībai ir jāspēj nodrošināt Latvijai visus priekšnosacījumus, lai būtu iespējams nostiprināt savu suverenitāti, saglabāt savu identitāti, valodu un kultūru. Mums visiem ir svarīgi – gan katram savā valstī, gan darbojoties kopīgi Eiropas Savienības institūcijās – saglabāt atkalapvienoto Eiropu par drošu un stabili demokrātisku valstu un nāciju saimi,*

kurā tiek respektētas ikvienas – lielas vai mazas – nācijas intereses un kur valstu sadarbības stūrakmens ir solidaritāte."

■ **Ģirts Valdis Kristovskis**, Eiropas Padomes deputāts: *"Latvijas dalība Eiropas Savienībā ir sengaidīta un nozīmīga atgriešanās Rietumu kultūrā, kas mūsu tautai vardarbīgi tika liegta pusgadsimta garumā. Taču piederība Rietumu civilizācijai un kopēju demokrātijas vērtību uzturēšana nav tikai ekonomiskas un sociālas iespējas, bet arī gatavība pārvarēt tos riskus, kas 21. gadsimtā apdraud mūsdienu pasauli. Latvijas valsts un sabiedrība labi apzinās, ka drošība Vecajā kontinentā un tā aizsardzība nākotnē ir iespējama, tikai Eiropas Savienības valstīm kopīgi ar eiroatlantiskajiem partneriem pilnveidojot rīcību un paaugstinot spējas iekšējo un ārējo apdraudējumu novēršanai."*

■ **Jānis Peters**, dzejnieks: *"Divreiz vienā gadsimtā izcīnot Latvijas valsti, mūsu tauta ir pierādījusi savas pašnoteikšanās tiesības. Mūsu paaudzei nu ir pienākums atjaunoto neatkarību nosargāt uz visiem laikiem. Aizstāvēt savas tiesības un pildot pienākumu, mēs savu neatkarību pievienojam ikvienas citas Eiropas Savienības valsts neatkarībai. Par šo loģisko mūsu dzīves attīstību bija vērts sākt dziesmoto, parlamentāro un barikāžu revolūciju 20. gadsimta beigās.*

Katrs skolēns pasaulē uzzinās, kas ir brīva Latvija, kad skolotājs lūgs nosaukt Eiropas Savienības dalībvalstis. Latvija būs demokrātisku un nacionāli aizsargātu dalībvalstu vidū, kur katram ir sava valoda un tradīcijas, bet kopēja brīvība. Šīs vērtības uzturēt spēkā Latvija aicināta Eiropas Savienībā."

■ **Knuts Skujenieks**, dzejnieks: *"Mēs, latviešu rakstnieki un dzejnieki, varam izkopt un izdaiļot dzimto valodu, taču, ja tā nedarbosies visās dzīves jomās, tad arī daiļums maz ko līdzēs. Ne tik sen mēs atguvām latviešu valodu par valsts valodu. Tagad Eiropas Savie-*

nība piedāvā vēl nebijušu iespēju: latviešu valoda kļūtu par starptautisku, vienu no Eiropas oficiālajām valodām."

■ **Anna Rancāne**, dzejniece: "Tikai mēs paši ar savu darbu un mīlestību varam pacelt saulītē tos Latvijas reģionus, kuriem līdz šim klājies visgrūtāk. Tomēr Eiropas Savienības piedāvātie apjomīgie līdzekļi reģionu attīstībai ir iespēja, ko nedrīkstam novērtēt par zemu."

■ **Aigars Fadejevs**, šoļotājs: "Ieceļotāju skaits Latvijā ir atkarīgs nevis no Eiropas Savienības, bet gan no Latvijas ekonomiskās situācijas un mūsu pašu likumiem. Tajā pašā laikā ir nopietni jāizvērtē, vai pievienošanās nosacījumi sakrīt ar Latvijas ekonomiskajām interesēm."

■ **Aloīzs Blonskis**, ģenerālis: "Mana pārlicība ir nesatricināma – Latvijai ir jāpievienojas Eiropas Savienībai. Paplašināšanās mēr-

ķis ir palielināt drošības un labklājības telpu Eiropā. Man ir mazbērni, un es vēlos, lai viņi dzīvotu brīvākā un drošākā pasaulē."

■ **Jānis Dimants**, TV žurnālists: "Eiropas Savienībā nebūs viegli. Taču, ja tai nepievienosimies, būs vēl grūtāk. Lauksaimniecība ir jāmodernizē neatkarīgi no tā, vai mēs iestāsimies Eiropas Savienībā vai ne. Atšķirība ir tā, ka Eiropas Savienība piedāvā finansiālu atbalstu. Iestājoties Eiropas Savienībā, katrs lauksaimnieks saņems vidēji trīs reizes lielāku atbalstu nekā pašreiz spēj sniegt Latvija."

■ **Ingrīda Ūdre**, 8. Saeimas deputāte: "Jauno attīstības iespēju izmantošana, ko paver dalība Eiropas Savienībā, nu ir pašu rokās. Ticu, ka mēs to spēsim. Dzīvosim ar pašcieņu un lepnumu par savu neatkarīgo, suverēno Latvijas valsti!"

KOPSAVILKUMS

Eiropas Savienība ir brīvprātīga starptautiska organizācija, kas 1994. gadā apvienoja 25 Eiropas valstis un 433 miljonus iedzīvotāju.

Eiropas Savienība dibināta 1950. gada 9. maijā. Latvija 2004. gada 1. maijā kļuva par pilntiesīgu ES dalībvalsti.

ES nav federācija kā Amerikas Savienotās Valstis. Tā nav arī tikai valdību sadarbības organizācija kā Apvienoto Nāciju Organizācija. Eiropas Savienību veido valstis, kas saglabā neatkarīgas un suverēnas valsts statusu.

Eiropas Savienības pilsonis ir cilvēks, kam ir kāda ES dalībvalsts pilsonība. Eiropas Savienības pilsonība tikai papildina, nevis aizstāj nacionālo pilsonību. Tā ir papildus attiecīgās valsts pilsonībai, un tā katram ES pilso-

nim piešķir papildu tiesības. Visi Latvijas pilsoņi 2004. gada 1. maijā kļuva par ES pilsoņiem.

Eiropas Savienības simboli ir karogs un himna. **ES karogs** – divpadsmit zvaigznes karogā simbolizē tautas vienotību, pilnību un harmoniju – 12 apustulji, 12 stundas dienā un 12 – naktī, 12 mēneši gadā un 12 zodiaka zīmes.

Eiropas Savienības himna ir "Oda priekam". Himnas vārdus 1785. gadā sarakstījis vācu dzejnieks Frīdrihs Šillers. Mūzika ir no Ludviga van Bēthovena 1823. gadā komponētās Devītās simfonijas noslēguma daļas. ES valstu un valdību vadītāji 1985. gadā to pieņēma par Eiropas Savienības oficiālo himnu.

Eiropas Savienības devīze – "Vienoti daudzveidībā".

MAZLIET PAR NATO

Izlasījuši šo nodaļu, jūs gūsiet zināšanas un izpratni par

- to, kas ir NATO,
- kāda ir bijusi NATO attīstība,
- kāds ir bijis Latvijas ceļš uz NATO,
- kādas ir Eiropas Savienības un NATO attiecības.

1. Kas ir NATO?

NATO ir Ziemeļatlantijas līguma organizācija (*North Atlantic Treaty Organization*) jeb Ziemeļatlantijas aliance (fr. *alliance*) – savienība.

Ziemeļatlantijas aliance ir viena no ievērojamākajiem militārajiem spēkiem pasaulē, kas vislielāko uzmanību velta NATO dalībvalstu kolektīvai aizsardzībai un miera nodrošināšanai pasaulē.

1949. gada 4. aprīlī 12 valstis (ASV, Lielbritānija, Francija, Kanāda, Itālija, Beļģija, Nīderlande, Luksemburga, Islande, Dānija, Norvēģija un Portugāle) Vašingtonā parakstīja Ziemeļatlantijas līgumu.

Līgumslēdzējas valstis apstiprina savu uzticību Apvienoto Nāciju Organizācijas mērķiem; tie ir:

- dzīvot mierā ar visām tautām un valstīm;
- sargāt tautu brīvību un civilizāciju;
- apvienot savus spēkus kopējai aizsardzībai un drošībai, miera saglabāšanai;
- ievērot starpkultūru attiecības.

Ziemeļatlantijas līguma pamatnosacījumi

1. **pants.** Puses apņemas atrisināt jebkuru starptautisku konfliktu, kurā tās varētu būt iesaistītas ar mierīgiem paņēmieniem, izvairoties no draudiem vai spēka lietošanas, kas ir pretrunā ar ANO mērķiem.
2. **pants.** Puses sekmēs mierīgu starptautisko attiecību attīstību. Puses centīsies izvairīties no savstarpējiem starptautiskiem konfliktiem ekonomikas politikā un stimulēs ekonomisko sadarbību starp valstīm.
3. **pants.** Puses ar efektīviem centieniem un savstarpējo palīdzību uzturēs kopējās spējas pretoties bruņotam uzbrukumam.
4. **pants.** Puses kopīgi apspriedīsies, kad būs apdraudēta kādas NATO valsts teritoriālā integritāte, politiskā neatkarība vai drošība.
5. **pants.** Puses vienojas, ka bruņotu uzbrukumu gadījumā tiks izmantotas pašaizsardzības tiesības, kuras tās uzskata par nepieciešamām, ieskaitot bruņota spēka pielietošanu, lai atjaunotu un saglabātu Ziemeļatlantijas reģiona drošību.

Par jebkādu šādu bruņotu uzbrukumu un visiem pasākumiem, kas tā rezultātā ir veikti, nekavējoties jāziņo Drošības padomei. Šie pasākumi jāpārtrauc, kad Drošības padome ir veikusi nepieciešamos pasākumus, lai atjaunotu un saglabātu starptautisko mieru un drošību.

6. **pants.** Par 5. pantā minēto bruņoto uzbrukumu vienai vai vairākām pusēm uzskata bruņotu uzbrukumu visai Ziemeļatlantijas aliansei – savienībai.
7. **pants.** Līgums nekādā veidā neietekmē pušu, kas ir ANO dalībvalstis, tiesības un saistības, kuras tām ir saskaņā ar Drošības padomes galvenajiem pienākumiem starptautiskā miera un drošības saglabāšanā.
8. **pants.** Katra puse apstiprina, ka neviena no spēkā esošām starptautiskām saistībām vai jebkuru trešo valsti nav pretrunā ar šī līguma nosacījumiem.
9. **pants.** Ar šo puses izveido padomi, lai apspriestu jautājumus par šī līguma īstenošanu.
10. **pants.** Puses, vienprātīgi vienojoties, var uzaicināt jebkuru citu Eiropas valsti, kas ir spējīga sekmēt Ziemeļatlantijas telpas drošību.
11. **pants.** Ziemeļatlantijas līgums jāratificē (jāapstiprina augstākajā valsts varas institūcijā) katrai pusei.
12. **pants.** Dalībvalstīm ir tiesības pārskatīt un papildināt līgumu, lai uzturētu starptautisko mieru un drošību.
13. **pants.** Jebkurai no pusēm ir tiesības pārtraukt dalību līgumā gadu pēc tās pārtraukšanas paziņojuma iesniegšanas ASV valdībai.
14. **pants.** Ziemeļatlantijas līgumu, kura teksts angļu un franču valodā ir vienlīdz autentiski, deponē (nodod glabāšanā) ASV arhīvos.

*"NATO nav pārnacionāla, bet gan suverēnu dalībvalstu starpvalstu organizācija."**

NATO karogs

NATO karogā baltais aplis simbolizē vienotību un sadarbību. Kompas tā vidū – mērķtiecību, īpaši – domājot par stabilitāti un mieru (*sk. krāsaino pielikumu*).

Zem NATO karoga Rietumeiropas un Ziemeļamerikas valstis jau kopš 1949. gada 4. aprīļa ir saglabājušas ilgāko miera laiku Eiropas vēsturē.

2. Ieskats NATO attīstībā (1949–2004)

1949. gada 4. aprīlī 12 valstis – ASV, Lielbritānija, Francija, Kanāda, Itālija, Beļģija, Nīderlande, Luksemburga, Islande, Dānija, Norvēģija un Portugāle – Vašingtonā paraksta Ziemeļatlantijas līgumu par savstarpējo sadarbību un drošību.

Līdz ar Ziemeļatlantijas līguma ratifikāciju **1949. gada 24. augustā** ir nodibināta NATO – līdztiesīgu valstu drošības savienība.

1950. gada 25. jūlijā Londonā notiek pirmā NATO padomes vēstnieku tikšanās. Par pirmo spēku virspavēlnieku padome ieceļ ģenerāli Dvaitu D. Eizenhaueru.

1952. gada 18. februārī Ziemeļatlantijas savienībai pievienojas Grieķija un Turcija.

1952. gada 16. aprīlī NATO atver tās pagaidu galveno mītni Parīzē.

1955. gada 6. maijā Vācijas Federatīvā Republika kļūst par NATO dalībvalsti.

1966. gada 10. martā prezidents Šarls de Gollis paziņo par Francijas lēmumu izstāties no

* Hanss Jergs Šreters. Eiropas Savienības leksikons. – R., 2004, 183. lpp.

- NATO integrētās militārās struktūras, jo Francija šajā gadā sāk savu neatkarīgo kodolspēku izveidi. Taču "NATO politiskajā organizācijā Francija joprojām piedalās".*
1967. gada 16. oktobrī Briselē oficiāli atklāj jauno NATO galveno mītņi.
1982. gada 30. maijā Spānija kļūst par sešpadsmito NATO dalībvalsti.
1991. gada 11. janvārī NATO iesniedz paziņojumu, kas pieprasa PSRS iestādēm aturēties no militāra spēka un vardarbības Baltijas republikās.
1991. gada 20. decembrī Briselē notiek Ziemeļatlantijas Sadarbības padomes inaugurācija. Par tās dalībnieci kopā ar citām Centrālās un Austrumeiropas valstīm kļūst arī Latvija.
1993. gada 25. augustā rietumu politiķi saņem ziņu, ka Krievijas prezidents Boriss Jeļcins un Polijas prezidents Lehs Valensa parakstījuši komunikē par to, ka Maskava neiebilst pret Polijas dalību NATO.
1994. gada janvārī Briselē Ziemeļatlantijas Padomes sammitā tiek pieņemta jauna svarīga iniciatīva "Partnerattiecības mieram", kuras mērķis – uzlabot stabilitāti un drošību visā Eiropā. Tajā līdzās NATO dalībvalstīm darbojas arī Latvija.
1997. gada 27. maijā Parīzē paraksta NATO un Krievijas savstarpējo attiecību, sadarbības un drošības pamataktu (pamatattiecību aktu). Tiek veidota NATO un Krievijas Apvienotā pastāvīgā padome, kura pirmo reizi sanāk 1997. gada 18. jūlijā.
1997. gada maijā NATO ģenerāļsekretārs Havjers Sólana Kijevā atklāj NATO Informācijas un dokumentācijas centru.
1997. gada 7. jūlijā Madridē sākas vēsturiskais NATO sammits, lai lemtu par alianses paplašināšanas pirmo kārtu. Sākotnēji Francijas prezidents Žaks Širaks un Itālijas premjerministrs Romano Prodi aizstāv piecu jaunu valstu uzņemšanu (arī Rumānijas un Slovēnijas). Vienojas par Polijas, Ungārijas un Čehijas Republikas iekļaušanu šajā sarakstā.
1997. gada 8. jūlijā Madridē parakstīta NATO un Ukrainas īpašo partnerattiecību harta, ievirzot šo sadarbību jaunā gultnē. Dokuments respektē Ukrainas deklarēto stratēģiju, vērstu uz lielāku integrāciju Eiropas un transatlantiskajās struktūrās.
1997. gada 9. oktobrī Ungārija un Ukraina kļūst par pirmajām valstīm ārpus NATO, kas atver savas diplomātiskās pārstāvniecības NATO Briselē.
1998. gada 16. janvārī četri prezidenti (Bils Klintons, Guntis Ulmanis, Lennarts Meri un Aļģirds Brazauskas) paraksta ASV un Baltijas hartu.
1999. gada 16. martā NATO galvenajā mītņē notiek karogu pacelšanas ceremonija un speciāla Ziemeļatlantijas padomes sesija, atzīmējot Čehijas, Polijas un Ungārijas pievienošanās aliansei; tās locekļu kopējais skaits sasniedz 19.
2001. gada 11. maijā Viļņas desmitnieka sammitā Bratislavā Čehijas prezidents Vaclavs Havels paziņo, ka "alianse nedrīkst baidīties no virzības pāri savām agrākajām robežām", ka arī trijām Baltijas valstīm jādod iespēja kļūt par jaunām dalībvalstīm NATO augstākā līmeņa sanāksmē 2002. gada novembrī.
2001. gada 11. septembrī NATO atbilstoši Vašingtonā parakstītajam līgumam atbalsta vēršanos pret teroristu uzbrukumu ASV.
2002. gada 5. jūlijā Latvijas prezidente Vaira Vīķe-Freiberga paziņo: "Kā Krievijas kaimiņvalsts un nākamā NATO dalībvalsts

* Hanss Jergs Šreters. Eiropas Savienības leksikons. – R., 2004, 182. lpp.

Latvija būs gatava sekmēt ciešākas attiecības starp Krieviju un aliansi.”

2002. gada 21. novembrī NATO sammitā Prāgā paziņo par septiņu valstu (Slovēnijas, Slovākijas, Rumānijas, Bulgārijas, Latvijas, Lietuvas un Igaunijas) uzaicināšanu pievienoties NATO.
2004. gada 29. martā Latvija kļūst par NATO dalībvalsti.

3. Latvijas ceļš uz NATO

Latvijas valsts teritorija un gaisa telpa kļūst par visas alianses teritoriju un gaisa telpu.

1922. gada 2. jūnijā notiek pirmā Latvijas, Lietuvas un Igaunijas aizsardzības ministru tikšanās Pērnāvā. Ministri paraksta līguma par sadarbību aizsardzības jomā protokolu, kas izveido pamatu trīspusējai sadarbībai aizsardzības jautājumos.
1994. gada 14. februārī Latvija paraksta programmas “Partnerattiecības mieram” dibināšanas dokumentu.
1995. gada 7. aprīlī Latvijas ārpolitikas koncepcijā oficiāli tiek noteikta pilntiesīga dalība NATO kā viena no Latvijas ārpolitikas un drošību politikas prioritātēm.
1996. gadā Latvija pirmo reizi piedalās miera uzturēšanas misijā Bosnijā–Hercegovinā.
1996. gada 13. septembrī Baltijas valstis un ASV paraksta protokolu par savstarpējo sadarbību civilās un militārās gaisa telpas vadības jomā.
1997. gada oktobrī BALTBAT ir gatavs dalībai miera uzturēšanas misijās.
1998. gada februārī tiek noslēgta ASV–Baltijas harta (politisks un juridisks dokuments, kurā galvenokārt izteiktas politiskās prasības).
1998. gada oktobrī pirmais militārās vienības no Baltijas bataljona piedalās NATO misijā Bosnijā–Hercegovinā (Dānijas bataljona sastāvā).
1999. gadā Latvija oficiāli tiek atzīta par NATO kandidātvalsti.
2000. gada 30. martā NATO ģenerāļsekretārs Džordžs Robertsons piedalās Latvijas Transatlantiskās organizācijas (LATO) atklāšanā.
2002. gada 21. novembrī NATO valstu un vadītāju sanāksmes laikā Prāgā Latvija tiek uzaicināta pievienoties aliansei.
2003. gada 26. martā tiek parakstīti NATO pievienošanās protokoli, lai varētu sākt to ratifikāciju – starptautisku līgumu apstiprināšanu.
2003. gada 5. augustā Latvijas Nacionālo bruņoto spēku karavīri dodas uz Irāku, lai piedalītos starptautiskā miera misijā.
2004. gada 26. februārī Saeima pieņem likumu par Latvijas pievienošanos Ziemeļatlantijas līgumam.
2004. gada 29. martā. Latvija ASV Valsts departamentā iesniedz pievienošanās dokumentus un juridiski kļūst par NATO dalībvalsti. No 29. marta Latviju sargā NATO miera spēki.
2004. gada 2. aprīlī NATO galvenajā mītnē Briselē pirmo reizi svinīgi tiek pacelts Latvijas karogs.

3. Eiropas Savienības un NATO attiecības

“Eiropieši uztver pasauli mazāk draudīgu nekā amerikāņi, un katrā ziņā draudu uztvere abiem partneriem atšķiras. Eiropieši arī mazāk nekā amerikāņi atbalsta militāros risinājumus.”

*E. Antola,
profesors (Somija)*

ES un NATO attiecības Latvijai ir bijušas aktuālas kopš sadarbības sākumiem, it īpaši, lai nodrošinātu kopēju drošību un aizsardzību Eiropā.

ASV attieksme pret Eiropas nolūkiem sākumā bija atturīga. Taču kopš 2001. gada 11. septembra notikumiem izmainījās ASV attieksme.

ASV cīņu pret starptautisko terorismu atbalsta arī Ziemeļatlantijas aliance. Reizē ar to palielinājās Eiropas Savienības atkarība no NATO spējām un ASV klātbūtne Eiropā. No 25 Eiropas Savienības dalībvalstīm 19 ir NATO sastāvā.

Tas viss rada labvēlīgu sākotni kolektīvas aizsardzības izveidei.

Eiropieši sadarbībā ar NATO gūst iespēju novērst vai vismaz mazināt jaunus draudus, īpaši tuvējos reģionos, kā arī iesaistīties cīņā pret starptautisko terorismu.

KOPSAVILKUMS

NATO ir Ziemeļatlantijas līguma organizācija jeb Ziemeļatlantijas alianse – savienība.

Tā ir viena no ievērojamākajiem militārajiem spēkiem pasaulē, kas nodibināta 1949. gada 4. aprīlī un vislielāko uzmanību velta NATO dalībvalstu kolektīvai aizsardzībai un miera nodrošināšanai pasaulē.

NATO apvieno šādas dalībvalstis: ASV, Lielbritānija, Francija, Kanāda, Itālija, Beļģija, Nīderlande, Luksemburga, Islande, Dānija, Norvēģija, Portugāle, Grieķija, Turcija, Vācija, Spānija, Čehija, Polija, Ungārija, Slovēnija, Slovākija, Rumānija, Bulgārija, Igaunija, Latvija, Lietuva.

Latvija par NATO dalībvalsti kļuva 2004. gada 29. martā. No šī brīža Latviju sargā NATO miera spēki.

Eiropas Savienības un NATO attiecības Latvijai ir bijušas aktuālas kopš sadarbības sākumiem, it īpaši, lai nodrošinātu kopēju drošību un aizsardzību Eiropā.

ASV cīņu pret starptautisko terorismu atbalsta arī Ziemeļatlantijas aliance. Reizē ar to palielinājās Eiropas Savienības atkarība no NATO spējām un ASV klātbūtnes Eiropā.

Eiropieši sadarbībā ar NATO un ASV gūst iespēju novērst vai vismaz mazināt jaunus terorisma draudus ne tikai Eiropas, bet arī citām valstīm.

NATO karogā baltais aplis simbolizē vienotību un sadarbību, kompass tā vidū – mērķtiecību, īpaši domājot par stabilitāti un mieru pasaulē.

AUTORA PĒCVĀRDS

Lai uzvedības kultūra saskarsmē kā mājās, tā uzturoties ārzemēs, būtu gaiša, patīkama un skaista, kā arī savstarpēji saprotoša un bagātinoša – ar šiem vārdiem gribētos pabeigt šo grāmatu, jo tā sarakstīta tāpēc, lai cilvēki mācētu pieklājīgi, kulturāli un toleranti uzvesties ceļojumos, uzturoties citās valstīs, kā arī uzņemt ārvalstu pārstāvjus atbilstoši starptautiskajai praksei.

Būšu savu uzdevumu izpildījis, kā arī jutīšos gandarīts, ja grāmatā izteiktās atziņas, ierosinājumi un ieteikumi bagātinās lasītāja zināšanas, nostiprinās pieklājīgas uzvedības prasmes un iemaņas saskarsmē, kā arī palīdzēs drošāk spert soļus gan ikdienā, gan neikdienišķajās dzīves norisēs.

Novēlējums katram lasītājam:

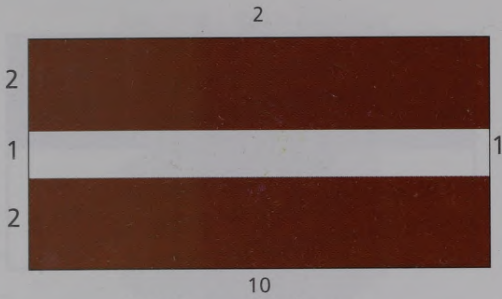
- iet pa dzīves ceļu ar labām domām, skaidru sirdi, gaišu skatu, mirdzošām acīm un saulainu smaidu;
 - tiekties vairāk pēc garīguma, kas palīdz saglabāt iekšēju stabilitāti;
 - lai jūsu dzīve allaž būtu piepildīta ar mīlestību, labsirdību, izpalīdzību, bagātām jūtām un emocijām;
 - aizpildiet dzīvi ar skaistiem mirkļiem, saglabājiet labu garastāvokli, fizisko formu, veselību un nekad nezaudējiet cerības; dažkārt cerības var būt vienīgās, kas cilvēkam ir;
 - mēģiniet saskarsmē ar citiem mazināt un izskaust slikto un nevēlamo;
 - centieties iet pret sauli visās dzīves gaitās, lai ēna paliek aizmugurē;
 - lai katrs nodzīvotais mirklis patīkamā un kulturālā saskarsmē ar citiem cilvēkiem dara jūsu dzīvi saturīgāku, pilnvērtīgāku, bagātāku, skaistāku un saulaināku!
- Prasme kulturāli uzvesties saskarsmē ir daudzu panākumu ķīla un ievērojami atvieglo dzīvi.

LITERATŪRA

1. Blanks E. Valsts prezidents Jānis Čakste. – R., 1928.
2. Cimdiņa A. Brīvības vārdā. Biogrāfiska apcere par Vairu Vīķi-Freibergu. – R., 2001.
3. Ducmane K. Apbalvojumi Latvijas Republikā (1924–1940). – R., 1993.
4. Dzirkalvs K. Latvijas karoga vēsture. – R., 1936.
5. Eiropas Komisijas delegācija Latvijā, 2002, 2003.
6. Eiropas Komisijas pārstāvniecība Latvijā, 2004.
7. Eiropas Kopiena, 2003, 2004.
8. Eiropas Kustība, 2003.
9. Eiropas Parlamenta Informācijas birojs Latvijā, 2004.
10. Eiropas Savienības Informācijas centrs, 2004.
11. Francis A. Dr. Kārļa Ulmaņa dzīve un darbi. – R., 1938.
12. Ginters V. Karogi senajā Latvijā. – R., 1968.
13. Grīnberga L., Ozoliņa A. Ceļvedis ordeņu vēsturē. – R., 1999.
14. Grīns A. Kārlis Ulmanis. – R., 1937.
15. Jundzis T. Latvijas drošība un aizsardzība. – R., 1995.
16. Kons I. ES atklāšana. – R., 1982.
17. Latvijas otrais valsts prezidents Gustavs Zemgals, 1871.–1939. – Rokvila//ALA, 1993.
18. Latvijas pirmais valsts prezidents Jānis Čakste. – R., 1993.
19. Latvijas prezidenti. Dzīves un vēstures mirkļi. – R., 2003.
20. Latvijas Republikas Aizsardzības ministrija. – 2004.
21. Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas materiāli. – R., 2004.
22. Latvijas Republikas Vides ministrija. – 2003.
23. Latvijas Valsts prezidenta kanceleja. – R., 2002, 2003, 2004.
24. Latvijas valsts svētuma zīmes. – R., 1998.
25. Odiņa A. Protokols. – R., 1998.
26. Priedītis E. Latvijas valsts apbalvojumi un Lāčplēši. – R., 1996.
27. Saeimas Eiropas Savienības Informācijas centrs. – R., 2004.
28. Saeimas Informācijas centrs, 2004.
29. Stradiņš J. 18. novembra Kārlis Ulmanis, Latvijas pirmais Ministru prezidents//Latvijas Vēstnesis. – 2002.
30. Stradiņš J. Trešā atmoda. – R., 1992.
31. Stradiņš J. Jānis Čakste un demokrātijas ideju iedibināšana Latvijā//Latvijas Vēstnesis. – 1996. – 11. aprīlis.
32. Šeters H. J. Eiropas Savienības leksikons. – R., 2004.
33. Treijs R. Alberts Kviesis//R. Treijs. Latvijas valsts un tās vīri. LR valdības ministri savos darbos 1918.–1940. – R., 1998.
34. Triju Zvaigžņu gaismā (1994–1998). – R., 1998.
35. Ulmanis G. Mans prezidenta laiks. – R., 1999.
36. Umulis U. NATO un Latvijas drošība. – R.: Ārlietu ministrija. – 2003.
37. Veica V. privātais arhīvs. – R.
38. Veics V. Uzvedības un saskarsmes kultūra. – R., 1996.
39. Vētra M. Atmiņas par A. Kviesi//M. Vētra. Sestā kolonna. – R., 1993.
40. Vīķe-Feiberga V. Trejādas saules. Metereoloģiskā saule, Saltā saule. – R., 2002.

LITERATŪRA

1. Bliņš E. Valsts prezidents Jānis Čakša. – R. 1958.
2. Čimins A. Pārbaudotais, prognozētais, spējais un vajadzīgais. – R. 2002.
3. Dūnietis K. Atgriešanās, atgriešanās. – R. 1997.
4. Dūnietis K. Latvijas karoga vēsture. – R. 1996.
5. Eiropas Komisijas ziņojums "Latvija 2001, 2003".
6. Eiropas Komisijas ziņojums "Latvija 2004".
7. Eiropas Komisija 2003. 2004.
8. Eiropas Komisija 2003. 2004.
9. Eiropas Komisijas ziņojums "Latvija 2004".
10. Eiropas Komisijas ziņojums "Latvija 2004".
11. Ēģeris E. Rīgas lūgums būt un darīt. – R. 1998.
12. Ēģeris E. Latvijas karoga vēsture. – R. 1998.
13. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
14. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
15. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
16. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
17. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
18. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
19. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
20. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
21. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
22. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
23. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
24. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
25. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
26. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
27. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
28. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
29. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
30. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
31. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
32. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
33. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
34. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
35. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
36. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
37. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
38. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
39. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.
40. Ģintars J. Ģintars A. Latvijas karoga vēsture. – R. 1997.



Latvijas valsts karogs



Valsts lielais ģerbonis



Valsts mazais papildinātais ģerbonis



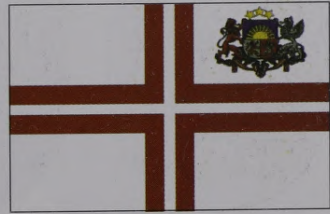
Valsts mazais ģerbonis



Valsts prezidenta standarts



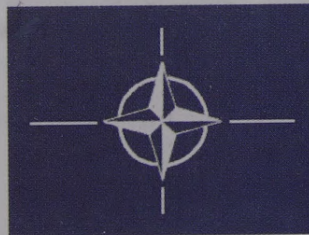
Ministru prezidenta karogs



Saeimas priekšsēdētāja karogs



Eiropas Savienības karogs



NATO karogs

Viestura ordenis



Ordeņa zvaigzne un krusts ar krustu

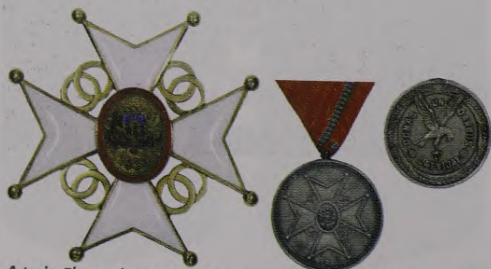


Ordeņa zvaigzne un krusts ar zobeniem



Abas goda zīmes aversā un reversā

Atzinības krusts



Atzinības krusts un goda zīme aversā un reversā

Piemiņas medaļas



1.



3.

2.

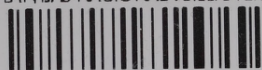
4.

1. Latvijas Republikas atbrīvošanas cīņu 10 gadu jubilejas piemiņas medaļa.
2. Latvijas atbrīvošanas kara piemiņas zīme.
3. Piemiņas zīmes lentes atgriezums.
4. Piemiņas zīmes miniatūra.

Ražena darba goda zīme



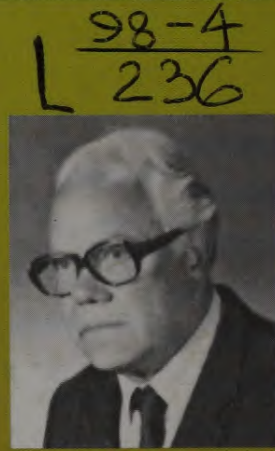
LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA



0305053901

**OBLIGĀTAIS
EKSEMPLĀRS**

250



VOLDEŅMĀRS VEICS

Pedagoģijas doktors (*Dr. paed.* – 1961)

Pedagoģijas zinātņu doktors (*Dr. sc. paed.* – 1969)

Profesors (*profesor* – 1980)

Pedagoģijas *habilitēts* zinātņu doktors (*Dr. habil. paed.* – 1993)

Profesora šūpulis kārts Jūrmalā netālu no Slokas, Lielupes krastā. Sākotnējo un vidējo izglītību ieguvis Slokas astoņgadīgajā skolā un Bulduru dārzkopības tehnikumā, augstāko – Latvijas Lauksaimniecības akadēmijā Dekoratīvās dārzkopības speciālītātē.

Pēc augstskolas beigšanas no 1956. gada – docētājs Rīgas Pedagoģiskajā institūtā. Pēc tam 20 gadus Izglītības ministrijas Pedagoģijas zinātniskās pētniecības institūtā vada eksakto zinātņu sektoru, risina problēmas par jauniešu audzināšanu darbā. Sāk augstskolas pedagoģijas atziņu izpēti.

No 1982. gada – profesors Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijā un Latvijas Universitātē. No 1993. gada – Nacionālās Aizsardzības akadēmijas Humanitāro zinātņu, tad Pedagoģijas katedras vadītājs, vēlāk – profesors. Kopš 1997. gada profesors Latvijas Universitātē, no 2003. gada – Rīgas Pedagoģijas un Izglītības vadības augstskolā, tad – Rīgas Tehniskajā universitātē.

Piedalījies Latvijas un citu valstu zinātniskajās konferencēs, simpozijos un apspriedēs. Sarakstījis vairāk nekā 60 zinātnisku publikāciju, no tām – 12 monogrāfijas un populārzinātniskas grāmatas. Uzvedības un saskarsmes problēmām pievērsies astoņdesmito gadu otrajā pusē. 1992. gadā nāca klajā grāmata “Uzvedības kultūrai”, 1997. gadā – “Uzvedības un saskarsmes kultūra”, 1998. gadā – “Uzvedības kultūra saskarsmē” I. daļa, 2000. gadā – “Uzvedības kultūra saskarsmē” 2. daļa. Sagatavojis izziņas materiālu par tautu identitātēm, uzvedības niansēm, starpkultūru attiecībām. Sagatavojis lekciju kursu “Starpkultūru attiecības kā panākumu sekmētājas”.

Grāmatā paustās atziņas būtu vēlams zināt un ievērot katram kulturālam cilvēkam. Autors atspoguļo arī vērojumus un atzinumus, kas radušies, apmeklējot Franciju, Vāciju, ASV, Norvēģiju, Zviedriju, Krieviju, Čehiju un citas zemes.

ISBN 9984-15-727-X



9 799984 157275